

AKÜRD xalqı mübariz və qəhrəman xalqdır Heydər Əliyev

DIPLOMAT

№ 04 (612) Şubat, fevral sal. il 2025
Ji meha şubatê sala 2003-a tê weşandin

İctimai-siyasi qəzet
Rojnama civakî û sîyasî

Qiyməti: 40 qəpik
Hêjaye:

26 fevral Xocalı soyqırımı günüdür

Səh. 2

Prezident İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyeva Xocalı soyqırımı abidəsini ziyarət ediblər

Səh. 8

Xocalı soyqırımı Kürdüstanın Ərbil şəhərində keçirilən konfranslarda qaldırılıb

Səh. 2

Serok Barzanî pəşwaziya Serokê Saziya Elmeda bo Ragehandin û Rewşenbêriyê kir

Səh. 6

Xocalı faciəsi

Səh. 35

Sefin Dizeyî: PKK sedemê nearamiya Şingalê ye û divê rêkeftina Hewlêr û Bexdayê bicih bê

Səh. 33

Serokê Hikûmetê pəşwazi li şandeya İmrali kir û piştevaniya tamam ji bo proseya aştiyê ragehand

Səh. 30

Nêçîrvan Barzanî: Rêya Geşepêdanê gaveke dîrokî ye ji bo avedankirinê

Xocalı müsibəti. Xocalı dərdi. Xocalı faciəsi... Səh. 3

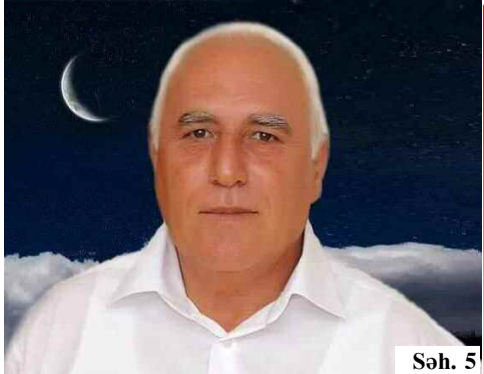
Laçın deyən dilimizin biri də susdu Səh. 4

Xudu Məmmədovun axtardığı, ermənilərə qan udduran laçınlı Çal Aslan Səh. 6

Kürdüstan muxtariyyətində Azərbaycan söhbəti... Səh. 9

Sed hezaran kes, bona komkûjiya Xocaliyê meşîyan Səh. 7

Kürd yoxsa Erməni Soyqırımı; Fərziyyələr və Həqiqətlər Səh. 10

Səh. 5

XOCALI

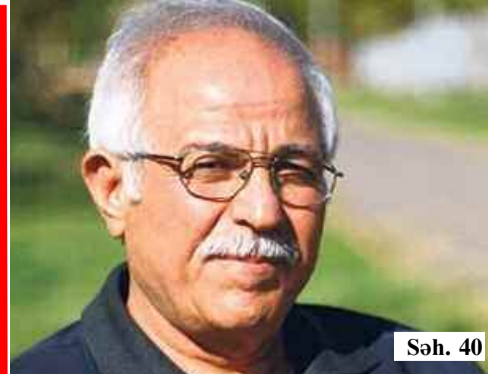
Səh. 5

XOCALIM

Səh. 38

Tahir Silêman û 23 Saliya Rojnameya Diplomat!

Səh. 40

Diyar dibe ku HUDA PAR Doza Kurd dixê navenda xebata xwe

Prezident İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyeva Xocalı soyqırım abidəsini ziyarət ediblər

XX əsrdə bəşər tarixinə Xocalı soyqırımı kimi daxil olan qanlı faciənin 33-cü ildönümü ilə əlaqədar fevralın 26-da Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyeva soyqırımı qurbanlarının xatirəsinə Bakının Xətai rayonunda ucaldılmış abidəni ziyarət ediblər.

Dövlətimizin başçısı Xocalı soyqırımı abidəsinin önünə əklil qoyub, faciə qurbanlarının xatirəsinə ehtiramla yad edib.

Birinci xanım Mehriban Əliyeva abidənin önünə gül dəstəsi qoyub, soyqırımı qurbanlarının xatirəsinə ehtiramını bildirib.

Xocalı soyqırımından 33 il ötür. 1992-ci il fevralın 25-dən 26-na keçən gecə erməni silahlı dəstələri keçmiş sovet ordusunun Xankəndi şəhərində yerləşən 366-cı alayının iştirakı ilə Xocalı şəhərini yerlə-yeksan etdi. Erməni təcavüzkarların Azərbaycan xalqına qarşı törətdiyi növbəti kütləvi qırğın nəticəsində 613 nəfər, o cümlədən 106 qadın, 63 uşaq, 70 qoca xüsusi amansızlıqla qətlə yetirildi, 1275 dinc sakin əsir götürüldü, 150 nəfərin taleyi isə hələ də məlum deyil. Bu soyqırımı aktı nəticəsində 8 ailə tamamilə məhv edildi, 25 uşaq hər iki valideynini, 130 uşaq isə valideynlərindən birini itirdi.

Uzun illərdir ki, Azərbaycan dövləti Xocalı faciəsi ilə bağlı həqiqətlərin beynəlxalq ictimaiyyətin diqqətinə çatdırılması, onun soyqırımı kimi tanınması istiqamətində sistemli iş aparır. Bütün dünyanın gözü qarşısında baş verən bu dəhşətli soyqırımının əsl mahiyyəti yalnız Ümummilli Lider Heydər Əliyev 1993-cü ildə siyasi hakimiyyətə qayıtdıqdan sonra açıqlanıb, 1994-cü ilin fevralında Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi Xocalı soyqırımına siyasi-hüquqi qiymət verib.

Prezident İlham Əliyev Xocalı soyqırımını törədənlərin ifşa olunmasını və beynəlxalq ictimaiyyətin geniş məlumatlandırılmasını Azərbaycanın

xarici siyasətinin prioritet istiqamətlərindən biri kimi müəyyənləşdirib və bu istiqamətdə ardıcıl addımlar atılır.

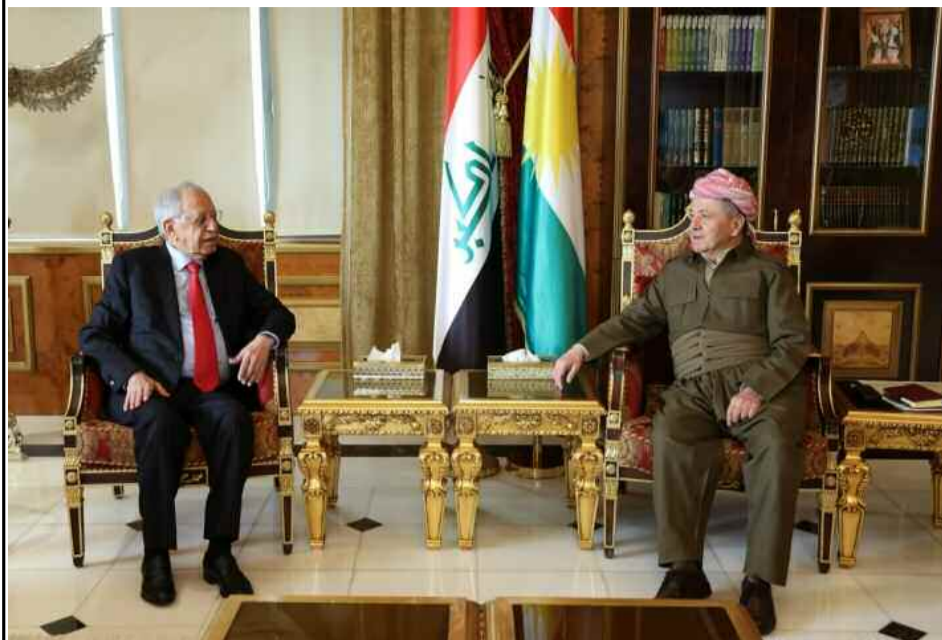
Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidenti, Heydər Əliyev Fondunun prezidenti Mehriban Əliyevanın təşəbbüsü ilə Heydər Əliyev Fondu bəşəriyyətin ən böyük faciələrindən olan Xocalı soyqırımı haqqında faktların dünyaya çatdırılması istiqamətində sistemli və ardıcıl fəaliyyət göstərir. 2008-ci ildə Heydər Əliyev Fondunun vitse-prezidenti Leyla Əliyevanın təşəbbüsü ilə başlanmış "Xocalıya ədalət!" beynəlxalq kampaniyası bu istiqamətdə təbliğat işini daha da fəallaşdırıb. Faciə ilə əlaqədar dəhşətli faktlar bu kampaniya çərçivəsində geniş beynəlxalq ictimaiyyətə çatdırılıb, planetin bütün guşələrində milyonlarla insan erməni millətçilərinin əsl simasına bələd olub.

Bu gün Xocalı şəhidlərinin ruhları şaddır. Prezident, Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə çoxəsrlik tariximizdə bənzəri olmayan Vətən müharibəsi, eləcə də uğurlu antiterror tədbirləri nəticəsində respublikamızın ərazi bütövlüyü və suverenliyi tam təmin olunub, Xocalı şəhəri separatçılardan təmizlənilib. 2023-cü il oktyabrın 15-də Prezident İlham Əliyev Xocalı şəhərində Azərbaycan Respublikasının Dövlət Bayrağını ucaldıb.

Prezident İlham Əliyevin tapşırığına uyğun olaraq, işğaldan azad edilmiş ərazilərə Böyük Qayıdış çərçivəsində 2024-cü ilin mayında Xocalıya ilk köç baş tutub.

Qeyd edək ki, Prezident İlham Əliyev Azərbaycan xalqına qarşı törədilmiş soyqırımının beynəlxalq səviyyədə tanınması və Xocalı faciəsi qurbanlarının əziz xatirəsinin əbədləşdirilməsi məqsədilə "Xocalı şəhərində Xocalı Soyqırımı Memorial Kompleksinin yaradılması haqqında" 2025-ci il fevralın 25-də Sərəncam imzalayıb.

Serok Barzanî pêşwaziya Serokê Saziya Elmeda bo Ragehandin û Rewşenbêriyê kir

Îro 23.02.2025, Serok Barzanî li Selahedîne pêşwaziya birêz Fexrî Kerîm Serokê Saziya Elmeda ya Ragehandin û Rewşenbêriyê û Serokê Encûmena Iraqê bo aşîf û hevkarîyê kir. Di hevdişinê de fikir û raman di derbarê pêşhatên Siyasî yê Iraqê û navçeyê hatin nixrandin.

Her di wê hevdişinê de rêyên gehîştina bi çareserîya pirsgerêkên siyasî yê Iraqê hatin nixrandin û herwaha tekezî li berdevamiya hewlên ji bo hevrişîya hemahengîya navbera aliyên siyasî û dabînkirina aramî û pêkve jiyane hatin gotûbêj kirin.

Serokê Herêma Kurdistanê spasiya Balyozê Brîtanyayê kir

Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî bi wesîleya bidawîhatina erkê wî, Balyozê Brîtanyayê yê Iraqê Stephen Charles Hitchen pêşwazî kir.

Li gorî daxuyaniya Serokatiya Herêma Kurdistanê, di hevdişinê de "Nêçîrvan Barzanî spasiya hewlên Balyozê Brîtanyayê yê ji bo xurtkirina pêwendiyên Brîtanya û Iraqê û Herêma Kurdistanê kir û rola wî ya di xurtkirina hevkarîyên hevbeş ên di hemû waran de bilind nixrand û hêviya serkeftinê ji bo erkê wî yê nû xwest."

Stephen Charles Hitchen Adara 2023yan wekî Balyozê Brîtanyayê yê Iraqê dest bi kar kiribû, 2 salan nûnerîya welatê xwe li Iraqê kir.

Li gorî daxuyaniyê, Balyozê Brîtanyayê spasiya hevkarîya hikûmet û gelê Herêma Kurdistanê diyar kir û dubare kir ku welatê wî dê piştgiyîya xwe ya ji bo Iraqê û Herêma Kurdis-

tanê di hemû waran de bidomîne.

Stephen Charles Hitchen beriya ku wekî Balyozê Brîtanyayê yê Iraqê were destnîşankirin, Rêvebirê Dezgeha Dijterora Brîtanyayê bû.

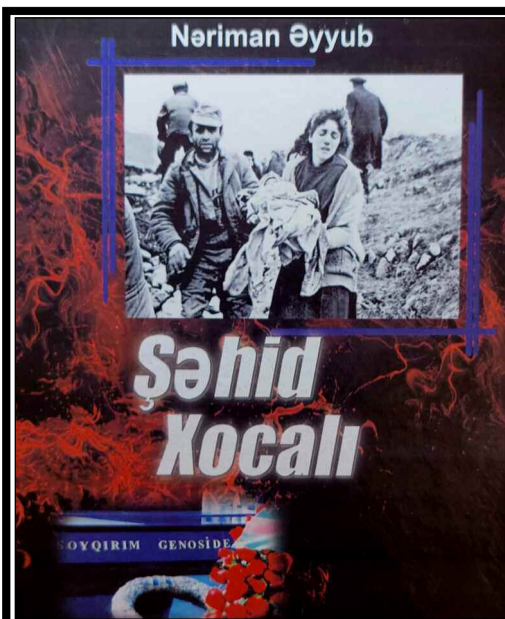
Berîya wê jî, di navbera salên 2016-2019an de Rêvebirê Ewlehiya Niştimanî ya Rojhilata Navîn û Bakurê Afrîkayê bû.

Di navbera salên 2013-2016an de jî li Emanaya paytexta Urdirê Şewirmendê Karûbarên Herêmî yî Brîtanyayê bû.

Balyoz di navbera salên 1996-2004an de li Wezareta Parastinê ya welatê xwe kar kiriye û 18 mehan perwerdehiya fêrbûna zimanê Erebi wergirtiye.

Pêwendiyên Brîtanya û Iraqê û Herêma Kurdistanê û çend mijarên din ên hevbeş, mijareke din a hevdişinê bû. Konsulê Giştî yê Brîtanyayê yê Herêma Kurdistanê jî di civînê de amade bû.

SOYQIRIMI OLDU XOCALIMIZDA

İyirmi altı fevral, dəhşətli o gün,
Soyqırımı oldu Xocalımızda.
O gün ürəklərdə qaldı bir düyün,
Qırıldı oğlanlar, məhf oldu qız da.

“Üç yüz altmış altı” vəhşi o alay,
Səpdi Xocalıya mərmilərini.
Mixail Qarbaçov, tayqulağa tay,
Raisa kısırdı nadan ərini.

Dünya tarixində belə soyqırım,
Olmamış heç zaman bu vəhşilikdə.
Açıldı neçə min sinədə şırım,
Vəhşilik edildi cüt, ikilikdə.

Kömək eyləməsə sarıqulaqlar,
Erməni kim idi soyqırım edə?
Bizim nökrimiz, tənbel ulaqlar,
Gücü çata bilməz heç vaxt, heç vədə.

Hayfı almasaq, ruhlar inciyər,
Gələn nəsil də qınayar bizi.
Qəhrəman igidlər, deyil ağciyər,
Göstərər “yan” lara kimliyimizi.

Kimlər eylədilər, yaxşı bilinir,
İndi köklənməli qeyrətlərimiz.
Gecikdikcə yaddaşlardan silinir,
Birləşib, bir yumruq olmalıyıq biz.

Yumruğumuz Koroğlunun yumruğu,
Babək qılıncını götürməliyik!
Baş Komandan buyurmalı buyruğu,
Dığanı Ketidən ötürməliyik!

Alaq Xankəndini, Pənahabadı,
Sonradan Şuşaya dönən şəhəri.
Qovaq erməniyi, yaşayan yadı,
Minək Qırat kimi olan kəhəri.

Günahsız Xocalı ahı, naləsi,
Gərək ki, qalmasın yerin üzündə.
Yayılsın dünyaya xalqımın səsi,
Məhv edək düşməni Cıdır düzündə

Biz almasaq Qarabağı, inciyər,
Nəbinin, Həcərin qəhrəman ruhu.
Cihad elan edib, birləşsək əgər,
Qırıqlar erməni, sevinər ahu.

Neçə min günahsız şəhidlərimin,
Qisasını mütləq almalıyıq biz.
Artsın ürəklərdə gündə nifrət, kin,
Tezliklə qələbə çalmalıyıq biz.

22.02.2007

Xocalı müsibəti. Xocalı dərdi. Xocalı faciəsi...

Xocalı faciəsi nə Hələpəcdir, nə Zilan dərəsidir, nə Ağrıdır, nə də Dersimdir. Xocalı faciəsi XX əsrdə törədilmiş ən dəhşətli faciədir. Xocalı faciəsi daha ağır, daha dözülməz olmuşdur. 26 fevral 1992-ci il tarixi yaşadıqca bu ağrı heç zaman bu xalqın yaddaşın-

sim döyüşçülərindən ibarət olmuşdur.

Fevralın ikinci yarısından başlayaraq şəhər aramsız olaraq erməni

İllər keçdikcə zaman-zaman bizi göynədəcək bu faciə xalqımızın yaddaşından heç zaman silinməyəcək. Başları kəsilmiş körpələrin fəryadı, bu xalq yaşadıqca heç bir vaxt yaddan çıxmayacaq. Əksinə Azərbaycan xalqına daha dözümlü olmağa, tarixini unutmamağa, erməni vəhşiliklərinə, erməni şovinizminə qarşı daha mətin mübarizə aparmağa səbəb olacaqdır.

dan silinməyəcək. Bu qanlı faciə nəticəsində 623 nəfər həlak olmuş, 8 ailə tamamilə yer üzündən silinmiş, 25 uşaq hər iki valideyini itirmiş, 230 uşaq isə valideynlərindən birini itirmişdir.

487 nəfər yaralanmışdır. Onlardan 76 nəfəri uşaqdır. 1275 nəfər əsir götürülmüş, 250 nəfər isə itkin düşmüşdür. 01.04.1992-ci il tarixinə olan məlumata görə Xocalıya 5 milyard manat məbləğində ziyan dəymişdir.

Bəs kimdir günahkar? Əslində Xocalı faciəsi bir neçə ay əvvəldən o dövrlük səriştəsiz hakimiyyət strukturlarının işbilməzliyi ucbatından başla-

silahlı dəstələri tərəfindən, toplardan iri çaplı pulemyotlardan, minaatanlardan, avtomatlardan atəşə tutulmağa başlamışdı.

Bəs yaşanmış bu faciələrin günahkarları kimlər idi? Əslində günahkarları kənarında axtarmaq mənasızdır. Əsl günahkar ermənilər deyil, o dövrlük səlahiyyətli dövlət nümayəndələri idi. Vaxtında tədbir görülsə idi. Nə xocalı faciəsi yaşanardı nə də digər rayonlar işğal olunardı. Hətta o dövrlük hakimiyyət bu faciəni xalqdan gizlətməkdən belə çəkinməmişdilər.

Nə yaxşı ki, Cingiz Mustafayev,

mışdı. Çünki başları kreslo, pul, var-dövlət yığmağa qarışmış, Xocalı yaddan çıxmışdı. Heç kəs mühasirədə olan Xocalıya, olacaq faciələri başa düşmək, Xocalıların dərdinə şərik çıxmaq, baş verə biləcək təhlükələrin qarşısını almaq istəmirdi. 1991-ci ilin oktyabrından blokadada olan Xocalının quru əlaqəsinin bərpasına çalışmaq əvəzinə, Bakıda oturub hakimiyyət davası ilə məşğul idilər. Xocalıya verilən elektrik enerjisinin 1992-ci il yanvarın 2-dən kəsildiyini, yanvarın 28-də isə sonuncu vertalyotun ora getdiyini bilsələr də, heç bir tədbir görülməmişdi.

Şəhərdə qalanlar əsasən qocalar, uşaqlar, qız-gəlinlər, yerli özünü müdafiə dəstələri, Milli Ordunun bir qi-

onun kimi qeyrətli oğullar var idi. Öz həyatlarını təhlükəyə ataraq bu dəhşətli faciəni, ermənilərin əli ilə 366-cı motoatıcı polk tərəfindən törədilən bu vəhşilikləri bütün dünyaya çatdıran bu şəxslərə allah rəhmət etsin, qəbirləri nurla dolsun ki, bu qanlı tarixi erməni vəhşiliklərini olduğu kimi bütün bəşər övladlarına çatdırmışlar.

O dövrlük hadisələri öz gözləri ilə gören xarici jurnalistlər, belə bir faciənin tarixdə olmadığını bildirərək belə yazırdılar:

“Krua Eveneman” jurnalı (Paris)

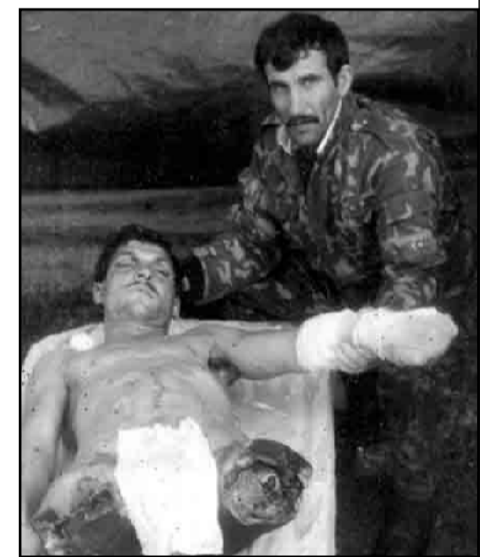
25 yanvar 1992-ci il-Ermənilər Xocalıya hücum etmişlər.

Bütün dünya eybəcər hala salınmış meyidlərin şahidi oldu. Azərbaycan-

lılar minlərlə ölənlər barədə məlumat verirlər.

“Sandi Tayms” qəzeti (London).

1 mart 1992-ci il-Erməni əskərləri minlərlə ailəni məhv etmişlər.

“Faynensl Tayms” qəzeti (London)

9 mart 1992-ci il-Ermənilər Ağdama tərəf gedən dinc əhalini güllələmişlər. Azərbaycanlılar 200 nəfərə qədər cəsəd saymışlar.

“Tayms” qəzeti (London)

4 mart 1992-ci il-çoxları eybəcər hala salınmışdır, körpə qızın ancaq başı qalmışdır.

“İzvestiya” (Moskva)

4 mart 1992-ci il-Videokamera qulaqları kəsilmiş uşaqları göstərir. Bir qadının sifətinin yarısı kəsilmişdir. Kişilərin skalpları-baş dərisi soyulmuşdur, ermənilər vaxt itirməmək üçün barmaqdan üzüyü barmaqla, qulaqdan sırğanı qulaqla birlikdə kəsmişlər.

Bütün bunlar Xocalı faciəsinin necə də ağır bir faciə olmasından, xalqımızın başına gətirilən müsibətlərdən, erməni qəddarlığından, erməni vəhşiliklərindən xəbər verir.

Xocalı bizim qan yaddaşımızdır. Xocalı bizim sağalmaz yaramız, uşaqlarımızın göz yaşları, qadınlarımızın, ana və bacılarımızın ah-naləsi, fəryadıdır... Xocalı bizim qanla yuyula biləcək bir ləkəmidir!

Xocalı faciəsi elə bir ağır yüküdür ki, tarix yaşadıqca bu yükün ağırlığını hiss edəcəyik.

Xocalı faciəsi tariximizin qanlı səhifəsidir. Bunu heç vaxt unutmaq olmaz.

Ey ulu tanrı, Azərbaycan xalqına Xocalı kimi faciə bir daha qismət etmə, ulu tanrı heç bir xalqın taleyinə belə bir qanlı səhifəni yazmasın. Başları kəsilmiş, gözləri çıxarılmış, namusuna təcavüz edilmiş qadınların göz yaşları, ah naləsi bizi hər an döyüşə səsləyir.

Şahifəni hazırladı: Tahir Süleyman

Xalqımızın dəyərli oğlu, Laçınımızın sevimlisi Məhəbbət Kazımovun vəfatından 11 il ötdü

LAÇINIM DEYƏN DİLİMİZİN BİRİ DƏ SUSDU!!!

Torpaq, yurd oğulları ilə boy atr böyüyür, elə oğulları ilə də birlikdə kiçilir, əzilir, asılır, əsr düşür, gül-lələnin.

Laçının, Kəlbəcərin-ümmümlikdə Qarabağın işğalından sonra onlarla oğul və qızlarımız elə bu torpaqlara dönüşsüzlüyün qurbanı oldu, əsri

qalxıb zala keçdik. Bizi ora çəkən ruhi bir gerçəklik idimi, ya elə yurd yanğısı, vətən həsrəti idimi bilmədim...

Qapının ağzında heykəl kimi dayanıb Məhəbbətin içdən gələn yanğıyla oxuduğu "Laçınım" nəğməsini dinləyirdim. Musiqi bitdi, ama mən, hələ də acı və həsrət dolu, yanğılı sehrin əsarətində idim. Doluxmuş, kövrək bir halda yaxınlaşıb, sanki günah etmiş kimi əl uzatdım. Çox qısa bir dialoqumuz oldu. Bu

mənim onunla ilk və son görüşüm idi. Bir daha görüşə bilmədik. Ancaq bu

"Elnən gələn qara günə təsəlli tez tapılar"- deyib bizim atalar. Amma bu itki bir elin-obanın, bir ölkənin itkisi ilə yanaşı fərdlərin qəbul etdiyi, öz baxış bucağına sığdırdığı və öz "mən" gözləri ilə görüb dəyərləndirdiyi, qəbul etdiyi şəxsi dərdi, şəxsi itkisidi. Bir doğmasının, əmisinin, dayısının qardaşının itkisidi.

Hərdən düşünürəm, bəlkə də onu Məhəbbət edən, musiqisi ilə yanaşı o böyük mənəvi dünyası, yüzlərlə müğənisə olan ekranlarımızda barmaqla sayılan Kişilərdən biri olmasıydı. Heç kimə sir deyil ki, onda sənətindən də yüksəkdə dayanan bir kişi ləyaqəti, cəsarəti vardı.

Ömrünü Azərbaycan musiqisinə həsr edən Məhəbbətə xalq məhəbbəti tükənmədi və bu gündən sonrada tükənməyəcək. Minlərin könüllü olaraq gəldiyi dəfn mərasimində ona olan tükənməz sevginin bir göstəricisi idi. Bu yazını yazanda onun televizyalarımızın birində sonuncu dəfə oxuduğu "Mirzə Hüseyn Seygahın" dinləyirdim. Səsindəki hüznü, ağrı mənə o qədər sirayət etdi ki xeyli lal dayanıb özümü inandırmağa çalışdım ki, bəli o daha aramızda yoxdu.

Bəli, o bir daha yuxularda gördüyü Laçına gedə bilməyəcək. Amma mən əminəm ki o cismən o torpaqlara dönməsədə ruhu indi həsrətiylə alışdığı Laçının qan çilənən səmasında Sarı Aşıq, Ağa Laçınlı, Hüseyn Kürdoğlu kimi sənətkarların, şairlərin, Soltan Bəyin, Xosrov Bəyin, Kamil Nəsimov kimi qəhrəmanların ruhuyla bir məqamdadır...

Ruhumuz o yerlərdə görüşənədək, ey xalqın Məhəbbəti!!!

Məhəbbət Laçının bir dənəsiydi..!!!

Dəyərli sənətkarımız Məhəbbət Kazımova ithaf edirəm.

Səsi dağ çayının şələləsiydi,
Oda yananların pərvanəsiydi.
Şirin ləhcəsiylə zəngülələri,
Məhəbbət Laçının bir dənəsiydi..!!!

Sinesi sağalmaz vətən dağlıydı,
İfası üsyankar, hay - haraylıydı,
Şeire, mugama elə bağlıydı,
Məhəbbət Laçının bir dənəsiydi..!!!

Özünü torpaga borclu sanırdı
Laçınım deyəndə alovlanırdı,
Vətən deyə, deyə necə yanırdı...
Məhəbbət Laçının bir dənəsiydi..!!!

Dünyanın varında yox idi gözü,
Məhəbbət, qürurun saxladı özü,
Yeganə arzusu, tək bir cə söz -
Məhəbbət Laçının bir dənəsiydi..!!!

Solmaz Camalqızı

Yanvarın 27-si 2014-cü ildə Məhəbbət Kazımov haqq dünyasına qovuşduğu gündür. Məhəbbət həmişə xalqımızın qəlbində yaşayıb, yaşayacaq və heç vaxt unudulmayacaq.

Nofəl Ədalət

LAÇINIM, LAÇINIM, VƏTƏNİM MƏNİM

Bəli, həyat öz axarı ilə davam edir. Kimi tez unudulur, kimi heç unudulmur. Bu gün 27.01.2014-cü ildə haqqın dərğahına qovuşan Məhəbbət Kazımovun vəfatından 9 il ötməsinə baxmayaraq Laçınım, Laçınım vətənim mənim, bu mısırlar Məhəbbət Kazımovun heyat fəlsəfidir hansı ki, bu fəlsəfəni və bu fəlsəfi məktəbi bütün laçınlılar deyil, Azərbaycan vətəndaşları, hətta dogma Laçından didərgin düşərək, Azərbaycanımızın başqa bölgələrində dünyaya göz açmış və Laçını yuxusunda görə bilməyən ovladları, Məhəbbət Kazımovun "LAÇINIM, LAÇINIM, VƏTƏNİM MƏNİM" fəlsəfi mahnısı ilə, məktəbi ilə heç bir müəllimin, heç bir alimin öyrədə bilməyəcəyi bir sevgini, Vətən sevgisini elə ustalıqla, məlahətli səsi ilə həznlə, qüssə ilə, kədərlə kükrəyərək anlatmışdır ki, Məhəbbəti dinləyən, o dərsə qulaq asan bütün auditoriyaya Vətən sevgisini elə aşılamışdır ki, Vətən sevgisi anlamını heç vaxt unutmadan Laçını elə tanımışlar, elə sevmişlər ki, bəlkə də atalarının, babalarının Laçında keçirdikləri, gördükləri, eşitdikləri qəhrəman kürd xalqının qəhrəman oğulları Qaçaq Nəbidən, Sultan Bəydən, Xosrov Bəydən, babalarının at oynatdıqları oylaqlardan, laçının sıldırım qayalarından, ayaq dəyməz, əl çatmaz qarlı dağlarından danışsalar da Məhəbbət Kazımovun "LAÇINIM, LAÇINIM, VƏTƏNİM MƏNİM" fəlsəfi mahnısı ilə, məktəbi ilə onlara təsir edə bilməzdilər. Məhəbbət Kazımov LAÇINIM, LAÇINIM, LAÇINIM deyə deyə, Laçın həsrəti ilə nalə çəkə-çəkə, inildəyən əvəzsiz səse malik olan, xalqın sevimlisi, gözəl müğənni Məhəbbət Kazımov Vətən-Laçın həsrəti ilə sevrələrinin ürəyini ölümü ilə közərdərək dünyasını dəyişdi. Məhəbbət Laçın həsrəti ilə dünyasını dəyişdi, Laçın Məhəbbətsiz qaldı. Bəli, Məhəbbəti sevenlər, Məhəbbət Kazımovun "LAÇINIM, LAÇINIM, VƏTƏNİM MƏNİM" fəlsəfi mahnısı ilə, məktəbi ilə qidalananlar, dərs alanlar onun dəfnində iştirak etdilər. O, ölümü ilə də xalqı birləşdirdi. Neçə-neçə küssülülər onun dəfnində barışdılar və Məhəbbətin yoxluğuna birgə fəryad edərək göz yaşını tökdülər. Bəli, Məhəbbət Kazımov öz mahnılarının sədaları altında, onu sevenlərin çiyində son mənzilə yola salındı. Allah qəni qəni rəhmət etsin, yeri cənnətlik olsun. Yaxınlarının başı sağ olsun, Allah səbr versin. Qoy xalqımız Məhəbbətin dəfn mərasimindəki kimi, umu-küsünü atıb hər zaman birgə olsunlar.

Tahir Süleyman

oldu, şəhidi oldu. İllərin üstünə il gəldikcə o torpaqlarda şaxələnen, qol-budaq atan, ədəbiyyat, musiqi ağacımız qol-qol, budaq-budaq kəsildi. Şamil Əsgəriylə, Ağa Laçınlısı ilə, Məhəbbəti ilə daha adını çəkmədiyim neçə sənətkarın ölmü ilə qol-budaq edildi zavallı yurdumun yurdsuz, didərgin, kimsəsiz övladları.

Hər bir itkisiylə bir boy kiçilən Laçınımız, Qubadlımız, Zəngilanımız, Kəlbəcərimiz və neçə-neçə rayonlarımız Məhəbbətin ölmü ilə yenə bir boy kiçildi, yenə musiqimizin bir şax qolu kəsildi. Sarı Aşıq, Hüseyn Kürdoğlusunu, Ağa Laçınlısı ilə dədələşən, zirvələşən "Laçınım" elə bu duaların narahat ruhu ilə belə bükülmüşdü. Bu gün isə Məhəbbət itkisi ilə Laçının beli bir az da büküldü. Gəncliyi o yurdlara bağlayan bir mənəvi körpü də od tutub yandı. Laçına, Qarabağa səsləyən nəğmə dilimizin, musiqi dilimizin biri də susdu.

Onunla ilk və son görüşümü heç vaxt unuda bilmirəm. Onu ilk dəfə acı və həsrət dolu "Laçınım"ı ilə tanıdım. O zaman universitetdə oxuyurdum, dəli-dolu, bir qədər də erköyün halım vardı. Bir toy məclisində zalın qulaq batırıcı səsinə qaçaraq foyədə oturub dostlarımla mübahisə edirdim. Birdən qeyri-ixtiyari olaraq hamımız

görüşdən sonra, o qısa görüşün şirinliyini və o zamanlar gəncliyimin yenilməz bir ruhu olsa belə, nə qədər aciz olduğumu anladığım məqamı unuda bilmədim.

Məhəbbət tək cə musiqimizin itkisi olmadı. Məhəbbət, Laçının qış yataqlarında qazma daxmada yaşayan və onun "Laçınımı" ilə təsəlli alan bir qocanın itkisidir. Məhəbbət, uçq-sökük qaçqın məktəbində yazısını dizinin üstündə yazan bir Laçınlı məktəblinin itkisidi. Məhəbbət, hər şeylə təmin olunmuş, yalnız "Laçınım" la o yurdu yuvanı xatırlayan bir zəngin zavallının itkisidi. Bir sözlə Məhəbbət musiqimizin deyil, təsəllimizin, tarixi yadaşımızın, yurd-yuvamızın, doğma Laçınının, Çormanın, Qarakeşişin, Əriklinin, Ağbulağın, Mişninin, Minkəndin, Kamalının, Çıraqlının, daha adını çəkmədiyim neçə-neçə Laçın kəndlərinin hər bir ailəsinin, hər bir "vətən" deyən dilin itkisidi, ağrısıdır. Məhəbbət, o yerlərdən gətirdiyimiz, mərdliyin, cəsarətin, insanpərvərliyin itkisidir.

Daimi Nümayəndəlik Xocalı soyqırımının ildönümü ilə bağlı BMT Baş katibinə məktub ünvanlayıb

Azərbaycan Respublikasının BMT yanında Daimi Nümayəndəliyi Xocalı soyqırımının 33-cü ildönümü ilə bağlı BMT Baş katibinə məktub ünvanlayıb.

AZƏRTAC-ın məlumatına görə, məktubda 33 il əvvəl Ermənistanın Azərbaycana qarşı təcavüzü nəticəsində ən böyük soyqırımının törədildiyi, bir gecədə Xocalı şəhərinin işğal edilərək, 613 dinc sakinin, o cümlədən 106 qadın, 63 uşaq və 70 qocanın qətlə yetirildiyi bildirilib. Qeyd olunub ki, həmin gün daha min Xocalı sakini yaralanıb, 1275 nəfər girov götürülüb, 150 nəfər isə itkin düşüb.

Məktubda vurğulanı ki, bir sıra beynəlxalq təşkilatlar, milli parlamentlər, tanınmış beynəlxalq hüquqşünaslar, xarici jurnalistlər, insan haqları müdafiəçiləri və beynəlxalq qeyri-hökumət təşkilatları Xocalıdakı qətləmi soyqırımı aktı və ya insanlığa qarşı cinayət kimi pisləyiblər.

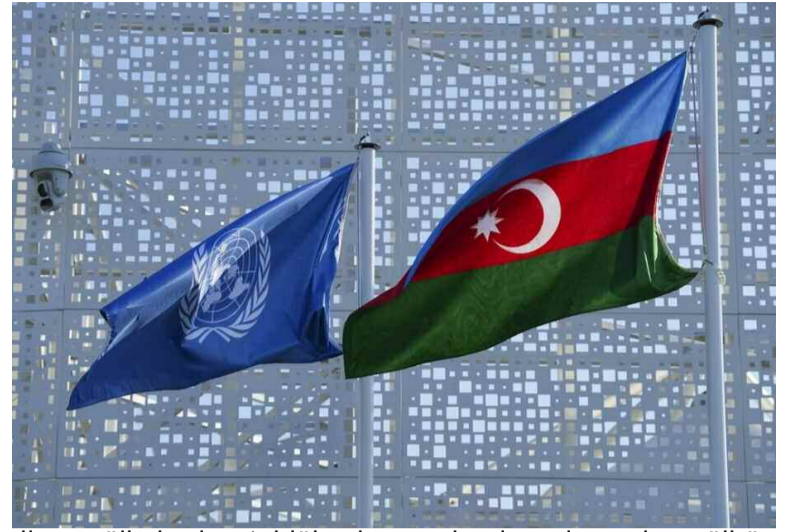
"Təcavüzün səbəb və nəticələrinin ümumi qiymətlən-

dirilməsi və mövcud sübutlar aydın göstərir ki, Xocalıda törədilmiş cinayətlər tək-tək və ya təsadüfi deyil, geniş və sistemli şəkildə etnik və dini nifrət və dözümsüzlük zəminində törədilən vəhşilik siyasətinin tərkib hissəsidir. Bundan başqa, hərbi məqsədlərə nail olmaq üçün təcavüzkar tərəfindən Azərbaycanın dinc əhalisinin qanunsuz şəkildə hədəfə alınması, girovların götürülməsi və saxlanması, əsirlərə və mülki məbuslara qarşı pis rəftar və onların qısa müddətdə edam edilməsi, etnik təmizləmə, Azərbaycanın yaşayış məntəqələrinin geniş şəkildə dağıdılması, dinc əhaliyə divan tutulması, mədəni və dini irsin məhv edilməsi kimi qadağan olunmuş müharibə üsulları və vasitələrindən istifadə edilib", - deyə məktubda bildirilib.

Həmçinin Azərbaycanın 2020-ci ilin dördüncü rübündə və 2023-cü ilin sentyabrında həyata keçirdiyi əks-hücum əməliyyatı və lokal antiterror tədbirlərindən bəhs edilib,

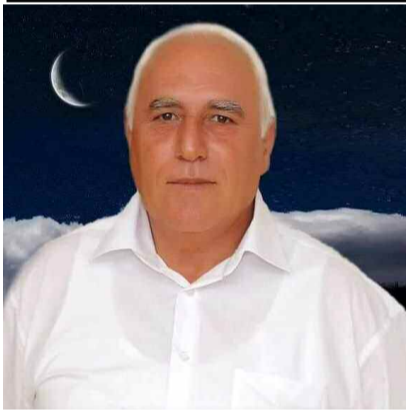
bunun nəticəsində Azərbaycan ərazilərinin qanunsuz işğalına son qoyulduğu, ölkəmizin suverenliyinin və ərazi bütövlüyünün bərpasının təmin edildiyi diqqətə çatdırılıb. Qeyd olunub ki, 2020-ci ilin noyabrında münəqişə başa çatdıqdan sonra həmin ərazilərdə, o cümlədən Xocalıda 600-dən çox insanın cəsədlərinin olduğu 18 kütləvi məzarlıq aşkar edilib.

"Hüquqi aspektə gəlincə, dövlətlərin ən ağır cinayətləri törədənəri cəzalandırmaq öhdəliyi müvafiq beynəlxalq sənədlərdə, o cümlədən Baş Assambleya və Təhlükəsizlik Şurası tərəfindən dəfələrlə təsdiqlənib. Azərbaycan milli qanunvericiliyinə və beynəlxalq öhdəliklərinə tam uyğun olaraq, beynəlxalq humanitar hüququn və insan hüquqlarının ciddi pozuntularını araşdırmaq və mühakimə etmək üçün qətiyyətli addımlar atıb. Bununla belə, cinayətkarların əksəriyyəti Ermənistanda və

digər ölkələrdə təhlükəsiz sığınacaq taparaq, cəzasız qalmağa davam edirlər. Onların törətdiyi cinayətlərin inkar edilməsi və məlumatsızlıq, o cümlədən müxtəlif siyasi üsullarla, kütləvi informasiya vasitələrində, parlamentlərdə və beynəlxalq qurumlarda qarayaxma kampaniyaları ilə Azərbaycana mane olmaq cəhdləri beynəlxalq hüquqa və qanunun aliliyinə açıq-aşkar hörmətsizlik təşkil edir,

regionda davamlı sülhün təmin olunmasına təhlükə yaradır. Ciddi qanun pozuntularına görə məsuliyyətə cəlb etmək vacibdir və qaçınılmaz olmalıdır. Azərbaycan öz xalqına qarşı törədilmiş vəhşilikləri heç vaxt unutmayacaq və ədalətin təmin edilməsi, o cümlədən regionda sülhün və sabitliyin qurulması, davamlılığı və möhkəmləndirilməsi istiqamətində səylərini davam etdirəcək", - deyə məktubda bildirilib.

Ədalət Bədirxanov

XOCALI (poema)

Daş körpənin dilindən
Proloq

"Ya Qarabağ, ya ölüm,
Başqa yolu yox artıq!"-
Deyəsən unutmşuq,
Qan quruyubdur artıq?
Vətən dediyin bu yer
Yaddan çıxıbsa əgər,
İndi doğru cavab ver,
Qeyrət satılıb məgər?
Budur Vətən torpağı,
Budur Vətən bayrağı?
Hanı boz canavarlar,
Hazırkı mərd oğullar?
Haray, yenə də haray,
Cihad savaşıdır artıq!
Qanlı qış gecəsindən
Neçə gün keçir artıq!

I hissə YAŞAMAQ İSTƏYİRƏM

Bu haray elan deyil,
Lal körpə harayıdır,
Bizi tək analar yox,
Dünya anlamalıdır!
"Vətən" adlı igidim,
Dəyanət istəyirəm!
Yağya ölüm gerek,
Əsirtək istəmirəm!
Nifrətimlə yenidən
Bir savaşı istəyirəm,
Kələklər yetər artıq,
Diri hay istəmirəm!
Qəlpə dəyən, ayılan

Sağ dığa istəmirəm,
Boş hədəfə şığıyan
Bir güllə istəmirəm!
Deyin, dünya tanısın
Qoy vəhşi toxumları,
Sözdə dövlət sayılan
Əkiz – "xaç" tulaları.
Hamı savaşı gözləyir,
Mən dava istəmirəm,
Doğmaca torpağımı
Tam azad istəyirəm!
Kürsüdəndən çıxırmağa
Mif, yarış istəmirəm!
ATƏT özünə gülür,
Mən alqış istəmirəm.
Yenidən dağ aşmağa
Yoxdur daha taqətim.
Didəm qanla dolsa da,
Budur hal vəziyyətim.
Duyan yoxdursa əgər,
Kimə gerek niyyətim?
Qisas alın, baş kəsin,
Qana-qan istəyirəm!
Ey şanlı Milli Ordum,
Mərhəmət istəmirəm.
Haylar ölü can versin
Canlı can istəmirəm.
Əsir kimi sağ qalan
Bir canlı istəmirəm,
Yaşamaq istəyirəm,
Yaşamaq istəyirəm!

II hissə BİR ANA QUCAĞINDA

Mən bir uşaq doğuldum
Yaşamağa cahanda.
Tam haqqımla vətəndaş,
Xocalı torpağında.
Qəsd olundu yurduma
Gecənin son çağında.
Şaxtalı, don, amansız,
Soyuq, qarda, boranda
Dondum, heykələ döndüm
Bir ana qucağında.
Bilmədim sevgi nədir,
Bilmədim həyat nədir.
Bölmədim sevincimi,
Bildirmədim dərd nədir.
Bilmədim ölmək üçün
Günahlarım bəs nədir?
Şaxtalı, don, amansız,
Soyuq, qarda, boranda
Dondum, heykələ döndüm

Bir ana qucağında.
Mənim yaşda günahsız
Körpələr nə qədərdir?
Qoy duysun bəşəriyyət,
Bəlkə yüz minlərlədir.
Bu quduzluq, soyqırım,
Qan dünyaya ləkədir.
Şaxtalı, don, amansız,
Soyuq, qarda, boranda
Dondum, heykələ döndüm
Bir ana qucağında.
Qoca, qadın, ya körpə -
Heç kimə baxmadılar.
Qışqıran hər bir kəsin
Başından vururdular.
Məni möhkəm vurdular,
Yəqin ölmüş sandılar.
Şaxtalı, don, amansız,
Soyuq, qarda, boranda
Dondum, heykələ döndüm
Bir ana qucağında.
Qızıdır məni, ey Günəş,
Mən bəşər övladıyam.
Anamın qucağında
Donmuş buz parçasıyam.
Bir daş olsam da belə,
Ruhum bilir hardayam.
Şaxtalı, don, amansız,
Soyuq, qarda, boranda
Dondum, heykələ döndüm
Bir ana qucağında.

Epiloq

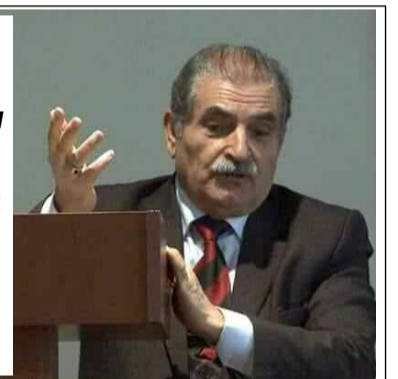
Hər il gəlib keçirik
Heykəlinin önündən,
Sənə baxa bilmirik,
Gizlənirik gözündən.
Dünyaya göstəririk,
Guya səni anırıq,
Əslində belə deyil,
Xəcalətli qalırıq.
Tezəcə qisas alınsa,
Sevincimi bölərdim.
Hayların göz yaşını
Qanlı güllə silərdim.
Bilmirəm nə istəyir,
İblis yenə "vur" deyir.
İnsanlıq sülhü sevir,
Hamı bizə "dur" deyir.
Ey çırpınan canlı daş,
Kaş bitəydi bu savaşı,
Öz yurduna dönəydi
İnsanlar yavaş-yavaş!

Son

23/25.02.2016

Mürvət Qədimova
**Həkəri,
Şair-publisist.**

XOCALIM

Üstümüzü qara duman bürüdü,
Bu dərdimiz kif bağladı, çürüdü.
Düz otuz il bir igidin ömrüdü,
Bu illəri üzü qara yaşadıq,
Gözləri nəm, qəlbi yara yaşadıq.
**YAĞMALANAN, VİRAN OLAN XOCALIM,
YAD ƏLLƏRLƏ YALAN OLAN XOCALIM!**
Şirin nəğmə hey oxuya-oxuya,
Yağı bizi yaman verdi yuxuya.
Xerosima, Xatın dərdli bu dünya,
Bir Xocalı yarası da aldı, oy!
Dünya yenə qan çanağı oldu, oy!
**YAĞMALANAN, VİRAN OLAN XOCALIM,
YAD ƏLLƏRLƏ YALAN OLAN XOCALIM!**
Sən dünyanın ah-amanlar sarayı,
Harayına verən yoxdu harayı.
Anaların sən fəryadı, harayı,
Yanlarında üzü qara qalmış, q...
**YAĞMALANAN, VİRAN OLAN XOCALIM,
YAD ƏLLƏRLƏ YALAN OLAN XOCALIM!**
Yuxudaydı o vaxt qeyrət güdənim,
Yarasısən Vətən adlı bədənin...
Təbriz dağlı, Şuşa dərdli Vətənin
Sinəsində bir sağalmaz yaram, oy,
Talan etdi səni "axber" Aram, oy!
**YAĞMALANAN, VİRAN OLAN XOCALIM,
YAD ƏLLƏRDƏ YALAN OLAN XOCALIM!**
Qəlbimizdə dərdin, qəmin dənizi,
Bu dünyanın bir sağalmaz mərezi.
Belə zülmü görməmişdi yer üzü,
Sən tarixin qanla dolu yaddaşı,
Yaman bizi yaraladı yad daşı.
**YAĞMALANAN, VİRAN OLAN XOCALIM,
YAD ƏLLƏRDƏ YALAN OLAN XOCALIM!**

**Hacı
Paşa
Ağaoğlu**

Xocalı faciəsi

Xoca Alı qalx ayağa et nəzər
Bilməzdin yurdunda yağılar gəzər.
Məlunlar yurdunda qaladı oda
Yurdun laiq deyil bu müdhış ada.

Ruhən fəryad etdi xan Pənahəli
Dedi ki, bu işdə var yadlar əli.
Qarabağ, həm sözü, özü mənimdi
Qarabağ yağıya daim qənimdi.

Azıxdan bu yana var Qarabağım
Murovum Kəpəzim Topxana dağım,

Andranik alıbdı Qarabağ dağın
Sultan bəy kəsibdi onun qulağın.

Biri balta oldu bri sap oldu
İkisi birləşib bu yurda doldu
Süngülər dəldilər xalqın bağrını
Götürə bilmədik biz bu ağrını

Gəlişin yüz əlli ili olunca
"Qonaqlar" şənliklər etdi doyunca
Azıxdan yüz əlli çıxsaq nə olar
"Qonağın" payına neçə il qalar?

Abidə qoydular yüz əlli ilə
Hər yerdə fərəhlə gətirib dilə,
Yüz əlli ildir ki, bizlər burdayıq
Yüz əlli ildir ki, bizlər dardayıq.

"Qonaqlar" səsinə atıb başına
Çıxıb Topxananın lap düz qaşına
Dedilər Qarabağ bizim olubdu
Müsəlman sonradan yurda dolubdu.

Əvvəli Kərbala sonu Xocalı
Müsəlman yanaraq görüb bu halı.
Ata baxa-baxa məhv oldu bala
Oda qaladılar nə ola-ola

Süngülər tuşlandı növrəstələrə
Faşistlik etdilər görün kimlərə?
Kəsilməmiş başları təpiklədilər
İlahi iraq et etdilər nələr.

Balanın ətini verib anaya
Birdəki O, qoca xala Sonaya
Onlar yemədilər başlar kəsdilər
Növbəti "qurbana" tez tələsdilər.

Sədəflər çəkildi dişlər çəkildi
Yerinə qurğuşun mərmii əkildi.
Qızası axmalı müsəlman qanı
Görənler gördülər bu dəhşət anı.

Tofiqə dedilər atanı göstər
Dinmədi vüqarla bu ər oğlu ər
Gülləni Tofiqə tuşlayan zaman
Tofiqin atası istədi aman.

-Əvvəl məni öldür sonra kimisə
-Məhəldə qoymarıq sizlərtək kəsə
Oğulun ölümün sən görməlisən
Nədən zövq alırıq sən bilməlisən.

O gecə meşədə xəfif ağladı
Palıdlar baş əyib qara bağladı.
Deyən buludlarda yerə endilər
Dilsiz daşlar belə ax, dilləndilər.

İbrahim xan ruhu nalə edibdi,
Ruhu Nətavanın yurddan gedibdi
O gecə göylərdə buludlar qara
Vuruldu bu yurda sağalmaz yara.

Vaqif də o gecə fəryad eylədi
Görünməz dəhşəti ərşə söylədi
Səlim bəy fəryada qatıb naləsin
-Tarix görməmişdi zülmün beləsin

Min belə səhnədən doymadı kafer
Məhv oldu insanlar çox ər oğlu ər
Nalələr çevrilib oldu Mübariz
Yüz kafer yox oldu qaldı tarix, iz.

Tomrislər, Babəklər, Mübarizlərin
Bu yurd onlarındı O, şir dizlərin
Qılınclar sıyrılar bu gün sabaha,
Yağıdan heç əsər qalmaz bir daha.

Xocalı soyqırımının 33-cü ildönümü ilə əlaqədar Azərbaycanın Çindəki səfirliyində anım mərasimi keçirilib. AZƏRTAC xəbər verir ki, diplomatların, Çin ictimaiyyətinin nümayəndələrinin, Çində yaşayan və təhsil alan azərbaycanlıların iştirak etdikləri tədbirdə əvvəlcə səfirliyin ərazisindəki "Xarıbülbul" baryefinin önünə gül dəstələri qoyulub, Xocalı soyqırımını qurbanlarının xatirəsi bir dəqiqəlik sükutla yad edilib. Tədbir iştirakçıları Xocalı dəhşətləri-

Xocalı soyqırımını qurbanlarının xatirəsi Çində anılıb

ni əks etdirən fotosərgi ilə tanış olublar.

Azərbaycanın Çindəki səfiri Bünyad Hüseynov Xocalı qətləminin Ermənistanın Azərbaycana təcavüzü tarixində dinc əhaliyə qarşı törədilmiş ən ağır cinayətlərdən biri və 1-ci Qarabağ müharibəsinin ən faciəli səhifəsi olduğunu vurğulayıb. Bildirib ki, 1992-ci il fevralın 25-dən 26-na keçən gecə uşaq, qadın və ahıllar da daxil olmaqla 613 nəfər qətlə yetirilib, 1275 nəfər girov götürülüb, 150 nəfərin taleyi hələ də məlum deyil. Erməni rəhbərlərinin etiraflarına görə, dinc əhalinin məhv edilməsi əməliyyatı bir neçə həftə ərzində hazırlanıb. Ermənistan silahlı qüvvələrinin Xocalı şəhərinin işğalı zamanı törətdikləri vəhşiliklər beynəlxalq media və təşkilatlar tərəfindən sənədləşdirilib.

Diplomat Xocalı faciəsinə ilk dəfə siyasi-hüquqi qiymətin verilməsinin xalqımızın Ümummilli Lideri Heydər Əliyevin yenidən hakimiyyətə qayıdışından sonra mümkün olduğunu diqqətə çatdırıb.

Azərbaycan dövləti Ermənistanın azərbaycanlılara qarşı törətdiyi cinayətlərin, o cümlədən Xocalı soyqırımını ilə bağlı həqiqətlərin dünya ictimaiyyətinə çatdırılması, onun soyqırımını kimi tanınması üçün ardıcıl iş aparır. Heydər Əliyev Fondunun xətti ilə geniş vüsət almış "Xocalıya ədalət!" kampaniyası çərçivəsində dünyanın müxtəlif yerlərində çox sayda tədbir, təqdimat həyata keçirilib, kitablar, məqalələr dərc edilib, sərgilər təşkil olunub.

Qeyd olunub ki, Azərbaycan xalqı erməni şovinistlərinin etnik təmizləmə, soyqırımını siyasətinə məruz qalıb, tarixi torpaqlarından qovulub.

"Son illər Xocalı faciəsinə fərqli hisslərlə yad edirik. Qaçqın, köçkün sözləri "Böyük qayıdış" ifadəsi ilə əvəz olunub. Xocalıda qətləmin törədən canilərin bir qismi artıq ədalət mühakiməsinə çıxarılıb. Əminlik ki, bu soyqırımının törədilməsində əli olan digər canilər də layiqli cəzalarına çata-

caqlar", - deyən B.Hüseynov əlavə edib ki, 2023-cü ildə həyata keçirilmiş antiterror tədbirləri nəticəsində Azərbaycanın bütün ərazilərində dövlət suverenliyi və Konstitusiyaya quruluşu bərpa edilib. 2023-cü il oktyabrın 15-də Xocalıda Azərbaycan Bayrağı ucaldılıb. Xocalıda qətlə yetirilmiş sakinlərin xatirəsi 2024-cü ilin fevralın 26-da ilk dəfə olaraq Xocalı şəhərində anılıb. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev Xocalı qurbanlarının xatirəsini əbədləşdirmək məqsədilə Xocalı Soyqırımını Memorialının təməlini qoyub, rayon ictimaiyyətinin nümayəndələri ilə görüşüb.

Tədbirdə işğaldan azad olunmuş ərazilərdə aparılan yenidənqurma işləri nəticəsində Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonlarının həyatın bərpa olunduğu, Böyük Qayıdış Proqramının icra edildiyi diqqətə çatdırılıb.

Tədbirdə Xocalı soyqırımına, Qarabağ və Şərqi Zəngəzurun bərpasına dair videolar nümayiş olunub.

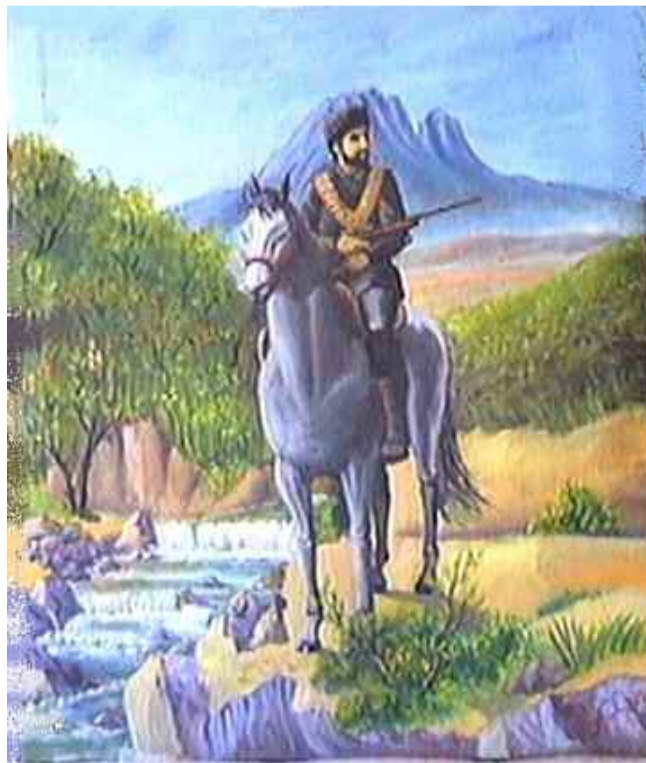
Xudu Məmmədovun axtardığı, ermənilərə qan udduran laçınlı Çal Aslan

Düzü əslən Laçınlı olan bu tarixi qəhrəman Çal Aslan haqqında eşitməmişdim. Və bu günə kimi də heç bir məlumatım da yox idi. Amma Qarabağın Çal Aslan adlı igid və qəhrəman oğlu olub. Bəs Çal Aslan kimdir? Bununla bağlı paytaxta çıxıb sorğu apardım. Heç kəs bu qəhrəmanı tanımadı. Amma əslən laçınlı olan bir gənc başını bulayıb dedi ki, belə bir ad eşitmişəm. Amma kimliyi haqqında heç nə bilmirəm. Öz-özüm düşündüm:

Bəlkə taksii sürücülərinə müraciət edim? Çünki sürücülər daha çox əhali ilə sıx təmasda olur, qəzet-jurnal oxuyurlar. Taksii sürücülərindən biri gülə-gülə dedi: "Sizi nə maraqlandırır?" jurnalist olduğumu ona dedikdə o, belə cavab verdi: Çal Aslan mənim babam olub. Sürücünün adı Məhəmməd Piriyyəv idi. M.Piriyyəv bildirdi ki, əslən laçınlı olsalar da, Ağdamda doğulub, boya-başə çatıb: "Çal Aslan Laçın rayonunun Kürdhacı kəndində doğulub, Soltan bəyin əmisi oğludur. Bölgələrdə, eləcə də camaat arasında adıçəkilən bu tarixi şəxsiyyət haqqında o qədər də məlumat yoxdur. Çal Aslan elə aslan kimi kişi olub. Cəngavər, qorxmaz, dizi bükülməz bir igid olub. Onun gülləsindən quş da ötə bilməzdi. Çal Aslanın adı gələndə yağlı düşmən zağ-zağ əsərdi. Azərbaycan xalqı Soltan bəyi daha geniş tanıyır. Amma Çal Aslan ondan da qoçaq olub. Elə Soltan bəy kimi ağıllı adam olub. Bir sözlə, Çal Aslan soltan bəyin sərkərdəsi idi".

M.Piriyyəv onu da dedi ki, babası haqqında elə dərin məlumatı olmayıb: "Allah rəhmət eləsin akademik Xudu Məmmədova, bir gün Xudu müəllim doğulduğu doğma kəndi olan Mərziliyə gəlir və söhbət Çal Aslandan düşəndə o deyir ki, ə, görün Çal Aslanın burda qohumlarından kimi var, onu mənimlə görüşdürün. Çünki o igid haqqında sinəm doludur. Nə qədər sağam, qoy bu məlumatları onun qohumlarına çatdırım. Onda çox kiçik idim. Ağılım elə sən deyən kəsmirdi. Amma babam haqqında Xudu müəllimin dediklərindən bir-iki kəlmə qalıb. 1918-ci ildə Andranik Gürcüstana getmək üçün Paşa bəydən yol istəyir və bunun müqabilində ona bir qatır yükü qızıl vəd edir. Paşa bəy Çal Aslanla Soltan bəyi yanına dəvət edib bu haqda

onların fikirlərini öyrənir. Bu dəmdə Çal Aslan belə cavab verir ki, biz gərək Şuşa qubernatoru Xosrov bəyin yanına gedək və ona bu haqda məlumat verək. Çal Aslanla Soltan bəy Şuşaya

Xosrov bəyin yanına gedib bu haqda ona məlumat verirlər ki, Andranik böyük qoşunla üstümüzdə gəlir. Xosrov bəy çox uzaqgörən və ağıllı adam olub. O, Çal Aslanın sözündən tutur və bir az fikirləşib deyir - "Aslan, əmioğlu fikirin nədir?" Çal Aslan Xosrov bəyə belə cavab verir ki, düşmənlə yol vermək olmaz. Amma Andranik bizə bir qatır yükü qızıl vəd edib deyir ki, siz yer verin mən qoşunlarımla birgə Gürcüstana keçirəm. Xosrov

bəy Çal Aslanla sözləyir ki, sən üz-gözündən sərkərdəlik yağır, bir sərkərdə kimi bu haqda nə fikirləşirsən? O belə cavab verir ki, Andranikə bildirəcəyik ki, camaat başa düşməsin deyə topları sökülən, onu qatırlara yükləyin və sizə onda yol verəcəyik. Bu təklif Xosrov bəyin çox xoşuna gəlir və sağ əlini Çal Aslanın kürəyinə vurub deyir ki, əmioğlu sən əsl sərkərdəsən və mənim sualıma da sərkərdə kimi cavab verdin. Belə də olur. Bu siyasətə Zabux çayında 3 gün qanlı döyüş gedir. Çal Aslan öz dəstəsi ilə 40 min erməni silahlılarını məhv edir".

Müsahibin onu da söylədi ki, 11-ci qızıl ordu Azərbaycana gələndən sonra bolşeviklərin əlinə keçməsin deyə Soltan bəy Çal Aslanla təklif edir ki, artıq Azərbaycan sovet ordusunun əlində olduğundan onunla Türkiyəyə getsin: "Çal Aslan etiraz edib deyir ki, kişi də vətəninə düşmən əlində qoyub gedərmidi? Qürbətdə yaşamaqdansa və yad məzarın olmaqdansa vətəndə qalmaq daha yaxşıdır. Çal Aslan qucaqlayıb, öpüşüb ayrılan zaman Soltan bəy dərindən ah çəkib belə bir bayatı söyləyir:

*Əziyyəm, dolan gözüm,
Dol gözüm, dolan gözüm.
Gedərsən qayıtmazsan
Vətəni dolan gözüm.
Çal Aslanla belə cavab verir:
Xoruz keçdi, çağırır
Vədə keçdi, çağırır
Başım cəllad əlində,
Dilim dostu çağırır.*

Hətta deyilənə görə orda hər iki qəhrəman düşmən əlinə keçməsin deyə bir-birilərinə güllə də atmaq istəyirmişlər. Amma Soltan bəy uzaqgörənlik edib Çal Aslanla deyir ki, özümüzdə öldürə bilirikamma arvad-uşağı fikirləşmək lazımdır. Düşmən çoxdur. Soltan bəy ailəsini Çal Aslanla tapşırıb Türkiyəyə gedir. Bolşeviklər Çal Aslanı tutub Qazaxıstana sürgün edir. Sürgündə onun iki gözü də tutulur və axırda gəlib vətəndə ölü". M.Piriyyəv onu da vurğuladı ki, Çal Aslanın nəticəsi Fazil Mehtiyev də Azərbaycanın milli qəhrəmanıdır.

Qələndər Xaçınçaylı

Sed hezaran kes, bona komkûjîya Xocalîyê meşîyan

Ev roj, 26-ê şûbatê sed hezaravan kes, bi serokê komara Azerbaycanê birêz Îlham Elîyêvva, ji meydanê ``Azadî``yê heya peykela şehîdên Xocalîyê meşîyan û gul û sosinava şehîda bîr anîn. Serokê komara Azerbaycanê birêz Îlham Elîyêv der bare komkûjîya-qetlîyama Xocalîyê axîfî û got: ``Emê komkujîya-qetlîyama Xocalîyê çawa ``Komkûjîya Gel`` li cîhanê bidine nasandin...

Trajêdîya-şepûka û komkûjîya gellên bajarê Xocalîyê...

Li qurna (sedsala) XX-a, XOCALÎ wek Helepçe, Dêrsim, Mahabat komkûjîyek ji alîyên nijatparêzên ermenî bi harîkarîya eskerên sor, yê sovêtêye berê hat qetandin.

Di sala 1992-a, şeva ji 25-a derbasî 26-şê şûbatê li bajarê haşîtî xwaz Xocalîyê şepûkek, komkûjîyek ji alîyên ``mirovahî``-yê, ji alîyên ermenîyan hat kirin. Dijminên nijatparêz wê şevê bajarê Xocalîyê bi xwîna gel sor ``xemiland``.

Li Qerebaxê şer dom dikir, Xocalî navçek li navbera Qerebaxê û Axdamê bû, hê şer ne gêhêştibu wur, ne dihate aqilê tu kesî ermenî wê wextekî şeva zivistanê êriş bike ser bajarê Xocalîyê û gellên am û tam qetlîyam bikin. Her der bi berfa sipî hatibu xemilandin.

Roja 25-ê şeva şûbatê, derbasî 26-a bunê bi harîkarîya korpûsa tangên û topên rusaye 366-a eskeranva êrişî bajarê Xocalîyê kirin û jin-zarok, kal-pîr, keç-xortên dest vala hatin qetlîyam kirin. Yê dîl ketî hê jî tu agahî jê tunene, yê ku revîbûn daristanê bi serma şehîd ketibûn.

Hinek xwe gîhandibun gundan û silamet mabun. Lê miqabin wê şevê faşîstên ermenî 613 mrov qetl kiribûn, kîjanî ku ji wana 63 kes zarok, 106 kes jin, 70 kes kal û pîrbûn. 8 malbet bi temamî hatine tunekirin, 25 zarok dê û bavên xwe unda kirine, 130 zarok hinek bavên xwe, hinek jî daykên xwe unda kirine. 487 mirov kîjanîku ji wana 76 zarok giran brîndar bibûn. 1275 mrov dîl birine, 150 mirov undaye.

Hine kesên ji Xocalîyê saxin, agahî didin wekî, pîrranîyê gellên Xocalîyê azerî û kurd bune û serkarê dewleta Azerbaycanêye wî çaxî, Ayaz Mutellîbov bi zane Xocalî bê parastin hîştine û bona wê jî bû sedemê qetlîyamê. Heya hatina Hêyder Elîyêve hertim zindî, tu kes pîrsa Xocalîyê dervedixiste rojevê, wextê Hêyder Elîyêve hertim zindî hat ser kar, bajarê Xocalî wek bajarê şrhîda nav kir û buyerên Xocalîyê derxifte rojeva Azerbaycanê û cîhanê. We rojê, 26-ê şûbatê çawa roja komkûjîyê elam kir. Her sal gellên Azerbaycanê, 26-ê şûbatê wek roja komkûjîyê derbas dikin û dengên xwe digîhînine cîhanê, wekî gelên cîhanê bizanibin ermenî çi şepûk anîne sere gelên Azerbaycanê pîranî sere gelên azerî û kurd. Daxwazîya me ewe wekî, rewşenbîrên me wek Çeto Omerî bèn Azerbaycanê, agahî hildin, ji van buyaran agahdarbin û agahîyê bidine sazîyên gelên me wusa jî sazîyên cîhanê, wekî nijatparêzên ermenî li Ermenîstanê, Laçînê, Kelbecerê, Kubatliyê, Cebrailê çi şepûk anîne serê gelên Azerbaycanê û gelên kurd.

Amadekar: Tahir Silêman

Kimliyindən asılı olmayaraq, hər bir Azərbaycan vətəndaşı harada olmağından asılı olmayaraq faciələrimizi, ələlxüsüs Xocalı faciəsini dünya ictimaiyyətinə çatdırmalıdır!

Xocalı soyqırımını Kürdüstanın Ərbil şəhərində keçirilən konfranslarda qaldırılıb

Kürdüstan bölgəsinin Səlahəddin universitetinin rektoru Əhməd Dzeyinin rəhbərliyi ilə "Osmanlı dönəmində Yaxın Şərqi və Kürdüstanın siyasi durumu" mövzusunda 17 ölkənin iştirakı ilə keçirilən konfransa Azərbaycandan beş nəfərlik nümayəndə heyəti də dəvət olunmuşdur.

İkinci olaraq türkmən Yazıçılar birliyinin sədri və "Yurd" dergisinin baş yazarı, sabiq türkmən millət vəkili Əsəd Ərbil, Ərbil

tərəfdəkiləri faciələri, ələl xüsüs Xocalı soyqırımını məsələsini gündəmə qoyun. Əvvəlcə onlar tərəddüd etdilər və dedilər ki, bu gündəlikdə yoxdur. Amma mən təkid etdim, Xocalı ilə bağlı apardığımız kitabları, şəkilləri göstərdik. Dedik ki, Səddam Hüseyin kimyəvi silahla insanları kütləvi şəkildə qırıb. Ermənilər isə qırmaqdan əlavə insanların gözlərini çıxarıblar, başlarının dərisini soyublar. Yəni bunlar daha dəhşətlidir. Xocalıda azəri türkləri ilə bərabər kürdlər də olub.

Yəni təkidlə məsələni gündəliyə saldım. XIX əsrdən ermənilərin Qarabağa gətirilməsi, 1915-ci illərdə erməni-türk müharibəsi dövründə camaatın Qərbi Azərbaycandan məcburi İrana mühacirət olunması, Sovet hökuməti dövründə qayıtması, 1937-ci ildə kürdlərin Orta Asiya və Qazaxıstana sürgün olunması, 1947-ci ildə azərbaycanlıların Qərbi Azərbaycandan kütləvi şəkildə deportasiya edilməsi, Dərələyəz, Zəngəzur mahalının boşaldılması məsələlərini tarixi faktlarla gündəmə gətirdim. Xocalı məsələsinə geniş yer verərək orada olan hadisələri, əlimizdə olan məlumatları çatdırdım. Apre-

qeyd etdi ki, bu tarixi bir mövzudur, siyasi mövzu deyil. Dedim o halda icazə verin xaricdən gələn jurnalistlərlə mətbuat konfransları keçirəm. Biz Xocalı ilə bağlı əlimizdə

məlumat verdik, onlara əlimizdə olan vəraqələr payladım. Ayın 20-də mən məsələni Kürdüstan parlamentinin gündəminə qoymağa çalışdım. Lakin Siyasi Bürodan bizə bildirdilər ki, biz Kürdüstan Hökuməti olaraq dəfələrlə Azərbaycan hökuməti ilə diplomatik əlaqələrə girməyə çalışsaq da, bu məsələ hələ də baş tutmayıb. Dedilər 50-yə yaxın ölkənin səfirliyi,

şəhərində Yazıçılar Birliyinin konfransında iştirak etmək üçün bizi dəvət etdi. Mövzu "Hələbçədə, Balisanda kürdlərin, türkmənlərin Səddam Hüseyin tərəfindən kimyəvi silahlarla soyqırma məruz qalması" mövzusunda, yaxşı yazarlara təqdimat keçiriləcəkdi. Əsəd Ərbil başda olmaqla türkmən və kürd şair və yazıçıları bizi də dəvət etdilər və biz konfransa getdik. Yazıçılar Birliyinin konfransında, mən cəhd etdim ki, ermənilərin 1992-ci ildə Azərbaycanda yaşayan türklərə, kürdlərə qarşı

lin 16-da Səlahəddin Universitetində 17 dövlətdən gələn qonaqların iştirak etdiyi konfransda mən Xocalı məsələsini qaldırmaq istədim. Bu zaman konfrans rəhbərliyi

olan 300-400-ə qədər şəkilləri, fakt olaraq çıxartdıq və xaricdən gələn jurnalistlərə təqdim edərək başa saldıq ki, belə bir hadisə baş verib. 50-dən artıq xarici jurnalistə 20 yanvar hadisələrini, Qarabağ hadisələrində partladılmış avtobusları, Bakı met-

konsulluğu Kürdüstan bölgəsində var. Lakin təəssüflərlə olsun ki, Azərbaycan hökuməti soyqırımıyla bağlı bizə müraciət etməyib. Ona görə də məsələni Kürdüstan parlamentinə qoya bilmərik. Bu, qanundan kənardır. Türkiyənin Ərbildəki konsulunun

rosundakı terror aktını əks etdirən şəkillər payladım. Onlarda böyük maraq oyandı və dedilər ki, niyə Azərbaycan hökuməti və diasporası bu məlumatları bizlərə çatdırmır, bizimlə əlaqə saxlamır? Mən də onlardan xahiş etdim ki, siz də konfrans rəhbərliyinə deyən, Xocalı soyqırımını məsələsini gündəliyə salarsa, biz konfrans iştirakçılarına Xocalı məsələsini şərh edərək. Xaricdən gələn jurnalistlərlə yerli jurnalistlər gedib konfrans rəhbərliyindən xahiş etdilər və bu məsələnin gündəliyə qoyulmasının razılığını aldıq.

Konfrans qabağı biz Xocalı, Qarabağ, 20 yanvarla bağlı 400-dən artıq şəkil və məlumatlar payladım. Ondən sonra mən Xocalı soyqırımını ilə bağlı, Azərbaycandan bağlı geniş çıxış etdim. Çıxışım böyük alqışlarla qarşılandı. Bundan sonra müxtəlif siyasi partiyalarla görüşdük və Azərbaycanın başına gətirilən hadisələri gündəmə gətirdik. Mən universitetin tarix və ədəbiyyat fakültəsində də müəllim və tələbələrle qarşısında seminar keçirdik, tarixi hadisələr, başımıza gələn bəlalər haqqında

müavini İbrahim bəylə görüşdük. O da dedi ki, Xocalı məsələsinin qaldırılması çox yaxşı oldu. Əgər burada Azərbaycan səfirliyi olarsa biz bu məsələni daha qabarıq şəkildə gündəmə gətirə bilərik. Beləliklə biz Azərbaycandanla bağlı beş konfrans və seminar keçirdik. Türkmən Yazıçılar Birliyində, Türkmən Mədəniyyət Mərkəzində olduq, Molla Musa Bərzaninin məzarını ziyarət etdik". Tahir Süleyman onu da vurğuladı ki, "Diplomat" qəzetinin idarə heyəti adından İraqda Azərbaycan səfirliyinin açılması üçün ölkə prezidenti İlham Əliyev cənablarına iki dəfə müraciət ediblər, lakin Xarici İşlər nazirliyinin verdiyi cavab sabitliyin olmamasıdır.

Azərbaycanın İraqda səfirliyin açılması haqqında 2010-cu il noyabrın 12-də prezident İlham Əliyevin sərəncamı var. Lakin nədənsə, bu sərəncam indiyə qədər icra olunmayıb. Ermənistanın səfirliyi isə on illərdir İraqda fəaliyyət göstərir. Arzu edirik ki, yaxın zamanlarda Azərbaycanın da səfirliyi Kürdüstan bölgəsində fəaliyyət göstərsin.

Kimliyindən asılı olmayaraq, hər bir Azərbaycan vətəndaşı harada olmağından asılı olmayaraq faciələrimizi, ələlxüsüs Xocalı faciəsini dünya ictimaiyyətinə çatdırmalıdır!

Kürdüstan muxtariyyətində Azərbaycan söhbəti...

Xocalı faciəsi Ərbil şəhərində anıldı; müxbirimiz Şimali İraqdan yazır...

Azərbaycandan Şimali İraqın Kürdüstan muxtariyyətinin paytaxtı Ərbil şəhərinə gedən 5 nəfərlik nümayəndə heyəti artıq bu ölkəyə çatıb. Məlum olduğu kimi, "Diplomat" qəzetinin baş redaktoru Tahir Süleymanın təşəbbüsü ilə 5 nəfərlik nümayəndə heyəti Səlahəddin Universitetində keçiriləcək "Osmanlı imperiyası dövründə Yaxın Şərqdə ictimai-siyasi vəziyyət" mövzusunda konfransda iştirak etməyə dəvət olunublar.

Heyətdə təşkilatçıların dəvətini qəbul edən "Yeni Müsavat"ın əməkdaşı Emil Salamoğlu da var. Nümayəndə heyətinin Ərbildə yaşayan kürd və türkmən ziyalıları, eləcə də hökumət təmsilçiləri, ədiblərlə görüşləri

lar. Yalnız şübhələndikləri adamları saxlayırlar. Ərbil İraqın ən sabit bölgəsidir. Ona görə də başqa əyalətlərdən Ərbilə axın var. Şəhərdə tikinti bumu yaşanır. Hər yerdə binalar inşa edilir, parklar salınır. Türkiyə mətbuatının da yazdığı kimi, görünən budur ki, Ərbil gəlməkdə olan yüksək səviyyəli bir paytaxtdır.

Nümayəndə heyəti aprelin 14-də Ərbil şəhərində təşkil olunmuş Kürdüstan Yazıçılar Birliyinin tədbirində iştirak edib. Tahir Süleymanın təşəbbüsü ilə proqramda olmayan Xocalı faciəsi ilə bağlı mövzu gündəmə salınıb və çıxışçıların sırasında T.Süleyman Xocalı faciəsində ermənilərin başımıza gətirdiyi

fəlakətləri konfrans iştirakçılarının diqqətinə çatdırıb.

Türkmən Yazarlar Birliyinin sədri Əsəd Ərbil və İdarə Heyətinin üzvü Riyaz Dəmirçi də konfransda dəvət əsasında iştirak ediblər. Tədbirin əsas məqsədi Səddam Hüseynin hakimiyyəti dövründə kütləvi qırğına məruz qalan hələbcəyə dair bədii əsər yazan ədiblərin mükafatlandırılması olub.

Konfransda ölkənin mədəniyyət naziri Doktor Kava Mahmud və Ərbil valisi Nevzad Hadi iştirak ediblər.

Mərasim Hələbcə və Xocalı qətliamı qurbanlarının bir

Xatın, nə də Sonqimidir. Xocalı faciəsi daha ağır və dözülməz olub. Bu ağır yaddaşımızdan heç vaxt silinə bilməz".

T.Süleyman Xocalı soyqırımında qətlə yetirilənlərin statistikasını açıqlayıb və vurğulayıb ki, bu dəhşətli faciə haqda bütün dünya məlumətli olmalıdır: "Xocalıda 623 nəfər həlak olub, 8 ailə tam məhv edilib, 25 uşaq hər iki valideynini itirib. 230 uşaq bir valideynini itirib.

1275 nəfər əsir götürülüb. Xocalıya 5 milyard manat ziyan dəyib. İnsanlarımıza zülm olunub. Körpələr, yaşlılar, qadınlar amansızlıqla qətlə yetirilib.

nəzərdə tutulur.

Bu görüşlərdən əlavə, müxbirimiz Şimali İraqda ictimai-siyasi vəziyyət haqda reportajlar da hazırlayır. Reportajlarımızın bölgə ilə bağlı ilkin təəssüratları belədir:

"Şimali İraqın sərhəd qapısından şəhər mərkəzinə qədər yoxlanış məntəqələrində əli silahlı polislər şəhərə daxil olan hər kəsə nəzarət edir. Şəhərin giriş-çıxışında hər bir maşın yoxlanılır, maşındakı şübhəli sərnişinlərin pasportlarına baxılır. Burada deyilir ki, polislər terrorçuları bir baxışdan tanıyır-

dəqiqəlik sükutla yad edilməsi ilə başlayıb. Hələbcə qətliamı ilə bağlı Ərbil valisi və başqa yetkililər çıxış ediblər.

Daha sonra Tahir Süleymana söz verilib. Azərbaycan mediasında birmənalı qarşılanmayan T.Süleyman "Yeni Müsavat" müxbirinin birbaşa müşahidəsi olan konfransda erməni faşistlərinin Xocalıda azərbaycanlıların başına gətirdiyi müsibətlərdən, vəhşiliklərdən söz açıb. Qeyd edib ki, illər keçdikcə bizi göynədəcək bu faciə xalqımızın yaddaşından silinməyəcək:

"Əksinə, xalqımıza daha dözümlü olmağa, erməni şovinizminə qarşı mətin mübarizə aparmağa səbəb olacaq. Xocalı faciəsi nə Hələpcə, nə

Nə yaxşı ki, Çingiz Mustafayev kimi oğullar həyatlarını təhlükəyə ataraq bu hadisələri çəkib bütün bəşəriyyətə çatdırıblar. Xocalı bizim sağalmaz yaramız, ana-bacılarımızın ah-naləsi, körpələrimizin göz yaşlarıdır". T.Süleymanın çıxışına görə konfrans iştirakçıları ayağa qalxaraq alqışlayıblar. Konfransdan sonra onlar Xocalı hadisəsinin Ş.İraq ictimaiyyətinə lazımı şəkildə çatdırılmamasından şikayətləniblər. Yekunda Ş.İraqın mədəniyyət naziri və Ərbil valisi Hələbcə mövzusunda yazan bədii əsərlərin qaliblərini mükafatlandırılıb.

Emil SALAMOĞLU,
musavat.com
"Diplomat" qəzetinin
240-cı sayından

Xocalı soyqırımının bünövrəsi erməni daşnaklar tərəfindən 1897-ci ildə Xanasorda 40000 kürd və türk xalqlarının qətli ilə başlayaraq, Qərbi Azərbaycanda, Qarabağda, Naxçıvanda, Bakı və ətraf rayonlarda və sonda 26 fevral Xocalı soyqırımına qədər gəlib çatmışdır

Kürd yoxsa Erməni Soyqırımı; Fərziyyələr və Həqiqətlər

Hərdən biz ata-babalarımızın nəsihətlərini unuduruq, özü də tez unuduruq. Babam Kürd Musa, ömrünün sonuna-yəni 115 yaşına qədər Qərbi Azərbaycanın Vedibasar əyalətində yaşamışdır. O, hər zaman ermənilərin müxənnət olduqlarından danışardı və bizə tövsiyəsi də o olardı ki, ermənilərə etibar etməyin. Çünki, onlar fürsət düşən kimi, öz pis

məsələsində çox da əhəmiyyətli olmayan bir problemi (demoqrafik ağırlığına görə) önə çıxarır çünki, "tarix boyunca ermənilərlə kürdlər anlaşmamışlar və 1915 –ci ildə erməniləri osmanlılarla birlikdə kürdlər də soyqırma məruz qoyublar".

İlk olaraq, yalnız kompleks bir problem olan erməni - kürd əlaqələri və problem-

komitəsi köhnə başçısı , Ermənistan Kommunist Partiyası köhnə I katibi - AM).

"-Hörmətli Stepan Bogosyan!... Məqalədən ortaya çıxan budur ki , Xanasor hərəketi erməni millətinin yaddaşında qorunduğu kimi reallaşmamış . Bununla nə demək istəyirsiniz? "Ey ermənilər, əgər indiye qədər erməni fədailərinin (Hayduk) silahlarını qadın və uşaqlara doğrultmadıqlarını və güllələmədiklərini zənn edirsinizsə yanılırsız. Güllələdim ! Həm də necə güllələdimmi demək istəyirsiniz ? Bunumu göstərmək istəyirsiniz? Xalqın gözündə fədailərin əziz xatirəsini alçalmaqımı istəyirsiniz? "- Bu məktub" Հայկրիկեր "(" erməni aryanlar " , № 63 , 64, Oktyabr , 2005) qəzetində və daha sonra" ՀԱՅԱՍՏԱՆԿԱՆՆԵՐ "(" Zovarmari – Ermənilərin səsi ") saytında nəşr olundu.

Vazgen Kazaryanın söz açdığı Xanasor hərəketi haqqında ermənilərin "narıland.com "saytından oxuyuruq: (Xatırladım ki, bu hərəkatı ermənilər müqəddəs hərəkat hesab edirlər N. Ə.)

" Xanasor hərəketi 25-27 İyul 1897 " başlığı altında belə yazılıb: " Xanasor hərəketi erməni döyüşçülərindən ibarət olmuşdur. Bu hərəkatın məqsədi Mazrik Kürd Tayfaları İttifaqını məhv etmək idi. Bu hərəkat Daşnak Partiyası tərəfindən yaradılmışdır. Onların məqsədi bu tayfanın döyüş gücünü məhv etmək və intiqam almaq idi və onlar kürdlərdən intiqam aldılar. (Nəyin intiqamını görəsən? N.Ə) 25 İyul 1897-ci ildə səhərə yaxın vaxtda 250 (başqa qaynaqlara görə, 150-300 arası) döyüşçülərlə bir basqınla Mazrik Kürd Aşiretinə hücum etdilər və zəfər qazandılar

. Məqalədə isə yalnız 25 inansın öldürüldüyü yazılıb. (başqa qaynaqlara görə -20). Bu ortaya çıxan sayı tərəflərin döyüşdə verdikləri itkin sayı deyil . Ayrıca məqalədə izah edildiyinə görə iki erməni keşiş də silahlı qruplarla birlikdə bu hərəkatə qatılmışdır. Xanasora edilən hücumun 1915-ci il hadisələrindən 18 il əvvəl icra edildiyinə diqqət yetirək. 1915-ci ilə gəldiyində kürdlərin yeni bir Xanasor qisası quruplaşdığına yetişdiyini də anlamaq lazımdır. Ermənilərə qarşı nifrət səbəbi olan, erməni fədailərinin hərəketlərinin xatirələrindən gücünü almış bu kürdlərin bir hissəsinin ermənilərə qarşı cəzalandırma əməliyyatlarında iştirak etmiş ola biləcəkləri qəbul edilə bilər. Xanasor hərəketi erməni hərbiçilər tərəfindən edilən tək qanlı hücum deyil Ermənilərin onlarla belə hücumları olmuşdur, lakin Osmanlı hokuməti əhəmiyyət verməmişdir.

Sərhat bölgəsində bir Yezidi Kürd də zamanında mənə buna bənzər bir hadisə söyləmişdir. 1915 –ci il hadisələrindən sonra qaçqın olaraq 1918-ci ildə yaxın qohumlarıyla birlikdə Ermənistandakı Kürd kəndimiz Pampada məskunlaşmışdır. Onun dediyinə görə, kürd kəndi Sorkuli (yüzlərlə evə sahib böyük bir kənd) eyni şəkildə bir gecədə yox edilmiş əhalisi qətlə yetirilmişdir. Gecə vaxtı kəndə hücum edən ermənilər kəndin bütün sakinlərini qətlə yetirmişlər və kəndə od vurub yandırmışlar.

O zaman qətlə yetirilmiş kürdlərin fotosəkillərini çəkəcək və ya hadisələri detallarıyla yazacaq olan kəslər yox idi. Bu

əməllərini həyata keçirəcəklər.

Mən ona qədər erməni-müsəlman davası görmüşəm. "İtlə yoldaş olanın zopası əlində olmalıdır", deyə bizə nəsihət verərdi. Son günlərdə erməni soyqırımında əhəmiyyətli rol aldığı iddia edilən kürdlər və bu rol səbəbiylə kürdlər tərəfindən ermənilərdən istənilən üzrlər danışılmaqdadır. Görəsən, Xocalı, Xanasor, Sorkuli və bu kimi yüzlərlə şəhər və kəndlərdə aparılan soyqırımınlar üçün erməni daşnakları nə vaxt üzr istəyərək soyqırım iddialarından əl çəkəcəklər. 1915-ci ildə yaşanan acı hadisələrlə üzləşmək nə qədər lazımdırsa , kürdlərin də bütünlüklə olaraq bu qırğında iştirak almadıqlarını söyləmək və müdafiə etmək də bir o qədər əhəmiyyət ifadə etməkdədir. Bu mövzu ilə əlaqədar araşdırmaçı -yazar və dilçilik mütəxəssisi Mamostə Əziz Cəvonun keçdiyimiz aylarda rusca nəşr olunmuş məqaləsindən bəzi məqamları dərc etməyimizi məqsədəuyğun hesab etdik.

Doğruları görmək lazımdır ... - Eziz Cəvo

Modest Kolerovun "Yeni partlama nöqtələri: Kürdistan, Qarabağ və Rusiya" başlıqlı məqaləsi içində yaşadığımız dövrdəki dünya siyasətinin bir sıra aktual mövzularına öz prizmasından baxır. Məqalənin yazarının təqdim etdiyi, eyni müddət içərisində yaşanan bu problemlərin strateji və geosiyasi istiqamətlərinin analizlərini özünəməxsus şəkildə təhlil edir.

M. Kolerov deyir ki: " ... Ermənistanın geosiyasi zəifliyi və kürdlərin dövlətin səhnəsinə çıxmaları , obyektiv olaraq bir dəfə daha erməni siyasətində , zəmanət sistemləri arasında - əsgəri olaraq Kollektiv Təhlükəsizlik Razılaşması Təşkilatında , siyasi olaraq da ABŞ və NATO da - sağlam seçki edə bilmə problemini deyil, amma Dağlıq Qarabağın idarəsi

ləri haqqında deyil , eyni zamanda Osmanlı İmperatorluğunda yaşamış digər millətlərin əlaqələri və problemləri haqqında da belə ayaqüstü bir şey söyləmək gereksizdir. Bu mövzular xüsusi diqqət tələb edir. İkincisi M. Kolerovun ən sonunda dövlətləşmə yoluna girmiş Kürdlərin guya erməniləri soyqırma məruz qoymaları fikri tamami ilə yanlış və absurdur.

Başda deyilməsi lazım olan; yunanlıların , kürdlərin , assurilər və Osmanlı İmperatorluğunda yaşayan türk olmayan digər millətlərin soyqırımlarından olduğu kimi erməni soyqırımının da bu dövlətin siyasətinin bir nəticəsi olduğudur. Soyqırım , bir dövlətin öz vətəndaşlarından bir seqmentə və ya başqa ölkədəki insanlara qarşı tətbiq məhv siyasətidir. Soyqırım termini , nəticələri nə qədər trajik olursa-olsun , dövlət statusunda olmayan millətlər və dini icmalar arasında baş verən qarşıdurmalar üçün istifadə edilə bilməz və onlar üçün etibarlı ola bilməz . Və Osmanlı İmperatorluğunda , kürdlər və ermənilər arasındakı qarşıdurmaların nəticəsi də tragik olmuşdur. Bunu inkar etmək mümkün deyil. Amma soyqırım tamamilə fərqli bir hadisədir . Məqsədi bir milləti və ya dini bir birliyi tamamilə məhv etmək istəyi olan bir dövlət siyasətidir.

Xainlər və günahkarlar öz xalqlarından deyildirlər! Kürdlər bu günə qədər davam etdirilən soyqırım siyasətinə qurban edilmişdir və xainlərin işlədikləri cinayətlər səbəbiylə bütün xalqın cinayət məsuliyyətinə cəlb heç bir dayağının ola bilməyəcəyi kimi ermənilərdə bu iddialarının əsası və dayağı yoxdur.

Bir də tarixi həqiqətlərə müraciət edək. Ən başda, Vazgen Kazaryanın məşhur erməni alimi Stepan Boqosyana yazdığı məktuba baxaq. (S. Boqosyan - alim, Sovet Ermənistanı Radio- TV nəşrləri

... Basqın 27 İyulda sona çatdı " .

Bu məqalədə döyüşçülərin əsas olaraq tayfanın kişilərini öldürdüklerini qadın və uşaqlara isə toxunmadıqları yazılır. Amma silahlıların döyüş taktikalarını azca da olsa bilən anlayır ki, ani bir hücumda , hələ ortalıq aydınlanmadan səhərə yaxın, insanın çoxu yuxudaykən bu hücum edilibsə , kişilərin harada , yaşlı qadın və uşaqların harada olduqlarını bilməyin mümkün ola bilməyəcəyini anlar. Bu üç günlük müharibənin sonunda Mazrik Kürd Aşireti bütünlüklə qətlə yetirilmiş, 40.000 qədər insan öldürülmüşdür (bax: <http://www.aztagdaily.com/archives/22143> 40.000 insan öldü)

siyasət bu gün də icra edilməkdə və yenə kimsədən bir səs çıxmır. Kürd xalqı etmədiyi şeylər üzündən günahkar göstərilmə siyasətinin , haqsızlığının və əxlaqsızlığının qurbanı olmuşdur. Kürdlər , Osmanlı Dövlət mexanizmində silah vəzifəsi görmüş bu xainləri günahkar elan etmiş olmalarına baxmayaraq, ermənilər qanlı "Xanasor qətləminin" ildönümünü "zəfər günü " kimi, bir bayram kimi qeyd edir və bu hücumla həsr edilən mahnı və marşları oxuyurlar. Erməni siyasi liderləri bu qanlı və faciəli hadisəni tərifləmə və ucaltma fikirlərindən bu günə qədər əl çəkməyiblər..

Səhifəni hazırladı: Tahir Süleyman

ERMƏNİLƏRİN "DƏNİZDƏN DƏNİZƏ" ERMƏNİSTAN XÜLYASINI GÖZÜNDƏ QOYAN İSMAYIL AĞA SİMKO

İran Hökumətinin xaincəsinə öldürdüğü İsmayıl Ağa Sımkonun ölümündən 80 il keçdi.

1880-ci ildə böyük inqilabi hərəkatə başlayan Şeyx Ubeydulla inqilabının yatırılmasından sonra İran Kürdüstanında, əsirət rəisi və dərəbəylərinin rəhbərliyində siyasi və milli məqsədlərlə başlayan hərəkat demək olar ki, sona yetdi.

oğlu Cəfər ağanı Təbrizə dəvət etdi. Yaxşı niyyətli və Qurana inamı olan Cəfər ağa dayısı Mirzə və altı qoruyucusu ilə birlikdə Təbrizə gedir və ilk öncə yaxşı qarşılanır.

O vaxtlar Qafqazlarda ermənilər rus havadarlarının köməyi ilə Türkiyə, İrəvan və Azərbaycanın müxtəlif bölgələrində və eləcə də Şaumyanın və Mikoyanın planları əsasında Bakıda Azərbaycanlıların soyqırımına başlamışdılar. Onların planlarına görə, bu günkü işğal olunmuş ərazilər, Zəngəzur, Naxçıvan, Gəncə, Qazax, Tovuz, bir sözlə, Kürə qədr olan ərazilər, Bakı və Bakı ətrafı ərazilər onlar tərəfindən soyqırım aparılaraq işğal olunmalıydı.

Nizamül-Səltənə 1915-ci ildə Türkiyədə kürdlər tərəfindən burunları ovularaq geri qayıdan ermənilərin asayışı pozmalarının qarşısını almağa və xalqın güvənliyini saxlamaq işini Cəfər ağaya həvalə etmək istədiyini bildirir. Əl altından isə onu öldürməyin planını hazırlayırdı. Məsələ ilə

bağlı planı həyata keçirməkdən ötrü bura gəlişinin ertəsi günü Cəfər ağa Nizamül-Səltənə ilə görüşmək məqsədilə valiyə aid olan qonaq evinə göndərilir. Ancaq onun öldürülməsi üçün qonaq evinin çevrəsinə tapşırıqla lazımi pusqular qurulmuş, silahlı adamlar uyğun yerlərdə yerləşdirilmişdi.

Cəfər ağa hər şeydən xəbərsiz qonaq evinə gəlir və Qaracadağlı Məhməd Hüseyn xan Zərhami və adamları tərəfindən yaylım atəşinə tutularaq öldürülür. Cəfər ağanın adamları silah səsinə hadisə yerinə gəlirlər. Cəsədin aparılmasının qeyri-mümkün olduğunu görüb canlarını qurtarmaq üçün vuruşurlar və iki ölü verərək Urug kəndində düşmənlə qarşı-qarşıya gəlirlər. Bu beş kürd qəhrəmanı çətin bir döyüş sonunda bir neçə əsgər öldürərək onların atlarına minir və Kürdüstana dönməyi bacarırlar.

Cəfər ağanın bu şəkildə tələyə salınıb öldürülməsi Məhməd ağa və oğlu İsmayıl ağa Sımkonu dərinəndən hiddətləndirdi. Bunun sonucunu İran dövlətinə qarşı mübarizə aparmaq, İran hökumətinin Kürdüstanın bu bölgəsindəki hökumətlərinə son verib öz idarəçiliyinə keçirmək qərarına gəlir.

İsmayıl ağa Sımko başqa siyasətçilər kimi istək və arzularını

gerçəkləşdirmək üçün bir-birlərinə düşmən olan Türk və İran dövlətləri arasındakı münaqişədən yararlanmışdır. O vaxtlar Osmanlı İran sərhədlərini müəyyənləşdirmək üçün təyin edilmiş komissiya fəaliyyət göstərirdi. BMT-nin qərarına görə, Qotol (Qopur) dərəsi və ətrafı İranda, Şıkkak əsirətlərinin hakimiyyəti altında olan ərazini Osmanlı dövləti qəbul etmək istəmirdi. Sımko bu anlaşılmamlıqdan yararlanaraq o ərazilərə əl qoyub öz hökmü altına aldı və dövlət elan etdi.

İsmayıl ağanın öldürmək planları

Sımko İran dövləti qarşısındakı mövqeyini bildirdikdən sonra silahlı qüvvə toplamaqla, bölgə üzərindəki hökumətlərini göstərdi.

Azərbaycan valisi Mükərrəmül-Məlik Sımko ilə müharibə etməyin çıxış yolu olmadığı düşüncəsiylə onu xaincəsinə öldürmə planlarını hazırlamağa başladı. Bir bomba şirniyat qutusu həcmində hazırlayaraq Xoydan xüsusi olaraq İsmayıl ağa adına göndərir. Hadisəni İsmayıl ağa belə nəql edir:

"Həyətdə oturmuşdum. Uşaqlar bir şirni qutusu gətirdilər. Nənələrinin onlar üçün göndərdiyini güman edərək həmənin içinə baxmaq istəyirdim. O anda Heydər Əroğluna Nizamül-Şucadan bir şirni qutusu göndərdiyini və açıqda partlayışdan öldüyünü eşitmişdim. Bir şübhə düşdü içimə. Uzağa götürün dedim. Uzaqlaşdırılarkən bir aydınlıq göründü gözümə. O saat oğlumu qucağıma alaraq özümü yerə atdım. Bomba partladı. Mən qurtuldum, ancaq qardaşım Əli və bir neçə adam öldü".

Mükərrəmül-Məlikin bu namərdliyinə görə, 1919-cu ildə İsmayıl ağa Sımko çalışmalarını daha gücləndirərək bölgəni dövlətin əlindən alır və öz hökmü altına salaraq daha da gücləndirdi. Təbriz-Urmiya yolunu tutub, gediş-gəlişi kəsdi. Hökumət yalnız Urmiya gölü üzərindən bölgə ilə əlaqə saxlaya bilirdi.

Erməni-Assuri ordusunun rəhbəri Mar Şəmunun Sımko tərəfindən öldürülməsi

I Dünya Müharibəsi və Türkiyədə ermənilərin Rus-İngilis-Alman-Yunan havadarları tərəfindən bir erməni dövlətinin qurulması planı üzrə ermənilər kütləvi qırğınlar törətdilər, bir milyondan artıq insanı qətlə yetirdilər. Bundan sonra 25 minlik rus-erməni-

assuri ordusu İran ərazisinə keçərək Səlməs, Urmiya və Xoy ətrafında yerləşdilər. Bunlar rus-türk müharibəsi zamanı Çar Rusiyası tərəfindən silahlandırılmışdılar. Amerikalı erməni milyonerlər də onlara arxa dururdular. Başqa bir tərəfdən onların ingilislərlə də əlaqələri vardı. Bu dövlətlər Səlməs, Urmiya və Həkkəri arasında qalan ərazidə Erməni-Assuri dövləti qurmaq istəyirdilər. Hətta, Rusiya və İngiltərə kimi iki böyük dövlətin də bu planda barmaqları vardı. Məqsədləri Səlməs, Urmiya bölgəsi ilə Həkkəri sərhəddi arasında özlərinə bağlı və Türkiyəyə qarşı bir dövlət qurmaq, sonra isə Van və Həkkərinə də bu əraziyə qatmaq istəyirdilər. Bu hədəfə çatmaq məqsədiylə yüksək ingilis nümayəndəsi, assuri, erməni və kürd xalqları arasında bir birlik yaratmaq istəyirdi. Ancaq kürdləri belə bir plana razı salmadan erməni-assuri dövləti qurmaq ideyasını gerçəkləşdirə bilməyəcəklərini yaxşı bilirdilər.

Türkiyədən qovulmuş ermənilərlə assurilər Urmiya və Təbrizə tərəf qaçdıqları zaman qırğına və talana girişdilər. Yerli əhəlinin qırılanı qırıldı, qalanı isə canlarını qurtararaq içərilərə köçməyə

başladılar. Assurilərin rəhbəri Mar Şəmun, qərargahını Səlməs yaxınlığındakı Xosrov ağa qəsəbəsində qurdu və 25 minlik ordu ilə bölgədə ağalığ etmək fikrinə düşdü.

Ermənilərin və assurilərin bu bölgədə yerləşməsi Sımko ağanı narahat etməyə başladı. O, əl altından Azərbaycan bəylərindən, ağalarından kömək istədi. Lakin Sımko ağa bölgədə müstəqillik əldə etdiyindən şah Azərbaycandan ehtiyat edərək böyük bir gücü Azərbaycanda saxlayırdı.

ERMƏNİLƏRİN "DƏNİZDƏN DƏNİZƏ" ERMƏNİSTAN XÜLYASINI GÖZÜNDƏ QOYAN İSMAYIL AĞA SİMKO

Şeyx Ubeydulla, İsmayıl ağa hərakətini şahın gözünü qorxutmuşdur. Neçə illəridi ki, Kürdüstanda ağalar baş qaldırmış və özlərini müstəqil elan etmişdilər. Lakin rusların, ingilislərin, ermənilərin Amerikadakı havadarları və İran, Türkiyə dövlətləri imkan vermirdilər ki, dünya dövlətləri Kürdüstanı tanınsınlar.

Ona görə İran şahı erməni və assurilərin rus və ingilis havadarlarının Kürdüstan və Azərbaycanda yerləşməsinə göz yumurdu. Ona görə ki, əsrlərdən bəri Kürdüstan inqilablar ocağı olmuşdur. İstər İran, istərsə də Türkiyə parçalanmış Kürdüstanın gücünü, birliyini dağıtmaq üçün həmin ərazilərdə ermənilərlə assurilərin yerləşməsinə göz yumurdular. Ancaq onlar düşünmürdülər ki, belə bir dövlətin qurulmasının aqibəti necə olacaqdır.

A. Kəsrəvi "İran Məşrutyyəti Tarixi" adlı kitabında bunları yazır:

"Erməni və Assuri ordusu Urmiya şəhərini asanca ələ keçirdi. Mar Şəmun bir qrup assuri və erməni ilə birlikdə Səlməsa doğru hərəkət etdi. Mar Şəmun İsmayıl ağanı yanıltmaq istəyirdi. İsmayıl ağaya xəbər göndərərək onunla bir yerdə görüşmələrini arzu etdiyini bildirdi. 1918-ci ilin fevral ayında Konəşarda görüşməyi qərara aldılar.

Mar Şəmun yanına silahlı 140 süvari və seçkin adamlar alaraq bir faytona minir və şərtləşdikləri gündə görüş yeri olan Konəşara gəldi".

Tədqiqatçı və tarixçi yazar Ələddin Secadi "Kürd inqilabları(başqaldırılarındadır)" kitabında göstərir ki, çar Rusiyası, bu ölkədə bolşeviklərə qarşı əngəllər etmək istəyirdi. Bunun üçün üsyanlar ölkəsi olan Kürdüstanın bu bölgəsində yaşayan kürdlərin, ələlxüsus İsmayıl ağanın səsini söndürmək fikrindəydilər. Ruslar Mar Şəmunla danışıqlar apararaq bir anlaşma əldə etdilər: "Bu məmləkətdə İsmayıl ağa var. O, həm çarın, həm də Mar Şəmunun önündə bir əngəldir dedilər. Başlanğıcda kürdlərlə ermənilərin birlikdə bir hökumət qurmalarını əldə etmək məqsədilə Sımko ağa ilə görüşmələr etdilər. Ancaq həqiqətdə Sımkonu və kürdləri aradan çıxararaq doğrudan doğruya bir erməni və assuri dövləti qurmaq istəyirdilər".

Bu həqiqətə çox bənzəyirdi. Çünki, yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi Mar Şəmunun təlimli 25 min silahlısı var idi. Bunlar əsgəri ordunun komandası altında idi. Arxasında ingilislər və Rus çarının hər cür dəstəyi vardı.

I Dünya Müharibəsinin sonunda ölkədə olan şərait və durum

İsmayıl ağanın qüvvələri isə nə o dərəcədə təlimli, nə də disiplinə sahib idi. Təməldə əsirət qüvvələri birliyi idi. Ayrıca, ona arxa çıxıb silah və cəbhəxana baxımından yardım verən hər hansı bir dövlət də yox idi. Belə olunca Sımkonun ortadan qaldırılması ermənilər üçün bir içim su kimi asan olacaqdı.

İsmayıl ağa Sımko yaxşı bilirdi ki, erməni və assurilər Türkiyədə kürd bəy və ağalarını bir yerə yığaraq güya kürd dövləti qurmaq planlarını hazırlayırmışlar. Lakin, qəfildən xain ermənilər kürd bəylərini atəşə tutub hamısını güllələyirlər. Ancaq onlardan biri bayırda olduğu üçün atına minib xalqı xəbərdar edir. Beləliklə kürdlər Türkiyədə ermənilərin kökünü kəsir. Əslində isə ermənilər kürd bəy və ağalarını öldürərək, onların türklər tərəfindən qətl edildiyini yayaraq, onsuz da aralarında olan münaqişəni qızışdıraraq iki müsəlmanı bir-birinə qarşı saldıraraq qırmaq istəyirdilər. Bu məsələləri yaxşı bilən İsmayıl ağa Sımko hər adımını ölçüb-biçib, düşünülmüş şəkildə atırdı. Necə deyərlər, suyu üfləy-üfləyə içirdi.

Hətta, bir dəfə Sımkonun siyasətindən baş açma bilməyən bir kürd bəyi Sımkoğa qarşı çıxır. Onu başa düşən Sımko ona deyir: "Mən səni yaxşı başa düşürəm, narahat olma. Ata-babalarımızın qanı ilə suvarılmış bu müqəddəs torpaqların üstündə nəinki erməni dövlətinin qurulmasını, heç onların ayaq basmalarını da istəmirəm. Səbrli ol, nəticəni görəcəksən".

İsmayıl ağa Sımko ilə Mar Şəmun arasında keçən görüşmələr haqqında tarixçi və tədqiqatçı Ələddin Səcadi bunları yazır:

"İsmayıl ağa Mar Şəmunu padşahlıq üçün hazırlanan rəsmi qayda ilə qarşılayır. Mar Şəmun dini liderlərin geydiklərinə allı-şallı geyimlər içində gələcəkdə bir xalqın rəhbəri olacaq adam kimi, çevrə mühafizələri ilə zərli dörd atlı bir faytona minərək, dördü rus olan və faytonada oturmış vəziyyətdə üzləri qarşıya və yana baxan atlı yüksək rütbəli əsgərin ikisi Mar Şəmunun arxasında ayaq üstə gözləyirdi. Qılınca dəstəklərinə zümrüd və dəyərli mücəvərlərlə bəzədilmiş qılınclarını qınından çəkib əllərində tutmuşdular. Bu görkəm padşahlara yaraşan bir görkəm idi. Günəş şüaları düşəndə insan hey-rət içində qalırdı. Mar Şəmun bu biçimdə Teymur ağanın qonaq evinə endi".

Mar Şəmun görüş yerinə çatan vaxt İsmayıl Ağaya arxasında bir sıra adamlarla Konəşara gəldilər. Ancaq İsmayıl ağa daha qabaqcadan öz adamlarını Teymur ağanın imarətinə göndərmiş və evin əhatəsində özlərinə uyğun mövqə tutmuşlar.

Mar Şəmun oraya çatınca özü otağa keçib oturur və atlıları tam hazır bir vəziyyətdə eşikdə gözləyirdilər. Kəsrəvi bu haqda belə yazır:

"Bizim Mar Şəmun və Sımko görüşməsindən xəbərimiz yox idi. İsmayıl ağanın hadisə haqqında özünün söylədiyinə görə, Mar Şəmun "İndi Kürdüstan deyə adlandırılan bu ölkə bizim, bizim vətənimizmiş. Nə var ki, din Aləmi qarşı-qarşıya bizi bölmüş. İndi birləşməmiş gərəkdir. Ölkəmizi

ələ keçirib birlikdə yaşamağıq. Ordumuz birləşdirsək siz də bizimlə olursanız TƏBRİZİ almaq bizim üçün çox asan olar". Çünki şimalda da rusların köməyi ilə Şaumyan və Mikoyanın rəhbərliyi altında Xəzərdən Qara dənizə, Diyarbəkirdən İran körfəzinə kimi bir federativ dövlət yaradacaqdıq.

Sımko Mar Şəmunun planını öyrəndikdən sonra gülümsəyərək ona "düşünərəm" - dedi. Mar Şəmunu yola salmaq üçün onunla birlikdə bayıra çıxır. Mar Şəmun faytona minən zaman silah səsi eşidilir. **Bu səs istər**

Assuri lideri Mar Şəmun

Kürdüstanı, istərsə də Azərbaycanda ingilis rus havadarları olan erməni, assuri qırğınlarından qurtarır və ermənilərin dənizdən dənizə xülyasını alt üst edərək Lozanadakı erməni plankeşlərin planını alt-üst edir. Mar Şəmun yerə yıxılır. Şikəti silahlı gücləri dörd bir yandan Tıqranın və Mar Şəmunun atlı silahlılarına atəş açır və 100-ə qədər seçmə adamlarını öldürür. İsmayıl ağa həmin gün Çariyə dö-nür. Ertəsi gün səhər tezdən assur və erməni orduları İsmayıl ağaya qarşı hücum keçirlər. Ətraf kəndlərin əhalisini qətl edərək heç kimə aman vermirlər. İsmayıl ağa çətin bir qarşıdurmadan sonra Çariyə şəhərindən çıxmaq məcburiyyətində qalır.

Mar Şəmunun öldürülməsindən sonra xalq, xüsusilə Səlməsa və Urmiya ətrafındakı əhali erməni və assurilərin qanlı qırğınlarına hədəf oldu, çoxlu insan öldürüldü. Mar Şəmunla danışıqlara gedən zaman İsmayıl ağa Sımko Osmanlılardan və Təbrizdən yardım istəmişdi. Və o xəbərdar etmişdir ki, 25-000 nizami orduya qarşı vuruşar lakin bu bir çox əhəlinin kütləvi qırğınına səbəb ola bilər. İsmayıl ağa Sımkodan gözü qorxan şah imkan vermirdi ki, Azərbaycanda bir erkək quş da uçuşsun. Odur ki, Azərbaycandan heç bir yardım gəlmədi. Bir tərəfdən isə İran şahı o ərazilərdə bir erməni və assuri dövlətinin yaranmasının tərəfdarı idi. Ona görə erməni və assurilərə ingilislərin vasitəsilə yardım edirdi.

Amma İsmayıl ağa Sımko kürdlərdən ibarət silahlı dəstənin Türkiyədən

yardım gəlməyinə inanırdı. Türkiyədən gələn əsirət qüvvələri və eləcə də İraq Kürdüstanından Şeyx Mahmud Bərzənçi qüvvələri gec də olsa köməyə gəldi, erməni və assuri ordularına ağır zərbələr vuraraq məğlubiyyətə uğradılar. Ermənilər ingilis ordusuna sığınmaq üçün Sayınqəlaya çəkildilər. Mukriyani kürdləri arasında bu il "Çilo ili" olaraq adlandırıldı. Mar Şəmunun öldürülməsindən sonra Rzayidə yaşayan (Urmiya) tarixi yazıçı və tədqiqatçı Əli Dehqaninin dediyinə görə ermənilər və assurilər 109 gün Urmiya bölgəsində qətliaamlar etdilər. Uşaq, qadın, kişi demədən 140 min adamı öldürdülər. Kənd və qəsəbələri talan etdilər.

Yaxşı, Sımko heç bir səbəbi olmadan nə məqsədlə Mar Şəmunu öldürdü? Bu haqda müxtəlif fikirlər var. Bəzi tədqiqatçılar Sımkonun bu hərəkətini böyük səhv olaraq qiymətləndirdilər. Ancaq bir qism sənədlərə görə Sımko Rusiya və İngiltərənin dəstəyi ilə Mar Şəmunun belə böyük bir qüvvə ilə Kürdüstanın bu bölgəsində dövlət quracağına inanmışdır. Xüsusilə M.Şəmunun öldürülməsindən sonra liderliyə gətirilən Petros, Lozan konfransında Kürdüstanda assurilər üçün bir yerin təyin edilməsini istəyirdilər. Tipik Fələstində yəhudilərə yaradıldığı İsrail dövləti kimi. Və ya Leninlə Atatürkün razılışması ilə Araz boyu qədim Azərbaycan torpaqlarının İqdır, Ərzurum, Ağrı, Amasiya, Vana qədr yəni Araz Azərbaycan Cumhuriyyətinin bir hissəsinin Türkiyəyə verilməsinə qarşılıq Türkiyədən qovulmuş və qədim Azərbaycan torpaqlarında yeni qondarma Ermənistan respublikasının yaranması üçün şərait yaratdı və Musavat hökumətini bolşeviklərə təslim etdi.

İrənin adlı-sanlı yazarı və şairi Məliküm-Şüarrayı Bahar "Siyasal Partilərin qısa tarixi" adlı kitabında belə yazır:

"Lozan" konfransında erməni Petros Londonun dəstəyi ilə assur və kəldanilərin ən köhnə millətlərindən olduqları, yurdlarının isə Mosuldan Osmanlı Kürdüstanından və İran Kürdüstanından Urmiyaya qədər olan ərazini onlara verilməsini, ayrıca özləri üçün bəliqli bir mərkəz və iqamətgahın verilməsini tələb edirdilər. Bununla birlikdə assurların İngiltərə və Rusiya üçün müxtəlif xidmətlər etdiklərinə və edəcəklərinə söz verirdilər. Türklərin yürütdükləri çabaların Mar Şəmunun öldürülməsində uzaq bir fikir yoxdur. Hər necə olursa-olsun Sımkonun bu planı İngiltərə və Rusiyanın Kürdüstanda və Cənubi Azərbaycanda bir assur - erməni dövləti qurmaq planını pozmuşdur. Cilo məsələsinin yatırılmasından sonra 1919 -cu ilin yazında Sımko bölgədəki gücünü artırmaq məqsədilə planlarını hazırladı. Təbriz Urmiya yolunu öz himayəsi altına aldı. 1919-cu ilin sonlarında Sipahandari Azam Azərbaycana vali təyin edildi. Sipahsalar Ziyad Devlə adında birini Urmiya hakimi olaraq göndərmişdir. O, Sımkoğa qarşı dırənəməyə və öz müdafiəsini əldə etməyə çalışdı.

Araşdırıcı: Tahir SÜLEYMAN

Türkmənçay müqaviləsi: Azərbaycanı parçalamaq və Osmanlılara qarşı yeni cəhbə yaradılması üçün imzalanıb

Tarixi arayış: 1828-ci il fevralın 9-da Təbriz yolunun üç verstliyində yerləşən kiçik Türkmənçay kəndində ikinci sülh sazişinin sonuncu iclası keçirildi. Fevral ayının 10-da "İsanın anadan olmasının 1828-ci ilində" gecə münəccimin təyin etdiyi vaxtda, saat 12:00-da barışıq paktı imzalandı. Müqaviləni Rusiya tərəfindən İvan Paskeviç, İran tərəfindən isə Mirzə Əbdül Həsən xan imzaladılar. Elə həmin an müqavilənin bağlanması münasibətilə rus toplarından 101 yaylın atəşi açıldı. (Второе полн. собр. законов, т. III, № 1794, СПб, 1830; Акты, относящиеся до заключения мира с Персией. Изд. Лазаревского ин-та, СПб, 1828.)

Müqavilənin əsas müddəaları Peterburqda hazırlanmışdı. Onun hazırlanmasında Qafqaz ordularının komandanı olmuş Yermolov və Paskeviçin yazışmaları, hesabatları və sənədləri mühüm rol oynamışdır. İlk olaraq 1826-cı ildə ilk müddəalar yazılmış, daha sonra Cəlaloğlu lagerində 24 may 1827-ci ildə Qirboyedov və Obresk tərəfindən əlavələr edilmişdir. Səfir A.Qirboyedov sabahı gün bu "xoş xəbər"i Rusiya paytaxtına çatdırdı və Petropavlovsk qalasından da top atəşləri açıldı. Azərbaycanın tarixində faciələrə yol açan bu müqavilənin xəbərini hökmdara çatdıran İvan Paskeviç qraf elan edildi. Türkmənçay sazişinin digər iştirakçısı, "Ağıldan bəla" komediyasının müəllifi A.Qirboyedova 4000 çervon ənam, A.Obrezkovun nişanlığına isə üç yüz minlik cehiz hədiyyə edildi.

Müqaviləyə görə, İrəvan və Naxçıvan Rusiyaya verildi, Xəzər dənizi Rusiyanın daxili dənizi hesab edildi. Bundan sonra ermənilərin kütləvi surətdə Azərbaycan ərazilərinə köçürülməsi başladı və xüsusi köçürülmə komitəsi yaradıldı. 1828-1829-cu illərdə İrandan 40-50 min, Türkiyədən 90 min erməni Azərbaycana köçürüldü. Tanınmış rus tədqiqatçısı Şavrov ermənilərin Cənubi Qafqaza köçürülməsi prosesini araşdırdıqdan sonra 1911-ci ildə yazırdı: "Hazırda Cənubi Qafqazda yaşayan 1 milyon 300 min erməninin 1 milyondan çoxu bu diyarın yerli əhalisi deyil. Onları bura biz köçürüb gətirmişik".

Hüquqi arayış: Bəs bu müqavilənin ləğvi mümkündürmü sualına beynəlxalq hüquq nə deyir:

1) Rusiya ərazisində yaranan sovet Rusiyası ilə İran arasında 1921-ci ilin fevralında Moskva müqaviləsi imzalanıb. Həmin müqavilənin şərtlərinə görə, Çar Rusiyası ilə İran arasında o tarixə qədər bağlanmış bütün müqavilələr o cümlədən də Türkmənçay

müqaviləsi qüvvədən düşmüş hesab edildi. Bu gün artıq Türkmənçay müqaviləsi qüvvədə deyil. Ancaq Türkmənçay müqaviləsi ilə müəyyən edilən sərhədlər başqa müqavilələrlə də təsdiqlənir.

2) 1979-cu ildə İran islam inqilabı nəticəsində süqut etdi. Bu zaman da yeni yaranmış İİR şahlığı xələf kimi görmədi və hər şeyi sıfırdan başlamaq qərarına gəldi. Yəni İran şahlığının hüquq və öhdəlikləri İİR-a şamil olun-

mur, o cümlədən Türkmənçay müqaviləsindən də irəli gələn öhdəliklər və səlahiyyətlər. Bu o deməkdir ki, İran cənubi Azərbaycanı əldə saxlamaq üçün Türkmənçay müqaviləsinə istinad edə bilməz. Bu müqavilə artıq mövcud deyildir. Çünki müqaviləni bağlayan subyektlər hüquq varisi qoymadan ləğv olunmuşdur.

3) Türkmənçay müqaviləsinin Peterburq variantında ermənilərin köçürülməsi və ümumiyyətlə, ermənilərə aid heç bir cümlə olmayıb. Müqavilənin orijinal nüsxəsi olan "1826,1827 və 1828-ci illər ərzində Paskeviç və onun yavəri Buturlin arasında gizli və hərbi yazışmalar" adlı sənəddə ermənilər haqqında bir cümləyə belə rast gəlinmir. (Л.С. Семенов, «О некоторых источниках по истории русско-персидских отношений первой трети XIX в.», «Вестник Ленингр. У-та \ 1959, У.). Bu müqavilənin Fransız nüsxəsində də şəxsən erməni sözlünə rast gəlməmişəm. Buna görə də sonradan bura həm xristian əhali sözlünün dəyişilərək erməni sözlünün keşiş Nersesin və Qirboyedovun əlavə edilərək 4-cü və 13-cü maddələr tamamilə dəyişməsinə əsas götürərək bu müqavilənin orijinal nüsxəsi ilə əks fikirlər təşkil etməsi bizə bu müqavilənin qüvvədən düşməsinə yaxud da yenidən baxılmasını tələb etmək haqqı verir.

4) Beynəlxalq hüquqa görə Türk-

mənçay müqaviləsi ölü müqavilə və ölü imzalara əsaslandığından hüquqi qüvvəsini çoxdan itirib. Məsələyə hüquqi varislik nöqtəyi-nəzərindən baxanda Rusiyada 1917-ci ilin sosialist inqilabı həmin ildə olan burjuva inqilabından fərqli olaraq özünü Rusiya imperiyasının varisi elan etməyib. Müqavilənin hüquqi tərəfini incələdikcə məlum olur ki, İran da gərək bəzi əraziləri Azərbaycana qaytarmalı olsun. Əgər bu gün Xəzər

dənizi Rusiyanın daxili dənizi hesab edilmirsə, bu məntiqə, müqavilədə adı keçən Azərbaycan əraziləri üzərində hər iki dövlətin hüquqi sahibliyi avtomatik olaraq itirilir və mahiyyət etibarlı ilə bu iki iştirakçı dövlət yad ərazilər üzərində ancaq işğalçı statusu ilə qalmış olur.

5) İranla Rusiya arasında imzalanmış Güllüstan və Türkmənçay müqavilələri Azərbaycanın işğal faktını rəsmiləşdirmək üçün imzalanıb: "Bu müqavilələr bağlanan zaman Azərbaycan İranın tərkibində olmayıb. Azərbaycan ayrı-ayrı xanlıqlardan ibarət ölkə idi və mərkəzləşdirilməmiş dövlət strukturu yox idi. Bu hər iki müqavilə isə İranla Rusiya arasında Azərbaycanın bölüşdürülməsi xarakteri daşıyır. Sadəcə olaraq başqa bir dövlətin əraziləri iki dövlətin arasında bölüşdürüldü".

6) Türkmənçay müqaviləsinin ləğvi ilk anda İran ərazisindəki tarixi Azərbaycan torpaqlarının müstəqilliyi məsələsini aktualaşdıracaq və bu qaçılmazdır. Beynəlxalq hüququn "Xalqların öz müqəddəratını müəyyən etməsi" prinsipi Cənubi Azərbaycana da şamil olunur və Cənubi Azərbaycan ya bu imkandan faydalanıb müstəqilliyə qovuşacaq, ya da "Türkmənçay" sülh müqaviləsinin ləğvi bu prosesi sürətləndirəcək. Amma demək olmaz ki, "Türkmənçay" sülh müqaviləsi ləğv olunsaydı, Cənubi Azərbaycan dərhal

müstəqil olacaq, sadəcə onun müstəqil olmasına əsas verən amillər güclənəcək. Qeyd edim ki, bu hüquqla belədir. Amma realıq da var. Bu müqavilələrin legitimliyini itirməsi nəticəsində İrandan ayrılmalı olan Güney Azərbaycan hansı ərazilərdən və hansı hüquqi varislikdən ibarətdir sualına ilk olaraq cavab tapmalıyıq? Qacarlar xanlığı dövrü sonrası Güney Azərbaycanı özlərinə birləşdirəndə Güneydə hüquqi olaraq 10-dan çox fərqli xanlıq var idi. Onlar heç biri indi yoxdur ki Güneyin azadlığı məsələsinə hüquqi müstəvidən iddia edərek irəli çıxsınlar. Ən sona qalan Maku xanlığı idi 1920-ci illərdə ləğv edilib. Yəni Güney məsələsinə hüquqi vərəsəlik baxımından yox, sadəcə Güneyin öz milli-azadlığı baxımından yanaşmaq doğrudur.

Siyasi arayış:

Bəs niyə Güllüstan, ardınca da Türkmənçay müqavilələri imzalandı. Rəliq budur ki, bu müqavilələr Rusiya və Qacar dövləti arasında imzalanan zaman Şərqdə 600 illik böyük dövlətçilik ənənələri olan Osmanlı imperiyası var idi. Buna görə də dünyanın o zamankı ağaları Fransa və İngiltərə bu məsələdə susdular. İngiltərə və Fransa bu coğrafiyada Osmanlıdan sonra ikinci bir türk dövlətinin yaranmasını istəmirdi, amma Qacarları da devirmək mümkün deyildi. Onlara Osmanlı ilə mücadilə edəcək fars dövləti lazım idi. Buna görə də Qacar xəndanının yıxılması prosesi bu müqavilələrdən sonra başladı. Avropaya və Rusiyaya Osmanlı ilə üz üzə duracaq bir dövlət lazım idi, Qacarlar isə o dərəcədə Avropaya inandılar ki, ölkə ərazisində Türk dilinə qadağa qoydular İngiltərə və Fransanın planı bəvə tutmuşdu. Ardında Pəhləvilərin hakimiyyətə gəlməsində də Avropa ölkələrinin rolu böyük olmuşdu. Amma Avropanın planın Pəhləvilərin Amerika yönümlü olması pozdu, buna görə də 1970-ci il Ağ inqilab adlandırdığımız olayda mollaları hakimiyyətə gətirdilər. Buna görə də Qacarları zaman zaman farslarla əvəz etmək planı işə düşdü. Nəticə. XX əsrin əvvəllərindən bu günə qədər də İran adlanan dövlətdə hakimiyyətdə farslar rəhbərlik edirlər. Məhz bu gün də İranda türklərin hakimiyyətə gətirilməsi Qərb və Rusiyanın maraqlarına xidmət etmir, düzdü İrana qarşı sanskiyalar, təzyiqlər var, amma bu regionda üçüncü Türk dövlətinin yaradılması üçün deyil. Çünki Türkiyə kimi güclü dövlətin yenidən 600 illik bir imperiya olması qorxusunu Qərb və Avropa yaşayırlar.

Zaur Əliyev, dosent

Bese ev felek para me bibe

Kamp û çadira bû para me,
Zarokên me jî nav birçibûn.
Havîn, zivistan wek hevî ne:
Sir û serma, agir an barane.
Sêlav, tofan, erdehej para me,
Bindestya me jî ser barê ser.
Zimanê min lalê, dil bêçare,
Rabim çare ji kê bixwezim?
Îjar evan tîfala zarokên me
Nav dijwarî de mezin dibin.
Hê ji dergûşî de nav hêsirê

Dê, bavên xwe mezin dibin.
Zarokên me ji başûr, bakûr,
Ji rojava û rojhilat wek hev,
Ser axa me: Kurdîstana me
Bê çar û star nav kampa de,
Hîvya evda xwedê da mane-
Qey rojek rojan felek dûr be,
Xweşiya jîyanê para wan be.
Xwedêyo çevê te ser me be,
Bese ev felek para me bibe.

Gohar Mamo

Rauf İlyasoğlu

Ən uca zirvələrdən gəlsin İlhamın səsi

Tarixə qəhrəmantək yazdı adın komandan,
Bizə sevinc yaşatdın, yaşa İlham Əliyev!
Adın düşdü tarixə, ey xilaskar komandan!
Sən də arzuna çatdın, yaşa İlham Əliyev!

Sıldırım qayaları aşdı ordum qoşunla,
Mübariz biləyi var hər igidin qolunda.
Düşmənləri susdurdun təmkinli çıxışınla,
Şəhidlər canın verdi vətənimin yolunda.

Xilaskar böyüyürdü gözümüzün önündə,
İnamı güclü idi atası Öndərin də.
Şuşam azad olundu ilin gözəl günündə,
Xalqımız bayram etdi, Qala, Cıdır düzündə.

Xəyalı gerçək etdin, Xanın doğma kəndində,
Xoşbəxt günlər yaşayır bizim bu doğma nəsil.
Güclü tikinti gedir Suqovuşan bəndində,
Gözəlləşir Qarabağ dəyişdikcə il, fəsil.

Tarixə qəhrəmantək yazdı adın Komandan!
Dəmir yumruğu ilə kəsdi düşmən nəfəsin.
Əmrə sadıq dayanıb ordum sayıq o andan,
Ən uca zirvələrdən gəlsin İlhamın səsi,
Yayılın hər tərəfə Qarabağ şikəstəsi.

Adil Cefakeş

Sənsizlik

Sən gedəndən rahatlığım pozulub,
Dinliyimin qulaqları dəng olub.
Dönüb doyüş meydanına üreyim,
İşim, gücüm həsrət ilə cəng olub.

Sən gedəndən dili batıb təbimin,
Kağız ilə, qələm ilə danışmır.
Gözlərim də yumulubdu o vaxtdan,
Göz oxşayan aləm ilə danışmır.

Ayrılığın əyib məni yay kimi,
Haldan salıb dizi üstə çökdürür.
Günümə bax, axşamcan səhərdən,
Həsrət mənə it əzabı çəkdirir.

Elə tutub ayrılığın ağrısı,
Sızıldayır əzalarım ney kimi.
Gözlərimdən axıb dolur ağzıma,
Göz yaşımı nuş edirəm mey kimi.

Sənsizliyin sərt qışı var içimdə,
Qorxum yoxdur nə payızdan, nə qışdan.
Yağış yağsın, dolu düşsün, mənə nə,
İslanmışın nə qorxusu yağışdan.

Tənhalıqdan qapılmışam özümə,
Sükut kimi öz içimdən çıxmıram.
Qalmayıbdı gəlişinə ümidim,
Ta getdiyini yollara da baxmıram.

Görən məni dəli sanıb, yan gedir,
Görmürsənmi, gör nə hala düşmüşəm?
Daha məndən ağıl, filan gözləmə,
Dəliliyə gedən yola düşmüşəm.

Şaban Aslan: Tarix və Kürtler

Merhum Mele Mustafa Barzani'nin sözüdür: Allah şahittir; savaşı sevmiyorum. Çünkü savaşı, bir sorunu hal etmenin en kötü yoludur.

İmparatorluk kuran padişahlardan hangisi, Kürdistanı işgal etmək istese ve Kürtleri kendi hükümlürlüğün altına almak istese Bitlis Beyleriyle düşmanlık yapması ve Rozkan aşiretiyle savaşarak onu yenmesi gerekirdi. Kürtler arasında meşhur sözdür. Bitlis Kalesindeki her taşın yerine konması Rozkan aşiretinin insanlarından birisinin kafası vardır. (1)

Kanuni Sultan Süleyman, Bitlis vilayətini kendi hâkimiyetine almak isterken, Bitlis Hükümdarı Şemsettin Han kaçarak İran Şahlığına sığınmak zorunda kaldı. Günün geldiği zaman Şemsettin Han verdiği emir ile Baykan, Motkan, Zeydan ve Bitlis'teki bütün aşiretler birden başkaldırarak Osmanlıların kuvvetlerine karşı isyan bayrağını çekerek aralıksız olarak üç yıl Osmanlılarla savaştılar. Osmanlı Padişahı bölgedeki diğer Kürt Beyliklerine verdiği emir üzerine, Kürt Beylikleri Padişah ile işbirliği yaparak kendi milletine ihanet ettikleri halde, kararlı hareket eden direnişçilere boyun eğdiremediler. (2)

Kürtlerin kurdukları devletleri belirlemekte yarar görüyorum:

I-Büyük Lor Devleti MS 922: Kürt Devleti kuranlar Fadleviye Hanedanlığıdır. (3)

II-Dilemiyan (Paweyan) Devleti MS 942 Emevi halifeliği yıkıldıktan sonra Muaz El Devle Paweyan devletini kurdu. Bağdat'ı aldıktan sonra halifeliğin hiçbir rolü kalmadı. Halifeler yalnız hutbe okuyorlardı. (4)

III-Hüsnevi Devleti: Araplar, Kürdistanı işgal ettiği zaman Şehrızor'un köklü ailelerinden Hüseyin oğlu Hasnevi öncülüğünde Kürtler, Araplara karşı özgürlük savaşına başladılar. Kahraman Kürt savaşçıları Bağdat Sultanlarına karşı 981'de harekete geçerek Arapların Bağdat'tan gönderdikleri bütün orduları yendiler. Dinuz ve Şehrızor ülkelerini alarak bağımsızlıklarını ilan ettiler. Hüsnevi Devleti 141 yıllık hükümlürlüğü döneminde 11 Hükümdar değiştirerek yönetimini devam ettirdi. 1122 yılında Tatarlar tarafından hükümlürlüğüne son verildi. (5)

IV-Mervani Devleti: Mervanın oğlu Ahmet (Nasır El Devle 1009 yılında Diyarbakır'da Mervan Devletini kurar. Tam bağımsız olarak yönetimini 91 yıl devam ettirdi. Mervan Devleti, Mervan'ın oğlu Ahmet, Ahmet'in oğlu Nasır ve Nasırın oğlu Mansur, Mervan Devletini yönetti. (6)

V- Eyyubi Devleti: Kürt Salahaddin Eyyubi 1177 yılında Eyyubi Devletini kurar. Haçlı savaşlarında büyük kahramanlıklar göstererek Kürt Salahattin'in kurduğu devlet 305 yıl Ortadoğu'da büyük kahramanlıklar yaratmakla beraber büyük adalet bayrağını dalgalandırır. (7)

Selahaddin'i Eyyubi ile ilgili yazılan çok sayıda eserler var. Ekrem Cemil Paşa'nın, Fransız tarih yazarlarından Mösyö Albert Champdor'den aldığı bilgilere göre, Sela-

haddin'i Eyyubi ile ilgili yazılan 350 sayfalık kitabında toplamış. Şu cümle dikkati çekiyor: (İslamin büyük kahramanı Selahaddin.)

Selahaddin Eyyubi Kürt devletini kurduktan sonra zekâsını kullanarak büyük başarılar elde ediyor. Daima savaşa karşı çıkarak barıştan yana bir politika izliyor. Mısır seferine çıkmak istemediği halde amcası Şerko kendisine baskı kurarak sefere çıkmak zorunda kalmış. Kurduğu devleti adaletli bir şekilde yönetmiş.

20 Eylül 1187 günü Sultan Selahaddin Kudüs şehrini kuşattı. Şehri

kuşatma altında tutarken şehri teslim almak ve Hıristiyanların geleceğini garanti altına almak görüşmek istiyordu. Savaşmadan Kudüs'ü almak istiyordu. Kanın akmasını istemiyordu. Baroniler ve ruhani liderler, Sultan Selahaddin'in getirdiği önerileri hakaret olarak kabul ediyorlardı. Haçlıların yardımını bekliyorlardı. Selahaddin askerlerim şehre girdiği zaman kılıçlarına karşı sizleri nasıl koruyacağımı bilmiyorum demişti.

Aralarında anlaşma sağlanmayınca savaş başladı. Onuncu gün Selahaddin'in askerleri şehre girdiler. Kudüs'ü korumak için Selahaddin mağlup olan karşı tarafla anlaştı. Özgürlüklerini satın almak amacıyla erkekler için on, kadınlar için beş ve çocuklar için iki dinar alınacaktı. 30 bin êcus alınacaktı. Kendisine teslim edilen savaş ganimetinden hiçbir şey almadı. Aldığı ganimeti askerler ve kadınlar arasında paylaştırdı. Esirlere karşı yumuşak davrandı. Kiliseyi Suriyeli Hıristiyanlara bıraktı. Kendisi ve kardeşi Adil'in emriyle 1.500 fakir Hıristiyanlardan para almadan serbest bıraktı. Kudüs te kalmak isteyen kalır. Gitmek isteyen gider dedi. Şehrin bütün kapılarını kapattı. Yalnız Davut kapısını açtı. Kendisi kuvvetlerinin başında Davut kapısında bekledi.

Kafilenin başında Kudüs Patrşği Heraclius vardı. Resmi ve gayri resmi papazlar onu takip ediyordu. Papazlar Kudüs'ü terk ederken, Kilisenin kıymetli eşyalarını da beraberinde götürüyorlardı. Papazları takriben Vali ve Kudüs'ün saygınları geçti. Kadınlara sıra geldiği zaman, kadınlar Selahaddin'in ayaklarına kapıldılar. Bizler her şeylerimiz hatta vatanımızı kayıp ettik dediler. Yanınızda esir tutduğunuz kocalarımızı, kardeşlerimizi ve çocuklarımızı bizlere iade ederek çektiğimiz acıları azaltarak yardımcı olmanızı diliyoruz dediler. Kadınların ricası üzerine Sultan Selahaddin bütün esirlerin özgürlüklerini

bağışladı. (8)

Akka kuşatması uzun sürdü. Frenk ordularının moralleri tamamen bozulmuştu. Başkomutan Selahaddin'in hasta olduğunu öğrenen Haçlı orduları, Hayfa tarafına doğru çekildiler. 13 Kasım 1190 günü şafak vakti saldırıya geçtiler. Haçlı orduları Belas nehrini takip ediyorlardı. Selahaddin hasta olduğu için ata binemiyordu. Sedyeyle Til Haruba tepesine götürülmesini istedi. Başkomutan Selahaddin bu tepeden kendi askerlerini yöneterek savaşı izliyordu. Üç gün çok şiddetli çatışmalar

yaşandı. Tamamen çembere alınan Haçlı orduları çok uğraştıkları halde çemberi yaramıyorlardı. Yanında bulunan oğullarına savaşa katılmalarına savaşa katılmaları için emir verir. Sizin göreviniz Müslüman askerlere örnek olmaaktır der. Ben hasta olmasaydım sonuna kadar Haçlı ordularıyla savaşacaktım der. Dört yıl sonra Selahaddin, Şam'a dönerken büyük bir büyük bir sevinçle karşılanır.

4 Mart 1193 yılına 56 yaşındayken vefat eder. Selahaddin Eyyubi'nin kısa hayat hikâyesini yazdım.

Mangalda kül bırakmayanları görüyoruz. Bazıları konuştukları zaman, sanki kendileri bütün dünyayı zapt etmişler gibi görünüyorlar. Tansu Çiller Başbakan iken, oğlu havuz başında mini etekli kızlarla dans ederek askerlik yapıyordu. Askerlik süresi dolduğu zaman, birlik komutanı arıyordu Tansu

Hanımın oğlunu bulamıyordu ki tezkeresini versin.

Bana göre uzun bir süre oldu, halen Gazze de İsrail ve Filistin savaşı devam ediyor. Her geçen gün ölü sayısı artıyor. Silahsız ve savunmasız insanların ölümüne üzülüyorum. İsraili Bakanın oğlu Gazze cephesinde Filistinlilerle savaşırken öldürüldü.

Ben her türlü savaşa karşıyım: Savaş vahşettir, cinayettir, katliamdır.

Merhum Mele Mustafa Barzani'nin sözüdür: Allah şahittir; savaşı sevmiyorum. Çünkü savaşı, bir sorunu hal etmenin en kötü yoludur. Ancak Baas Partisi bize bir yol bırakmadı. Onların bize getirdiği önerinin onların lehine Kerkük'ten ve başka bölgelerden ödün vermemizden başka bir anlamı yoktu. Bu ise imkânsızdır. Bu uğurda her şeye hazırız, hepimizin öldürülmesine karar verseler de... Çünkü ben, Kürtlerin kabrime gelip tükürerek, niçin Kerkük'ü sattın? Demesinden korkuyorum.

1905-06-cı illərdə erməni-müsəlman davasında kürd xalqının rolu

Əvvəli ötən saylarımızda

Ə L A V Ə: Həmin günün sabahı ermənilərdən on dörd nəfər atlanıb şəhərdən kənarda yerləşən Yarma adlı yere gəlir və müsəlmanların yolunu kəsir və onların gediş-gəlişinə mane olurlar. Müsəlmanlar əhvalatdan xəbərdar olan kimi bir neçə igid döyüşçü həmin yere gələrək ermənilərin üstünə hücum edirlər. Ermənilər karxıb hərəsi bir tərəfə qaçarkən onlardan üçünü öldürüb birini isə yaraladılar. Qaçanlar Qalaya gəlib erməniləri əhvalatdan xəbərdar etdilər. Dərhal qımdatların rəhbərliyi altında bir dəstə erməni Yel dəyirmanı adlanan qayanın üstünə gəldilər. Qayanın üstünə çıxıb durbinlə çay tərəfdən gələn müsəlmanları müşahidə etməyə başladılar. Axşama bir saat qalanda gördülər ki, bir fağır qoca müsəlman kişisi odun yüklənmiş atla gedir. Kişi oruc olduğuna görə atın quyruğundan tutub yavaş-yavaş addımlayırdı. Erməni quldurları qocanı güllə ilə vurub öldürdülər. At isə qaçıb yüklü halda kişinin evinə gəlir. Kişinin külfəti vəziyyəti belə gördükdə qorxuya düşüb tanış-bilişi köməyə çağırırdı. Onlar kişini axtarsalar da, artıq gecə düşdüyündən qaranlıqda onu tapa bilmədilər. Səhəri gün gedib onun meyidini tapdılar və bu haqda divana məlumat verdilər. Sonra isə kəfənə tutub dəfn etdilər. Həmin kişi Səfərlinin oğlu Qulu dəllək idi. Mərhumun qardaşı hamıya bildirdi ki, ermənilər o biçarəni öldürəndən sonra qarnını yırtıb, başını daşla əzib, qulağını kəsib aparmışdılar. Vay olsun bu növ tayfanın əhvalına ki, Allah-təalanın məxluquna nahaq yerə belə zülm edib, dünyanı rahatsız qoyub özlərini də zəlif ediblər.

ERMƏNİ TAYFASINA NƏSİ-HƏTLƏR

Əvvəla, bu tayfadan (erməni) sual edirəm ki, bu qədər mərdüməzarlıq və nahaq qanlar tökməkdə, mülklərin və malların talan və tarac edilməsində və yanib xarabazarlığa çevrilməsində səbəb və mətləbiniz nədən ibarətdir?

Əgər məqsədiniz padşahlıq və kral olmaqdırsa, sizin bu təbiətinizlə və insafsızlığınızla heyhat ağla sığan şey deyil. Ağıllı və kamallı insanın sizin haqqınızda düşüncəsi belədir ki, belə səfeh hərəkətlərlə sizin tayfaya nəinki padşahlıq, heç koxalıq və kəndxudalıq da yaraşmır. Bu, dəfələrlə mötəbər dəlillərlə sübut olunmuşdur.

Birincisi budur ki, Allah-təala zalıma iqtidar və ixtiyar verməz. Əgər pişiyə qanad versəydi, quşların toxumunu yer üzündən kəsərdi. Hərgah dəvəyə və filə qanad versəydi, tamam damlar dağılardı.

İkincisi, özünü məlumdur ki, bundan əvvəl erməni tayfası çox idi. İlan kimi çölü yumşaq, içi zəhri-hələhil olduğundan, basdıqını kəsdiyindən, mürüvvətsizlikdə həddini keçdiyindən və başqa xalqlara rəhm etmədiyindən, o qədər belə insafsızlıq və zülmkarlıqlarla məşğul olduqlarından hansı millətin əlinə düşürdülərsə, əməllərinizə görə onlara layiqli cəza verirdilər.

Ə L A V Ə: Bir mötəbər ziyalı mənə danışıdı ki, Almanyanın dövlət xadimi və alimi mənə dedi ki, ermənilər ki, bu

cür yol tutub, çox tezliklə dünyanın üzündən yox olub, onlardan bir əsər-ələmət qalmayacaqdır. Siz (ermənilər)

Mir Möhsün Nəvvab

Allah-təalaya dua edin ki, sizlərə rəhmli və insafli ürək, xoş niyyət, fitnə-fesadlardan uzaq, gözəl əməllər qismət edərək, xasiyyətinizi dəyişdirsin və pis əməllərdən çəkindsin. Bəlkə, bu zaman insanlığa layiq sifətlər əldə edəsiniz. Yoxsa siz bu vəhşi təbiət və qəddarlıqla, beş-altı şahı banklara toplamaqla, fəqir-füqəranı aldadıb zorla onlardan beş-üç şahı qopardıb cibinizi doldurmaqla, biğınızı burub başınıza papaq qoymaqla və çiyninizə yapıncı salmaqla padşah olmaq mümkün deyil. Nahaq qanlar töküüb namərdliklə qəflətən insan məxluqunu öldürüb, burun-qulağını kəsib, başına nal çalmaqla və başqa növ vəhşiliklə böyük olmaq mümkün deyildir. Belə qəddar və vəhşi adamlar nəinki böyük olmaz, əksinə, o həmişə zəlif və bütün məxluqatın ayaqaltısı olar. Siz xalqınız içərisində ekdiyiniz qəddarlıq toxumunun tezliklə barını görəcəksiniz. Bununla siz başqaları üçün qazdığınız quyuya, yəqin edin ki, özünüz düşəcəksiniz.

**Bir ağacın ki, meyvəsi zülm ola,
Bir gün onun gövdəsinə balta
çalacaqlar.**

T Ə M S İ L: Bir dəvəyə sahibi həmişə duz yükləyib gətirib şəhərdə satarmış. Dəvə duz yükü daşımaqdan çox zəifləyirmiş. Bir gün bir tülkü ona deyir ki, əgər yükünün yüngül olmağını istəyirsənsə, sudan gedəndə bir bəhanə ilə çayın içində yat. Gör onda necə olacaqdır. Sabahısı gün dəvənin sahibi yenə ona duz yükləyib şəhərə tərəf yola düşdü. Çaydan keçəndə dəvə bəhanə ilə suyun içində yatdı. Duza su deydiyindən şəhərə gedənə kimi yarı oldu. Yəni, su ilə əriyib yerə töküldü. Sahibi bunu görcək sabahısı gün dəvəyə keçə və yun yüklədi. Dəvə öz hiyləsindən şadlanırdı. Elə ki, gəldilər çayın kənarına, oradan keçərkən dəvə yenə suda yatdı. Keçə və yun islandıq-

dan sonra ağırlaşdı. Keçə və yunun ağırlığı on batman idisə, su dəyidkən sonra iyirmi batman oldu. Dəvə yükü apara bilmədiyindən yıxıldı. Sahibi dəvəni o qədər vurdu ki, dəvə axırda öldü.

Qəzəz, ermənilərin belə nahaq qanlara bais olmaları, qəddarlığa və mürüvvətsizliyə yol vermələri axırda onların özlərini məhv edəcəkdir. Məgər bunların içərisində idraklı, gələcəyi görən və allahdan qorxanları yoxmudur ki, uzaqgörənlik edib bu fitnə-fesadlara bais olan və özlərinin xeyrindən ötrü ələmi xəsarətə düşər edənələrə öyüd-nəsihət verib onları düzgün yola qaytaralar. Bircə bunlardan sual edən yoxdur ki, ay ermənilər, vilayətdə alış-verişlə məşğul olduğunuz, zavod və karxanalar işlədiyiniz, pul və malınız əlinizdə, çoxunuz milyonçu olduğunuz halda və bir kimsənin sizə gözünün üstündə qaşın var demədiyiniz bir vaxtda Qafqaz vilayətinə saldıqınız bu fitnə-fesadlar nə üçündür?

Padşah və böyükər yanında hörmətiniz olduğu, sözlünüz eşidildiyi və xadimələrlə birlikdə gözəl-gözəl imarətləriniz olduğu və fəhlələr qabağınızda səf-səf durduğu halda, bu nə tüğyan idi ki, bu vilayətə saldıqınız? Bir para cibkəsənlərin sözü ilə özünüzü və əhli-əyallarınızı min dürlü bərabər dünya edərək əli qoynunda zar və gıryan qoyub, özünüzlə bərabər dünya əhlini də tamam narahat edib, dərdu qəm dəryasına qər qələmisiniz.

Ayrı-ayrı şəhərlərdə və kəndlərdə ermənilərin bais olduğu fitnə-fesadlar nəticəsində nahaq qanlar tökülmüş, hesabsız dərəcədə mallar talan və

döşəklərdə yatmaq istəməyən şəxslər indi bir köhnə paltonun içində üryan və zaru gıryan qalıb. Övrət-uşaqlar, tanınmış adamlar yuvası dağılmış, evləri və imarətləri tar-mar edilərək yandırıldığından tərki-vətən olub, külfətli və külfətsiz başqa vilayətlərə getməyə məcbur olmuş və onlardan bir çoxu səfil həyat keçirməyə məcbur olmuşdur.

Mən bilmirəm fitnə-fesad törədib xalqı qırğına verən bu erməni quldurları o dünyada sorğu-sual zamanı adil Allaha nə cavab verəcəklər.

Bu qədər zülm, sitəmkarlıq, insafsızlıq və özbaşınalıqla bu əyalətdə bayrağınızı qaldırmaq istəyirsiniz. Lakin ona nail olmayacaqsınız. Bəli, o padşahlıq bayrağı ucalarsa, əvvəl onun altına başı-gözü mismarlanmış, burnu-qulağı kəsilmiş, başları daş və çəkiclə əzilmiş, bədənləri zülm odu ilə odlandırılmış şəxslərin övladları gəlib sizdən sorğu—sual edəcəkdir. Bunu yəqin bilin ki, bu zümlərin əvəzi çox tezliklə onu törədənərdən çıxılacaq. Allah-təala da bu zümləri törədənələrə rəhm etməyəcəkdir. Əlbəttə, bu zümləri edən quldurlardan tezliklə bu dünyada qisas alınacaq və axirətdə də onun cəzasını çəkəcəklər.

İBRƏTAMİZ ƏHVALAT

Bir gün mən (M. M. Nəvvab) bazardan keçərkən gördüm ki, xalq yığışib nəyəsə tamaşa edirlər. Yaxınlaşıb baxanda gördüm ki, Əbdül adlı bir kişi tələ ilə üç-dörd siçan tutub, yanına da bir şüşə neft qoyub, siçanların üstünə neft tökərək bir—bir yandırır buraxırdı. Siçan od tutan kimi bərk qaçmağa başlayır və o daha da alovlanırdı. Bir az o yan-bu yana qaçdıqdan sonra yixilib yanırdı. Mən bunu görəndə əsəbiləşib o kişiye dedim ki, ay kişi, bu nə insafsız işdir ki, sən tutursan? Allahın məxluquna zülm edərək od vurub yandırırısan. Belə iş etmə ki, Allah-təalaya xoş gəlməz. Və bu zümlərin cəzasını tezliklə verər. Siçanları yandıran kişi mənə dedi ki, onlar mənim torbamı deşib zərər vurublar. Mən də gərək əvəzində bunları yandıraram. Bundan sonra mən Əbdül kişidən ayrılıb evimə getdim.

Bu əhvalatdan bir neçə gün keçdikdən sonra siçanları yandıran Əbdül kişi bir şəxsə barıt satdığı zaman manqaldan bir qığılcım barıt torbasına düşür. Bir batmana qədər barıta od düşən kimi gurultu ilə böyük partlayış olub, dükandakı bütün malların hamısını havaya sovrur. Bu partlayışdan Əbdülün özü də od tutaraq siçanlar qaça-qaça yandıqı kimi, o da qaça-qaça yanib həlak oldu. Onunla bərabər, iki nəfər də yanırdı. Lakin onları ölümdən xilas etmək mümkün oldu. Əbdül kişinin həm özü öldü, həm də dükanı ilə bütün malları yanib məhv oldu.

Qəzəz, bu nəsihətamiz sözlərdən məqsəd odur ki, bəlkə, erməni tayfasının bir-iki nəfərinin qəlbinə insaf nuru yol tapa, şeytan əməllərinə qulluq edən kəslərə nəsihət verib, onları tutduqları qeyri-bəşəri əməllərdən çəkindirə. Bəlkə, bundan sonra gördükləri bu əməllərin peşmançılığını çəkməyələr.

Ardı var

Səhifəni Hazırladı: Tahir Süleyman

qarət edilmiş, hesabsız sayda imarətlər, dükənlər, karxanalar yandırılaraq viran edilmiş, minlərlə kişilər və övrət-uşaqlar öldürülmüş və yandırılmışdır. Bununla da onlar (ermənilər) hesabsız sayda övrətlərin dul və sahsız, uşaqların isə yetim, kimsəsiz qalmasına səbəb olmuşdular.

Qu quşu tükündən tikilən mütəkkələrə baş qoyub söykənməyə naz edənələr, şal və tirmə yorğan-

(Əvvəli ötən sayımızda)

6. Wana gellek kar bi wî da... kirin. Pîrikê sêven ser darên xwe bi zarokan da...

tomar kirin.

2. "Kenfyan" feilini gələcək və keçmişə nəzərən gələcək zamanda təsrif edin.

Ez ê bikenim – Ez ê bikeniyama

Tu yê .....

- Tu yê .....

Ew ê .....

- Ew ê .....

Em ê .....

- Em ê .....

Hûn ê .....

- Ewana yê .....

3. Təsirlı "kirin" feilini gələcək və keçmişə nəzərən gələcək zamanda işlədin.

Ez ê bikim - Min ê bikira

Tu yê bik..... - Te yê bik.....

Ew ê bik..... - Ew ê bik.....

Em ê bik..... - Me yê bik.....

Hûn ê bik..... - We yê bik.....

Ewana yê bik..... - Ewana yê bik.....

4. Nöqtələrin yerinə keçmişə nəzərən gələcək zaman sonluqlarını əlavə edin.

1. Min ê pirtûkek bixwanda. 2. Min ê du pirtûk bixwandana. 3. Min ê mirovek

bidît...4. Min ê çend mirov

bidît...5. Te yê ez rê kir...6. Ewana

yê em bidît...7. Te yê ewana

bidît... 8. Min ê tu rêkir... 9. Me yê

ew savana bixwar....

5. Azərbaycan dilinə tərcümə edin.

1. Min ê bigota, min ê bipeta, min ê bixwara- Mən deyərdim, mən .....

2. Te yê bigota, te yê bipeta, te yê bixwara- .....

3. Ew ê bigota, ew ê bipeta, ew ê bixwara- .....

4. Meyê bigota, meyê bipeta, meyê bixwara- .....

5. We yê bigota, me yê bipeta, me yê bixwara- .....

6. Ewana yê bigota, ewana yê bipeta, ewana yê bixwara- .....

Təkrar üçün çalışmalar

1. Cümlələri keçmiş, keçmiş davamedici və keçmiş bitmiş zamanların məchul

növündə yazın.

1. Ew hat dîtin Ew dihat dîtin Ew

hatibû dîtin

2. Eva çîroka ... gotin Eva çîroka... gotin

3. Eva şaşîya ... kirin .....

4. Eva pîrsa ... safî kirin .....

5. Eva pîrsigîrêka ... çareserkirin

2. Verilən cümlələri indiki bitmiş zamanın məchul növünə çevirin

1. Îro min ji wan ra çend dîyarî şandine. - Iro ji wan ra çend dîyarî hatine şandin.

2. Mamoste iro şaşîyên me rast kirîye.- Şaşîyên me iro hat.....

3. Wergêr ji bo rojnamê gotareke nû wergerandîye.- Gotareke nû ji bo rojnamê hat....

4. Evî nivîskarî çend pirtûkên balkêş, yên ser jîyana nûjen nivîsiye.-Çend pirtûkên balkêş, yên ser jîyana nûjen hat.....

5. Rojnamevanan nûçeyên dawîyê stendine. -Nûçeyên dawîyê

hat.....

3. Cümlələri keçmiş bitmiş zamanın məchul növünə çevirin.

1. Min ji wan ra çend dîyarî şandibûn. - Ji wan ra çend dîyarî hatibûn şandin.

2. Mamoste şaşîyên me rast kiribûn.- Şaşîyên me hat.....

3. Wergêr ji bona rojnamê gotareke nû wergerandibû.- Gotareke nû ji bo rojnamê hat....

4. Evî nivîskarî çend pirtûkên balkêş, yên ser jîyana nûjen nivîsbûn.-Çend pirtûkên balkêş yên ser jîyana nûjen hat....

5. Me agahîyên nû stendibûn.- Agahîyên nû hat .....

Bî kurdî bixafîn
Dialogları tamamlayın və oxşar dialoglar qurun.

1. A: Dema karê xweda tu ser neketî tuyê çi bikî?

B: Dema karê xweda ez ser neketim ezê careke din bicedînim.
Lê tuyê çi bikî?- A: Dema ez ser neketim ezê.....

2. A: Dema tu şaşîyan dikî, tu çidikî?

B: Dema ez şaşîyan dikim ez şaşîyên xwe rast dikim. Lê tu çi dikî? - ... A: Dema ez.....

3. A: Dema tu hatî belge hatibûn mor kirin ,yanê na?

B: Na, dema ez hatim belge nehatibûn mor kirin. Belge paşê hatin morkirin. Lê dema tu hatî name hatibû şandin?

A: - Erê ,dema ez...
Gotina pe iyan (Atalar sozii)
Sal bi sal xwezila min sala par (Kaki ke<;;;,n il ola idi= Ke<;;;,n gun<;,; gun <;;atmaz).

Qrammatika: Feilin şərt şəkli. İndiki və gələcək zamana aid olan şərt.

Feilin şərt şəkli hərəkətin real deyil, güman, arzuolunan olduğunu ifadə edir.

Bu növü iki yerə bölmək olar:

1. İndiki və gələcək zamana aid olan şərt

2. Keçmiş zamana aid olan şərt.

1) Feilin indiki və gələcək zamana aid olan şərt formasında feilin indiki zaman kökünə "bi-" öşəkilçisini, sonuna isə indiki sadə zaman şəxs sonluqları əlavə edilir.

tək cəm
Ez bi ... -im Em bi... -in Tu bi ... - (y)î Hûn bi... -in Ew ...bi.....-e Ewana bi...-in

"Xwendin" (indiki zaman kökü "xwîn") feilin şərt forması.

tək cəm
Ez bixwînim (Mən oxusam) Em bixwînin (Biz oxusaq)

Tu bixwîni (Sən oxusan) Hûn bixwînin (Siz oxusanız)

Ew bixwîne (O oxusa) Ewana bixwînin (Onlar oxusalar)

İnkar formada feilin kökünə "bi-" öşəkilçisinin əvəzinə "ne-" şəkilçisi əlavə edilir.

Ez nexwînim (Mən oxumasam) Tu nexwîni (Sən oxumasın) Ew

nexwîne.....

Mürəkkəb və düzəltmə feillərin şərt formasında "bi-" öşəkilçisindən istifadə edilmir.

tək cəm

Ez rê kevin (Mən yola düşsəm) Em rê kevin (Biz yola düşsək)

Tu rê kevi (Sən yola düşsən) Hûn rê kevin (Siz yola düşsəniz)

Ew rê keve (O yola düşsə) Ewana rê kevin (Onlar yola düşsələr)

Mürəkkəb feillərin inkarı "ne-" inkar hissəciyinin əsas feilə əlavə edilməsi ilə düzəlidir.

Ez rê nekevin (Mən yola düşməsəm) Hûn rê nekevin (Siz yola düşməsəniz)....

İşlənməsi: Bu forma çox zaman mürəkkəb cümlə tərkibində işlənir. Bu zaman

baş cümlədə gələcək zaman, budaq cümlədə isə feilin şərt forması işlənir.

Ez ewî bibînim, ez ê bêjim (Onu görsəm, deyərəm).

Ew bizanibe, ew ê ji me ra şiro veke (O bilsə, bizə izah edər).

Ewana bèn, em ê bizanibin (Onlar

gəlsələr, biz bilərik).

Qeyd: Gələcək zaman ilə feilin şərt formasının fərqi gələcək zamanda

mübtədaya əlavə edilən " -ê, - (y)ê "sonluğudur.

Ez bizanibim (Mən bilsəm) - Ez ê bizanibim (Mən biləcəyəm).

Ew serkeve (O qalib gəlsə) - Ew ê serkeve (O qalib gələcək).

Em serkevin (Biz qalib gəlsək) - Em ê serkevin (Biz qalib gələcəyik).

Ez ewî bibînim (Mən onu görsəm) - Ez ê ewî bibînim (Mən onu görəyəm).

İstisnalar: "Hatın" və "çuyîn" feilləri iki foma malikdir. (Bu feillərin əmr formaları da işisnalıq təşkil edir).

"Hatın" feilinin şərt formasına baxaq. İndiki zaman kökü "ê", əmr forması

"were" dir.

Ez bəm = Ez werəm (Mən gəlsəm) Em bèn = Em werin (Biz gəlsək)

Tu bəyi = Tu werêyi (Sən gəlsən) Hûn bèn = Hûn werin (Siz gəlsəniz)

Ew bê = Ew were (O gəlsə) Ewana bèn= Ewana werin (Onlar gəlsələr)

"Hatın" feilinin inkar formasını düzəltmək üçün "b" öşəkilçisinin əvəzinə

"ne-" inkar hissəciyi əlavə edilir. "y" birləşdirici samitdir.

Ez neyêm (Mən gəlməsəm) Em neyên (Biz gəlməsək)

Tu neyêyi (Sən gəlməsən) Hûn neyên (Siz gəlməsəniz)

Ew neyê (O gəlməsə) Ewana neyên (Onlar gəlməsələr)

"Çuyîn" feilinin şərt forması (İndiki zaman kökü "ç", əmr forması "biçe" və

"here" - dir).

Ez herim =Ez biçim (Mən get-

səm). Em herin = Em biçin (Biz getsək).

Tu herî = Tu biçî (Sən getsən). Hûn herin = Hun biçin (Siz getsəniz) Ew here = Ew biçe (O getsə). Ewana herin = Ewana biçin (Onlar getsələr)

İnkar formada "bi" şəkilçisinin yerinə "ne-" şəkilçisi yazılır.

Ez neçim (Mən getməsəm) Em neçin (Biz getməsək)

Tu neçî (Sən getməsən) Hûn neçin (Siz getməsəniz)

Ew neçe (O getməsə) Ewana neçin (Onlar getməsələr)

Tékst
Xizan, dewlemend?!
Xortekî çîwan şev û roj ji mala xwe damediket. Ew pîr ber xwe diket û zû-zû digot: " Ez gellekî xizanım, tu tişteki min tune."

Rojekê dişa di nav van mitalanda ew derketibû hewşa mala xwe û xwe dabû ber siya dara sincê û rûniştibû. Nişkêva ewî kalemêrek li pêşberî xwe dit. Xort ji mitalan veqetîya û bala xwe da kalê. Destê wî da gopalek hebû. Ewî lingekî xwe bi xwe ra dixişikand, çavekî wî kortda çûbû, piştta wî kûz bibû. Rîdana wî buhust nîvekê dirêj bû. Ewî destê xwe yê qircimî berbi xort dirêj kir û got:

-Xorto, parîk nan bide min.
-- Kalo, li mala min tu risq tune ku ez bidim te.
Kalê got:
-Wekî qet tu tişt tune tu bidî min, piyekî xwe bide min.
Xort got:
--Tu çi dibêji? Wekî ez piyekî xwe bidim te, ez ê çi bikim? Kalê got:
-- De usane, herdu destên xwe bide min.
Xort got:
--Tu çi dibêji, wekî ez herdu destên xwe bidim te, ez ê çi bikim? Kalê dişa got:
--De wekî herdu destên xwe nadî

T. R. Fatıyeva, K. R. Mustafayeva

Gavek berbi ZIMANÊ KURDÎ

KÜRD DİLİNƏ doğru bir addım

Bakı - 2020

Gavek berbi Zimanê Kurdî KURD dilinə doğru bir addım

səm). Em herin = Em biçin (Biz getsək).

Tu herî = Tu biçî (Sən getsən). Hûn herin = Hun biçin (Siz getsəniz) Ew here = Ew biçe (O getsə). Ewana herin = Ewana biçin (Onlar getsələr)

İnkar formada "bi" şəkilçisinin yerinə "ne-" şəkilçisi yazılır.

Ez neçim (Mən getməsəm) Em neçin (Biz getməsək)

Tu neçî (Sən getməsən) Hûn neçin (Siz getməsəniz)

Ew neçe (O getməsə) Ewana neçin (Onlar getməsələr)

Tékst
Xizan, dewlemend?!
Xortekî çîwan şev û roj ji mala xwe damediket. Ew pîr ber xwe diket û zû-zû digot: " Ez gellekî xizanım, tu tişteki min tune."

Rojekê dişa di nav van mitalanda ew derketibû hewşa mala xwe û xwe dabû ber siya dara sincê û rûniştibû. Nişkêva ewî kalemêrek li pêşberî xwe dit. Xort ji mitalan veqetîya û bala xwe da kalê. Destê wî da gopalek hebû. Ewî lingekî xwe bi xwe ra dixişikand, çavekî wî kortda çûbû, piştta wî kûz bibû. Rîdana wî buhust nîvekê dirêj bû. Ewî destê xwe yê qircimî berbi xort dirêj kir û got:

-Xorto, parîk nan bide min.
-- Kalo, li mala min tu risq tune ku ez bidim te.
Kalê got:
-Wekî qet tu tişt tune tu bidî min, piyekî xwe bide min.
Xort got:
--Tu çi dibêji? Wekî ez piyekî xwe bidim te, ez ê çi bikim? Kalê got:
-- De usane, herdu destên xwe bide min.
Xort got:
--Tu çi dibêji, wekî ez herdu destên xwe bidim te, ez ê çi bikim? Kalê dişa got:
--De wekî herdu destên xwe nadî

min, herdu çavên xwe bide min.

Xort hinekî hêz da xwe ji çiyê xwe rabû û got:

--Tu çi dibêji? Herdu çavên xwe bidim te, lê ez ê çawa bikim?

--A, dibîni, tu xizan nîni, tu dewlemendekî mezin î. Te ji xwe tē dernexistîye, wekî tu tiralekî tew î, -

- kalê got û zû ji wir dūr ket. Xort êpêcekî pey kalê nêhêrî...(Ji jêdereke ne eyan.)

Ferheng 42
1. sî(f,-ya)- kölgə
2. dara sincê- iydə ağacı
3. kalemêr(m,-ê)- qoca kişî
4. li pêşberî xwe - qarşısında
5. veqetîya (Ve...qet-)- ayrıldı
6. gopal(m,-ê)- əl ağacı, çomaq
7. ling(m-ê)- ayaq
8. dixişikand(xişikandin) - sürümək
9. kortda çuyîn- çuxura düşmüşdü
10. buhust nîvek(ê)- bir qarış yarım
11. qircimî- qırıqmış
12. parîk(parîm,-ê)- bir tike
13. risq(m,-ê)- ruzi
14. pî(m,-yê) (piyek)- ayaq(bir ayaq)
15. dūr ketin- uzaqlaşmaq
16.evd(m,-ê;f-ê)- adam, allah bəndəsi
17. xwelî (f,-ya)- torpaq
18.şuxulkar(m,-ê;f,-a)- çalışqan,işgüzar
İfadələr:
1. ber xwe diket (ber xwe ketin) - darıxırdı (darıxmaq)
2. nav mitalan da - fikir, düşüncələr içərisində
3. bala xwe dayê(bala xwe dayın)- diqqət yetirdi (diqqət yetirmək)
4.ji çiyê xwe rabû- yerindən qalxdı
Çalışmalar
1. Mətnə əsasən suallara cavab verin.

Ardı var

KÜRD ƏDİBLƏRİ HAQQINDA ARAŞDIRMALAR

Əbdürrəhman Həjarın**yaradıcılığına qısa bir baxış**

Dünya ədəbiyyatında çox az yaradıcı şəxsiyyət tapılar ki, öz milli psixologiyasını, xalqının yaşam tərzini əsərlərində əks etdirməsin. Böyük mütəfəkkirlər daim ümumbəşəri ideyalarla yanaşı xalqının sivil, demokratik və azad yaşamasını da diqqət mərkəzində saxlamış və bu istiqamətdə mübarizələrini aparmışlar.

Bu qəbil mütəfəkkirlərdən biri 20-ci yüzildə Şərq ədəbiyyatına meteor kimi daxil olan, milli və azad fikirlərinə görə daim təqib olunan, ömrünü sürgünlərdə yaşayan böyük kürd şairi Əbdürrəhman Şərəfkəndi Həjardır.

Həjar dünyavi baxışı olan, milli və dünyavi fikirlərin məğzinə dayanan, ondan qaynaqlanan, hər iki baxışı özündə əks etdirən bir sənətkardır. Onun əsərləri nə qədər millidirsə, bir o qədər də dünyavidir və ya nə qədər dünyavidirsə, bir o qədər də millidir.

Həjar ömrünü sürgünlərdə, həbslərdə keçirsə də yaradıcılıq istiqamətini dəyişməmiş, daha da cəsarətlə əsərlərini qələmə almış və acı gerçəklikləri söyləmiş, arzularını dilə gətirmişdir. Şairin 1957-ci ildə Suriyada mühacirətdə qələmə aldığı "Mən və bülbül" poemasında söylədiyi aşağıdakı fikirlər onun nə qədər mübariz bir şəxsiyyət olduğunu ortaya qoyur:

**Tikanlı tikəyəm, məni yeyənin
Gözündən çıxaram açıq-aşkara.
Qanıma susayıb qan eyləyənin,
Bir gün taleyini eylərəm qara.
və yaxud**

**Tülküyə döndərdim pələngi,şiri,
İndi tülkülərmə yeyəcək məni?**

Artıq bu poemanı oxuyanda şairin hansı mübarizə meydanında olduğu göz önündə sərgilənir.

Vətən hər bir sənətkarın dilində müqəddəs bir məkandır. Hər bir sənətkar onu vəsf etməklə, söz gülüstanının min rəg calarından naxış vurub bəzəməklə vətən sevgisini dilə gətirir. Həjarda "Vətənim Kürdüstan" deyərək söyləyir:

**Cahan olsa bir gözəllik ağacı,
Hər diyarın gövdə budaq sanaram.
Bu ağacın başındakı gül tacı
Sənsən, - deyib eşqin ilə yanaram.**

Heç bir rəsmi məktəbdə təhsil almayan, Rza şahın hakimiyyəti illərində İranda qeyri dildə şeir yazmaq qadağan olunduğu bir vaxtda doğma Kürd dilində möhtəşəm əsərlər yaradan Həjar, həmçinin maarifçi ideaları ilə də seçilir. Xatırladım ki, Həjar Ərəb və Fars dillərində mükəmməl bilsə də əsasən Kürd dilində yazıb yaratmışdır.

Həjar elmin, siyasi mübarizənin önəmli olduğunu göstərməklə yanaşı, kortəbii inqlabın deyil, savadlı idarəçiliyin önəmini açıq şəkildə göstərirdi. Müəllif "Laylay" adlı mənzuməsində azad yaşamın yolunu bu cür dəyərləndirir və təbliğ edir:

**İstəmirsən əgər yadlara olasan qul,
Azadlığın yolunu sənə göstərim, oğul.
Günün qara keçsə də, əzizim, get məktəbə.
Təhsilsiz bəşər çətin yetər mətləbə.**

Təhsilsiz insanın bəlalərini öncədən gören, yalnız atası Hacı Molla Məhəmməddən dini təhsil alan Həjar böyük bir pedoqoq, əvəzsiz müəllim olduğu da ortadadır.

Həjar kimi şəxsiyyətlər dünyaya az-az

gəlir ki, onları da zaman doğru anlaya bilmir. Lakin onlar nə qədər əzab içində yaşasalar da öz haqq yollarından dönmürlər.

Milli adət-ənənələri əks etdirən şeirləri, poema və pyesləri bir bədii əsər olmaqla yanaşı fundamental bir tədqiqat əsəridir. Kürd xalqının milli etnoqrafiyası-adət-ənənələri, yaşam tərzləri, mərasimləri bu əsərlərdə orijinal bir şəkildə

sərgilənir.

Şairin bu qəbil əsərlərini humanitar elmlərin müxtəlif sahələrinə aid etmək olar. Burada, tarix, ədəbiyyat, incəsənət-musiqi və.s. sahələrin bədii ifadəsi içində, elmi tədqiqatı da görürük. Müəllif Şərq və qərb ictimai fikirlərinin müsbət dəyərlərindən də yan keçmir, yaradıcılığında onları da bədii bir dildə ustalıqla əks etdirir. Həjar söz boyası ilə rəsm cızan unikal şəxsiyyətdir. Şərq ədəbiyyatına nəzər yetirsək yallı rəqsini təənnüm etmədən və onun incəliyini sərgiləyən onlarla sənətkar görə bilirik. Lakin, əminliklə deyə bilərəm ki, bu sənətkarların heç biri yallı rəqsini Həjar qədər incəliklə təsvir edə bilməyib. Azərbaycanda mühacir ömrü yaşamış tədqiqatçı alim Rəhim Qazinin təbircə desək "Yallı heç bir sənətkar tərəfindən Həjar qədər canlı və incəliklə göstəriləməyib"

***

İnsanı daima öz ağuşunda saxlayan bir hiss mövcuddur ki, ona hər bir fərd ehtiyac duyur. Bu hiss doğurduğu sevinci də, kədəri də ömrü boyu şirin xatirə kimi qoruyur. Adi insanlardan fərqli olaraq, şairlər bu hissini təzahürünü poeziyaya gətirir və bu sirli-sehirli dünyanın möcüzələrini sözün möcüzəli qanadı ilə aca bilir.

Nəzərə alsaq ki, məhəbbət, sevgi adlandırdığımız hiss cinsi-heyvani hissələrdən doğulmur, onun başlıca mayası təmiz və pak niyyətdən doğulub, onda məhəbbət poeziyasının da nurdan və paklıqdan doğulduğunu qəbul etmiş olarıq. Bu baxımdan kürd ədəbiyyatının görkəmli siması olan Həjar poeziyasını insanlıq mayası adlandırmaq olar.

**Gəl yenə çəmənin seyrinə çıxaq,
Gözümüz qəlbimiz danışsın ancaq.
Bizi gören olar - demə, sevgilim.
Dünyada sevlənmək sevmək qalacaq.**

Həjarın şeirlərindəki orijinallıq şairin qəlb dünyasını tam açıqlığı ilə əks etdirir. Şair heç nədən çəkinməyərək sevgilisi qarşısında hər şeyini qurban verməyə

hazır dayanır:

**Ey bədirlənmiş hilal, baxma
yaşın on dördüdü,
Olaram gözlerinə min dəfə
qurban doymaz.**

Şairin lirik şeirlərində bir ağrı, həsrət sezilməkdədir, həsrət günəşi parlamadadır. Hər bir şairin qəlbine doğma olan hicran ağrısı, sanki Həjarın yaradıcılığında daha çox qol-qanad açıb. Rübailərinin böyük əksəriyyətində hicran yanğısı qabarıq şəkildə görünməkdədir.

**Üzündən utanar bağların gülü,
Bənövşə dayanır boynu bükülü,
Dilim çox arzular dil busasını,
Fəqət tükənmir hicran nisgili**

***

**Göz dikdim yollara gözüm göyərdir
Kainat elə bil sükuta daldı,
Üfüqdə bir ulduz titrədi birdən,
Onun da qəlbini min həsrət aldı.**

Həjar sevdiyi qadını ilahiləşdirməsə də, onun qarşısında aciz olduğunu etiraf edir. Şairin bu etirafı acizlikdən deyil, o, böyük bir gözəlliyin vəsfini qəlbimizdə canlandırır.

**Dilim dodağının vəsfində aciz...
və yaxud**

Acizəm yanağın vəsfində aciz...

Şair vəsf etdiyi gözəli sonuncu məqama qədər vəsf edir ki, bundan o yana vəsf etməyin qarşısında acizdir.

Şairin lirik şeirlərindəki bədii bənzətmələrin bir qismi xalq deyimlərindən gəlsə də, bu bənzətmələr Həjar qələmində daha orijinal şəkil alır. Bu da söylənilmiş fikirlərin təkrarı deyil, yeni deyim tərzini kimi ortaya çıxır.

**Duz səpdi yarama, dodağı duzlu,
Yaralı buz istər, ürəyi buzlu.**

Beytin hər iki misrasının birinci tərəfində işlənən "duz səpdi yarama", "Yaralı buz istər" məcazi xalq deyimləri; ikinci tərəfdə işlənilən dodağı duzlu", "Ürəyi buzlu" məcazları ilə yeni məzmun qazanır. Bu da şairin təxəyyülündən qopan, yeni mənə, məzmun daşıyan kamil misralardır.

Sevgisiz şair sözü, dil açmayan körpəyə bənzər ki, onu nə anlamaq, nə də kimlərəse anlatmaq olur. Məhəbbət lirikası tanrının insana bəxş etdiyi, insan üçün ilahi nemət olan sevginin dilidir.

Bunun əzabları nə qədər çox olsa şair ilhamına o qədər işıq salar. Bu səbəbdəndir ki, Həjar şeiri yenilməzliyi ilə seçilir.

Uzun illər sürgündə, vətəmindən uzaq yaşayan şairin ürək dili ilə qələmə aldığı əsərləri hicran ağrısına, onun əzablarına sinə gərir. "Əqidəni edam etmək olmaz" deyən bu bəşəri sənətkar, ölməz söz ustası bəşəriyyətin mayası olan sevginin də edamını mümkünsüz sayır.

**Kirpiyin ləşkərin nizamla gəldi,
Könül qarətinə ilhamla gəldi,
Sevindim yarına qəsd eləyirsən
Gözümdən dup-duru bir damla gəldi.**

Səhifəni hazırladı: Nofəl Ədalət

Yunus Rauf Dildari

Çox erkən dünyasını dəyişən, buna baxmayaraq önəmli əsərləri ilə kürd ədəbiyyatında yeri olan Yunus Rauf 20 fevral 1918-ci ildə Şərqi Kürdüstanın Köysancaq şəhərində dünyaya gəlib. İbtidai təhsilini Ronyada, orta məktəbi Həvələrdə bitirən Yunus Rauf Təhsilini Bağdad unversitetinin hüquq fakültəsində davam etdirmişdir.

Unveristeti bitirdikdən sonra İraqın müxtəlif şəhərlərində ixtisası üzrə çalışan Yunus Rauf bu dövrdə kürd ədəbiyyatı ilə yaxından tanış olur. Hacı Qədri Koyi, Bekəs, Pirmərd, Kurdi və s. kimi önəmli yazarların yaradıcılığını dərinləndirən mənimləyən şairin ilk şeiri 1935-ci ildə Dildari təxəllüsü ilə "Ronabi" dərgisində nəşr edilir.

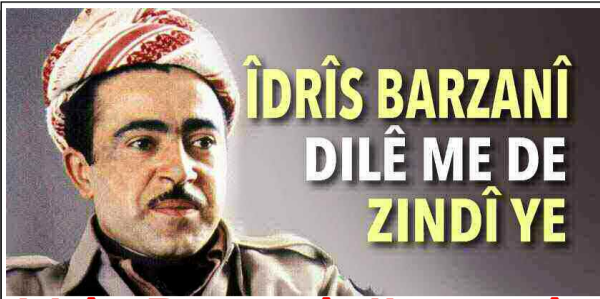
O dövrdə İraqda başlayan etiraz dalğasına qoşulan Yunus Rauf Dildari "Hiva" partiyasının yaradılmasında yaxından iştirak edir. 1940-cı ildə təhsilini davam etdirən Dildari siyasi fəaliyyətini də genişləndirir.

Qazi Məhəmmədin rəhbərliyi ilə 1946-cı ildə mərkəzi Mahabbət olmaqla elan edilən Kürdüstan Demokratik Respublikasının dövlət himninin müəllifi olması, Dildarini kürd ictimai və siyasi fikrində, eləcə də ümumdünya kürdləri arasında daha sevilən edirdi.

Bu himn hələ də kürdlər arasında ulusal marş olaraq qəbul edilir və hal-hazırda şimali İraq Kürdüstan Muxtariyyətinin rəsmi himnidir.

Ömrünün yarısını kürdlərin azadlıq ideyalarına həsr edən və hər cür mübarizə yolunu sınayan Yunus Rauf Dildari ömrünün bahar çağında 1948-ci ildə 30 yaşında əbədiyyətə qovuşur. Özündən sonra qalan ideyaları və əsərləri, xüsusi ilə haqqında söz açdığımız "Ey rəqib" marşı onun əbədi yaşarlığının əsasını təşkil edir.

İdrîs Barzanî di 38 emîn salvegera wefata xwe de tê bibîranîn

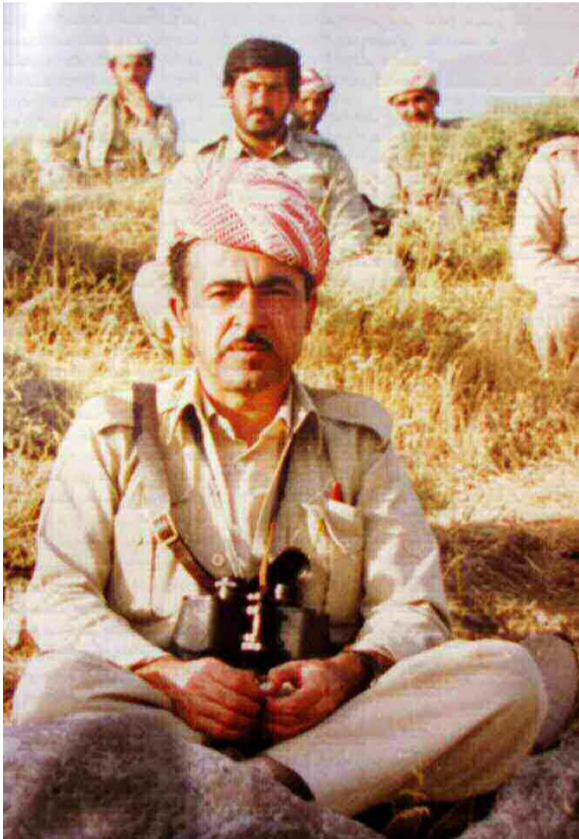
Di ser wefata İdrîs Barzanî de ku bi tîpên zêrîn navê xwe di dîroka têkoşîna Kurdistanê de tomar kir, 36 sal derbas bûn.

İdrîs Barzanî di Adara 1944an de wek kurê mezin ê Mela Mistefa Barzanî ji dayîk bûye. Di 2 saliya xwe de tevî bavê xwe ji bo avakirina Komara Kurdistanê ya Mehabadê koçî Rojhilatê Kurdistanê (Rojhilat) dike.

Barzanî di sala 1947an de bi hilweşîna Komara Kurdistanê li Mehabadê çû Yekîtiya Sovyetê. Piştî ku İdrîs Barzanî li Bexdayê dest bi xwendina xwe kir, di sala 1958an de piştî vegera Mela Mistefa Barzanî derbasî Başûrê Kurdistanê bû.

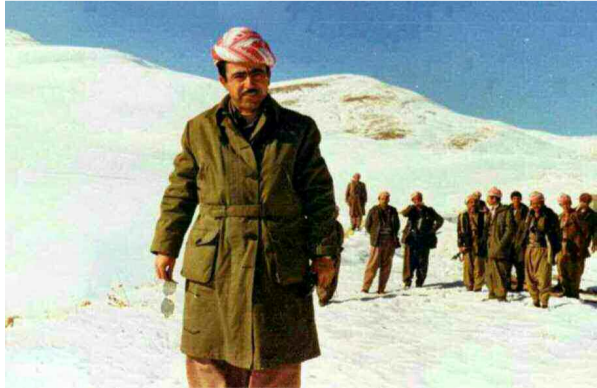
"Wî bi rola xwe di şerê Hindirenê de nav û deng çêkir"

İdrîs Barzanî, yek ji kesayetên bibandor ê

Şoreşa Îlonê ku di sala 1961ê de dest pê kir, bi taybetî bi rola xwe di şerê Hindirênê de navdar bû. Barzanî piştî ku şoreş bi lihevkerina serkirdayetiya Kurdistanê bi rejîma Baas re tamam bû, hewlên cidî ji bo yekrêziya Kurdan da.

İdrîs Barzanî di 31ê Çileyê 1987an de li gundê Silvana yê Urmiyê koça dawî kir û li goristana bajarê Şino ya Rojhilat li kêleka bavê xwe hat veşartin.

Cenazeyên İdrîs Barzanî û Mele Mistefa piştî serhildana 1991'ê anîn Başûrê Kurdistanê û li gundê Barzan ê Duhokê hatin definkirin.

Îro 38 sal bi ser wefata İdrîs Barzanî re derbas bûn. Têkoşîn û dilsoziya wî ya ji bo doza Kurdistanê hê jî di hişê me de maye. **PeyamaKurd**

İdrîs Mustafa Bərzaninin həyatı və yaşam tarixi

İdrîs Bərzanî 38 il əvvəl vəfat edib Kürdüstan xalqının azadlıq mübarizəsi tarixinə adını qızıl hərflərlə yazan İdrîs Mustafa Bərzanî vəfatının 38-cı ildönümündə anılır.

Çərşənbə axşamı 31.01.2024 - 11:46

İdrîs Bərzanî 38 il əvvəl vəfat edib

Kürdüstan xalqının azadlıq mübarizəsinin əfsanəvi Qəhrəmanı İdrîs Bərzaninin vəfatından 38 il keçir.

Prezident Məsud Bərzanî "Bərzanî və Kürd Azadlıq Hərəkatı" kitabında "Kak İdrîs böyük şəxsiyyət idi. Onun böyüklüyü idrak və yetkinliyində idi, bu xüsusiyyətlər onu

İdrîs Bərzanî inqilab prosesinde böyük uğur qazandı.

dəfə olaraq KDP Mərkəzi Komitəsinin üzvü oldu.

İdrîs Bərzanî milli azadlıq hərəkatları tarixində sülhsevər və barışdırıcı şəxsiyyəti ilə ön plana çıxıb və bu cəhəti ilə yadda qalıb. İdrîs Bərzanî tək cəsilahlı mübarizədə deyil, siyasi arenada da özünü mümkün qədər hiss etdirən bir insan idi. O, İraq və Kürdüstanın siyasi səhnələrində sağlam düşüncəsi ilə seçilirdi.

1979-cu ildə bölgə böyük dəyişikliklərə hamilə idi. İranda şah rejimi devrildi və İslam Respublikasının əsasları qoyulduğu bir vaxtda İraqdakı Bəaşçilər hökumət üzərində öz

daha sadələvh insan etdi".

1944-cü ilin mart ayında Bərzan bölgəsində doğulan İdrîs Bərzanî 2 yaşında ikən atası Mələ Mustafa Bərzanî Kürdüstan Respublikasının qurulmasında iştirak etmək üçün Mahabada gedib.

6 yaşında Kərbəladə təhsil həyatına başlayan İdrîs Bərzanî 1958-ci ildə İraq Krallığının süqutundan sonra Əbdülkərim Kasımın rəhbərliyi ilə respublika elan edilənə qədər atasını görməyib. Mələ Mustafa Bərzanî İraqda dəyişən şərtlərlə əlaqədar Sovet İttifaqından Bağdada dönəndə uşaqlığını İraqın cənubunda sürgündə keçirən İdrîs

Bərzanî atasına qovuşdu.

Kürdüstan Demokratik Partiyasının (KDP) arxivinə görə, Mələ Mustafa Bərzaninin sovetlərdən qayıtmasından və 1961-ci ildə Sentyabr İnqilabının başlamasından sonra İdrîs Bərzanî inqilabi xəttə qoşulan ilk peşmərgə olub və silahını götürərək orduya qoşulub.

Peşmərgənin ön cəbhədə uğur qazandığı inqilab dastanı. .

1966-cı ilin may ayında başlayan Hindiren dağı dastanı peşmərgə qüvvələrinin İraq ordusunun alay və batalyonlarına qarşı böyük uğur qazandığı inqilablardan biridir.

9 illik Peşmərgə və Sentyabr İnqilabında iştirakından sonra İdrîs Bərzanî 1970-ci ilin iyununda KDP-nin 8-ci qurultayında ilk

təsirlərini artırirdilər. İraq rejimi böyük bir müharibənin gəldiyini bildiyi üçün ehtiyat tədbirləri görərək kürdlərə təzyiqlərini də artırdı.

İran-İraq müharibəsinin başlaması ilə İdrîs Bərzaninin İraq rejiminin kürdlər arasında qarşıdurmaya səbəb olmaq cəhdlərində böyük payı var idi.

31 yanvar 1987-ci ildə Urmiyanın Silvana şəhərində xəstəliyi ağırlaşdıqdan sonra vəfat edən İdrîs Bərzanî Şino qəbiristanlığında atası Mələ Mustafa Bərzaninin yanında dəfn edilib. 1991-ci il Kürdüstan qiyamından (Raperin) sonra Mələ Mustafa və İdrîs Bərzaninin məzarları Silvanadan götürülərək Kürdüstanın Bərzan kəndində dəfn edilib.

Allah hər ikisinə qəni qəni rəhmət etsin, məkanları Cənnət olsun.

Hazırladı: Tahir Süleyman

23-SALİYA ROJNAMA "DİPLOMATA KURD" PİROZBE

Rojnameya "DIPLOMATA KURD" ya kurdên Azərbaycanê ku bi çar zimanan (kurdî, azerî, tirkî û rûsî) tê weşandinê, hejmara xwe ya yekê di 01.01.2003-ê de weşandiye. 23-salıya Dîplomata KurdE.Na ha hejmara 612-a ronahî dibîne. Xwedî xwedan îmtiyaz û sernivîskarê "Diplomata Kurd", rewşenbîrê hêja, welatparêzê bê humber Tahir Silêman e. Gava min bihîst ku, rojnameyek kurdî li

Azerbaycanê tê weşandin, ez wûsa fikirim ku ji teref gellek xebatkaran ve tê amade kirin û weşandinê. Lê piştî ku ez çûm mala mamoste Tahir Silêman, min dît ku ev rojnameya rengîn ya bi navarokek dewlemend, tenê bi kar û xebata malbatek fedakar ve tê meşandin!

Ev rojnameya rengîn bi ked û xebata şexsekî tê amade kirin û weşandinê. Hêjayî gotinê ku hemjîna birêz Tahir Silêman û kurê wî xortê hêja İsmail Tahir jî herdem bi ked û xebata xwe alîkarîyê didin rojname yê. Careka din ez bûm şahidê hêza afirandinê ya hestên kurdîniyê. Heta nuha 566 hêjmara "Diplomat" hatiye weşandin, gava ku min ev gotar dinivîsand mamosta Tahir jî hejmara 567-a an ji bo

weşandinê amadeyî çapê dikir. Bêguman weşandina rojnameyek weka "Diplomat" ê bi çar zimanan gellek xebat û bi aborîyek hindik re zehmet e. Lê birêz Tahir Silêman sîngê xwe daye hemberî hemû zor û zehmetîyan û dibêje berxwedan jîyan e. Car caran kurdên fedakar hinek alîkarîyê ji bo rojnameyê dikin, lê piraniya mesrefên rojnameyê ji bêrika mamosta Tahir Silêman der dikeve. Li gor mamosta Tahir her hejmarek rojnameyê 2500, ~3000 heb tê weşandin. Piraniya rojnameyê mift (belaş) tê belav kirin. Gellek ji van rojnameyan li Azerbaycanê tê belav kirinê, lê her weha xwendevanên rojnameyê li Rusya, Gûrcîstan, Kazakîstan, Qirasnadar û di gellek cîyên din de jî heye, ji ber wê jî rojname di van cîyan de jî tê belav kirin. Hêjayî gotinê ku hikumeta Azerbaycanê maf û azadîya weşanan daye kurdan. Bi xebata kesên weke birêz Tahir Silêman pir a dostaniyê di nava gelê kurd û azerîyande ava dibe. Weke ku me li jor jî anîye ziman rojname bi çar zimanan tê weşandinê, Tahir Silêman bi zimanê azerî û rusî pişgirekên kurdan tîne rojeva birayên azerî û gellên din ku bi zimanê rusî dikarin bixwînin.

Xebata rewşenbîrê hêja mamosta Tahir Silêman deng û rengê kurdên Azerbaycanêye ku, bi rêya rojnameya "Diplomat" tê sînoran derbas dîke û di hêlîna dilê kurdan cîyê xwe digre. Ji ber ew ked û xebata ku wî daye û bi îmkânên xwe 566 hejmar weşandiye, divê mirov mamosta Tahir pîroz bike. Rojnameya "Diplomat" weke zarokekî mamosta Tahir Silêman e û ew xwedî li zarokê xwe derdikeve. Em bi ser navê malpera Netewe birêz Tahir Silêman û ji bo 22-salıya rojnameya "Diplomat" tê ji dil û can

KÜRD xalqî mûbariz vë qêhrêman xalqîdır DİPLOMAT

№ 04 (612) 23 - 29 Yıvıvur, Çıyayvıvur, şub. 2017
Dî mehna şubate sala 2003-a tê weşandinî

Prezident İham Əliyev Davosda İraq Kürdüstan bölgəsinin prezidenti ilə görüşüb

Emə biceddın, wekî təkliyən xweye diplomasiyê bi hemû welatên demokrasîyêvê damezrînın wusaşî Azerbaycanêvê

TARIXLƏRİN SİNGƏNDAN ÇIKIŞI İKİ QARDAŞ XALQLARIN BİRLİK SƏBƏBLƏRİ
PAKƏ İ Amedê Komara Kürdüstanê biber anî
"Azerbaycan Kürdləri" İB-nin sədrî Ərbildəki görüşlərindən danışdı
Danimarka xüsusi təyinatlı qrup göndərəcək İŞİD-ə qarşı mûbarizə aparmaq üçün
ABD, Rojava, da bir askeri üs daha kurdu
PAKƏ İ Amedê Komara Kürdüstanê biber anî
Premyer-ministr Kürdüstan prezidentê "parçılıq soruşmama" dialoqu s Bağdadom
Serokwezirê İsrail Binyamin Netanyahu reyamek bo gelên İranê belav kir
MÜTLƏQ İQTİSADİ-SİYASİ VƏ DOSTLUQ ƏLAQƏLƏRİ YARANMALIDIR
Türcekiyî sud otvERG očno iz obvineniy protiv Demirtaşua

İNCİ Mə kurd xalqın qəhrəmanıdır Nəzi Vəliyev
Bəzi ŞA Pəncəşəbər İy Azerbaycan pəmbi gəlmədi
İraq Kürdüstan Türkmən Kürdüstanın xalqı, millət vətəni Çıyayvıvur, Azerbaycan Prezidenti cavab İham Əliyevə müraciət etdi
Kürtler tek ses olursa kimsə qarşılarına gəçməz
Kürdüstanlı türkmen deputatı "Azerbaycandan cavab əzərlir"

pîroz dikin û temenek dirêj hêvî dikin. Mala te ava be mamosta Tahir Silêman. Em benda hejmara 1000-ne. Amadekar: Çeto Omerî

Bizim xalqlarımızın gücü dostluğumuzdadır

«Əkinçi» qəzeti milli mətbuatımız üçün nümunə oldu. «Əkinçi» sübut etdi ki, cəmiyyətin inkişafının əsas göstəricilərindən biri də mətbuatdır. Doğrudur, həm «Əkinçi», həm də ondan sonra nəşr olunan mətbuat nümunələri çox çətin, əzablı, dövrün qeyri-demokratik ab-havasının təsirindən qurtula bilməyən ömür keçmişdir. Lakin şükürlər edirik ki, Azərbaycan milli müstəqilliyini əldə

Rövsən Atakişiyev

cəmiyyətin üzdəki ictimai-siyasi yerini bilərəkdən təbliğ və tədqiq edən istedadlı jurnalist kimi tanıyıram və onun redaktoru olduğu «Diplomat» qəzetinin daimi oxucusuyam. Xalqına, onun keçmişinə, tarixinə bu qədər bağlı olan qələm dostumun fədakarlığı məni heyretə gətirir. Onun Azərbaycanda yaşayan xalqların: türklərin, kürdlərin, talışların, saxurların və digərlərinin dostluğuna birgə yaşayışına həsr etdiyi məqalə və yazıları diqqətlə oxuyuram. "Diplomat" qəzetində dünyada yaşayan kürdlərin həyatı ictimai-siyasi fəaliyyəti, yaşayışı, mübarizələri ön plana çəkilir və görünür ki, bu mübarizədə Tahir müəllimin və onun qəzetinin də müəyyən dərəcədə qatqısı vardır.

O, dünyada yaşayan bütün kürdlərin bugünkü və gələcək taleyi ilə ciddi maraqlanır və bəzən bu siyasi mübarizə xarakteri alır. Doğrudur, bəzən mən Tahir müəllimin radikal siyasi maraqları ilə razılaşa bilməsəm də, milli mücadilənin hər kəsin özəl haqqı olduğunu da dana bilməyərəm və bəzən, həтта, dostum olmağına baxmayaraq, mövqelərimizdə üst-üstə düşməyən anların da olduğunu etiraf etməliyəm.

Hörmətli Tahir müəllim qəzetimizin 23 yaşının tamam olması münasibətilə sizi təbrik edirəm. Fəaliyyətinizi, xalqımızın gələcək taleyi ilə bu qədər yaxından maraqlandığınızı təqdir edirəm və arzu edirəm ki, qəzetimizin və sizin siyasi gücünüzün istiqaməti ilə bu gün keçmiş və gələcəyi birgə olmuş və olacağına ümid etdiyimiz türklərin və kürdlərin dostluğuna Azərbaycan adlı yurdumuzun bütövlüyünə, tamlığına, suverenliyinə, qələbə ilə qazandığımız Qarabağın, itirdiyimiz Göyçənin, Vedinin, Dərələyəzin, Dərbəndin geri alınmasına yönələcəkdir. Bizim xalqlarımızın gücü dostluğumuzdadır. Bu dostluğun əbədi olacağına inanıram.

Kürd ziyalısı, ağısaqqalı xalqı maarifləndirməlidir

Hörmətli oxucular! "Diplomat" qəzetinin fəaliyyəti haqqında hörmətli ziyalılarımız öz fikirlərini bildirəcəklər. Mən isə "Diplomat"ın əsl diplomat olub kürd xalqında olan bəzi stereotipləri məhv edərək yeni bir düşüncə tərzini yaratmasından söz açmaq istəyirəm. Məsələn çoxları elə bildirdilər ki, Azərbaycanda bir kürd qəzeti var – "Kürdün səsi", o da çıxandan çıxana, heç bir sənəddə məlumat olmayan 8 səhifəlik inqilab zamanı camaata paylanılan proklamasiya. Xalq öz etirazını bildirəndə - deyirlər ki, Dövlət imkan vermir və s. Lakin "Diplomat" qəzetində Kürdüstan, Abdullah Öcalan, Barzani haqqında son xəbərləri oxuyanda, sadəcə bir kürddə belə bir fikir yaranır – demək bizim normal fəaliyyətimiz üçün dövlət heç bir maneə törətmir. Artıq insanlar düşünürlər ki, Dövlət bizə belə demokratik şərait yaradıb, niyə biz tanıdığımız "ağısaqqallar", "xalqı arxasınca aparınlar", "maarifçilər" heç bir iş görməyiblər. "Diplomat" qəzeti çap olunan bizim xalqda çox suallar yarıdır. Artıq xalq get-gedə maariflənərək oyanmağa, özünü aldaddılmış görüb çarəsiz bir lazımlı informasiya axtarmağa başladı. Həqiqətən biz siyasi və iqtisadi oyunların qurbanı olmuşuq? Niyə kürdlər min illərdi yaşadıkları torpaqlardan qovuldu? Bəzi kürdlərin xain əməllərindən, yoxsa böyük siyasi oyunlar nəticəsində?

Laçından olan gənc bir yoldaş mənə demişdir: "Bizdə bir aclıq var – informasiya aclığı. Daima vətənim, xalqım, mədəniyyətim haqqında bir məlumat axtarırdım". Məncə "Diplomat" qəzeti bu aclığı qisməndə olsa ödədi. Bu qəzet vasitəsi ilə xalq nəinki maarifləndi, çoxlu suallarına cavab tapdı, həmçinin senzurasız, sərbəst şəkildə öz sözünü dedi! "Diplomat" kürd xalqının oyanmasına təkan verdi. Artıq nəinki Azərbaycanda, həm də digər dövlətlərdə "Diplomat" qəzetini mütəmadi olaraq əldə edirlər. Bütün bunlar Tahir Süleymanın cə-

Namiq Həsənov

sarətinin, uzun illər cəkdəyi əziyyətinin bəhrəsidir. Tahir müəllimlə və digər kürd ziyalılarına və kürd xalqının gələcəyi olan gənclərə bizə sındırılmış "ağısaqqallar" tərəfindən çox nalayiq böhtanlar atılmış, xalqın gözündə alçalmağa çalışmışlar, nalayiq hərəkətlər etmişlər.

Lakin kürd xalqının böyüklüyü ondadır ki, xainlərin vurduğu bütün zərbələrə baxmayaraq, kürdlər ayağa durmağı bacaran xalqdır. Tahir müəllim heç nəyə baxmayaraq öz xalqına məhəbbətini, onun talehinə olan məsuliyyətini nəticəsində xalqa "Diplomat" qəzeti bəxş etdi. Yuxarıda qeyd etdiyim kimi, bu əməyin nəticəsində isə xalqımızın düşüncəsində, təfəkküründə yeni səhifələr açıldı, xalq yuxudan oyanmağa başladı.

Sonda bildirmək istəyirəm ki, kürd ziyalıları xalqın boğazına ip bağlatdırıb dalınca süründürməməlidirlər. Kürd ziyalısı, ağısaqqalı xalqı maarifləndirməlidir, ona ən əsas bilik verməlidir, özünə inam yaratmalıdır. Bundan sonra artıq xalq – xalq olur, və özü özünə layiqli rəhbər seçir.

Xocalıda dalğalanan bayrağımız soyqırımını törədənlərə ən layiqli cavabdır - deputat

Xocalı soyqırımı terrorçuluğun Ermənistanın dövlət siyasətinin tərkib hissəsi olduğunu bütün dünyaya göstərdi. Bu qətləmə birbaşa rəhbərlik edən şəxslərin sonradan Ermənistan prezidenti olmaları bu ölkənin olmayan tarixinə qara ləkədir. Hərbi cinayətkarların dövlət rəhbərliyinə gətirilməsi beynəlxalq hüququn kobud şəkildə pozulması idi. Təəssüf ki, dünya dövlətləri, təşkilatları bu biabırçılığa göz yumdu, onların qanlı əməllərinə beynəlxalq səviyyədə hüquqi qiymət verilmədi. Bu da Ermənistanı imkan verdi ki, Azərbaycan dövlətinə, xalqına qarşı soyqırımı siyasətini davam etdirdi.

Bu fikirləri AZƏRTAC-a müsahibəsində Milli Məclisin deputatı Tahir Mirkişili deyib. O bildirib ki, 1993-cü ildə Ulu Öndər Heydər Əliyev hakimiyyətə gəlməsəydi, ermənilər "Böyük Ermənistan" xülyasını reallaşdırmaq üçün işğalçılıq siyasətini davam etdirəcəkdilər: "Azərbaycan xalqının XX əsrdə üzləşdiyi Xocalı faciəsi yalnız Holokost soyqırımı kimi insanlıq tarixinə düşmüş qanlı faciə ilə müqayisə oluna bilər. XX əsrin sonunda törədilmiş bu faciə təkcə Azərbaycan xalqına deyil, bütün insanlığa, bəşəriyyətə qarşı yönəlmiş ən ağır cinayət idi. Ermənistan keçmiş sovet ordusunun Xankəndidə yerləşən 366-cı alayının iştirakı ilə Xocalıya hücum etdi və dinc əhaliyə misli görünməmiş qəddarlıqla divan tutdu. Bu soyqırımı nəticəsində, rəsmi rəqəmlərə görə, 613 nəfər öldürüldü ki, onlardan 63 nəfəri uşaq, 106 nəfəri qadın, 70 nəfəri isə qoca idi. 8 ailə tamamilə məhv edildi, 56 nəfər xüsusi qəddarlıqla qətlə yetirildi. Xocalı şəhəri yerlə bir edildi".

Tahir Mirkişili diqqətə çatdırıb ki, 1992-ci ilin 26 fevralında Xocalının məhv edilməsi, 600-dən çox dinc sakin, qadın və uşaqların qətlə yetirilməsi sonradan Ermənistan prezidenti olmuş Sarkisyanın da qeyd etdiyi kimi, ermənilərin Azərbaycana qarşı "zarafat" etmədiyini göstər-

di: "Doğrudan da, biz hesab edirdik ki, ermənilər nə qədər nankor olsalar da, azərbaycanlılara qarşı bu miqyasda, insan-

lığa sığmayan cinayət törətməzlər. Amma onlar biz düşündüyümüzədən də artıq qana susamışdılar. Onlar faciə günü Xocalı şəhərini tərk edən dinc əhalini pusquya saldılar, Naxçıvanlı, habelə Pircamal kəndləri yaxınlığında qətlə yetirdilər və sağ qalanları əsir götürdülər. Məqsədləri təkcə Xocalını işğal etmək deyildi, həm də onun bütün əhalisini öldürməklə Azərbaycan xalqında xof yaratmaq idi. Bu faciə Azərbaycan dövlətini və xalqımızı sarsıtma da, mübarizə əzmini qıra bilmədi. Dövlətimizin həyata keçirdiyi düzgün siyasət nəticəsində Xocalı soyqırımı bizim üçün gözümüzün odunu alan, təşviş yaradan deyil, vətənpərvərlik, qisas hissələrini alovlandıran bir hadisəyə çevrildi. Biz daim Xocalı soyqırımı qurbanlarının intiqamını ermənilərdən almaq arzusu ilə yaşamışıq. İşğal dövründə Azərbaycan dövləti Xocalı soyqırımının beynəlxalq səviyyədə tanınması istiqamətində çox böyük işlər gördü.

Ulu Öndər Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə 1994-cü il fevralın 24-də Milli Məclis "Xocalı soyqırımı günü haqqında" qərar qəbul etdi. 1997-ci il 25 fevral tarixli Sərəncam ilə Xocalı soyqırımı qurbanlarının xatirəsini yad etmək məqsədi ilə hər il fevral

ayının 26-sı saat 17:00-da Azərbaycan Respublikası ərazisində Xocalı soyqırımı qurbanlarının xatirəsinə ehtiram əlaməti olaraq sükut dəqiqəsi elan edildi.

2008-ci ildə Heydər Əliyev Fondunun vitse-prezidenti Leyla Əliyevanın təşəbbüsü ilə başlatılan "Xocalıya ədalət!" kampaniyası çərçivəsində dünyanın bir sıra ölkələrində aksiyalar, konfranslar keçirildi.

Xocalı soyqırımı bir çox ölkələrin parlamentlərinin aktları ilə tanındı. 2012-ci ildə Cibutidə İslam Əməkdaşlıq Təşkilatının Xarici İşlər Nazirləri Şurasının 39-cu sessiyasında Xocalıda törədilmiş cinayətləri soyqırımı

kimi tanıyan qətnəmə qəbul edildi".

Deputat qeyd edib ki, Azərbaycan Ordusunun qəhrəmanlığı sayəsində Xocalı şəhidlərinin qanı yerdə qalmadı: "2020-ci il Vətən müharibəsində Azərbaycan Ordusu 30 il işğal altında qalan torpaqlarımızı azad etməklə yeni reallıq yaratdı. Müzəffər Ali Baş Komandanın rəhbərliyi ilə Xocalı faciəsi qurbanlarının da qisasını aldı, şəhidlərimizin qanı yerdə qalmadı. Xocalı şəhəri 2023-cü il sentyabrın 19-20-də Azərbaycan Ordusunun Qarabağda keçirdiyi lokal xarakterli antiterror tədbirləri nəticəsində separatçılardan təmizləndi. Prezident İlham Əliyev 2023-cü il oktyabrın 15-də Xocalı şəhərində Azərbaycan Respublikasının Dövlət Bayrağını ucaldı. 2024-cü il fevralın 26-da Prezident İlham Əliyev Xocalı şəhərində Xocalı Soyqırımı Memorialının təməlini qoydu, rayon ictimaiyyətinin nümayəndələri ilə görüşdü. Bu gün Xocalıda həyat yenidən canlanır. Şükür ki, Xocalı soyqırımı qurbanlarının, şəhidlərimizin qanı yerdə qalmadı, onların ruhları şaddır. Biz şəhidlərimizin qisasını döyüş meydanında aldığımız. Xocalıda dalğalanan bayrağımız bu cinayəti törədənlərə ən layiqli cavabdır".

Xocalı soyqırımına Ulu Öndər Heydər Əliyev tərəfindən siyasi-hüquqi qiymət verilib

Yeni Azərbaycan Partiyası Səbail rayon təşkilatının "İstiqlaliyyət 6" ünvanında yerləşən ərazi partiya təşkilatı və Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetinin (UNEC) Heydər

Əliyev İqtisadi İrsinin Öyrənilməsi Mərkəzinin birgə təşkilatçılığı ilə "Xocalı soyqırımına Heydər Əliyev tərəfindən siyasi hüquqi qiymətin verilməsi" mövzusunda tədbir keçirilib.

Bu barədə AZƏRTAC-a UNEC-dən məlumat verilib. Tədbirdə Ulu Öndər Heydər Əliyevin və soyqırımı qurbanlarının əziz xatirəsi bir dəqiqəlik sükutla yad edilib.

"İstiqlaliyyət 6" ünvanı üzrə ərazi partiya təşkilatının sədri, inzibati və təşkilatı məsələlər üzrə prorektor dosent Şaiq Əsgərov çıxışında Xocalı soyqırımının təkcə Azərbaycan xalqı üçün deyil, bütün bəşəriyyət üçün dərin iz buraxmış bir faciə olduğunu vurğulayıb. O, insanlığa qarşı törədilmiş ən ağır cinayətlərdən biri olan Xocalı soyqırımına siyasi-hüquqi qiymətin məhz Ulu Öndər Heydər Əliyev hakimiyyətə gəldikdən sonra verildiyini diqqətə çatdırıb. Ümummilli Liderin apardığı diplomatik fəaliyyət sayəsində Xocalı soyqırımının bir çox dövlətlər tərəfindən tanındığını bildiren Ş.Əsgərov bu siyasətin Azərbaycanın haqq mübarizəsinin dünyaya çatdırılmasında mühüm addım olduğunu deyib. O, Xocalı faciəsinin qurbanlarının qanının yerdə qalmadığını, Ali Baş Komandan İlham Əliyevin siyasi iradəsi və müzəffər ordumuzun qəhrəmanlığı sayəsində Xocalının işğaldan azad edildiyini bildirib.

Sonra Milli Məclisin deputatları Aydın Mirzəzadə və Aydın Hüseynov qanlı faciənin tarixindən, ağır nəticələrindən danışdılar. Çıxış edənlər 1992-ci ildə törədilmiş qanlı cinayətə yalnız 1994-cü ildə Ümummilli Lider Heydər Əliyev tərəfindən siyasi-hüquqi qiymət verildiyini və 26 fevralın "Xocalı soyqırımı və milli mətəm günü" elan olunduğunu diqqətə çatdırıblar. Bildirilib ki, Xocalı soyqırımının beynəlxalq səviyyədə tanınması Prezident İlham Əliyevin həyata keçirdiyi xarici siyasətdə hər zaman mühüm yer tutur.

Tədbirdə Xocalı faciəsinin törədilməsi, bu cinayətə siyasi-hüquqi qiymət verilməsi ilə bağlı Ümummilli Lider Heydər Əliyevin çıxışlarının yer aldığı videoçarx nümayiş olunub.

Tədbir bədii hissə ilə yekunlaşıb.

Ankarada OSTİM universitetində Xocalı soyqırımı qurbanlarının xatirəsi yad edilib

Fevralın 24-də Ankaranın OSTİM Texniki Universitetində Xocalı soyqırımı qurbanlarının xatirəsinin anım tədbiri keçir-

ilib. AZƏRTAC xəbər verir ki, ölkəmizin Ankaradakı səfirliyinin nəzdində fəaliyyət göstərən Azərbaycan Mədəniyyət Mərkəzi və universitetin birgə təşkilatçılığı ilə baş tutan tədbirdə diplomatlar, OSTİM Texniki Universitetinin müəllim və tələbələri, eləcə də ictimaiyyət nümayəndələri iştirak ediblər.

Azərbaycanın Ankaradakı səfirliyinin müşaviri Eldar Əliyev iştirakçıları ermənilərin Azərbaycan xalqına qarşı törətdikləri vəhşiliklər və cinayətlər haqqında məlumatlandırıb. O, Xocalı soyqırımını törədənlərin məsuliyyətə cəlb olunmalarının vacibliyini vurğulayaraq, insanlığa qarşı həyata keçirilmiş cinayətləri unutmamağa və bir daha bu cür cinayətlərin təkrarlanmasına yol verməməyə çağırıb.

OSTİM Texniki Universitetinin prorektoru Mustafa Polat və Ankaranın Keçiören bələdiyyəsinin keçmiş sədri Turqut Altınok çıxış edərək Azərbaycan xalqının haqlı mövqeyini dəstəklədiklərini bildiriblər.

Daha sonra Azərbaycanın Xalq artisti, məşhur balaban ifaçısı Əlixan Səmədovun, Əməkdar artist, pianoçu Turan Manafzadənin və Əməkdar artist, skripkaçı Elvin Qəniyevin iştirakı ilə musiqi proqramı təqdim edilib.

Universitetin foyesində Xocalı soyqırımının 33-cü ildönümünə həsr olunmuş sərgi təşkil edilib.

23 yaşın mübarək, beynəlmiləl "Diplomat"

«Diplomat» qəzetinin 612-ci sayının çıxması münasibətilə başda qəzetin

baş redaktoru Tahir Süleyman olmaqla, bütün redaksiya heyətini təbrik edirəm. «Diplomat»la, daha doğrusu Tahir Süleymanla ilk tanışlığım 2009-cu ilin fevralında İraq Kürdüstanının baş nazirinin müavini, Covdət Necarın başçılığı ilə Azərbaycana gələn nümayəndə heyətinin, çalışdığım «Həftə içi» qəzetinə qonaq dəvət etməyimdən başladı. O vaxtdək isə həm «Diplomat», həm də onun baş redaktoru T.Süleyman haqqında çox eşitmişdim. Yerli mətbuatda o, PKK-ya işləməkdə suçlanılırdı, rəhbərlik etdiyi qəzet isə PKK-nın orqanı kimi qələmə verilirdi. T.Süley-

manla və «Diplomat»ın demək olar ki, bütün sayları ilə tanış olduqdan sonra yazılanların böhtan olduğu qənaətinə gəldim. Bu böhtanların arxasında isə hansı məqamların dayandığını anlamaq o qədər də çətin deyildi. Bütün bunların hamısı T.Süleymanın azərbaycanlılarla kürdlər arasında tarixi münasibətlərin bərpasına, Azərbaycan həqiqətlərinin kürdlər arasında təbliğinə çalışmaq cəhdlərinin üstündən xətt çəkmək məqsədi daşdığı göz önündədir. Azərbaycan demokratik, sivil bir dövlətdir. Azərbaycanda söz azadlığı, fikir prulazizmi mövcuddur. Bütün Azərbaycan vətəndaşlarının bu prinsiplərdən istifadəsinə tam hüququ çatır. O cümlədən T.Süleymanın və onun rəhbərlik etdiyi «Diplomat» qəzetinin. Onu da yaddan çıxarmaq lazım deyil ki, tarixən Azərbaycanı öz vətənləri hesab edən, bu dövlətin ərazi bütövlüyündə canlarından keçib şəhid olan yüzlərlə azəri türkü arasında kürdlər də var. Qaçqınlıq, köçkünlük onların da taleyinə yazılıb. Onların da dərdi bizim dərdimiz, sevinci bizim sevincimizdir. Azərbaycanda yaşayan bütün xalqların nümayəndələri kimi kürd xalqının da konstitusion hüquqları dövlət tərəfindən qorunur. «Diplomat»ı yerli kürdlərin yeganə qəzeti kimi qəbul etmək mənə elə gəlir ki, düzgün deyil. Bu qəzet bütün Azərbaycan vətəndaşlarının, bütün azəri türklərinin qəzetidir. Bey-

nəlmiləli dövlət olan Azərbaycanda kürdü, talışı, ləzgini, avarı, tatı və digərlərini azəri türkükdən ayırmaq çətindirsə, «Diplomat»ı separatçıların, terrorçuların qəzeti olduğu fikrini hansı əsaslarla söyləmək olar? «Diplomat»da kimlərsə xoşuna gəlməyən yazılar və yaxud da subyektiv fikirlər dərc olunursa bu o demək deyil ki, qəzet hansısa terror təşkilatına işləyir. Düzdür, bu qəzetdə dünyanın tanıdığı terror təşkilatları sırasında yer alan PKK-nın lideri A.Öcalının fotolarına, onunla bağlı xəbərlərinə rast gəlinir. Amma bu ona heç bir əsas vermir ki, «Diplomat» hədəfə alınsın. Bu qəzeti ittiham edənlərin nəşr etdikləri mətbu orqanlarında da analoji proseslərlə üzləşmək olur. Maraqlıdır ki, bu gün «Diplomat»ı ittihamlayanların bəziləri bir vaxtlar PKK-nın təmsilçiləri ilə Azərbaycanda bir masa arxasında əyləşənlərdirlər. Həm burada, həm də Türkiyədə. Bu dəfə tərəziyə xalqın gözü ilə yox, öz gözümlə baxmaq istəyirəm. «Diplomat» kimi xalqlar arasında qardaşlıq əlaqələrinin möhkəmlənməsinə çalışmaq, Azərbaycan həqiqətlərini, faciələrini kürd xalqının vasitəsilə onların nüfuz etdikləri dövlətlərdə tanımaq yaxşıdır, yoxsa, bu qəzeti ittihamlayanların hər sayında dövlət və dövlətçiliyə xidmət edənlərə böhtan atmaq, beynəlxalq aləmdə Azərbaycanı nüfuzdan sala-

biləcək materiallar vermək, düşmənlərimizi sevindirəcək yazılar dərc etmək, NATO standartları səviyyəsində formalaşan ordumuz haqqında hədəfəni danışmaq... Düzdür, söz və mətbuat azadlığı var deyirik. Bəs nəyə görə bundan istifadə edənlərin bir neçəsi hədəfə alınır, onlara «terrorçu», «PKK»çı damğası vurulur, digərlərinə isə yox?

«Onlara bu haqqı kim verib» sualının arxasında qaranlıq məqamlar çoxdur. «Diplomat»ın hər sayında Azərbaycanın mövqeyini dəstəkləyən yazılara rast gəlinir, ağır-acılarımız təbliğ olunur, ermənilərin, azəri türklərinə düşmən kəsilənlər ifşa olunurlar. Bəs bu qəzeti ittihamlayanlarda proses necədir? Bundan isə danışmağa dəyməz. Ən acınacaqlı hal odur ki, bu qəzeti və T.Süleymanı öz millətindən olan bəzi şəxslər də ittihamlayırlar. Qorxudanmı, paxıllıqdanmı, düşmənçilikdənmi... bilmirəm. Bircə onu bilirəm ki, bu qəzet deyilənlər kimi yox, olduğu kimidir. Mən «Diplomat»a bu yolda uğurlar arzulayıram. İnanıram ki, «Diplomat» adını qoruyub saxlayacaq və dünyanın rənglərinə aldanmayacaq, zənginlikləri rədd edərək sağlam düşüncəyə, qardaşlığa və dostluğa xidmətini davam etdirəcək.

23 yaşın mübarək, «Diplomat», 1000-ci də görüşənədək.

Caıd Şahverdiyev

XALQIMIZIN SEVİNCİ, TARİXİ MƏKTƏBİ "DİPLOMAT" -İMİZİN 23 YAŞI MÜBARƏK

"Diplomat" qəzetinin 612-ci sayının çapdan çıxacağı xəbərini eşitdiyimdə, 1992-ci ildə Bakıda "Dengê Kurd" qəzetinin birinci sayını çıxardığımız gün gözlərimin qabağına gəldi. Qəzetin ilk nömrəsini əlimizə aldığımızda bir-birimizi qucaqlamış, hədsiz sevinərək bir-birimizi təbrik etmişdik. Eyni həyəcanı "Diplomat" qəzetinin ilk sayında da yaşamışdım. Lakin dövlət tərəfindən bütün şəraitin yaradılmasına baxmayaraq, çox təəsüflər olsun ki, keçən iyirmi ildə "Dəngê Kurd"-ün cəmi 87 sayı işıq üzünə görüb.

Ancaq bu ili "Diplomat" qəzeti iyirmi iki yaşına qədəm qoymasına baxmayaraq artıq 612-ci sayı işıq üzünə gördü. "DİPLOMAT" qəzeti sənballılığı və rəngarəng zənginliyi sayəsində özünə geniş oxucu kütləsi qazandı. Biz öz tərəfimizdən, başda hörmətli vətənpərvər təsisçi və baş redaktor Tahir Süleyman olmaqla, qəzetə hər zaman öz övladı kimi yanaşan, qeyrətli şeirləri ilə düşməne kəskin cavablar verən, qəzetin azərbaycan şöbəsinin redaktoru, şair Nəriman Əyyub və qəzetin yaradıcı kollektivi, ağır sınaqlara mətanətlə sinə gerib bu qəzeti Azərbaycan mətbuat baxçasının özünəməxsus ətirli və tərəvətli bir gülü olaraq qorumağı bacardılar. Və işbilməzlərə isbat etdilər ki, yoxdan müvəfəqiyyətlər

əldə edənlər var. İş bacaranlara həvalə etmək lazımdır. "DİPLOMAT" qəzetinin səhifələrində heç bir jurnalistin danışmağa cürət etmədiyi, tarixdən xalqımıza qaranlıq qalan dəyərli yazılara rast gəlmək olur. Belə yazıları yalnız "DİPLOMAT"-ın səhifə lərində oxumaq olar. Mətbuatın ictimai həyatda müstəsna rol oynadığı bilinməkdədir. 1609-cu ildə Strasburqda Almanca çıxan həftəlik qəzetlə (Avisa, Delation oder Zeitung) əsas qoyulan dövrü mətbuat, bu gün həyatımızın bir parçası halına gəlmişdir.

Mətbuat, başqa xalqlarda olduğu kimi, Kürd xalqının da tarixində, talehində və azadlıq mübarizəsində böyük əhəmiyyət kəsb etmişdir. 22 Aprel 1898-ci ildə Misirin Qahirə şəhərində Miqdad Mihdəd Bədirxan tərəfindən ilk nömrəsi çap edilən "Kürdüstan" qəzetindən sonra Kürd mətbuatı şərəfli bir yol qət etmişdir. Bu gün Kürdüstanda və xarici dövlətlərdə Kürd dilində yüzlərcə qəzet və jurnal, minlərcə İnternet-qəzet nəşr edilməkdədir. Yüzdən çox Kürd radio və televiziya mövcuddur. Bir çox mötəbər dünya kütləvi informasiya vasitələri – "Amerikanın səsi" (ABŞ), "Rusyanın səsi" (Rusya Federasiyası), TRT (Türkiyə radio televiziya üst kurulu), "Le Monde diplomatique" və s. Kürdcə bölümlər açmışdır və bu ten-

densiya dünyada günbəgün artmaqdadır. Hələ müstəqil dövləti olmayan bir xalqın əldə etdiyi bu möhtəşəm nailiyyətlər, onun azadlıq ruhunun nələrə qadir olduğunu nümayiş etdirməkdədir. Bu gün onlarca müstəqil dövlət tək bir peyk televiziyasına sahib deyildir. Hal hazırda Kürd xalqı 25-ə yaxın peyk televiziya açmışdır. Bu ilin axırına qədər belə televiziya sayının 30-a çatması gözlənilməkdədir. Ən mötəbər beynəlxalq sosioloji araşdırma quruluşlarından birinin tədqiqatına görə, 2009-cu ildə Kürd dili, dünyanın mətbuatda ən çox istifadə edilən 25 dilindən biri olmuşdur. Rus dili xaric, köhnə Sovetlər İttifaqında yer almış 15 respublikanın dövlət dillərinin hamısı araşdırma siyahısında Kürd dilinin gerisində qalmışdır. Şübhəsiz ki, bu nəticənin ortaya çıxmasında Kürd jurnalistlərinin müstəsna rolu olmuşdur. "Diplomat" qəzeti, geniş Kürd mətbuat ailəsinin sabitqədəm bir nümayəndəsi olaraq çox böyük bir misyona sahibdir. Kürd mədəniyyətini, Kürd dünyasındakı hadisələri, qardaş Azərbaycan xalqına çatdırmaq, eyni zamanda Azərbaycandakı hadisələrdən Kürdləri xəbərdar etmək kimi əhəmiyyətli bir rol oynamaqdadır. Bu qəzetdə işləyən jurnalistlər, böyük Azərbaycan və Kürdüstan eşqiylə həqiqətləri yaz-

maqdan çəkinməmiş, demokratik dəyərlərin ictimai həyatda hakim hala gəlməsi üçün sonsuz qeyrət və

iradə göstərmişdir.

"Diplomat"ın bu gündən sonra da Kürd mədəniyyətinin yayılması və Azərbaycandakı demokratik quruculuğun daha da inkişaf etməsi üçün ciddi fəaliyyət göstərəcəyinə inanıram.

Xalqlarımızın sevinci, tarixi məktəbi, "DİPLOMAT" 23 yaşın mübarək, o gün olsun 100 yaşını müstəqil Kürdüstanda qeyd edəsən.

Həjar Əsgərov,

O GÜN OLSUN, YÜZ YAŞINI QEYD EDƏK, "DİPLOMAT"

Həkim Hamlet Serdar və Kürdüstanın Sabiq Mədəniyyət naziri mərhum cənab Fəlakəddin Kakeyi

Həyatda elə insanlar var ki, ömrünü həyatını, xalqına, dövlətinə həsr edir, onun yolunda bütün çətinliklərə sinə gerir. Bu cür şəxsiyyətlər zaman-zaman insanların qəlbində daima yaşayır, vətənpərvər şəxsiyyət kimi xatırlanır, heç bir zaman yaddan

çıxmır, unudulmur. Mən birinci dəfə Tahir müəllimlə tanış olduqda fikirləşirdim ki, bu insan nəşə başqa bir şəxsdir. Ona görə ki, «Diplomat» kimi bir qəzeti boyabaşa gətirmək, ərsəyə çatdırmaq üçün, fiziki cəhətdən nəhəng insan olmaq lazım idi. Bu fikir məndə Tahir müəllimi şəxsən tanımayan qədər idi. Qarşıma üzündən illərin əzab-əziyyəti əks olunmuş, ağ saçlı, nurani baxışlı, gözlərindən mehribançılıq, təmizlik yağan orta boylu bir insan çıxdı. İlk baxışdan adi insan fikri oyadan bu şəxslə söhbət zamanı onun heç də bizlər kimi adi insan olma-dığını başa düşdüm. Tahir müəllimlə söhbət edərkən bu şəxsin dünya görüşünə intellektinə, xalqına, millətinə olan sevgisinə heyran olmamaq mümkün deyil. Həyatda ən mürekkəb insanlar sadə, olanlardır. Tahir müəllim də belə sadə ancaq daxilən mürekkəb xüsusiyyətlərə malik insanlardandır. Dəfələrlə onun necə əzmlə kompyuter arxasında oturub «Diplomat» qəzeti üçün mətnlər yığılmasının şahidi olmuşam. Onun necə diqqətlə məsuliyyətlə, həvəslə oturub kürd xalqının tarixini adət-ənənəsini. Folklorunu araşdırdığını görmüşəm Bəzən saatlarla stolun arxasında oturub işləyərkən deyirdim: «Tahir müəllim bəsdir

bir az dincəlin yorğunluğunuz çıxсын». Cavabı bu olurdu ki, mən bu işdən zövq alıram, hər dəfə qəzet ərsəyə gələndə elə birəm dünyaya yeni bir körpəm gəlir. Vaxt gələcək mənim gördü- yum işlərin Kürd xalqı və Azərbaycan xalqları üçün necə böyük bir iş olduğunun şahidi olacaqsınız. Zaman keçdikcə Tahir müəllimlə əlaqələrimiz daha da yaxınlaşdı və mən 2007-ci ilin oktyabr ayında Tahir müəllimlə Kürdüstan Mədəniyyət Nazirliyinin dəvəti ilə Kürdüstana getdik. Bu tarixi günlər mənim üçün həyatımın ən gözəl anları idi. Zaxoda, Dohukda, Ərbildə, Səlahəddində, Bərzanda olduq, orada Tahir müəllimin necə isti hissələrlə, hörmətlə qayğı, diqqətlə qarşılandığını və orada olarkən «Diplomat» qəzetinin necə maraqla qarşılandığını, diqqətlə oxunduğunun şahidi oldum. Bunlar «Diplomat»-Tahir Əliyevin uğurları idi. Bunlar Tahir müəllimin illərdən bəri bu xalqın yolunda çəkdiyi əziyyətlərin uğurundan xəbər verirdi, bunlar Kürdüstanla orada yaşayan Kürdlərin, Azərbaycan xalqı və Azərbaycanda yaşayan kürdlərlə isti münasibətlərin, dostluğun qarşılığını yaranmasından xəbər verirdi. Bunlar Tahir müəllim kimi bir şəxsiyyətin illərlə çəkdiyi əziyyətlərin, yuxusuz gecələrin bəhrəsi idi. Bunlar «Diplomat»ın uğurlarından xəbər verirdi. «Diplomat» qəzetinin boyabaşa, ərsəyə gəlməsində bir nəfər insanı qeyd etməmək insafsızlıq olardı. Hər dəfə zarafatla deyəndə ki, Tahir müəllim

«Diplomat» qəzeti senzuradan keçir? Tahir müəllim gülərək: «Keçməyə çap olunmazdı» deyirdi. Ona görə ki, «Diplomat»ın ilk birinci oxucusu ona mənəvi dəstək olan şəxs Nigar xanım onunla həm həyatda, həm də işdə birgə addımlayıb, ona arxa kömək olur. Həyatının ən çətin günlərində, işlərinin çətin məqamlarında «Diplomat»ın bu səviyyəyə çatmasında Nigar xanımın əməyinə qiymət verməmək mümkün deyil. Bu gün «Diplomat»ın 567-cü nömrəsi işıq üzünə görünür. Tahir müəllimin də «70 yaş» tamam olur. Bu «23 ildə» «Diplomat»ın amalı, məqsədi Azərbaycan-Kürd dostluğunu qardaşlığını, möhkəmləndirmək, dövlətimizin mənafeyini qorumaq, dövlətimizin siyasətini dəstəkləmək, Kürd-Azərbaycan mədəniyyətini, adət-ənənəsini daima inkişaf etdirmək, dünyanın istənilən yerində yaşayan kürd və azərbaycanlılarla, dostluq və qardaşlıq əlaqələrini yaratmaqdan ibarət olmuşdur. «Diplomat» ona qarşı aparılan haqsızlıqlara, çətinliklərə baxmayaraq öz işinin öhtəsindən uğurla, şərəflə gəlmiş və gələcəkdir. Bu şərəfli işdə Tahir müəllim başda olmaqla bütün «Diplomat» kollektivinə ona mənəvi və maddi dəstək göstərən bütün insanlara çətin günlərdə Tahir müəllimi tək qoymayan qorxmaz ziyallarıma, müvəfəqqiyyətlər, can sağlığı arzulayıram. «Diplomat» «23-yaşın» mübarək! O gün olsun mininci sayını qeyd edək.

Hamlet Serdar

Raperına rojnama "Diplomat"-ê. Piştî hilweşandina dewleta Sov yête gellek mecal û derfetên demokratîk ji bo pêşdaçûyîne di warê çand, wêje û emrîyana kurdên Azerbaycanêda pêşda hatin. Kurd li vê herêmêda ji demên kevnarda dijîn, bê şik mirov dikare bêje kurd nijatek bine cîye li vê herêmêda. Di pêşketinên vê herêmêda her awayîda roleke kurda balkêş heye. Lê ji sala 1930-ya heya 1990-dî di belga nasnamada peyva kurdî li vê herêmêda resmî hatibû qedexe kirin. Bi kurdî ne pirtuk ne jî rojnama nedihatine weşandin. Kurd bi zanetî dihatine helandinêda. Di warê neteweyîda ji bo pêşketinê ji bo gelê kurd, tu destûr nemabû. Lê piştî rûxandina Sovyêtan li bajarê Bakûyêda Navenda Çanda Kurd "Ronahî" (sal 1992) ava bû. Rojnama "Dengê Kurd" sala 1992a dest bi weşanê kir. Bi dehan bi zimanê kurdî pirtuk hatine weşandin. Kurdên binecî hêdî hêdî nasnamaya xwera xwedî derdiketin. Tirs û bandora li ser wan ji holê dihat rakirin. Di radîyoya dewletê ya Azerbaycanêda heftê du cara her carê 15 deqîqe (sal 1993) ji bo weşana zimanê kurdî destûr hate dayîne. Pey van karên pîrozra, nava kurdên Azerbaycanêda pêserojêra bawerî çê dibû. Lê ev pêşketinê ku ji bo gelê kurd xûya bûnê şunda, gellek hêzên nijatperest bi fikr û ramanên qirêjva di çapamenîya

BILA ROJNAMA "DİPLOMAT" HER TIM SERKEFTÎ BE 23-salîya rojnama "DİPLOMATA KURD" pîrozbe

muxalîfetêda bi nivîsarên qirêj êrîşî kurdan dikirin. Rewşenbîrên kurdên herêmê nikaribûn demêda bersîva

bû. Di warê çapemenîya kurdada hejarîk, kêmasîk hebû. Nikaribûn bersîvan demêda bide. Demeke wehada rewşenbîr û welatparêzê kurd ê hêja Tahirê Silêman ji bo ku vê valabûnê ji holê rake berpîrsîyarîke bi şeref û dîrokî hilda ser xwe. Ji 2003-yê salê meha şûbatêda dest bi weşanîna rojnama "Diplomat"ê kir. Ev rojnama rojnameke serbixweye. Çar zimanada ronahîyê divîne: kurdî, azêrî, tirkî û rûsî. Weşanîna "Diplomat"ê bû rapêrînek dijî nijatperestên herêmê yên ku hertim dijî gelê kurd helwesteke xirabda bûn. Hertim hêzên nijatperest hewl didan ku weşanîna "Diplomat"ê bidine rawestandî. Hertim "Diplomat" û xudanê "Diplomat"ê Tahirê Silêman êrîşê nijatperesta dihat. Lê bi saya Tahirê Silêman rojnama hertim wedêda tê weşandin û bi cesaret bersîva nijatperesta hêzên nexêrxaz eşkere tê dayîn. Yek jî ev tiştê rojnamê balkêşe ku, rewşenbîrê kurd Tahirê Silêman ji destpêkê heya îro tik tenê vê rojnamê dide weşandinê û li Rûsya, li Kazaxstanê, li Azerbaycanê tê belav kirinê. Û wusa jî bi rêya întêrnêtêva li malpera www.diplomatakurdi.com tê weşandinê. Rojna-

ma "Diplomat"ê bi awayekî professional ronahî divîne û di hemû pêdivîyara bersîv dide. Bi giştî daxwaz û xastekên gelê kurd diweşîne digîhîne gellên kurd û netewên din. Ev jî nexastîyên gelê kurd gellekî nerehet dike. Bi saya cesaret û berxwedana Tahirê Silêman, îro ev rojnama 23 sale ser pîyaye, hemû pîrsgirêk û dijwarî alt kirin, bi gavên pîrozva pêşda dimeşe û ev hejmarê 612-a yê tê weşandin. Rojnama "Diplomat" bi bawerî qavên hêz, qaîm davêje, qedera wê destê kurdekî gelperwer û bi cesaret daye. Cesaret jî wesîla altindarîyêye. Ez ji vê katê pêk dînim, di rupelên vê hejmarêda sala 2024-a, xandevanên vê rojnamêra, xudan îmtîyaz û sernivîsarê (rêdaktorê) "Diplomat"êra pêşketinê nû, emrekî bi sîyanet bi baristanî, bi dil û can dixwazim û divêjim, bila "Diplomat" her tim serkeftî be.

Bêwar Barî Teyfûrî. 17.02.2024

van nijatperestan bidin. Rojnama "Dengê Kurd" salê 34 hejmar 8-rûpel dihat weşandin. Ev jî gellekî kêm

KOMELA KESKESORÊ 23-SALÎYA ROJNAMA "DİPLOMAT"Ê PÎROZ DIKE

Bi kurtayî derheqa komela kurdaye li ser nave "Keskesorê" ku Urisêtê perwelatê Krasnadarê hatîye damezirandinê û serwêrîyê ji 1992-ê salêda hetanî roja îro Dursunê Têmîrê Evêş Balayêv lê dike.

Me li komelêda xebateke pir girîng û berbiçav kirîye. Birêz Dursunê Têmîr boy xebata xwene baş eva çend cara ez bijartine çawa jibartine şewirmendê qubêrnatorê perwelatê Krasnadarê para netewatîyê û olî. Wan şerên ku sere ermenîya û ecema destpêkir nêzînkaya 25-hezar kurdên musulman ji Ermenîstanê koçber bun berênxwe dane Urisêtê û Komarên Asîya Navîn. Azerbaycanê. Nezanya zimanê rusî pir dijwarî pêşda anî, li navbera rusa û kurda. Kazakê perwelatê Krasnadarê gellek neheqî kurdara dikirin, li gelara rê nedîçûn. Kazak dixwastin gelê mihacîrê hatine vira disa ji cî û warênwana raqetînin û zorê bikin herne komareke cûda. Ewê yekê nenihêre emekê me kurda jî pir mezin bû. Li ewî şerî pêşberî nêmsê faşîstda mejî xwîna xwe rêtdîye boy paqîşkirina axa xwe ji wan faşîstên xûnxûder. Boy harîkarîyê bidine gellê xwe. Me Krasnadarêda ev komela çanda Keskesorê vekir, bona parastina gellê xwe kurda. Me çanda kurdada etf edetê gelê xwe nîşanî 126- netewa perwelatê Krasnadarê dijîn kir. Me têlêvîzîyonê Krasnadarêda çend cara 45-demjimêr klam

û me belavdikire nava cimeetê. Xêncî wê me festîfal û konsera derbas dikir û pir mevana ji per welatê Krasnadarê dewat dikir û herê carê hezar, hezar bînsed meriv beşdar dibun. Roja îro em bextewarin ku, cîwanên kurdên me xwandina bilindda dixwînin û digêhjine merteba bilind û kar û xebatên başda kar duşuxlin. Bi teşkîldarîya endamên komeleyê kurdên me bune dîpûtat, serkarê tendurustîyê, muhendîs, rêvevîrê gûnda, serkarê karxanê mezin, ulumdarê zanîstîya bilind derketine. Boy xebata meye baş me gelle cara nama spasdariyê ji alîye seroktaya Gubêrnatora û ji alîyê serkarê Wezîrê Çanda Krasnadarê wergirtîye. Ez çawa serogê Komela „Keskesor„-ê çawa helbestvan, dixwazim helbesteke xwe bi zimanê kurdî rewayî gellê xwe bikim. Ez bawarim rojnama „Dîplomata Kurd„, wê vê helbestamin biweşîne û temamiya xwendevanê rojnamê wê bixwînin û binirxînin.

Ez silavên xwe dişînim hemû kurdên meye mîrxas, welatparêz û serhildarara ku belavî topa cîhanê bune û hîvîya Kurdistanê Azad û Serbixwenêne.

ROJNAMA "DİPLOMATA KURD"

Rewayî Xûdan Îmtîyaz û Sernivîsarê rojnama "DİPLOMATA KÛRD" Tahir Silêman dikim.

Rojnama „Dîplomata..-ê weşandin dijmin qut kir
Lê Tahirê Silêman neyar xema wûr barkir
Bi serfînyazîyêva li wana qirik zakir
Neheqî da rûyê wan weşandin dûbare kir

Rojnama „Dîplomata..-ê Tahir rupelek vekir
Dîroka Kûrdistanê perçe perçe cî war kir
Bona xwandevanê me hûr gilî şirove kir
Li kurdênme cîhanê çar zimana rewa kir

Ne şêkrandin derdara Tahir gel mîlîyon rakir
Hêrsa xwe wîya werkir şermezarî wan barkir
Pêwîste ez binvîsim hember kurda bûn kafir
Xwîna bêwa hilşandin, neheq barandin hêsir

Çar perçê Kurdistanê tev şervana te gav kir
Fêrîzîya te dijmin dît, qametê xwe wan xar kir
Te çewa dît sengerê kek Berzanîyê nemir?
Sîmvola azadarîyê ew ala kû bilind kir!

Rupelê rojnamêda dîroka me kevn lêkir
Selaheddîn Eyyubî û şerewî bir nekir
Wîya çawa bi rûh can dîne Îslâm xayîkir
Dewleta Misîrêda wîya padşatî lêkir

Mam Celal Telebanî ku Tahir pêşwazî kir
Got, eskerê Amrîka ji Îraqê me derkir
Bîrakujîya nav gela bi rumet me rakir
Rojnama „Dîplomata..-ê elametî belakir

Wî got kek Mesud Berzanî dine kurdê me nas kir
Derd kullê hezar sala serfînyazî we qeç kir
Elamke serbest dewlet ser vê axa rizgar kir
Wî caw da hê newexte hinekî bikin sebr

Ewladê mexlûqetîyê, Tahir li gel hewar kir
Qot nebîne kole, bîndest gere-lalji bi zar kir
Xayînetî hiz nekir, kê piştî me xençer kir
Ajanê piş perdêda ser pusîya wana vekir

Dûrsin qot; „ Tahir pir pir ber neheqîyê debar kir
Bi şeref şîrê wî mêt herd dayika helal kir
Xwîna xurî bê şerefî, pajda ku ewa nezvir
Rojnama „Dîplomata..-ê, bi her mecala xurt kir
Dursunê Têmîr Balayêv

Gelî xandevanê meyî ezîz û delal rojnama Dîplomata-ê, werêne em 23-salîya weşandinê

rojnâmê bi hevra wê pîrozkin. Ew hecayî xelata Nobêlêye, pesnê pir cewhere, ku serwêrîyê Tahirê Silêmanî lê dike. Ez ecêbmayî mame, tu wextî min nedîtibû ku rojnamekîda bi 4-zimana elametîyê li cîhane têda were weşandin û bigîhîne her kuncê Kurdistanê û kurdê dinê belabuyîbe. Ew karê tek tenê mamoste Tahir dike deh-panzde nefer nikarie biqeddîne.

Werênê em Tahirra emîrê dirêj, cansaxîyê ji hebuna tebîetê hîvî bikin, bira ew wedekî dirêj gelê mera kar bike.

Çawa helbestvan min helbestek efrandîye û pêşkêşî mamoste Tahir Silêman dikim, û digîhînimê we hemûya.

Bîst du sal li te pîrozve rojnama "Dîplomata"ê

Tu hêcayî Xelata „Nobêlîy„, wê nusretê,
Nava kurdê cîhanê berk dikîy helaqetîyê,
Bi bencî rûpel weşand, bilind dikî rûmetê.

Dîroka Kurdistanê, te derxiste li rastê,
Qenc dikî tû birîna, hemû eş û hesretê,
Her rîya azadaryê, datînin li civatê,
Pêşmegê welatê me, diqedînin wê nêtê.

Kirnê te gel bîrnake, heta roja axretê,
Gela dît bûyî şervan, dibirîy dujmin sewtê,
Hewar dikî li cîhan, kurd mane li zulmetê,
Derxe ji dilê Dêrsim,ewê êşê û şewatê.

Ey Tahirê Silêman, bîna gula ji te tê,
Qelama te zêrîne, boy gel bike xebtê,
Fikir kişîya ji mêjû, terê çemê Firatê,
Tuyê vekî boy gella, ewî dergê Cînetê!

Dursinê Têmîr

ENKS li Parisê li gel wezereta derve ya Fransa civiya

Nivîsgeha Pêwendiyên Derve ya Encûmena Niştîmanî ya Kurd li Parisê li gel Wezereta Derve ya Fransa civiya û tê de bi amadebûna Xanima Brigitte Cormi, Balyoza Fransa li Sûriyê jî amadebû. Di civînê de, şanda Encûmena Niştîmanî ya Kurdî bi serperestiya Kamîran Haco Berpîrsê Offisa Pêwendiyên Derve û Mizgîn Yûsif û Rêzan Şêxmûs, endamên nivîsgehê, amade bûn. Di civînê de çend mijarên girêdayî rewşa Sûriyê û rêyên gihîştina çareseriyên siyasî yê berdedewam ji ber kêşeyên navçeyî û navdewletî hatin gengeşekirin û amadebûyan rewşa navçeyên Kurdistanî bi taybet li ser pêşhatên siyasî û emnî gotûbêj kirin.

KÛRD xalqî mûbarîz vê qêhrêman xalqîdır. DİPLOMAT

№ 161 (488) 24 - 30 Ajarê, Nîsan 2025
31 meha şubatê sala 2003-a tê weşandin

û govendên kurda nîşan kirin. Xêncî wê yekê, dîdemê leşa xûrekê milletada xurekê me kurda çend cara cîhê yekê girtin. Li komelêda me destûra berdana rojnama „Kurdkîyê vîstî„,(Elametîyê Kurda) stend û bi zimanê kurdî û rûsî bi sernivîsarê rojnamê Dursinê Têmîr hat weşandin. Ew rojname nava cimeetê belaş dihate belavkirinê. Ewê yekê tevgerêdanê me û 126 netewa mayînvî helaqetîya me şidand. Me Ûnîversîtetê Kûbanêda para zimanê kurdî da vekirinê, lê miqabînin me nikaribû 30 xwandevan peydakin wekî navda bixwînin. Ew para kurdayetîyê careke din hate girêdanê. Me helbestên zimanê kurdî nivîsîn û welgerande zimanê rusî û kovar rojnamên Krasnadarêda dihatin weşandinê

Diplomat qəzetinin
23 illiyi münasibəti ilə

DİPLOMAT

İyirmi üç yaşın mübarək olsun,
Doğru əqidəli olan Diplomat.
Rəngin saralmasını, nə də ki solsun,
Oxuyanlar oxuduqca qalsın mat.

Daimi çəkirsən Vətən dərđini,
Tərif əyləyirsən olan mərđini.
Tənqidə tutursan hər namərđini,
İstəyirsən gözəl olsun bu həyat.

Hər sayında həqiqəti söylədin,
Xalqın ürək istəyini əylədin.
Naqışları əyri yoldan əylədin,
Nənəcibə cavab verdin iki qat.

Dolan bu dünyanı keçdikcə illər,
Qoy səni oxusun bütün nəsillər.
Qarşılansın səni obalar, ellər,
Yüzdən sonra neçə belə yüzə çat...

Köks ötürdü sənə qarşı naqışlar,
Yaxşılar sevindi, qəmləndi pislər.
Səhifəndə səsləndi səmimi səslər,
Həqiqəti dedin, yaşadın rahat.

Xeirxahlıq olub daimi işin,
Belə davam etsin olan vərđisin.
İllər gəlib keçsin olsun min beşin,
Yaşa illər boyu, yaşa Diplomat!

Nəriman Əyyub

Zimanê Kurdî

(Ji bo zarokan, Helbest)

Li her cih û her demî
Zimanê xwe baxêve
Bi dev hem bi qelemî
Zimanê xwe baxêve

Dema kar û betal de
Di her sohbet û qal de
Li derva hem li mal de
Zimanê xwe baxêve

Di dema keyf û qehrê
Jiyan bibe wek jehrê
Hem li bej hem li behrê
Zimanê xwe baxêve

Bi her şekl û her lewnê
Dema bibînî xewnê
Xwedê bide te ewnê
Zimanê xwe baxêve

Di nav bostan û baxî
Li her zeman û çaxî
Heta li dinyê saxî
Zimanê xwe baxêve

Li ser ban û binbanê
Li menzel û eywanê
Dema geşt û seyranê
Zimanê xwe baxêve

Şevên Çiryan yên dirêj
Piştî xilas bû nimêj
Wek Cegerxwîn û Tîrêj
Zimanê xwe baxêve

Ew te, tu wî bike best
Wek Dilbikul bibe mest
Bi pexşan û bi helbest
Zimanê xwe baxêve

Dilbikul 25-9-2021

23 yaşın mübarək “Diplomat”

Respublikamızda olan demokratik mühtdən bəhrələnərək yüzrlər qəzet və jurnallar çap olunur. “Diplomat” qəzeti belə bir zamanda işıq üzü gördü. Əlbəttə bu zaman tanınmaq, həyata vəsiqə qazanmaq çox çətin idi. “Diplomat” qəzeti bu çətinliklərə sinə gərdi, özünü təsdiq edə bildi. Artıq onun çoxsaylı oxucuları var, qəzetin nə vaxt nəşr olacağını gözləyirlər. Qəzet nəinki Respublikamızda, ölkəmizdən kənar da oxunur. Bir çətinlikdə onda idi ki, qəzeti təkbəşinə Tahir Süleyman ərsəyə gətirdi. Bu böyük səriştə və cəsəət tələb edirdi. Artıq baş redaktor Tahir Süleyman ətrafına savadlı əməkdaşlar cəlb etmişdir. Nəriman Əyyub kimi ziyalı, şair dostumuz qəzetin dolğun, məzmunlu olmasında əməyini əsirgəmir.

İlk nömrələrindən başlayaraq “Diplomat” qəzeti Dövlətçiliyimizə, dostluğa xidmət edir. Respublikamızda azsaylı xalqlara, o cümlədən kürdlərə yaradılan şəraiti göstərir. Bilirik ki, Respublikamızda kürd dilində qəzetlər, kitablar çap olunur. Azərbaycan radiosunda kürd dilində verilişlər olur. Tarixə nəzər salsaq ta qədim zamanlardan Azərbaycan və Kürd xalqları dost olmuşlar. Həmişə bir-birinə arxa-dayaq olmuşlar. Azərbaycanın görkəmli şair və yazıçıları öz əsərlərində müsbət kürd qəhrəmanı obrazını yaratmışlar. Görkəmli yazıçı Mirzə İbrahimovun, adlı-sanlı şairlərimiz Səməd Vurğun, Söhrab Tahir əsərlərini misal götürmək olar. Son zamanlar bəzi qəzetlərdə heç bir fakta əsaslanmadan kürd xalqı ələhinə kompaniya aparılır. Mənə elə gəlir ki, həmin qəzetlərin müxbirlərinin bir qismi bunu sensasiya, qəzetin satılması üçün, digərləri isə tarixi bilmədiyi, Azərbaycan-Kürd dostluğundan xəbəri olmadığı üçün edir. Belə zamanlarda “Diplomat” qəzeti tutarlı

faktlarla çıxış edir, tarixi yada salır, haqqı-ədaləti tələb edir.

“Diplomat” qəzeti vaxtaşırı olaraq Azərbaycanın tanınmış Dövlət xadimləri, ziyalıları ilə müsahibələr nəşr edir. Bu müsahibələr dolğun, əhatəli, çox maraqlı olur. Buna misal olaraq şair Söhrab Tahir, professor Qəzənfer Paşayevlə olan yazıları göstərmək olar. Qəzetin baş redaktoru Tahir Süleyman bir neçə dəfə İraqda, İraqın Kürdüstan bölgəsində olmuş, orada kürdlərin, turkmanların vəziyyəti haqqında ətraflı məlumatlar çap etdirmişdir. Silsilə şəklində nəşr olunan bu məlumatlar, şəkillər çox maraqlı olur.

Məlumatı olmadığıımız hadisələr haqqında öyrənirik. Qəzetdə Dünyada gedən global proseslərdən, ictimai-siyasi hadisələrdən danışılır. Sətri xəbərlərdə maraqlı yazılar çap olunur. Bədii-publisistik yazılar da rast gəlmək olur. Bir çox gənc şairlərin şerləri çap olunur, biz onların yaradıcılığı ilə tanış oluruq. Qəzetin əməkdaşları daim əhali ilə təmasda olurlar. Xüsusi ilə qaçqınların yaşadıkları yerlərə gedirlər. Yas mərasimlərində iştirak edirlər, həmin çətin günlərdə insanların kədərinə şərik olurlar. Tahir müəllimə müraciət edən şəxslərlə müxtəlif idarələrə gedir, yaranan problemlərin həllinə çalışır. Mən “Diplomat” qəzetinin əməkdaşlarını 612-ci nömrə münasibəti ilə təbrik edir, həkim kimi onlara cansağlığı arzu edir, işlərində müvəffəqiyyət arzulayıram.

Arzum budur ki, qəzet xırda hissələrdən, qərəzli mövqelərdən uzaq olsun. Yuxarıda sadələdiyim böyük amallar uğrunda fəaliyyət göstərsinlər. Çünki qəzetlərin hər bir sayı tarixdir, yenilikdir. Gələcəkdə qəzetlərin materialları əsasında kitablar çap olunur, həmin dövrün ictimai-siyasi hadisələri, baş verən olaylar araşdırıla bilər.

23-SALİYA PİROZBAHİYA DİPLOMATA BAKÜYÊ

Diplomatek kurdî li Azerbaycanê ji aliyê Tahir Silêman tê weşandên.

Esas “Diplomat” navê rojnamê ye; Rojnameyek bi 4 zimana; Kurdî, Azerî, Tirkî û bi Rûsî tê çapkirine, ku peywira Diplomatekî Kurd/Kurdistanê girtiye ser millê xwe. Rojname ji sala 2003’an û vir ve weşanê dike. Ev rojname erê li Bakû yê dertê. Lê belê xwe digihîne Asya Navîn, Kurdên Rûsya yê û gelek welatên din jî.

Xwedî û sernivîskarê Diplomatê birêz Tahir Silêmanê. Birêz Silêman, ji bona Kurd û Kurdistanê bi aweyeke realist û demokratîk, humanîst û bi rêzdarî û her wiha bi fedekarî vî karê xwe didomîne. Tahir Silêman û rojnameya Diplomat rastî êrîşan jî tê; Nijadperestên Tirkîyê, nerazîne ku rojnameyek gelê Kurd û bi Kurdî li Azerbaycanê derdikeve. Rojname bi çi ideolojiyê dibe bila be, evana rojnamê weke dengê terorîsta nîşan didin. Ku ev nijadperestana ji xwe li hember gelê Kurde. Lê belê li Azerbaycanê û di nava xelkê Azerî de jî tevlihevîyê dikine û li vî welatî bê aramîyê derdixin holê...

Rojnameya Diplomat, li hember van pêkûtiyan, zor û zahmetiyan weşana xwe dike û bi bîr û bawerî û bi serkeftî jiyana xwe didomîne. Her wiha min bihîst, ku rojnameya Diplomat dike hejmaraxwe ya 612-emin biweşîne.

Hejmaraxwe 612’î bi xêr û bi xweşî û bi serfirazî be. Hêvîdarim hejmaraxwe 1000 û deh hezaran û bêtir jî ev rojname jiyana xwe bidomîne û berjewendiyê Kurd û Kurdistanê li vî welatî biparêze.

Birêz Tahir kesekî çalake; Geh li Bakû, geh li Kurdistana başûr, geh li bakur, li cem Kurdperweran, hunermendan, rêvebiran û serokane. Bi wan re hevpeyvîne dike; hevpeyvîne xweş û balkêş. Dengê wan digihîje Kurdistana Sor û her wiha digihîje Asya navîn û hemû Cîhanê jî.

Li Kurdistana Sor, heta Tahir Silêman û gelek welatperwerên Kurd, mîrov hez û demokrat ji bona azadya gelê xwe, ji bona Kurdistanê têdikoşin.

Em Kurdên li Kurdistana Bakur, serfirazî ji Kurdistana Sor re, ji roj-

“Diplomat” qəzetinin 23 illiyi münasibəti ilə

Ulu öndər sənə verib ilhamı
Hər bir sayındada gördük İlhamı
Dünyanın sirrindən faş etdin bizi
Göstərdin bu yoldur həqiqət izi

Bir daha anlatdın yaxşı pis nədir?
Həqiqət yolunun sirri nədədir?
Söylədin hamıya sevin vətəni
Yurda buraxmayın yoldan ötəni.

Anlatdın vətənin ağrı-acısını,
Əsirlikdə olan ana-bacısını.
Yazdın ki, yurdumuz alınmaz qala,
Qələbə bizimdi nə ola-ola.

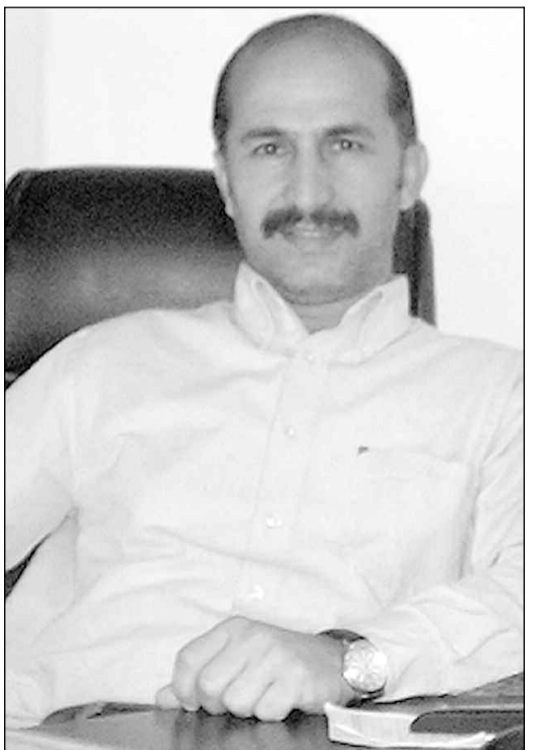
Göz yaşı tökmüsən xocalı üçün,
Qırğın törədəndən sormusan neçin?
Təcavüz etmişən yurduma dığa,
Əsir torpağımda olmusan ağa.

Yazırsan yurdunun dərđi sərindən,
Məlun məhv etdiyi məğrur ərindən.
Yazırsan ədalət ərsə çəkilib,
Yerində hiylədən toxum əkilib.

Xocalı adında yaran sağalmaz,
Ordakı müsübət tarixdə olmaz.
Hər bir sətirində Qarabağ səsi,
Büsbütün varlığın onun nəfəsi.

Sətirin səhifən hər an vətəndi,
Vüqarın qeyrətin anınla təndi.
Az qalib yazasan zəfər günündən,
Yurdda edəcəyin toy düyünündən.

Hacı Paşa Ağaoğlu

nameya Diplomatê re, ji birêz Tahir Silêman re daxwaz dikin. Bi hêviya hejmaraxwe 1000-î ...

Mamed Dêrikî, Dîyarbekîr

“Diplomat” qəzetinin arxivindən

Tatyana Fyodorovna Aristova – Rusiyanın yeganə kürdşünas-etnoqrafı və dünya şöhrətli alimi

Onun nəşrlərinin yüksək qiymətləndirilməsi, müəllifin 30 illik səhra araşdırmalarının, Gürcüstana, Ermənistana, Azərbaycana, Orta Asiyaya və İraqa çoxsaylı səyahətlərin nəticəsidir.

Kürdlərin yaşadıkları şəhərlərlə kifa-yətlənməyərək, Tatyana Aristova şəxsi təşəbbüsü ilə kənd-kənd, ev-ev gəzərək, kürdlərin tarixini, adət-ənənələrini, maddi və mənəvi mədəniyyətini və millətlərarası münasibətləri dərinlən öyrənirdi. T.Aristova yüksək dərəcəli peşəkar idi. O, nəinki fars və kürd dillərini bilirdi, həmçinin məşhur kürdşünaslar – İ.Orbeli, A.Şamilov, K.Kurdoyev, Ç.Bakayev, M.Rudenko, məşhur şərqşünaslar O.İncikyan və Q.Akopov ilə şəxsi tanışlığı var idi. T.Aristova kürd ziyalıları – H.Cındı, M.Əsəd, C.Cəlil, M.Rəşid, Ş.Aşiri və başqaları ilə daima fikirləri və araşdırmaları ilə məsləhətləşərdi, bu isə öz növbəsində onun işinə təkrar olunmaz güc verirdi.

Keçmiş onilliklərdə çox şey dəyişdi. Zaqafqaziyada baş verən fəlakətkürdləri yenidən dünyanın müxtəlif ölkələrinə - Rusiyaya, Qazaxstana, Ukraynaya, Avropaya və sair ölkələrə səpələdi.T.Aristovanın araşdırma apardığı kəndlərin əksəriyyətinin qalıqları qalıb.Bəzi kəndlərdə isə başqa millətlərin nümayəndələri yaşayırlar.Onlar kürdlərin mədəniyyətini və izini məhv etmək üçün hər cür əmələ əl atırlar.

Məhz bu çətin qaçqınlıq zamanəsində kürd gənclərinin qarşısında çox vacib problemlər durur: milli şüurun, doğma dilin, adət-ənənələrinin unudulmaması və ümumiyyətlə Kürd xalqının məniyyətini əks etdirən mənəvi dəyərlərin qorunub, gələcək nəsələ ötürülməsini vurğulamaq lazımdır. T.Aristovanın arxivlərinə müraciət etdikdə, biz Kürd xalqının apardığı mübarizəni, xalqın tarix və adət-ənənələrini, özünəməxsus dünya tefəkkürünü bərpa edə bilirik.

T.Aristova ömür boyu elm naminə mübarizə aparmışdır.Onun şəxsi arxivi daim kürdlərin üzünə açıq idi. O, araşdırmalarının nəticəsi ilə kürd ictimaiyyətini məlumatlandırır, onlar ilə məsləhətləşirdi.

Bu isə toplanmış materialların zənginliyindən xəbər verir. Allahın köməyi ilə, Kürd xalqının dəyərli dostu və fədakarı Tatyana Fyodorovna Aristova daima xalqımızın ürəyində layiqli yer tutacaq.

***

Mənim Zaqafqaziya kürdləri haqqında araşdırmalarım 50-80-cı illəri əhatə edir. İmkan daxilində Ermənistan və Azərbaycanda yaşayan kürd ağsaqqallarının danışdıqları əfsanələr, şifahi xalq ədəbiyyatı və kəndlərin tarixi qeyd olunurdu.Əlavə olaraq, bu əfsanələr yoxlanılırdı, bu haqda qonşu kəndlərin nə düşündükləri soruşulurdu, rayon mərkəzində olan arxivlərlə tutuşdurulurdu. Araşdırmalar aşağıda sadalanan həm kürd, həm də qarışıq əhalisi olan (erməni-kürd, azərbaycan-kürd, rus-kürd) rayonlarda aparılmışdır:

- Ermənistan SSR-nin Aparan, Aştarak, Basarkeçər (Vardenis), Dilican, Talin, Oktemberyan, Şaumyan, Eçmiadzin rayonları;

- Azərbaycan SSR-nin Kəlbəcər, Laçın, Qubadlı rayonları;

Hələ XIX – XX-cı əsrin əvvəllərində toplanan materiallar bizə deməyə imkan verir ki, bu bölgədə bir-neçə kürd tayfası ta qədimdən yaşayırdılar. Onlar əsasən – “Sipki”, “Cəlali”, “Şəkkak”, “Zilan”, “Həsənan” və s. tayfaları. Qeyd etmək lazımdır ki, hələ XIX-cu əsrdən Ermənistanda olan kürd kəndləri əsasən tayfa prinsipi ilə yaranmışdılar, Azərbaycanda isə yaxın qan qohumluğu böyük rol oynayırdı.

Bəzi ədəbi materiallar kürdlərin Zaqafqaziyada qədimdən yaşadıklarını qeyd edir. Məlumdur ki, X – XI-ci əsrlərdə Zaqafqaziyanı bəzi kürd tayfaları və nəsilləri idarə edirdilər.Bununla əlaqədar V.Minorski bölgənin inkişafında Şəddadi kürd

nəslə qoymuşdur, onlar Minkənddə məskunlaşmağı üstün tutdular. Şahsuvarovların arxasınca Minkəndə daha bir neçə kürd ailəsi köçmüşdür. Kənd qohumluq əlaqələrinə əsasən bir-neçə məhəlləyə bölündü. Ağsaqqallar danışdırdılar ki, Şahsuvarovlar Minkəndə gələndə burada 1673-cü ilə aid olan alban kilsəsindən başqa heç bir tikili yox idi.Çox güman ki, burada nə vaxtsa albanlar yaşayırdılar.

Kəndin ağsaqqalı Müseyib Hüseyin oğlu Axundovun nəzəriyyəsinə görə isə, bu kilsə qədim məscidin qalıqları üzərində tikilmişdir.Azərbaycanda qədim zamanlardan məskunlaşmış Qubadlı rayonunun Zilanlı və Şotlanlı kəndlərini hesab etmək olar.Bu kəndlərin əhalisi birinci və ikinci Rusiya-İran müharibəsi dövründən əvvəl İrana tabe idilər. Kəlbəcər rayonunun Aşağı Şurtan kəndinin təməlini Laçın rayonunun Mirik (Həsənanlı – A.S.) kəndindən köçənlər qoymuşdur.Məlumatla görə, Hüt və Nağı adlı qardaşları öz ailələri ilə XIX-cu əsrin sonunda bu bölgəyə gələrək məskunlaşmışdılar.1920-ci illərdə bəzi kəndlərin əhalisinin bir hissəsi çətin həyatdan xilas olmaq üçün Azərbaycanın aran rayonlarına köç etmişdir. Onlar əsasən Yevlax və (Mirbəşir) Tərtər rayonlarının ərazisində məskunlaşmışdılar.

Kəlbəcər rayonunun Zəylik kəndinin əhalisi isə ikinci Rusiya-İran (1826-1828) müharibəsi zamanı İrandan əvvəla Ermənistana, XX-ci əsrin əvvəllərində isə Kəlbəcəre köçmüşdülər. Əfsanəyə görə, kəndin təməlini üç qardaş qoymuşdular. Sonra isə qardaşların ikisi Zar kəndinə köç edərək, orada məskunlaşmışdılar.

Tarix boyu, xüsusəndə 1920-ci illərdə kürd tayfaları Azərbaycandan Ermənistana, Ermənistandan isə Azərbaycana köçürdülər. Bu yerdəyişmələr əsasən iqtisadi və qismən siyasi amillərə bağlı idi.

Misal üçün, Laçın rayonunun Qarakeşiş kəndinin əhalisi İrəvan quberniyasının Şərur-Dərələyəz qəzasından köç etmişdilər. Onlar əvvəlcə Qaraqışlaq adlanan yerdə məskunlaşmışdılar. Təxminən 1920-ci illərdə Xudo və Abbas adında iki qardaş Qaraqışlağın 15-20 km. Aralığında yeni kəndin təməlini qoyaraq, Qarakeşiş adlandırdılar.

Ermənistanda yerli kürdlərdən savayı, Türkiyədən, İrandan və Azərbaycandan köçən kürdlər az deyildi. Bu tayfaların Ermənistana köçməsi XVII-XIX-cu əsrləri əhatə edir. Rusiya-Türkiyə müharibələri zamanı (1853-56, 1877-78) Rusiyaya tabe olan tayfalar Rusiyaya köçürdülər və əsasən İrəvan quberniyasında məskunlaşdılar. Əksinə, Türkiyəyə tabe olan kürd tayfaları Zaqafqaziyadan Osmanlı ərazisinə köçürdülər.

Ermənistanda kürdlər əsasən tayfa prinsipi ilə məskunlaşdılar.

Beləliklə, Aparan rayonunda onüç kürd kəndi – Ələqəz, Kondaxsaz, Carca-ris, Korbulaq, Kürd Pambı, Quruboğaz, Kiçik Camışlı, Mirak, Səngər və Çobanmaz – “bala”, “məhmədi”, “rojki”, “sipki” tayfalarının nümayəndələri idi.

Talin rayonunun onbeş kəndi – Akko, Baysız, Bəroj, Qəltə, Dian, Zəvestan, Kələşbəq, Qabaqtəpə, Kar-mirpoh, Sabunçu, Seyrane, Sıçanlı, Sorik və Tələk əsasən “zokori”, “ortuli”, “raşi”, “rojki”, “sipki”, “həsəni” tayfalarının nümayəndələri idi.

Şaumyan rayonunun iki kəndində Yuxarı və Aşağı Nəcərlı kəndlərində “bruki”lər yaşayırdılar.

Basarkeçər rayonunun dörd - Reysu, Qayabaşı, Qoşabulaq və Ker kəndlərində

dövlətinin əməyini yüksək qiymətləndirir.Paytaxtı Gəncə və Dvində olan Şəddadilər dövləti böyük əraziyə malik idilər.

Q.Çursinin nəzəriyyəsinə əsasən kürdlər Qərbi Azərbaycanda (Keçmiş Kürdüstan qəzası) 1589-cu ildə baş verən türk-fars müharibəsi zamanı köçürülmüşdülər.

Tarixi sənədlərə əsasən, XIX-cu əsrin ikinci yarısında kürdlər Azərbaycanın növbəti qəzalarında yaşayırdılar: Elizavetpol (Gəncə) quberniyasının – Arəş, Cəbrayıl, Cavanşir və əsasən Zəngəzur qəzaları, Ermənistanda isə - İrəvan quberniyasının – Sürməli, Şərur-Dərələyəz, Eçmiadzin, Aleksandropol və Novobayazet qəzaları.

Mənim tədqiqat üçün seçdiyim kəndlər bunlar idi:

- Laçın rayonunda – Minkənd, Aşağı və Yuxarı Zerti, Qalaca, Bozlu, Kamallı və Qarakeşiş;

- Kəlbəcər rayonunda – Zəylik, Aşağı Şurtan, Ağcakənd və Oruclu;

- Qubadlı rayonunda – Yuxarı Mollu və Zilanlı

Zaqafqaziyanın qədim xalqı olan kürdlər öz kəndlərinin yaranma tarixini bilirlər.Bu əfsanələrdə əsasən hansı kəndin haradan köçməsi və yeni yerdə necə məskunlaşdığını özündə əks etdirir.Yeni yaylaqların axtarışı və maldarlığın inkişaf etdirilməsi üçün münasib yer axtaran kürdlər daima bir rayondan o biri rayona köç edirdilər.Bu yerdəyişmələr əsasən dağlıq rayonlarında baş verirdi.

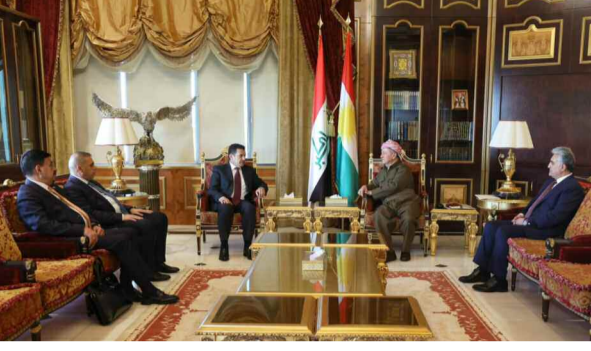
Beləliklə, Kəlbəcər rayonundakı kəndlər Laçın rayonunun ərazisindən köç edən kəndlər idi.Oruclu və Ağcakəndin təməlini Laçının Minkənd və Ağcakənddən köçən kürdlər qoymuşdur.Əfsanəyə görə Oruclu kəndinin adını kəndi yaranan şəxsin adı ilə adlandırılmışdır.Ağcakənd isə bura öz ailəsi ilə ilk olaraq köçən Ağca adlı gözəl bir qızın şərəfinə adlandırılmışdır.Baxmayaraq ki, Kürdüstan qəzasının, Kəlbəcər rayonunun Oruclu və Ağcakənd kəndlərinin təməlini Şahsuvarovlar

Başkan Barzani Kasım Araci ile görüştü

Başkan Mesud Barzani ve Irak Ulusal Güvenlik Danışmanı Kasım Araci, Irak ve bölgedeki güvenlik

durumunu görüştü.

Başkan Barzani'nin Ofisinden yapılan açıklamaya göre 22 Şubat 2025 Cumartesi günü, Başkan Barzani, Irak Ulusal Güvenlik Danışmanı Kasım Araci'yi Selahaddin'de kabul etti.

Irak ve bölgedeki güvenlik durumunun ele alındığı görüşmede, Irak-İran ilişkileri, iki taraf arasındaki güvenlik anlaşması ve sonuçları değerlendirildi.

Kürdistan Bölgesi Hükümeti: Erbil ve Bağdat petrol ihracatının başlatılması konusunda anlaşta

Kürdistan Bölgesi Hükümeti müzakere heyeti, Irak hükümetinin prosedürlerin tamamlandığını doğrulamasının ardından Kürdistan Bölgesi'nin

uzun süredir beklenen petrol ihracatını yeniden başlatmak için Bağdat ile anlaşmaya varıldığını bildirdi. Kürdistan Bölgesi Hükümeti'nin Bağdat ile konuyu görüşen müzakere ekibi yaptığı açıklamada, "Bölgenin petrolünün mevcut miktarlara göre ihracatının yeniden başlaması konusunda anlaşmaya varıldı ve onaylandı. Bugün, petrol boru hattını incelemek ve hazır olup olmadığını belirlemek için ortak bir teknik ekip oluşturuldu" dedi.

Irak Petrol Bakanlığı Cumartesi günü yaptığı açıklamada, üretim ve ihracatın yeniden başlaması için gerekli "prosedürlerin tamamlandığını" duyurarak, Kürt yetkililerden Irak-Türkiye boru hattı üzerinden ihracata başlamak üzere petrolü Irak Devlet Petrol Pazarlama Örgütü'ne (SOMO) teslim etmelerini istedi.

Kürdistan Bölgesi Hükümeti müzakere ekibi açıklamada, anlaşmanın federal petrol bakanlığı ile bölgenin doğal kaynaklar bakanlığı arasındaki işbirliği sonucunda yapıldığını ve Erbil'in "federal genel bütçe yasası hükümlerini uygulama taahhüdünü" teyit etti. Şubat ayının başlarında federal bütçe yasasında değişiklik yapılarak, Kürt petrol ihracatının yeniden başlamasının son pürüzü olan üretim ve nakliye maliyetleri için petrol üreticilerine ödenen tazminat artırıldı. Ancak Kürdistan Bölgesi'ndeki petrol üreticileri Pazar günü, petrol ihracatını yeniden başlatmadan önce "siyasi müdahale olmaksızın" satış şartlarına ilişkin yazılı sözleşme anlaşmaları beklediklerini belirtti.

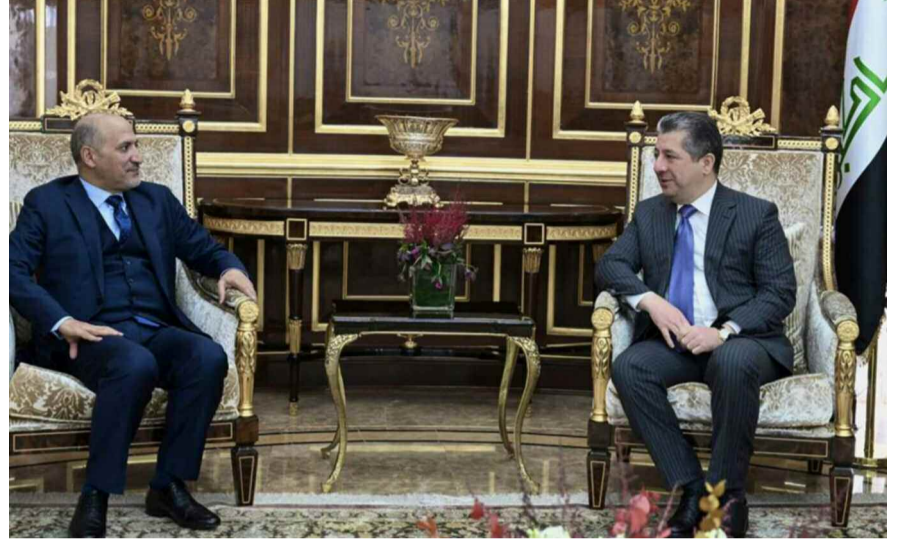
Kürdistan Bölgesi'nden Irak-Türkiye boru hattı üzerinden yapılan petrol ihracatı, Paris merkezli bir tahkim mahkemesinin Ankara'nın, Erbil'in 2014'te bağımsız petrol ihracatına başlamasına izin vererek 1973 boru hattı anlaşmasını ihlal ettiğini söyleyerek Bağdat lehine karar vermesinin ardından Mart 2023'te askıya alınmıştı. Askıya alınmadan önce Erbil, Irak-Türkiye boru hattı üzerinden günde yaklaşık 400.000 varil petrol ve Kerkük'ten yaklaşık 75.000 varil petrol ihraç ediyordu.

Başbakan Mesrur Barzani: Suriye Kürtlerinin hakları güvence altına alınmalı

Başbakan Barzani, Suriye Ghad Hareketi Başkanı Ahmed el-Carba'yı kabul etti

Kürdistan Bölgesi Başbakanı Mesrur Barzani ve Suriye Ghad Hareketi Başkanı Ahmed el-Carba Suriye'deki genel durumu görüştü.

Kürdistan Bölgesi Hükümetinden yapılan açıklamada, Başbakan Barzani'nin, bugün (23 Şubat 2025 Pazar) Suriye Ghad Hareketi Başkanı Ahmed el-Carba'yı kabul ettiği belirtildi. Suriye'deki genel durum hakkında görüş alışverişinin yapıldığı görüşmede, ülkede barış ve istikrarın korunmasının, Kürt halkının ve tüm toplulukların haklarının güvence altına alınmasının önemine vurgu yapıldı.

ABD, Irak'a 'Kürdistan petrolü' konusunda baskısını arttırdı: 'İran gibi olur'

ABD Başkanı Donald Trump yönetiminin Kürdistan Bölgesi petrolünün ihracatının yeniden başlamasına izin vermesi için Irak hükümetine yönelik baskısını artırdığı iddia edildi. ABD yönetimi Irak'a aksi takdirde İran gibi yaptırımlarla karşı karşıya kalabileceğini işaret etti.

Reuters haber ajansının konu hakkında 'doğrudan bilgi' sahibi sekiz kaynağa dayandırdığı haberine göre, ABD yönetimi Irak'a aksi takdirde İran gibi yaptırımlarla karşı karşıya kalabileceğini işaret etti.

Reuters'ın değerlendirmesine göre, Kürdistan Bölgesi'nden petrol ihracatının hızla başlamasının İran'ın petrol ihracatında da olası bir düşüş yaratabileceği düşünüyor. Bu da Washington'daki Donald Trump yönetiminin Tahran yönetimine karşı başlattığı 'maksimum baskı' kampanyasının bir parçası olarak değerlendiriliyor. Söz konusu baskı politikası İran'ın petrol ihracatının sifıra indirilmesi ni de öngörüyor.

"Pazartesi günkü açıklamanın sebebi ABD'nin artan baskısıydı"

Irak Petrol Bakanı, pazartesi günü bir açıklama yaparak Kürdistan Bölgesi'nden petrol ihracatının gelecek hafta yeniden başlayacağını duyurmuştu. Böylece iki yıl süren ve tahkim mahkemesine de yansıyan anlaşmazlık çözülecek ve günde 300 bin varilden fazla Kürdistan Bölgesi petrolü Türkiye üzerinden küresel pazarlara akmaya devam edebilecekti. Reuters, bu bağlamda Bağdat, Washington ve Erbil'de sekiz kaynakla konuştu. Konunun hassasiyeti dolayısıyla isimlerinin verilmemesini istemeyen kaynaklar, yeni ABD yönetiminin tırmanan baskısının pazartesi günü yapılan açıklamanın arkasında yatan temel faktör olduğunu dile getirdi.

Kaynakların verdiği bilgiye göre, İran komşusu Irak'ı, yaptırımlarla karşı karşıya olduğu bu süreçte ekonomisini ayakta tutmak için hayati öneme sahip bir ülke olarak görüyor. Irak ise hem ABD'ye hem İran'a yakın bir ülke olarak Trump'ın Tahran'ı 'sıkıştırma' planının merkezinde yer almak istemiyor. ABD Başkanı Trump ise Irak Başbakanı Muhammed Siya El Sudani'den İran ile ekonomik ve

askeri bağlarını kesmesini istiyor.

ABD'nin Irak'a baskısında 'İran' faktörü

Reuters'a konuşan sekiz kaynaktan dördü, Irak'ın pazartesi günü yaptığı açıklamanın aceleyle yapıldığını ve petrol akışının yeniden başlayabilmesi için çözülmesi gereken teknik meselelerin nasıl ele alınacağı konusunda detaylardan mahrum olduğunu anlattı. Reuters, 2023 yılından bu yana Ceyhan Limanı'na Kürdistan Bölgesi petrolünün gelmemesi sonucu Kürt petrolünün İran'a kaçakçılığının arttığına işaret ederken, ajansa konuşan altı kaynak, ABD'nin bu akışı kesmesi için Bağdat'taki merkezi yönetime çağrı yaptığını ifade etti.

Reuters'ın Temmuz 2024 tarihli haberine göre, Kürdistan Bölgesi'nden İran'a her gün tahminen 200 bin varil ham petrol kaçırılıyordu. Kamyonlarla yapıldığı iddia edilen bu kaçakçılığın daha az bir miktarının ise Türkiye yönlü olduğu ileri sürüldü. İran'a ham petrol taşınması konusunda bilgi sahibi Iraklı bir petrol yetkilisi, "Washington, Kürt ham petrolünün İran'a ucuza satılmasında küresel pazarlara Türkiye üzerinden ihraç edilmesi için Bağdat'a baskı yapıyor" ifadelerini kullandı. ABD yönetiminden iki yetkili de ABD'nin Irak hükümetinden Kürt petrolü ihracatını devam ettirmesini istediğini teyit etti. Bu isimlerden biri, bu hamlenin petrol fiyatlarındaki yukarı yönlü baskıyı hafifletebileceğine dikkat çekti.

Beyaz Saray yetkilisinden açıklama

Washington yönetiminin Kürdistan Bölgesi petrol ihracatının

devam etmesi için Irak'a yaptığı baskı konusundaki soruya yanıt veren bir Beyaz Saray yetkilisi, "Kürt ortaklarımızın kendi petrolünü ihraç etmesine izin vermek sadece bölgesel güvenlik için önemli olmakla kalmıyor gaz fiyatının da düşük kalmasına yardımcı oluyor" değerlendirmesini yaptı. Öte yandan, iki kaynak, Kürdistan Bölgesi petrolünün ihracatıyla ilgili olarak halen ödeme, fiyatlandırma ve bakım konularını ilgilendiren çözülmemiş durumlar olduğunu söyledi. Kaynakların verdiği bilgiye göre, Kürdistan Bölgesi'nin başkenti Erbil'de bu hafta yapılan ve iki gün süren görüşmelerden anlaşma çıkmadı. Konuya aşina bir kaynak, Irak hükümetinin Kürdistan Bölgesi'ne ödeme konusunda herhangi bir taahhütte bulunmadan ve ödeme mekanizması konusunda netlik olmaksızın ihracatın yeniden başlatılmasını istiyor. Kaynak, "Biz bunu yapamayız. Garantiler konusunda net bir görüşe sahip olmalıyız" ifadelerini kullandı.

Bunun yanı sıra, Kürdistan Bölgesi petrolünün yeniden ihraç edilmeye başlanması durumunda, bunun Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü+ (OPEC+) ülkeleri aşısından da 'meseleler yaratabileceği' ifade edildi. Buna göre, OPEC+ kapsamında Irak'tan petrol üretimini düşürmesi istenirken, Kürdistan Bölgesi petrolünün de yeniden ihraç edilmeye başlanması ile birlikte OPEC+ arz hedefi aşılabilir. Iraklı bir yetkili ise ülkenin petrol ihracatını yeniden başlatıp aynı zamanda OPEC+'nın arz politikasına bağlı kalmasının mümkün olduğunu savundu.

Kurt Şex Seidin AİLESİNİN TARİHÇESİ

Mahmut Fevzi Fırat

Şeyh Said Efendinin şehadetinden 98 yıl ötdü.

İstiklal Mahkemesi'nin gizli arşivleri açılmalı..

Şeyh Said Efendi 1865 yılında Elazığ'ın Palu ilçesinde dünya ya geldi. Dört yaşında iken babası Şeyh Ali Efendinin Oğlu Mahmut Fevzi Efendinin irşad vazifesi ile görevlendirmesi nedeniyle Erzurum'un Hınıs ilçesi Kolhisar köyüne yerleştiler. Şeyh Mahmut Fevzi Efendinin vefatından sonra Şeyh Said Efendi dedelerinden kalan yüzyıllara dayanan medrese geleneğinin feyzini buradan kardeşi Şeyh Bahahddin Efendi ile neşvünema etmeye koyuldu. Şeyh Said Efendi, kendini ilme irfana adanmış, İslami eğitimin yanı sıra ticaretle meşguliyeti sebebiyle Şam a, Halep'e, Bağdat'a, Medine'ye, Mekke'ye ve ayrıca gittiği Hindistan'da Hint Müslümanlarının dili olan Urduca ve ayrıca Arapça, Farsça, Kürtçe ve Türkçe dillerine de hâkimdir ve Ermeniceyi telaffuz edebilmektedir. Şeyh Said Efendinin hinterlandının genişliği, ilmi bilgisi, ticaret vasıtasıyla gittiği yerlerde çok geniş bir çevreyle irtibatı, onun olaylara vukufiyetini derinleştiriyordu. Rus

Mele Selim Rus Konsolosluğuna sığınır. Şeyh Hasen Efendi Çabakçur mıntıkasında saklanır. Şeyh Said Efendi o dönemde büyük bir projenin uygulanmakta olduğunu ve Osmanlı İmparatorluğunun parçalanacağını sezer. Bu nedenle Osmanlı İmparatorluğunun birleştirici, yani bir arada tutucu İslami düşüncesinin siyasi odağı olan Hilafet Makamının ilgasına vesile olabilecek bir hareket olarak 1908 Meşrutiyet olayını görür. 1923 Cumhuriyet ilanı ile birlikte artık birleştirici vasfı olan dinin merkezinin ilga edildiğini (ortadan kaldırdığını) ve tek ulus, tek dil dayatmalarının hayata geçirilmesi neticesinde artık birlikte yaşama zemininin ortadan kalktığını gören Şeyh Said Efendi, dönemin önde gelen aşiret reislerine, ulemaya, tarikat erbaplarına ve münevverlere bu durumun kabul edilebilirliğinin olamayacağını mektuplarında belirtir. Buna rıza gösterilemeyeceğinden bahisle, her toplumun yasalarını oluştururken referansları, yani başvuracakları kaynakların; inançları, örfleri ve töreleri olması gerektiğini, aksi takdirde başkalarının inançları, töreleriyle oluşan yasalarına uymanın mümkün olamayacağını belirtir. O dönemde Kürdistan coğrafyasında aşiretçilik, tarikatçılık

olmayan yargıçların verdiği kararlar temyize dahi gönderilmeyerek karakuşi bir yargılama sonucu malum olay vuku buldu. Gayri resmi

üzerindeki etkisini devam ettirdi. Şeyh Said hareketi başladığında dönemin iktidarı aldığı resmi bir kararla, hadiseye içerde Kürtçü diyerek Kürt olmayanların katılımını engellenmeye, dışarıda da hareketin irtica hareketi olduğu propagandası yaparak dış desteği kesmeyi hedeflemiştir. Bugün dahi bir bütün olarak Şeyh Said hadisesi sahiplenilmiyor. Kimi parti, grup veya örgütler hadisenin Kürt tarafını öne çıkararak sahiplenirken, kimileri ise dini tarafını öne çıkararak sahipleniyor. Oysa hadiseye bir bütün olarak bakmak gerekir ve bu bakış açısının bugünün mevcut statükosunun yıkılması için büyük bir fayda sağlayacağı kanaatindeyim. Şeyh Said hadisesi ile yüzleşmeden, bütün yönleriyle masaya yatırıp açıklığa kavuşturmadan, bugün çözümlenemeyeceği aşıkardır. Bunun için de cesurca adımlar atılıp İstiklal Mahkemesi zabitleri ve gizli arşivlerinin açılması gerekir. Uluslararası konjonktür Kürt meselesi çözümünü bir bütün olarak önüne koymuş görünmüyor. Kürt güçlerinin dağınık ve irtibatsız olması yanında, Kürtlerin milli demokratik hak ve özgürlük talepleri yerine muhatap kabul edilen taraf, iktidardan kendilerine statüko istemini öne koymuş ve iktidarın da bununla iktifa ettiği görülmektedir. Gerçekten bu topraklarda barış isteniyorsa, devletin, milletin inancıyla, dokusuyla bütün gerçekleriyle yüzleşmesi ve barışması gerekiyor. Bu anlamda Kürt meselesinin çözümü bu hakikatlerin hayata geçmesiyle mümkün olabilecektir. Umarım çok geç kalınmadan günü birlik politikalar yerine köklü çözümlere hayatıyet kazandırılır.

Şehid Şex Seidê Pîran 'in torunu Mahmut Fevzi Fırat ın DENG Dergisinin 97. sayısına verdiği röportajından alınmıştır.

(28-29) Haziran 1925

ŞEHİD NAMIRIN

Osmanlı Savaşı sonrasında Rusların Ermenileri Müslümanlara karşı kışkırtması neticesinde İttihat ve Terakki Hükümeti Ermeni tehcirine karar verir. Şeyh Said Efendi tehcir esnasında Ermeni katliamlarına rıza göstermediği gibi mallarına, canlarına kast edilmemesi için fetva verir. Şeyh Said Efendi Ermenilerin sürülmesi ve katledilmesini netice itibarı ile Kürtlerin Batı tarafından yalnız bırakılacağına vesile teşkil edeceği intibasını o dönemde çeşitli mahfillerde dile getirmiştir. 1908 meşrutiyet ilanına amcası Şeyh Hasan Efendi ve Melle Selim-ê Dimilî ile birlikte muhalefet eder. Akabinde 1913'te Bitlis olayı vuku bulur. Bu olay sonucunda Seyid Şahabeddin ve Şeyh Ali idam edilir.

oldukça yaygındır. Buna Kürtlerin milli hassasiyetlerinin henüz olgunlaşmadığını da eklersek, çağdaş anlamda kitlelerin örgütsüz olduğu gerçekliği yanında, diplomasi eksikliği ve askeri anlamda organizasyonun oluşmadığını da bilmekteyiz. İngiltere ve Fransa gibi İşgalci ülkelerin, hatta yeni kurulmuş olan Sovyetlerin bile Kürt hareketini desteklemediği gibi, karşı oldukları da bir vakadır. Bütün bunları üst üste koyduğumuzda bir provokasyonla daha hadiseler olgunlaşmadan içerden ve dışarıdan patlak verdirtilerek sonucun baştan beri akamete uğrayacağı kesindi. Akabinde dünya tarihinde az rastlanır bir garabeti farika olan İstiklal Mahkemesi kuruldu. Hukukçu

verilere göre, bu kıyamın sonucunda hadiseye iştirak eden 14 şehir, 700 köy, 9000'e yakın ev harabeye döndü. 50.000 kişi göç ettirildi, yaklaşık 7.500 kişi zindanlara atıldı, 660 kişi idam edildi. 80.000 Kürt öldürüldü. Dönemin muhalefeti susturuldu. Kürtlerin bir ulus olarak varlığı inkâr edildi, dili yasaklandı, Kürt diliyle eğitim yapan medreseleri kapatıldı. İnancını, örfünü, geleneğini yaşamaya çalışan insanlar üzerinde büyük baskılar uygulandı. Kemalist rejim kendisine muhalif olan bütün odakları susturdu. Şeyh Said Hareketi, 1925'ten bu günlere kadar dahi süren despot, diktatör, laikçi bir statükoya karşı mücadele eden kendisinden sonraki hareketlerin

Roja Zimanê Dayikê ya Cîhanî: Rewşa li herêma Şoreşa Rojava

Kurdî û zimanên din ên di dema rejîma Baasê de bûn qurbanê siyaseta şoven, bi Şoreşa Rojava re ji nû ve zindî bûn. Şoreşê kir ku her kes karibe bi reneki azad zimanê xwe hîn bibe, dîroka zimanê xwe lêkolîn bike.

Rêxistina Perwerde, Zanistî û Çandê (UNESCO) ya Neteweyên Yekbûyî (NY), di sala 1999'an de 21'ê Sibatê weke Roja Zimanê Dayikê ya Cîhanî ragihand. Li gorê wê diviyabû ku her kes bi zimanê xwe bipeyve, binivîse û perwerde bibîne. Lê ev rewş li welatên mêtîngerî gelekî cuda bû. Ji bo Kurd, Ermenî, Asûrî-Suryaniyên ku gelek komkujî li wan hatibû kirin, tiştê bi êş bû ku ev roj li gorî wan nederbasdar bû. Bi taybetî jî, qedexeyê siyaseta şovenîst a zêdetirî sedsalê herî zêde bandor li ser zimanê Kurdî kir. Lê belê bi Şoreşa Rojava re, ku sîstemên desthilatdariyê yê li cîhanê hejand û soza sîstemeke demokratîk a alternatîf da, ev rewş ji çerxeke zehmet vejeriya û vejînek afirand.

Mîna polîtîkayên ku dewleta Tirk li Bakurê Kurdistanê dimeşîne; rejîma Sûriyeyê jî ku ji roja ava bûye û vir ve hemû pêkhate û baweriyên cuda difetisîne û bi zîhnîyeta yek reng, yek ziman û yek çandî tevdi-gere, bi zextan xwest ziman û çandên cuda asîmîle bike û di nav çanda Erebi de bihelîne. Li hemberî wê jî gel tevî hemû zextan jiyaneke hevpar diyan û tîkiliyên xwe neşikandin û bi reneki veşartî hînî ziman û çanda hev dibûn.

ZIMANÊ KURDÎ, ZEXT Û JI NÛ VE JIDAYIKBÛN

Rejîma Baas a ku piştî dagirkeriya Fransayê serxwebûna Sûriyeyê îlan kir, bi polîtîkaya xwe ya şovenîst re 65 sal in Kurd nikarin bi zimanê xwe yê dayikê biaxivin, binivîsin û bixwînin. Ev siyaseta ku di dema desthilatdariya Şukrî El-Qiwetî de, ku bi eslê xwe ji malbateke tirk a Konyayê bû û di 17ê Tebaxa 1943'an de wek serokomarê Sûriyê hat hilbijartin, dest pê kir, heta pêvajoya Beşar Esed ku sala 2000'an de wek serokomarê Sûriyeyê hat hilbijartin, bênavber berde-

wam kir. Di nava van polîtîkayan de dayîna navên erebî ji gund û bajarên Kurdan re her wiha avakirina kemberên erebî û hwd. Rejîma Sûrî bi dehan rêbazên asîmlekirinê dimeşand ku her kes diçû wê qenaetê ku nikare tiştê bike.

Rêber Abdullah Ocalan û Tevera Azadiya Kurdistan di sala 1979 'an de di nav herêmê de fikir û paradîgmeya xwe belav kir. Ji bo Kurdan ronahiyeke nû ya ku bi salan hatibû tepisandin çêbû. Ev pêvajoya ku milîtanên têkoşîna azadiyê bi hînbûna zimanê Kurdî dest pê kir, derfet afirand ku Kurdên li Rojava û Sûriyeyê dijîn bi zimanê xwe binivîsin. Ji wê jî girîngtir, li dijî fikra ku tu tişt nekaribe bike hêvî çêbû. Ji bo wê Têkoşîna Azadiya Kurd dîrok, ziman û çanda kurdî li ser hemû însanan belav kir û hêşt her kes bizanibe ku miletek bi navê milata Kurd heye. Bêguman ev hemû deskeftî bi dizî dihat kirin.

DI PEYMANA CIVAKÎ DE JÎ CIHÊ XWE GIRT

Rastiya ku her gelê ku li Bakur û Rohilatê Sûriyê dijî ji mafê wî ye bi zimanê xwe ya dayikê bi azad bijî, di nava qanûnên peymana civakî de cihê xwe digire. Di madeya sêyemîn a Hevpeymana Civakî ya Rêveberiya Xweser a Bakur û Rohilatê Sûriyê de wiha tê gotin "Tu cudahî di navbera hemû zimanên ku li herêma Federaliya Demokratîk a Bakur û Rohilatê Sûriyê dijîn de tune ye. Her gel azad e ku zimanê xwe bi kar bîne û di qadên civakî, îdarî, perwerdeyî û çandî de bi pêş bixe."

SAZIYA ZIMANÊ KURDÎ HATE AVAKIRIN

Ji bo parastin, pêşvebirin û lêkolînkirina zimanê Kurdî ku bi tinebûnê re rû bi rû mabû, sazî û akademyên perwerdeyê yê pişeyî, entelektuel û zanistî jî ketin meriyetê. Peymangehên ji bo avakirina mamosteyên

deverên Herêma Cizîrê dest bi vekirina dibistanan kir. Yekemîn zanîngeh di 27 'ê Cotmeha 2015 ' an de bi navê Zanîngeha Efrînê li herêma Efrînê hate vekirin. Di 5'ê Tîrmeha 2016'an de li bajarê Qamişlo bi navê Zanîngeha Rojava û di 30'ê Îlona 2017'an de li Kobanê

şoreşê re derfet dîtin ku bi zimanê xwe re bi awayekî azad bijîn. Gelê Sûryanî û Asûrî ku li dêran perwerde didîtin, li dibistanan dest bi dîtina zimanê xwe bi awayekî fermî kirin. Akademyên ji bo avakirina mamosteyan hatin vekirin û perwerde bi lez û bez destpê kirin. Ji bo pêşxistina zimanê Sûryanî û avakirina perwerdeya mamosteyan di sala 2014'an de li bajarê Qamişlo saziya bi navê Olaf Tao hate vekirin. Ev saziya ku di bin rêveberiya xweser a Bakur û Rohilatê Sûriyê de hatiye vekirin, şaxên wê li Qamişlo, Tirbespiyê, Dêrik û Hesêkê hene.

Ermeniyên ku di bin sîwanê Meclîsa Ermenan de li Bakur û Rohilatê Sûriyê hatine birêxistinkirin; piştî ku binesaziya pêwîst ji wan re hat çêkirin da ku bi zimanê xwe yê dayikê perwerde bibînin, bi lez û bez dest bi perwerdeyê kirin. Ermeniyên ku ji ber qirkirina ji Helebê heta Dêrazor û Hesêkê rizgar bûn niha li meclîsa Ermenyan bi awayekî fermî fêrî zimanê xwe yê Ermenî dibin. Li gorî agahiyên ku me ji meclîsa Ermenyan girtine, daxwaz hatiye kirin ku di demeke nêz de mamosteyên Ermenî li dibistanên wan bînin dîtin.

ÇERKEZ Û TIRKMEŖ JÎ...

Perwerdeya pîrzimanî herî zêde li Minbicê ku mînakê herî berbiçav a paradîgmaya Neteweya Demokratîk e tê dîtin. Çerkesên li Minbicê dijîn, dikarin di nava meclîs û komeleyên xwe yê xweser de bi zimanê xwe yê dayikê perwerdeyê bibînin. Piştî rizgarkirina Minbicê ji dagirkeriya çeteyên DAİŞ'ê, gelê Tirkmen di nava komîteya ku di 25'ê Nîsana 2018'an de hate avakirin dest bi perwerdeya bi zimanê xwe ya dayikê kir.

834 HEZAR KES BI ZIMANÊ DAYIKÊ PERWERDEYÊ DIBÎN

Li gorî agahiyên ku me ji Komîteya Perwerdeyê ya Bakur û Rohilatê Sûriyeyê wergirtine, di sala perwerdeyê ya 2022-2023'an de li 4 hezar û 153 dibistanan 834 hezar 691 xwendekar bi zimanê xwe yê dayikê perwerdeyê distînin. Piraniya ji wan Erebin û li dû wan jî Kurd û Suryani tî. anfkurdi.com

bi navê Zanîngeha Kobanê hate vekirin. Li zanîngeh û akademyan di bin navê Ziman û Wêjeya Kurdî de beş hatin vekirin.

bi navê Zanîngeha Kobanê hate vekirin. Li zanîngeh û akademyan di bin navê Ziman û Wêjeya Kurdî de beş hatin vekirin.

GELÊN DIN JÎ FERÎ KURDÎ DIBIN

Tevî ku Kurd fêrî zimanê Erebi û zimanê xwe bûne jî, gelên Erebi, Asûrî, Suriyanî û Ermenî yê li herêmê bi Kurdan re dijîn, bi çerxeke mezî dest bi hînbûna Kurdî kirin. Ev mîrateya dîrokî ya ji aliyê gelên hînî ziman û çanda hev dibin ve hat afirandin û bi Şoreşa Rojava re hat sîstematîzekirin. Her gelê ku li Bakur û Rohilatê Sûriyê dijî bi awayekî azad zimanê xwe diaxivin û pêş dixin û her wiha ziman û çanda cîranê xwe jî fêr dibin

Di warê ziman de geşedanên şoreşgerî bûn, ev xebatên ku hatin kirin tenê bi dibistanan re sînor dar nema, her wiha ber bi kolanan ve çûn. Tablêta naskirina kolan, gund, bajar her wiha nîşaneyên dikan û kargehên herêmê ku ji zîhnîyeta şovenîst rizgar bûn, li gorî zimanên gelên li herêmê dijîn guherî. Pêkane ku mirov vê guherîna li her kolaneke li qada Şoreşa Rojava dibîne.

ERMENÎ, ASÛRÎ-SÛRYANÎ JÎ FERÎ ZIMANÊN XWE YÊN DAYIKÊ DIBIN

Gelên Ermenî, Sûryanî û Asûrî ku zêdeyî sedsal in rastî komkujîyan tî. Lê bi

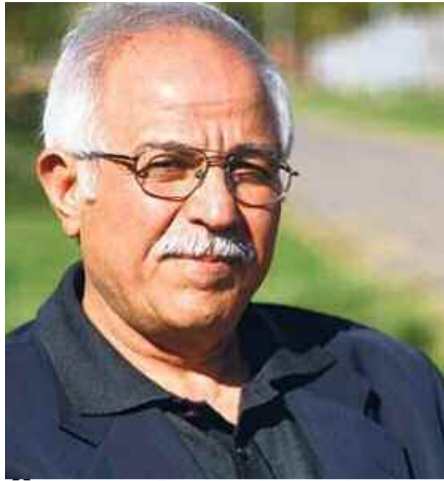
FERMÎ BÛ, CARA YEKEMÎN BÛ ZIMANÊ PERWERDEYÊ

Bi biryara ku Rêveberiya Xweser a Rojava li ser esasê paradîgmaya Neteweya Demokratîk wergirtî; Kurdî, Erebi û Suriyanî wek zimanên fermî li herêmê hatin qebûlkirin. Ev xebata ku di sala 2011 'an de weke kursa zimanê Kurdî li malan destpê kir, piştî demeke kurt hêdî hêdî dest bi sîstema li dibistanan kir. Di sala perwerdeyê ya 2012-2013'an de li dibistanên herêmê zimanê Kurdî weke zimanê perwerdeyê hat destpêkirin. Ji sala 2014 'an û vir ve materyalên perwerdeyê bi Kurdî hatin amadekirin.

Li Bakur û Rohilatê Sûriyê yekemîn dibistana ku bi zimanê kurdî perwerdeyê dide di 6 'ê Îlona 2011' an de li navçeya Şera ya Efrînê bi navê Şehîd Fewzî hate vekirin. Piştî di 26 'ê Îlona 2011'an de li navenda bajarê Kobanê bi navê Şehîd Osman Silêman hat vekirin. Paşê li gelek

Rojnameya Dîplomata Kurd 23 salî ye. Bila li gelê me pîroz be...

İbrahim GUÇLU

Çapemenî ya nivîskî û ne nivîskî di jîyana dewlet û neteweyan da gelek girîng e. Lema weşanên kovar û rojnameyan jî di jîyana dewletan û neteweyan da gelek girîng in. Di sedsala 20-21anda telewîzyon û radyo û internet û twîter bûn enstrumanên girîngtir û di demek kurt da nûçeyan, bûyerên siyasî û civakî bigînin gel û gel agahdar bike. Çapemenî û rojnamegerî qet şik tune ye ku ji bona neteweyên xwedîyê dewlet in mîsyoneke cûda û ji bona neteweyên ne xwedîyê dewlet, mîsyoneke cûda pêk tînin. Lê di nav hemû neteweyan da ji bona şiyarbûnê çê bike, ziman û çand pêşbixwe de xwedîyê rolekî hevbeş in. Neteweyên xwedîyê dewlet ji derwayî çapemenî û rojnamegerî xwedîyê gelek dezgehane e, lema jî çapemenî û rojnamegerî bi wateyekê beşek ji xebat û rola dewletê ye. Lê çapemenî û rojnamegerî di nav neteweyên ne xwedîyê dewlet da, rolekî hîn girîngtir dilîzin. Lema jî çapemenî û rojnamegerî ji bona kurdan her dem gelek girîng bûye. Di şiyarbûna neteweyî û pêşxistina Tevera Neteweyî û pêşxistina ziman û çanda kurdî rolekî girîng pêk aniye.

Li Kurdistanê xebata çapemenî û rojnamegerî di şertên gelek zehmet û bê îmkân û qedexeyê de hatine meşandin. Ji bona Kurd encama siyaseta dewletên emperyalîst û kolonyalîst wek netew û welatên wan Kurdistan beş bûye, li gelek welatan belav bûne û bi zorê bûne nîştêcih xebata wan ya çapemenî û rojnamegerî jî, gelek zehmet bûye. Rojnamegerî û çapamenîya Kurdan di

dema du împêratorîyan da jî, di dema dewletên dagirker yê nîjadperest-neteweyî da jî gelek zehmet û bi awayekî parçebûyî hatiye meşandin. Lema jî çapemenî û rojnamegerîya Kurd û Kurdistanê meşandin her dem gelek zehmet bûye. Di hemadem de bedela çapemenî û rojnamegerî li çar parçeyên Kurdistanê bi bedelên mezin encam daye. Gelek kurdperwerên siyasî, zimanzane,, edebîyadzana, nivîskar bûne şehîdên çapemenî û rojnamegerîya Kurd û Kurdistanê. Di hemademde bi hezaran kurdperwer jî, ji bona çapemenî û rojnamegerîya Kurd û Kurdistanê hepis bûne û bi dehsalan hepis razan e û êşkence dîtine û di hepisxanan de jiyana xwe ji dest dane. Di sedsala 20 û 21an de çapemenî û rojnamegerîya Kurd û Kurdistanê di sînore çar dewletên dagirker û

kolonyalîst, li Dewleta Federe ya Kurdistanê, li gelek Komarên berê yê Yekîtîya Sovyetan û nûha dewletên serbixwe ne, dom dike. Loma jî înterlandeke gelek fireh ya çapemenî û rojnamegerîya Kurd û Kurdistanê heye.

Li derwayî çar beşên Kurdistanê û li dewletên dinyayê û li Komarê Yekîtîya Sovyetan berê gelek rojname û kovar hatine weşandin û tîne weşandin. Encama vê xebatê gelek helbestvan, rojnamevan, edebîyatzana, zimanzane û çandhezan di wan kovar û rojnameyan de xebat dikin û nivîs dinivîsin. Li Ermenîstanê Riya Teze rojnameyeke bi navûden û dirêkî ye. Riya Teze li Ermenîstanê

li Erîvanê hat weşandin. Hezar mixabin ev salên dawî weşana Riya Teze encama siyaseta Ermenîstanê ya şovenî û li dijî ziman û çanda kurdî hat rawestandin. Li gelek Komar û dewletên din jî rojname û kovar hatin weşandin, ew kovar û rojnameyan hîn jî jiyana xwe didomînin.

Li Azerbeycanê civata Kurd her dem qiyet daye çapemenî û rojnamegerîyê. Rojnameya Dîplomata a Kurd (Kürt Diplomat) di Sibata 2003an de dest bi weşanê kir. Ev rojname, bi kurdî "Rojnameheftename civakî û siyasî ye" ye. Bi Zimanê Azerî, "Haftalık İctimai-Siyasî Gazet" e. Gor agahdarîya rojnameyê, rojname hefte carekê tê weşandin. Ez jî rojnameyê ji nêzik de dişopînim. Ev 23 sal in ku dom dike. Dîplomata Kurd jî di rojnamegerîya Kurd-Kur-

distanê de gelek girîng û bi qiyet e. Berpirsiyarê rojnameyê, rojnamevan Tahir Silêyman e. Rojname bi zamanê kurdî, rusî, tîrlî û azerî tê weşandin. Rojname bi azerî di derbarê kurdên Azerbeycanê de gotaran û şîroveyan û nûçeyan diweşîne. Rojname bi kurdî ji hemû beşên Kurdistanê û Kurdên dinyayê gotar û şîrove û nûçeyên diweşîne. Di van salên dawî de gelek hejmaran de nivîs û gortarên min jî hatine weşandin. Di hejmara dawî de jî nivîseke min hatiye weşandin. Rojnamevan birêz Tahir Silêman dostekî min e. Ew rojnameyê bi îmkânên malî ya xwe û malbata xwe yê dimeşîne. Loma jî dem-dem rojname hatiye rawestandin. Lê wî dema derfetên malî çêkirîye, dîsa dest bi weşana rojnameyê kirîye. Ez qerardariya wî û eşqa wî ya rojnamegerîya Kurd û Kurdistanê, çand û zimanê kurdî, baweriya wî ya bi çarenivîsî û dewletbûna kurdan pîroz dikim. Ji bona cenabê wî serkeftin û ji bona malbata wî ya fedekar bextewarî dixwazim. Ez 23 saliya rojnameya "Dîplomata a Kurd" pîroz dikim. Bila Temen dirêj be. Di çapemenî û rojnamegerîya kurd û Kurdistanê de bibe rojnameyeke bi navdar. Bila 22-saliya Rojnameya "Diplomat a Kurd" li gelê me jî pîroz be. Ew roj bibe hejmara 1000-î ronahî bibîne.

Diyarbakir, 17. 02. 2025

Hemwelatîyên Kerkûkê daxwazekê ji Serok Barzanî û Serokwezîr dikin

Beşek ji hemwelatîyên Kerkûkê daxwaza vegerandina malên xwe dikin, ku piştî bûyerên

16ê Cotmehê hatine dagîrkirin û bûne baregehên leşkerî.

Xelîl Îbrahîm ku xelkê Kerkûkê ye ji medyayê re got: "Em daxwaz dikin ku peyama me bigihe Serok Barzanî, Serokwezîr û Serokê Herêma Kurdistanê ku malên me yê li Kerkûkê piştî bûyerên 16ê Cotmehê hatine dagîrkirin."

Herwaha got: "Bîst û pênc mal hatine talankirin û em hatine derxistin. Lewma em daxwazê ji Serokwezîr û Serokê Herêma Kurdistanê dikin ku ji bo me tiştêkî bikin."

Navborî diyar kir: "Xaniyên me ji aliyê Fermandariya Operasyonan ve hatiye dagîrkirin."

Mexdûrekî din jî got: "Me hemûyan xaniyên xwe bi pereyên xwe kirîn. 25 malên me hene ku ji wan 22 bi şofilan lê dane."

Wî mexdûrî ragehand: "Em daxwazê ji Serok Barzanî û Serokê Herêma Kurdistanê dikin ku tiştêkî ji bo me bikin, ji ber ku xaniyên me bûne leşkergeh."

Herwiha got: "Me gilî li navenda polîsa Erfatê kir, lê wan giliya me wînda kir." Herwiha got: "Em welatîyên asayî û bê pişt in û doza xaniyên xwe dikin."

Parlamentê Kurd Kinyazê Hemîd Xelata Dewletê wergirt

Serokê Şewra Kurdên Ermenîstanê Kinyazê Hemîdê Fetî ku endamê Parlamen-

toya Ermenîstanê ye, ji ber kar û xizmeta ku heta niha kiriye ji aliyê parlamentoyê ve hat xelatkirin.

Serokê Parlamentoya Ermenîstanê Alen Sîmonyana roja rojbûna Kinyazê Hemîdê Fetî çû serdana mala wî ya li bajarê Abovyanê ku nêzîkî Rewana paytext e. Alen Sîmonyana di serdana fermî de li gel silavên Serokwezîrê Ermenîstanê Nîkol Paşinyana plaketeke serfiraziyê li gel madalyeyeke zêr pêşkêşî parlamentê Kurd kir. Divê were gotin ku Kinyazê Hemîd çendek berê operasyoneke mezin û krîtîk a tenduristiyê kiribû lê di encama operasyonê de baş bûbû û gihîştibû siheta xwe. Serdana fermî ya Serokê Parlamentoyê Alen Sîmonyana, piştî vê nexweşiyê pêk hat ku ev serdan ji aliyê malbatê ve wekî jêst û qîmetdayîneke mezin hate nixandîn.

Kinyazê Hemîdê Fetî yê ku nêzîkî 30 salan e Serokatiya Şewra Kurdên Ermenîstanê dike Kurdekî Brûkî ye û bav û kalên wî ji Serhedê, dorhêla Wanê koçî Ermenîstanê kiriye. Parlamentê Kurd di 4-5 dewrên dawî de ji bo Meclîsa Ermenîstanê tê hîlbijartin û ji ber ku kesê herî temenmezî e, di çend dewrên dawî de vekirina meclîsê bi axaftina wî dest pê dike.

Nêçîrvan Barzanî: Rêya Geşepêdanê gaveke dîrokî ye ji bo avedankirinê

Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî di Heftemîn Dîyaloga Navdewletî ya li Bexdayê de got: "Rêya Geşepêdanê, gaveke dîrokî ye ji bo avedankirinê." Herwiha got: "Em li Herêma Kurdistanê di wê baweriyê de ne ku aramiya siyasî û aborî ya tevahiya Iraqê di berjewendiya welat de ye."

Heftemîn Dîyaloga Navdewletî îro 22ê Sibata li Bexdayê bi serokatiya Serokwezîrê Iraqê Mihemed Şiya Sûdanî dest pê kiri. Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî tê de gotarek pêşkêş

kir û got, Rêya Geşepêdanê, gaveke dîrokî ye û dê xizmeta hemû Iraqê bike.

Nêçîrvan Barzanî got jî: "Ev pêşkeftin bêyî xebata hevbeş a Hewlêr û Bexdayê û bêyî hevahengiya di navbera Iraq û cîranên wê, welatên herêmê û cîhanê de, pêk nayê."

Di berdewamiya axaftina xwe de Nêçîrvan Barzanî got, ev pirojeya geşepêdanê ji bilî peywendiyên bi welatên herêmê re, dê Iraqê di warê aborî de jî bipêş bixe.

Peymangeha Iraqê bo Dîyalogê Heftemîn Dîyaloga Navdewletî li

Bexdayê dest pê kir, sibe jî diyalog berdewam dibin ku 100 kesayetiyên Iraq û cîhanê tê de beşdar in.

Projeya Rêya Geşepêdanê

Projeya Rêya Geşepêdanê di serdana Serokkomarê Tirkîyeyê Recep Tayyip Erdogan a meha Nîsana 2024an bo Bexda û Hewlêrê de hatibû pesendkirin. Bi vê projeyê dê Bendera Fawê ya Besrayê ku hê di bin însaetê de ye, dê bi rêya 1275 kîlometre rê û tora trêne bi Tirkîyeyê ve were girêdan.

Pirojeyê Rêya Geşepêdanê, di nav 11 parêzgehên Iraq û Herêma Kurdistanê re derbas dibe, ji rêya bejahiyê, hêlên hesin û benderên avê pêk tê, ji Kendava Erebi di nav Iraq û Herêma Kurdistanê re derbas dibe, heta digehe Tirkîyeyê û ji wê derê jî ber bi Ewropayê ve diçe.

Di Nîsana sala borî de, di navbera Îmarat, Iraq, Tirkîye û Qeterê de peymaneke çaralî ji bo hevkarîyê di projeya Rêya Geşepêdana Stratejîk de hatibû îmzekirin.

Tê plankirin ku proje di sê qonaxan de biqede, ya yekem di sala 2028 de, ya duyem di sala 2033 de û ya sêyem jî di sala 2050 de tamam dibe.

HAK-PAR, PSK û PWKyê Li Îzmîrê, Li Qada Konakê Roja Zimanê Dayikê ya Cîhanî Pîroz Kirin

Partiya Maf û Azadiyan (HAK-PAR), Partiya Sosyalîst a Kurdistanê (PSK), Partiya Welatparêzên Kurdistanê (PWK), roja 23.02.2025ê, li bajarê Îzmîrê, li Qada Konakê, di derbarê 21ê Sibata Roja Zimanê Dayikê ya Cîhanî de daxuyanîya hevbeş ya hersê partîyan xwendin, ev roj pîroz kirin.

Civîna çapemenîyê, li gel pankarta "Zimanê Me Habûna Me Ye" hate li dar xistin.

Di destpêka çalakîyê de wek moderator, endamê Meclîsa Partiyê ya PWKyê Mehmet Ermîş, di derbarê armanca vê çalakîyê de kurte axaftinek kir.

Paşê, endamê Meclîsa Partiyê ya PSKyê Bedrî Yaman bi kurdî, Serokê Teşkilata Îzmîrê ya HAK-PARê Mehmet Alî Sonmez jî bi tirkî daxuyanîya hevbeş xwendin.

Çalakî bi awayekî serkeftî bidawî hat.

Daxuyanîya hevbeş ya ku HAK-PAR, PSK û PWKyê li Îzmîrê bi minasebeta Roja Zimanê Dayikê

ya Cîhanî li Qada Konakê xwendin:

21ê Sibata Roja Zimanê Dayikê ya Cîhanî pîroz be.

Li gel tirkî divê kurdî jî bibe zimanê fermî.

Bi boneya 21ê Sibata Roja Zimanê Dayikê ya Cîhanî ku bi biryara UNESCOyê li hemû cîhanê tê pîrozkirin, em careke din bala we bikşînin ser wê yekê ku Kurdên ku ji sê parên nifûsa Tirkîyeyê pêk tên, îro jî ji derfeta perwerdehiya bi zimanê dayikê bêpar in.

Divê hemû astengiyên li pêşiya zimanê me yê zikmakî kurdî bîn rakirin û di qadên giştî da bi awayekî azad bikaranîna wî bê dayîn.

Divê zarokên kurd ji dibistana seretayî heta zanîngehê bi zimanê kurdî perwerdehiyê bibînin.

Li gel tirkî divê kurdî jî bibe zimanê fermî.

Divê dewlet dev ji polîtîkaya asimilasyonê berde û zimanên cuda wekî bîr, mîrateya hevpar û dewlemendiya mirovahîyê bibîne.

Weke kurdên Bakurê Kurdistanê û Tirkîyê divê em bernamêyên taybet ji bo axaftin û fêrbûna kurdî çêkin.

Li aliyê din em hewldanên asimilasyonê yê li dijî zimanê kurdî, ku ev 100 sal in parçeyek ji polîtîkaya anakronîst a tinekirinê ya li dijî kurdan e, bînpêkirina mafên herî bîngehî ên mirovî û hovîtiya bi armanca tunekirina bîr û çanda hevpar a mirovahîyê, dibînin.

Li aliyê din em di wê baweriyê da ne ku erkên girîng ên Kurdan jî hene;

Hemû partiyên siyasî yê Kurd, rêxistinên sîvil, rêxistinên girseyî yê demokratîk, TV, radyo û saziyên çapemenîyê; Siyasetmedar, nivîskar, hunermend, rewşenbîrên kurd; Divê di hemû xebatên xwe yê siyasî, çandî, hunerî, edebî û weşangerî da zimanê kurdî wek zimanê bîngehî bi kar bînin.

Divê hemû şaredarî, weqif, karsaz û rêxistinên civaka sîvil di vekirina dibistanên taybet û kursên ku bi zimanê zikmakî perwerdehiya bi kurdî didin, pêşengiyê bikin an jî piştgirî bidin van însiyatîfan.

Bila roja zimanê zikmakî bibe destpêka bidestxistina mafê perwerdeya bi kurdî û mezinkirina têkoşînê ji bo ku kurdî wek zimanê fermî bê qebûlkirin.

21ê Sibata Roja Zimanê Dayikê pîroz be

Zimanê me hebûna me ye!

Em bi kurdî biaxivin, Kurdî hîn bibin, Kurdî bikin zimanê xwe yê jiyane!

Netanyahu: Divê başûrê Sûriyê bi temamî ji çekan bê betal kirin

Serokwezîrê Israîlê daxwaz dike ku, başûrê Sûriyê bi temamî ji çekan bê valakirin. Herwaha ragehand ku ew rê nadin Tehrîr Şamê û artêşa nû ya Sûriyê ku bîn başûrê Şamê.

Serokwezîrê Israîlê Benjamin Netanyahu îro 23.02.2025 di gotarekê de got, "Em rê nadin hêzên Tehrîr Şam û artêşa nû ya Sûriyê ku bîn başûrê Şamê." Herwaha daxwaz dike ku, başûrê Sûriyê bi temamî ji çekan bê valakirin.

Benjamin Netanyahu herwaha ragehand "Welatê min qet rê bi îdareya nû ya Sûriyê nade ku, hêzên xwe li başûrê Şamê belav bike."

Wezaretê Petrola Iraqê daxuyaniyek nû belav kir

Wezaretê Petrola Iraqê îro 24.02.2025ê daxuyaniyek belav kir û pêbendiya xwe ya temam

derbarê rêkeftina OPEC + û birîna zêdeyiya rêkeftina li ser pêkhatiyê û qerebûkirina mîqdara ku zêde bûye teqez kir.

Herwaha ragehand, tevdirên pêwîst dê wergire ji bo piştastbûna cîhîcîhkirina wan rêkeftinan û ji wan jî pêşkeşkirina planekî nûkirî bo qerebûkirina berhemê zêde yê di heyama berê de.

Herwaha hat ragehand, di dema peywendiyekî telefonî ya hevbeş a navbera cîgirê Serokwezîrê Ebd-ulezîz û Wezîrê Enerjiyê li Siûdiyê Kurmîr Ebd-ulezîz Bin Selman El Siûd û Cîgirê Serokwezîrê Rûsyayê Aleksander Novak û serketerê giştî yê rêxistina OPECê Heysem El Xeys pêkhat.

Li gor amarên çavkaniyên pejirandî yê OPECê berhemana petrola xaw a Iraqê di meha Çile ya sala 2025ê de 3 milyon û 999 hezar bermîl bûye di rojekî de û ew jî nîşaneyekî erêniye ku rengdana pêbendiya Iraqê ye bi asta berhemana hatiye diyar kirin ve.

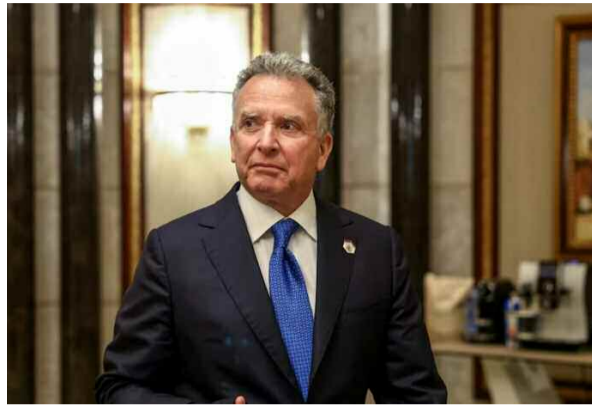
Wezaretê Petrola Iraqê aşkera kir, dê berde-wambin li hewldanên ji bo qerebûkirina wê zêdebûya ku kombûye, bi berçavgirtina wan pêşhatiyên vê dawiyê ve, pêşbînî tê kirin hikûmeta federal petrola berhemhatî li Herêma Kurdistanê wergire û henardekirina bi rêya boriya Iraq – Tirkîyê ve destpê bike, di heman demê de pêbend dibe bi beşa Iraqê ku di rêkeftinê OPECê de ji bo kêmkirina xwebexş û mîqdara qerebûkirina pêwîst bicîh bîne.

Wezaretê Petrolê diyar dike rola serekî ya wan rêkeftinan dike bi geheştina seqamgiriya li bazarên petrola cîhanê, herwaha giringiyê bi beşdariya welatên endamên OPEC + piştvanîkirin a vê seqamgiriyê dide.

Şandiyê Taybet ê Serokê Amerîkayê serdana Rojhilata Navîn dike

Ji ber dubendiyên vê dawiyê yên navbera Hamas û Israîlê û arêşeyên bicîhneanîna qonaxa

yekê ya agirbestê, Şandiyê Taybet ê Serokê Amerîkayê ji bo Karûbarên Rojhilata Navîn li roja Çarşemê 26.02.2025 serdana Rojhilata Navîn dike.

Şandiyê Taybet ê Serokê Amerîkayê ji bo Karûbarên Rojhilata Navîn Steve Witkoff ji CNNê re ragehand, "Ez ji bo agirbesta navbera Hamas û Israîlê vê heftiyê serdana Rojhilata Navîn dikim."

Steve Witkoff herwesa got, "Divê pêşveçûn di qonaxa yekê ya agirbesta navbera Hamas û Israîlê de hebe, lewma ez di vê heftiyê de serdana deverê dikim, ji bo ku em di wî warî de danûstandinan bikin." Şandiyê Taybet ê Donald Trump amaje jî da, "Mimkin e serdana min bikeve roja Çarşemê, ez li wê hêviyê me jî ku em bikarin di dema xwe de dest bi qonaxa duyê ya agirbestê bikin û zêdetir revandî bînin azadkirin."

Ji ber wê serederiya nedurist a Hamas bi revandiyên Israîlî re di dema azadkirina wan de dike, qonaxa duyê ya agirbestê di navbera Israîl û Hamasê de sist bûye. Her vê yekê jî wesa kir ku, Israîl biryarê bide ku azadkirina êxisîrên Filistinî heta dema nediyar bê paşxistin.

Li roja 19.01.2025ê dest bi agirbesta navbera Hamas û Israîlê hat kirin, ku ji sê qonaxan pêk tê û nêzîk e ku qonaxa yekê ya wê agirbestê bidawî bibe.

Qonaxa yekê ya wê agirbestê ji lihevguhertina 33 êxisîrên Israîlê û du hezar zindaniyên Hamasê pêk tê, herwesa qonaxa duyê ya wê agirbestê jî ji vekêşana hêzên Israîlê ji Xezzeyê û azadkirina 60 zindaniyên Israîlê pêk tê.

Li Efrînê nivîsgehên giliyan hatin vekirin

Hate ragihandin ku li navçeya Mabeta û Bilbilê yên herêma Efrînê ya Rojavayê Kurdistanê nivîsge-

hek ji bo pêşkêkirina giliyan hate vekirin ku ji sala 2018an ve di bin kontrola komên çekdarên girêdayî Tirkîyê de bû û gelek binpêkirin lê hatibûn kirin. Hate diyarkirin ku rêveberiya ewlekariya Giştî ya hikûmeta demkî ya Sûriyê, cara yekem nivîsgehek ji bo tomarkirin û pêşkêşkirina giliyan li navenda navçeya Mabeta vekir. Li gorî jêderan, nivîsgeha ji saet 9ê sibehê heta 3yê êvarê, pêşwazî li welatîyan dike û mebesta wê nivîsgehê rawestandina binpêkirinan û vegeandina mafan e. Ewlekariya giştî hejmarek ji bo welatîyan terxan kiriye, û gotiye her kesek dikare peywendiyê bike û hemahengiyê bike. Beriya Mabeta yê li navçeya Bilbilê jî nivîsgehek ji bo tomarkirin û pêşkêşkirina giliyan hatibû vekirin. Hêjayî gotinê ye, 15ê mehê Serokê Sûriyê Ehmed Şera yekem car serdana Efrînê kiribû û li gel kesayet û rûspiyên herêmê civiyabû. Şera gotibû, ew ê nivîsgehan ji bo pêşkêkirina giliyan li Efrînê vekin.

Serok Barzanî: Xirîstiyana beşeke girîng a welat in

Serok Mesûd Barzanî îro 24.02.2025 pêşwaziya şandeye hevpar a her du odayên bazirganî yên Kildanî - Amerîkayî û Aşûrî - Amerîkayî, bi serokatiya Serokê Odeya Bazirganî ya Kildanî, Amerîkayî Martin Menna kir.

Şanda mêvan di wê hevdîtînê de rêz ji bo rolê Serok Barzanî di parastina pêkhatayan û baştirkirina pêkvejiyanê li Herêma Kurdistanê de hebû, herwesa spasiya Serok Barzanî kir ku herdem tekez li wê yekê kiriye ku Kiristiyana li welatê xwe bimînin û koç nekin.

Şanda navbirî herwesa daxwaz jî kir ku, Serok Barzanî piştevanê daxwazî û mafên Kiristiyanan li Deşta Neynawayê be.

Her di wê hevdîtînê de Serok

Barzanî jî spasiya serdana şanda mêvan ji bo Herêma Kurdistanê kir û tekez kir ku, xûşk û birayên Kiristiyana pareke girîng a welatî ne û

piştevaniya xwe jî ji bo daxwaziyan xûşk û birayên xwe yên Kiristiyana li parêzgeha Neynawayê û seranserê Îraqê jî tekez kir.

Dîroka destpêkirina Kongreya Diyaloga Niştimanî ya Sûriyê diyar bû

Pêvajoya amadekirina Kongreya Diyaloga Neteweyî ya ku tê plankirin li Sûriyê bê lidarxistin, bi dawî bû. Hat ragihandin ku kongre dê vê hefteyê bê lidarxistin.

Reutersê li ser zarê du endamên komîteya amadekar a Kongreya Neteweyî ya Sûriyê nivîsî ku Kongreya Diyaloga Niştimanî ya Sûriyê, ku tê de wê pêşeroja Sûriyê were gotûbêj kirin, wê di 25ê Sibatê de dest pê bike.

Hat ragihandin ku komîteya amadekar a Kongreya Neteweyî ya Sûriyê ku ji 7 kesan pêk tê, di

hefteya dawî de bi nêzî 4 hezar kesî re der barê ragihandina destûra nû, çarçoveya aborî û plana yasaya çaksaziyê de şewirîn pêk anîn.

Berdevkê Komîteya Amadekar a Kongreya Diyaloga Niştimanî ya Sûriyê Hesên Dugaym îro 16ê Sibatê ji K24ê re axiviye û gotiye, "Kurd ku civakeke xwecihî û girîng a Sûriyê ne, wê beşeke girîng a kongreyê bin. Kongreya me ne kongreyeke leşkerî û mezhebî ye, kongreyeke sivil û netewî ye, lewma nûnertiya her kesî dike."

Dugaym got ku Kurd, Tirkmen,

Ereb, Misilman, Elewiyên Şîe, Durzî û welatparêzên ku dikarin berjewendiyên Sûriyeyê biparêzin wê beşdarî kongreyê bibin û diyar kir ku mijarên wekî ewlekariya welatîyên Sûriyeyê, paşeroja Sûriyeyê, yekîtiyê û yekparebûna axa Sûriyeyê, serweriya welat û xizmetguzariyên li Sûriyeyê wê di kongreyê de bînin nîqaşkirin ya kongreyê."

"Hemû Kurdên li vir xwedî heman nasname ne. Tu ferqa Kurdên Êzîdî û Kurdên Misilman tune ye. Ew ji vî welatî hez dikin. Li vir Kurd nûnertiya Ereban dikin û Erebb jî nûnertiya wan dikin." Duğaym da zanîn ku heta niha bi partî û rêveberên Kurd re hevdîtin pêk neanîne.

Berdevk Dugaym got, "Divê welatên rojavayî mûeyîdeyên ku li ser Sûriyeyê sepandine rakin, da ku em xizmetê ji welatîyên xwe re bikin, ewlehiya xwe ya navxweyî misoger bikin û Sûriyeyê ji nû ve ava bikin."

Derbarê darvekirina wan kesên ku ligel rêjîma Esed hatiye hilweşandin, Berdevk Hesên Dugaym got, "Yek ji armanca me di kongreyê de dadmendî ye, lewma divê ev kes mafên xwe werbigirin û dadwerî were peyda kirin."

HSD: Êrîşên dawî yên ser Bendava Tişrînê û Pira Qereqozaxê hatin şikandin

Navenda Ragihandinê ya Hêzên Sûriya Demokratîk (HSDX9) derbarê bilançoya 24 saetên dawî ya êrîşên artêşa Tirkîyê û çekdaran li ser herêmê û bersivdana hêzên wan de agahî belav kirin.

HSDê ragihand ku hêzên wan doh Şemiyê êrîşên artêşa Tirkîyê û çekdaran bi ser nuqteyên hêzên HSDê de li derdora Bendava Tişrînê û Pira Qereqozaxê tîk birine.

Hate diyarkirin, balafirên şer ên Tirk li derdora Bendava Tişrînê rêze êrîş pêk anîne û di heman demê de gundên derdora bendavê (başûrê rojhilatê Minbicê) bi çekên giran hatine topbaran kirin. Çekdaran saet 17.00ê êrîşî nuqtaya şervanên HSDê li derdora Girê Syriatel kiriye û şervanan bersiva êrîşê daye ku di encama şer de kuştî û birîndarên çekdaran çêbûne, lê hejmara wan nehat zanîn.

Herwiha hate gotin, balafirên şer ên gundên Tîna, Xeseq û Melha yên derdora Pira Qerezoaxê bombebaran kirin. Gundên Tîna, Cade, Bîr Hiso, Xeseq, Dîkan, Melha, Sinaa, girên Sêvê û Qerezoaxê bi zêdetirî 30 guleyên obîsên giran, tank, roket û hawnan

bi zêder jî topbaran kirin. Di encamê de zîrarên madî yên mezin li milkan sivilan bûn.

Li derdora Pira Qerezoaxê jî di navbera şervanên û çekdaran de şer derket û li gorî daxuyaniyê di encamê de hejmarek çekdar hatine kuştin û birîndar kirin. Eniya Dêr Hafir, droneke kamikaze dema hewl da xwe li nuqteyeke hêzên HSDê biteqîne, lê hatiye xistin.

Li asîmanên Kobanê û Eyn Îsa û gundewarên wê, liv û tevgera balafirên şer û yên bê mirov ên Tirkîyê jî di nav 24 saetan de berdewam kiriye.

Trump: Eger rehîneyên Îsraîlî heta roja şemiyê neyên berdan dê deriyên dojhê bên vekirin

Serokê Amerîkayê Donald Trump gefên tund li Hemasê xwarin ku eger paşxistina azadkirina

rehiyên Îsraîlî berdewam bikin û soz da, eger rehîneyên Îsraîlî heta roja şemiyê neyên berdan "Dojeha rasteqîn" ji bo wan ava bike.

Di civîneke çapemeniyê ya li Qesra Spî de Trump pêşneyar kir, eger Îsraîl ew agirbesta ji roja 19.01.2025ê ve heye û ji aliyê Hemasê ve heta nîvroya roja şemiyê pêş hemû rehîne neyên berdan divê Îsraîl wê agirbestê hilweşîne.

Derbarê pirsê de çî li wê agirbestê bê de jî Trump got: Ez vê ji bo Îsraîlê dihêlim ku biryarê li ser bide. Lê tiştê ku peywendiya wê bi me ve heye, eger heta demjimêr 12:00ê şemiyê pêş me hemû rehîne neyên berdan, ez dê daxwaza hilweşandina rêkeftinê bikim û deriyê cehenemê ango dojhê emê vekin.

Trump got, "Em dixwazin hemû rehîne bên berdan. Tiştê li ser min ez diaxivim û Îsraîl dikare piştguh bike, lê ji bo min roja şemiyê demjimêr 12:00yê nîvro, eger heta wê demê neyên azad kirin, dê deriyên dojhê bên vekirin."

Trump got, dibe ku li gel Serokwezîrê Îsraîlê Benjamin Netenyahu derbarê vê dema ku wî diyarkirî de biaxive û pir zêde ronî nekir bi rastî armanca wî gefa wî çiyê û tenê got: "Hemas dê bibîne armanca min a vê gotinê çiyê?"

Washington Post: Îsraîl dixwaze bi du senaryoyan êrîş bike ser binkeyên atomî yên Îranê

Îstixbarata Amerîkayê hişyariyê dide ku Îsraîl di çend mehên pêş de êrîşeke pêşwext li ser

bernameya atomî ya Îranê de encam bide, ev jî pêngavekî aloziyên Rojhilata Navîn de zêdetir bike. Li gor raportekî Washington Post a Amerîkayê, ew êrîşa ku ihtimale pêkbê, tenê dibe sedemê paşxistina bernamêyên atomî yên Îranê ji bo heyama çend heftiyek an jî çend mehekî, lê dibe ku bibe sedemê wê yekê ku Tehran mehandina Uranyumê bileztir bike û bigehîne asta çekirina çekê atomî û ev jî xetekî sore ji bo Washington û Tel Avîvê.

Senaryoyên ji bo êrîşê tenê gotin waha ne; Berpîrsên Îsraîlê fikir li du bijardeyên serekî dikin ji bo êrîşkirinê ku waha ne; 1-Êrîş bi mesafeya dûr: Balefirên Îsraîlê li derveyî esmanê Îranê ve bi mûşekên balîstîk ên esmanî bo erdê de bîn avêtin û bi wî awayî metirsî li ser balefirên Îsraîlê kêmbibe. 2-Êrîş li navxweyî Îranê ve: "Ev bijardeya herî metirsîdare, bi wî awayî de balefirên Îsraîlê derbasî esmanên Îranê bibin û bombeyên BLU-109 ku cihên herî xwedî parêzbendiyê jî dişikne û de bi wan li sazî û cihên atomî bidin. Îdareya Serokê Amerîkayê Donald Trump vê dawiyê rezamendî li ser firotina sîstema rênmayî bo wan bombeyanê ji Îsraîlê re, heftiya borî Kongre ji wê agahdar kir. Ji aliyê din ve Hikûmeta Îsraîlê, CIA, saziya îstixbarata berevaniyê DIA û ofîsa rêveberiya îstixbarata niştîmanî amade nebûn ti daxuyaniyekî li ser vê raportê bidin.

Serok Barzanî pêşwazî li şandeya Îmrali kir

Îro 16.02.2025ê li Selahedîn Serok Mesûd Barzanî pêşwazî li şandeya Îmrali ya di serokatiya Perwîn Buldan û Sirri Sureya Onder kir.

Li gor Baregayê Barzanî ragehandiyê, Serok Mesûd Barzanî pêşwazî li şandeya Îmrali ya di serokatiya birêz Perwîn Buldan û birêz Sirri Sureya Onder de pêkhatibûn kir.

Di hevdîtîne de şandeya mêvan nêrînen xwe yê derbarê rewşa siyasî û proseya aştiya li Tirkîyê û hûrgiliyan û encamên hevdîtînen li gel Birêz Ebdula Ocalan bo Serok Barzanî aşkera kirin.

Herwaha şandeya Îmrali di hevdîtîne de naveroka peyama Birêz Ebdula Ocalan gehandin Serok Barzanî.

Di hevdîtîne de Serok Barzanî xêrhatina şandeya mêvan kir, behsa proseya aştiyê ya bi nîrx û take rêya ji

bo geheştina çareseriyê kir û pêwîst jî zanî ku hemû aliyek divê hewldanên xwe di vê mijarê de xurt bikin ku proseya aştiyê bigehe encamê. Serok

Barzanî amadebûna xwe ya temam ji bo alîkarî dayîn û piştevanî kirina proseya aştiyê li Tirkîyê û serkeftina wê pêvajoyê ragehand.

Li ser Şaredariya Qaxizmanê qeyûm hat danîn

Şaredarê Navçeya Qaxizmanê ya Qersê ya DEM Partiyê Mehmet Alkan ji kar hat dûrxistin û li şûna wî qeyûm hat danîn.

Dadgeha 2yemîn Cezayê Giran a Qersê 20ê Sibata 2025an bi hinceta "endamtiya rêxistinê" 6 sal û 3 meh ceza li Hevserokê Şaredariya Navçeya Qaxizmanê ya Qersê

Mehmet Alkan birî.

Piştî ceza, birêvebir û endamên DEM Partiyê li nav avahiya şaredariyê dest bi çalakiya nobetê kiribû û polîsan jî şaredarî dorpeç kiribû.

Piştî dorpeça 5 rojan a polîsan roja 24ê Sibata Hevserokê Şaredariya Qaxizmanê Mehmet

Alkan ji kar hat dûrxistin û li şûna wî qeyûm hat danîn

Wezaretê Karên Navxwe ya Tirkîyê ragihand, ji ber ku Dadgeha 2yemîn Cezayê Giran a Qersê bi hinceta "endamtiya rêxistinê" 6 sal û 3 meh ceza lê biriye Şaredarê Qaxizmanê Mehmet Alkan ji kar hatiye dûrxistin û Qeymeqamê Qaxizmanê Okan Daştan wekî qeyûm li şûna wî hatiye danîn.

Piştî hîlbijartinên 31ê Adara 2024an, 10 şaredariyên DEM Partiyê û 2 şaredariyên CHPyê bi tevahî li ser 12 şaredariyan qeyûm hatine danîn.

Wezaretê Karên Navxwe ya Tirkîyeyê ji 31ê Adarê ve qeyûm danîne ser şaredariyên DEM Partiyê yên Colemêrg, Mêrdîn, Êlih, Dêrsim, Xelfetî, Akdenîz, Miks, Sêrt, Wan û Qaxizmanê.

Îro derbarê Sûriyê de li Parîsê konferansek birêve diçe

Biryar e îro 13ê Sibata konferansa Parîsê ya derbarê Sûriyê de lidar bikeve, ji bo hevahengiya hewldanên herêmî û navdewletî ji bo piştgiriya Sûriyê di qonaxa veguhêz de.

Wezaretê Derve ya Fransayê dibêje, civîna Parîsê dikeve çarçoveya civînên Komîteya Têkiliyên Wezîrên Erebi yê ku di 14.12.2024an li Urdinê û Konferansa Riyadê ya 12.01.2025an de hatibûn lidarxistin

Piştgirî li hember aramiyê

Civîna Parîs çend aramancên daniye ber xwe: "Pêkanîna veguhêstinek siyasî ya aştiyane ku serwerî û ewlehiya Sûriyê biparêze, yekxistina hewldanên alîkariya aborî û pêşkeşkirina hevkarîyê, herwiha gotûbêjkirina dosyeyên dadweriya veguhêz, bi awayekî ku ti tawanbar ji sizayan xilas nebe."

Di vê derbarê de, tê çaverêkirin ku ji desthilatdarên nû bê gotin ku girîng e qonaxa veguhêz bi awayekî aştiyane bê kirin, bi awayekî ku beşdariya hemû pêkhatiyên siyasî û mezhebî li welatê bê garantîkirin û Sûriye nebe sedema têkçûna aramiyê li navçeyê.

Aliyên beşdar

Di konferansê de wê wezîrên derve yê 8 welatên Erebi, wezîrên derve yê welatên G7 (heft welatên pêşesazî) û nûnerên 6 welatên Ewropî û Emerîka, Tirkîyê, Brîtanîya, Yekîtiya Ewropayê, Neteweyên Yekgirtî, Komkara Erebi û Encûmena Hevkarî ya Kendavê, amade bibin.

Dê Wezîrê Derve Esed Şeybanî jî nûneratiya Sûriyê di civînan de bike. Ti agahî derbarê beşdariya aliyên din ji Sûriyê, wek Kurdan, nehatina belavkirin.

Alîkariyên diravî nayin komkirin

Hat ragihandin ku komkirina alîkariyên diravî ne ji aramancên konferansê ne, ji ber ku ev kar de ji aliyê konferansa xêrxwazan a salane ya ku de di Adara bê de li Brûkselê were lidarxistin, were kirin, lê de mijarên wekî rakirina cezayan bêne gotûbêj kirin.

Du dîplomatan diyar kirin, Yekîtiya Ewropî ber bi rakirina hin sizayan ve çûye, her çend ev yek rastî astengiyên tê, wek dijberiya Qibris û Yunanistanê, herwiha nîgeraniyên li ser danûstandinên xêzkirina sînorên deryayî di navbera Sûriye û Tirkîyê de.

Sekreterê Giştî yê PDK Îranê Mistefa Hicrî Ji Serokê PWKyê Mustafa Ozçelik Re Peyama Spasîyê Şand

Serokê Giştî yê Partiya welatparêzên Kurdistanê (PWK) rêzdar Mustafa Ozçelik, ji ber li dar

xistina 17emîn kongreya PDK Îranê peyama pîrozbahîyê ji Sekreterê Giştî yê Hizba Demokrat a Kurdistan a Îranê (PDK Îran) rêzdar Mistefa Hicrî re şandibû.

Serokê PWK Mustafa Ozçelik, ji Sekreterê Giştî yê Hizba Demokrat ya Kurdistan a Îranê Mistefa Hicrî re peyama pîrozbahîyê şand

Roja 24.02.2025ê, Sekreterê Giştî yê Hizba Demokrat a Kurdistan a Îranê (PDK Îran) rêzdar Mistefa Hicrî ji Serokê Giştî yê Partiya Welatparêzên Kurdistanê (PWK) rêzdar Mustafa Ozçelik re peyama spasîyê şand.

RÛDAW TAYBET - Hikûmeta Sûriyeyê û Rêveberiya Xweser li ser petrolê li hev kir

Berpîrsê Pêwendiyên Wezaretê Petrolê ya Sûriyeyê Ehmed Silêman ragihand ku hikûmeta

wî welatî rojane 15 hezar bermîl petrol ji Rêveberiya Xweser a Rojavayê Kurdistanê dikire.

Berpîrsê Pêwendiyên Wezaretê Petrolê ya Sûriyeyê Ehmed Silêman derbarê petrola li deverên di bin kontrola Rêveberiya Xweser a Rojavayê Kurdistanê axivî.

Ehmed Silêman da zanîn ku hikûmeta Sûriyeyê û Rêveberiya Xweser li ser petrolê li hev kir û got:

"Hikûmeta Sûriyeyê rojane 15 hezar bermîl petrol ji Rêveberiya Xweser dikire."

Bi gotina Ehmed Silêman 15 hezar bermîlên petrolê yê li deverên di bin kontrola Rêveberiya Xweser a Rojavayê Kurdistanê bi rêya tankeran digihêjin parzûngehên li Himis û Banyasê.

Bîrên petrolê li Rojavayê Kurdistanê

Bîrên petrolê yek ji çavkaniyên herî sereke yê dahata Rêveberiya Xweser a Rojavayê Kurdistanê ne.

Piraniya bîrên petrol û xazê yê Sûriyeyê, li navçeyên Rojavayê Kurdistanê, Dêre Zor û Reqayê ne, ku li jêr kontrola HSD û Rêveberiya Xweser in.

Rojavayê Kurdistanê bi petrolê û xaza siruştî dewlemend e.

- Ji tevaya xaka Sûriyeyê, nêzîkî ji sedî di bin kontrola HSD û Rêveberiya Xweser de ye.

- Li gorî zanyariyan, nêzîkî ji sedî 90î ji dahata petrolê û ji sedî 45ê ji dahata xaza siruştî ya Sûriyeyê, di destê Rêveberiya Xweser de ye.

- Bêhtirî zeviyên petrolê di bin destê Rêveberiya Xweser û HSDyê de hene.

Berhema rojane ya petrolê li navçeyên Rêveberiya Xweser digihêje bêhtirî 400 hezar bermîlan.

Serokê Hikûmetê pêşwazî li şandeya Îmrali kir û piştevaniya temam ji bo proseya aştiyê ragehand

Serokê Hikûmeta Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî pêşwazî li şandeya DEM Partiyê ya Îmrali kir û di hevdîtînê de Serokê Hikûmetê piştevaniya xwe ya temam ji bo proseya aştiyê ragehand.

Îro 19.02.2025ê Serokê Hikûmeta Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî pêşwazî li şandeya Îmrali ya di serokatiya Parlamenter Sirri Sureyya Onder û Perwîn Buldan de kir.

Şandeyê derbarê hevdîtîn û civîn û serdana xwe ya li Herêma Kurdistanê de keyfxweşiya xwe anîn ziman û kurteyek li ser armanca serdanê pêşkeş kirin û hewldanên proseya aştiyê yê li Tirkîyê anîn ziman û amaje bi wê yekê kirin ku naha qonaxeke nû li Tirkîyê dest pê kiriye û pîrsa aştiyê û çareseriyê doza kurd

bûye mijarekî giring û pêwîstiyek. Şandeyê herwaha rol û pêgeh û piştevaniya cenabê Serok Barzanî ya di proseyê de jî bilind nixandin.

Serokê Hikûmetê behsa giringiya sûdwegirtina li her derfetekî kir, ji bo xatirê aştiyê, seqamgirî û bihêzkirina pêkvejiyana aştiyane

û biratiye di navbera gelên navçeyê û cîhanê bi giştî jî. Herwaha piştevaniya xwe ya temam ji bo proseya aştiya li Tirkîyê û dawî hatina şer û tundiyê jî teqez kir û amadebûna Herêma Kurdistanê ya ji bo her alîkarî û hemahengiyekî ya di vê derbarê de nîşan da.

ANTALYA - Xwendekarên Herêma Kurdistanê: Dîdara me gelekî serkeftî bû

Li bajarê Antalyayê ya Tirkîyeyê bi beşdariya zêdetirî 200 xwendekarên Herêma Kurdistanê dîdarek hat lidarxistin.

Xwendekar û berpîrsên Komeleya Nûnerên Zanistê diyar kir ku dîdara îsal gelekî serkeftî bûye.

Di dîdarê de behsa pîrsgirêkên xwendekarên Herêma Kurdistanê yê li derveyî Herêma Kurdistanê dixwînin hat kirin û li ser teknolojiyên nû û hişê çêkirî panêl hatin lidarxistin.

Nehemîn a Dîdara Komeleya Nûnerên Zanistê bi hevkarîya Tora Medyayî ya Rûdawê pêk hat.

Xwendekar Rabîn Omer got, "Dîdareke gelekî baş bû ji bo mamoste û xwendekaran. Dîdareke Kurdane bû û me sîdeke mezin jê wergirt."

"Dîdar gelekî tîr û tijî bû"

Serokê Komeleya Nûnerên Zanistê Rêbîn Nesredîn wiha diyar kir:

"Em gelekî kêfxweş in ku me

nehemîn dîdara xwe bi hevkarîya Rûdawê li dar xist. Dîdara îsal jî bi ser ket û gelekî tîr û tijî bû."

Komeleya Nûnerên Zanistê sala 2018an hatiye avakirin û niha nêzîkî 200 endamên wê hene ku hemû jî xwendekarên Herêma Kurdistanê ne ku li welatên biyanî dixwînin.

"Min gelek sîd jî dîdarê stand"

Xwendekar Yara Mihemedê behsa dîdarê kir û got, "Ez xwendekara pola 10an im û li Stenbolê dixwînim. Ev dîdareke taybet bû.

Sala borî jî ez beşdar bûbûm û

min sîdeke mezin jê wergirt. Gelek pisporên di warên cuda de beşdarî dîdarê bûn."

Xwendekara bi navê Raza Bahadîne jî got:

"Ev dîdara li Antalyayê bû derfetek ku em çand û taybetmendiyên xwe yê Kurdî nas bikin. Di vê serdema zanistê de divê em xwe û welatê xwe nas bikin."

Nehemîn a Dîdara Komeleya Nûnerên Zanistê bi piştgiyaya Wezaretê Perwerdeyê ya Tirkîyeyê û Weqfa Maarîfê hat lidarxistin.

Rapirsî - Vê yekşemê hilbijartin bê kirin kîjan partî bi ser dikeve?

Li gorî rapirsîya ASALê, CHP bi rêjeya ji sedî 31,6ê dangan di rêza yekem de cih digire, AK Partî jî bi rêjeya ji sedî 30,9 duyem e.

Kompanya Lêkolîn û Şewrê ya ASALê encamên rapirsîya xwe eşkere kirin ku di navbera 15-22yê Sibata 2025an de li 26 bajarên Tirkîyê û Bakurê Kurdistanê li gel 3 hezar û 130 kesî kiribû.

Di rapirsîyê de ji beşdaran pîrsa "Eger vê yekşemê hilbijartin giştî ya parlamentoyê bê kirin hûn dê dengê xwe bidin kîjan partiyê?" hatiye kirin.

Li gorî rapirsîyê, dema bêbiryar û yê ku deng nadin tîr veqetandin, Partiya Gel a Komarî (CHP) bi rêjeya ji sedî 31,6ê dangan di rêza yekem de cih digire.

AK Partî jî bi rêjeya ji sedî 30,9ê dangan di rêza duyem de ye. DEM Partî sêyem û MHP jî çarem e.

Li gorî rapirsîya ASALê rêjeya dengên partîyan wiha ye:

CHP: Ji sedî 31,6

AK Partî: Ji sedî 30,9

DEM Partî: Ji sedî 9,3

MHP: Ji sedî 9,0

İYİ Partî: Ji sedî 4,3

Partiya Zaferê: Ji sedî 3,9

Partiya Yenîden Refahê: Ji sedî 3,7

Partiya Kilîdê: Ji sedî 1,6

Partiya Karkerên Tirkîyeyê: Ji sedî 1,4

Partiyên din: Ji sedî 4,3

AMED - 'Bila Kurdî bibe zimanê perwerdeyê û zimanê fermî'

Li Amedê bi boneya 21ê Sibatê Roja Zimanê Dayikê ya Cîhanî meşek hat lidarxistin û kesên ku

tevlî meşê bûn xwest zimanê Kurdî bibe zimanê perwerdehiyê û li Tirkîyeyê jî bibe duyemîn zimanê fermî. Partiya Herêmên Demokratîk û hinek saziyên ziman li Amedê bi boneya 21ê Sibatê Roja Zimanê Dayikê ya Cîhanî meşek li dar xist.

Girse heta ber bîrdariya Mafên Mirovan meşiya.

Paşê daxuyaniyek hat dayîn û ji bo zimanê Kurdî du daxwaz derketin pêş wekî bila zimanê Kurdî bibe zimanê fermî û ji pêşdibistanan heta zanîngehê perwerde bi kurdî jî bê dayîn.

"Her derê bikin zanîngehên Kurdî"

Hevseroka DBPyê ya Amedê Sultan Yarayê got: "Di hemû qadên jiyane de bi axaftin, nivîsandin, xwendin, hînbûn û hîndekariyê li zimanê xwe xwedî derkevin. Her derê bikin mal, dibistan û zanîngehên Kurdî. Li dijî her cureyên bişaftinê têkoşîna xwe ya ji bo azadî û statûya zimanê Kurdî û perwerdeya bi Kurdî bilind bikin."

Kesên ku beşdarî meşa ziman bûn jî xwest zimanê Kurdî di destûra bingehîn a Tirkîyeyê de bê mîsogerkirin û wekî zimanê Tirkî bibe xwedî statû.

"Em Kurd dixwazin bibin xwedî statû"

Mamosteya Kurdî Dîlan Guvençê got:

"Di vê sedsala duyemîn de em Kurd dixwazin bibin xwedî statû.

Ew jî bi zimanê pêkan e. Zimanê me divê bibe zimanê fermî û perwerdeyê. Ji bo vê yekê, hem ji bo zimanê Kurdî û hemû zimanan azadiyê dixwazin."

Niştecihê Amedê Nedîm Esmer jî got, "Em dixwazin ku dewlet zimanê me bike zimanê fermî"

Eyşe Gulerê jî got, "Em jî wekî her gelfî dixwazin bi zimanê xwe bijîn, biaxivin û perwerde bibin."

Piştî daxuyaniyê dildarên zimanê Kurdî li ber stran û awazan govend gerand.

Parlamentoya Iraqê ji bo êrîşa ser cotkarên Kurd civîna awarte li dar dixê

Fraksiyonên li Parlamentoya Iraqê, ji bo gotûbêjkirina êrîşên artêşa Iraqê yê li ser cotkarên Kurd ên Kerkûkê ku dema diçûn nav zeviyên xwe doh 17ê Sibatê rastî êrîşên hovane hatibûn, îmze berhev kirin.

Hate ragihandin ku komên fraksiyonên Iraqê ji bo parlamento bilez li ser rewşê bicive 52 îmze kom kirin û daxwaza wan a civîna awarte hate qebûl kirin.

Hêjayî gotinê ye, tevî ku yasaya vegerandina erdên Kurd û Tirkmenan li Parlamentoyê heftiya borî hatibû pejirandin û Serokomarê Iraqê jî îmze kiribû, doh artêşa Iraqê êrîşî cotkarên ku çûn ser erdên xwe xebatê bikin kir.

Piştî bertekên tund hêzên iraqî neçar man vekişin, lê rageşiya li deverê hîn jî berdewam dike. Berpirsên Herêma Kurdistanê û di serî de Serok Mesûd Barzanî li hember wan kiryarên neyasayî û nemirovane helwesteke tund nîşandan.

Serokê Hikûmetê û Wezîrê Derve yê Fransayê hewldanên pêkanîna kabîneya nû ya hikûmetê gotûbêj kirin

Serokê Hikûmetê û Wezîrê Derve yê Fransayê li Davosê civiyan û çend mijarek gotûbêj kirin.

Îro 23.01.2025ê Serokê Hikûmeta Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî li Davosê li gel Wezîrê Derve yê Fransa Jean-Noel Barrato civiya û Serokê Hikûmetê amaje bi peywendiyên dostane yê di navbera Fransa û herêma Kurdistanê kir û spasiya piştevaniya berdewam a hikûmetê û gelê Fransayê li gelê Kurdistanê kir.

Di civînê de gotûbêj derbarê pêşxistina peywendiyên dualî û serkeftina proseya helbijartinên Parlamentoya Kurdistanê, hewldanên pêkanîna kabîneya nû ya hikûmetê û giringiya çareseriyê pirsgerêkên Herêma Kurdistanê û hikûmeta federal hate kirin.

Serokê hikûmetê teqez kir: "Herêma Kurdistanê, erk û pêbendiyên destûrî yê xwe bi temamî cîhbicîh kirine, ji bo wê pêwîste mafên xelkê Kurdistanê neyên binpêkirin û divê rêz li pêkhateya destûrî ya Herêma

Kurdistanê bê girtin, mûçe û mafên darayî yê xelkê Kurdistanê bê şandin."

Di beşek din a gotûbêjan de nêrîn derbarê guhertinên li Sûriye û Rojhilata Navîn hatin danûstan kirin.

Giyasettîn Sayan: Hilbijartinên Almanyayê yê ve carê gelekî girîng in

Siyasetmedarê ji Mûşa Bakurê Kurdistanê Giyasettîn Sayan ku bi salan e li Almanyayê di nav siyasetê de ye got, "Hilbijartinên Almanyayê yê ve carê gelekî girîng in"

Giyasettîn Sayanê 75 salî sala 1982an di nav çepên Almanyayê de dest bi siyasetê kiriye.

Sayan ji sala 1995an heta 2012an li ser lîsteya Partiya Çep parlamenterê herêma Berlînê bûye.

Siyasetmedarê Kurd Giyasettîn Sayan ji Nûçegihana Rûdawê Peyam Serbestê re behsa xwe û ezmûna xwe ya di nav siyaseta Almanyayê de kir.

"Malbata min hatiye sirgûnkirin"

Giyasettîn Sayan got, "Ez ji malbateke siyasî me. Malbata min li Mûşê salên 1926 û 1927an di şerê Partiya Azadiyê de cih girt ji ber wê yekê hat sirgûnkirin.

Malbata min 5 salan li Îzmîrê

di sirgûnê de ma"

Giyasettîn Sayan di 21 saliya xwe de diçe Berlînê û êdî neziviriyê welêt.

Piştî 24 salên mayîna li Berlînê sala 1984an destûrnameya siyasetnasiyê werdigire.

Ji 1985 heya 1998 karê berpirsiyariya civakî li bajarê Spandauyê kiriye.

Paşê bû yekem parlamenterê ku xwe wekî Kurd nas dike û ji bo doza Kurdan têkoşiyaye li Almanyayê.

Di dema xwe de bû pireke pêwendî û lobiye ji bo Kurdan li Almanyayê.

"Min gelek li ser siyaseta Ewropayê kar kiriye"

Giyasettîn Sayan her wiha got, "Min gelek li ser siyaseta Ewropayê kar kiriye.

Ez hêvî dikim ku Kurd bi Neteweyên Yekbûyî, Yekîtiya Ewropayê, NATO û hemû komên navneteweyî re pêwendiyên çêkin û cihê xwe bigirin."

Hevjîna wî Andreyê jî got,

"Ez bawer im beriya 21 salan me hev nas kir. Wê demê li parlamentoyê gelek çalak bû."

"Ev hilbijartin gelekî girîng e"

Siyasetmedarê xwedî ezmûn amaje bi wê yekê kir ku ev hilbijartinên Almanyayê gelekî girîng in û got:

"Ev hilbijartin gelekî girîng e û dê di jiyana Almanyayê de roleke mezin bilîze.

Ez hêvî dikim ku piştî hilbijartinan partiyên demokratîk ên wekî CDU, Keskan, Sosyal Demokrat û Çepan bi partiyên nijadperest re koalîsyonê çênekin."

Dema mirov bi Giyasettîn Sayan re diaxive, baş fêhm dike ku siyaseta welatekî wekî Almanyayê dikare çî bandorê li herêmeke wekî Herêma Kurdistanê bike ku bi hezaran kîlometreyan jê dûr e.

Sayan di berdewamiya axaftina xwe de got:

"Ji bo diaspora Kurd pêwîst e. Kurdên diyasporayê li diyasporayê dimînin, zarokên wan çêdibin û li diyasporayê dimînin.

Zarokên zarokên wan jî çêdibin û di du nifşên din de eger tu li wan xwedî dernekeve ew dê tîkel bibin û bibin Alman.

Ew dê bibêjin kalên me Kurd bû' û pêwendiya wan bi Kurd û Kurdistanê re namîne.

Ji ber vê pêwîst e em wan bixin kar û rêxistineke mezin ava bikin, dezgeheke kêmneteweyan ava bikin, komeleyên xwe, weqfên xwe, arşîva xwe û dibistanên zarokên xwe ava bikin."

Saadî Pîra: Civînên YNK û PDKê erênî ne

Yekîtiya Niştimanî ya Kurdistanê û Partiya Demokratên Kurdistanê ji bo pêkanîna hikûmeta

dahaftî gavên baş avêtine û ragihand: "Em herdu jî hewl didin ku baweriya di navbera xwe de vegêrin."

Berdevkê Yekîtiya Niştimanî ya Kurdistanê (YNK) Saadî Ehmed Pîra ji medyayê re ragihand: "Ji ber desthilatdariyê di navbera YNK û PDKê de bêbawerî hebû, lê niha ji bo vegeandina wê baweriyê hewl tê dayîn."

Wî zêde kir: "Civîna roja pêncşemê ya şanda bilind a Yekîtiya Niştimanî ya Kurdistanê (YNK) û Partiya Demokrata Kurdistanê (PDK) gelek erênî bû û her du aliyên ji bo nêzîkbûna hevdu gavên baş avêtine."

Berdevk wiha jî got: "Hîn mijarên girîng hene ku ji bo çareser kirina wan ji bo her du serkirdeyên YNK û PDKê bîn vegeandin û bi giştî jî bîrîyar hatiye dayîn pabendî rêkeftinê di navbera me de bin."

Pêr şemiyê 22.02.2025, her du şandên danûstandinan ên Yekîtiya Niştimanî ya Kurdistanê (YNK) û Partiya Demokrata Kurdistanê (PDK) li bajarê Silêmaniyê civînek erênî li dar xistin.

Gotûbêjkirina raporta komîteya hevbeş a her du aliyên, ku têde; Nêrîn û gavên siyasî û îdarî yê girêdayî avakirina kabîneya dehemîn a hikûmeta Herêma Kurdistanê û sazîyên din û her wiha di raportê de têbînîyên şandên danûstandinkar ên her du aliyên hatin pêşkêşkirin û mekanîzmeyên guncaw ji bo çawanîya rêkxistin û lihevkerîna li ser hemû mijaran hatin gotûbêjkirin.

Geştên rasterast di navbera Hewlêr-Atînayê de dest pê kirin

Hate ragihandin ku geştên asmanî yê rasterast di navbera Balafîrxaneyê Navdewletî ya

Hewlêrê û Balafîrxaneyê Navdewletî ya Atînayê de, îro li saet 04.00ê sibehê dest pê kirin.

Balafîra yekem a rêwîyan îro 23yê Sibatê danê sibehê ji Atînayê gihîşt Balafîrxaneyê Navdewletî ya Hewlêrê ku tê de 97 rêwî hebûn. Piştê jî geştê din ji Hewlêrê bi 98 rêwîyan ber bi Atînayê ve birê ket.

Rêveberê Giştî yê Balafîrxaneyê Navdewletî ya Hewlêrê Ehmed Hoşyar ji medya Kurdistanê re ragihand, wê heftane du geştên asmanî di navbera Hewlêrê û Atînayê de bîn kirin.

Hêjayî gotinê ye, di navbera Herêma Kurdistanê û 21 welatan de geştên rasterast asmanî tene kirin. Atîna, paytexta herî nêzîk a Ewropa bo Herêma Kurdistanê ye ku îro yekem geştên rasterast dest pê kirin.

Sefîn Dizeyî: PKK sedemê nêrîamiya Şingalê ye û divê rêkeftina Hewlêrê û Bexdayê bicîh bê

Berpirsê fermangeha peyvendiyan derve yê hikûmeta herêma Kurdistanê Sefîn Dizeyî di hevpeyvînekî li gel BasNewsê de, behsa gotinên konsolê Amerîkayê yê li Hewlêrê dike û amaje bi wê yekê dike ku ji ber PKKê û grubên wê yê çêkdar pirsgrîk di rêkeftina Şingalê de çêbûye.

Sefîn Dizeyî li ser pîrsa daxuyaniyên konsolê Amerîkayê li Herêma Kurdistanê yê di civîneke çapemeniyê de behsa mayîna Amerîkayê ya li Iraqê û herêma Kurdistanê bersivand û ragehand: Ew daxuyaniyê Amerîkayê di cîhê xwe de bûn. Bi awayekî fermî ew daxuyaniyê hatin weşandin û wek helwêstê fermî yê Amerîkayê em wê têdigehin. Ji aliyê din ve ew hema-hengi û piştewaniya bi rêya nûnerîya Kurdistanê li Amerîkayê berê teqezî li wê yekê hatiye kirin, ku di pêşerojê de merasim û civînên me yê din jî dê hebin li gel berpirsên Amerîkayê û dê wan mijaran de axaftinên baş bîn kirin.

Li ser pîrsa BasNewsê ya "Gelo dê vekêşîna Amerîkayê bandorê li ser Kurdistanê bike? Ti niyetek heye ji bo Amerîka xwe vekêşe?" Jî Sefîn Dizeyî ragehand: Mijara xwe vekêşîna û xwe nevekşandina li Kurdistanê mijarekî di çarçoveya guftûgoyên stratejîk ên di navbera Washingtonê û Bexdayê de ye. Divê ew hêzane di çarçoveya darêjandina wek hêza perwerdê, ne ya şer li vê deverê bimînin û wan bixwe jî ragehand ku hêza şerker li Iraqê namîne û hêza perwerdê dê hebe.

Herwaha derbarê pîrsa "Gelo Amerîka nîgeran ji rewşa Şingalê û hebûna PKKê ya waha wek naha, gotinên konsolê Amerîkayê hişyariyekî nû bû ji bo PKKê? Gelo dê ew bikeve warê cîhîkirinê?" de jî Dizeyî ragehand: Derbarê Şingalê de rêkeftina fermî di navbera Hewlêrê û Bexdayê de heye û hikûmeta federal jî piştewanî lê kiriye. Pêngavên baş jî hatine

avêtin ji bo wê rêkeftinê û hêzên hevpeyman jî piştewaniyê lê dikin. wezîrê derve vedike, êdî ew dimîne ser wî welatî, lê nah abi fermî ji me

Lê ji aliyê Bexdayê ve nehatiye cîhîkirin, sedem jî diyare. Bi taybet hin jî grubên çêkdar, rola wan hebûye di bicîhneanîna wê rêkeftinê de. Derveyî wê jî hebûna PKKê sedemê serêşiyê ye û nêrîamiya bajêr e. Divê ew rêkeftinê bicîhanî, kul i bajar jî aramî pêkwere."

Derbarê pîrsa vekirina konsolxaneyê herî mezin a Amerîkayê ya li Hewlêrê û pêngavên kar kirina li wê konsolxaneyê geheştine çî astekî û çî amadekariyek ji bo wê hatiye kirin de jî Berpirsê fermangeha peyvendiyan derve ragehand: Bernameya konsolxaneyê Amerîkayê li Hewlêrê du sale destpê kiriye û karên wan berdewam in û bendewarî hene sala pêş karên wê bi dawî bibe û dê bibe nûnerîya fermî ya Amerîkayê û ev tiştêkî başe wek navendekî dîplomasiya Amerîkayê ya li Kurdistanê ye.

Sefîn Dizeyî derbarê pîrsa "Gelo dê kengî ew konsolxane bê vekirin? Kîjan berpirsê payebilindê Amerîkayê ji bo vekirina wê konsolxaneyê dê bê Kurdistanê?" ragehand: Diyar nîne, lê li gor kevneşopiya dîplomasiyê, serokê wê sazîyê ango wezîrê derve bi fermî vedike. Li hin welatan jî cîgirê

re nehatiye gotin ku dê kî bê vebike."

Li ser pîrsa "Hatina serokomarê Fransayê bo Kurdistanê hûn çawa dinirxînin? Ew peyam çî bû ku li gel xwe anîbû bo Kurdistanê? Vê derbarê de bîrîyar giring çibû?" Sefîn Dizeyî got: Fransa yek ji welatên herî mezin ji konferansa li Bexdayê birêveçû re hat vexwandin, derveyî wê jî hatina serokomarê Fransayê bixwe jî bi wateye û piştewaniya rasterast bo Iraqê û Kurdistanê ye. Macron di civîna xwe ya li Kurdistanê jî bi aşkerayî siyaseta Fransayê aşkera kir, ku piştewanî û piştgirîya welatê xwe ji Kurdistanê re ragehand. Piştê jî li gel Serok Barzanî û serokê herêma Kurdistanê û serokê hikûmetê jî civiya. Serok Barzanî wek serokê netewekî dît, malbatên şehîdan wek malbatên xwedî serweriya welat pênase kir. Hevdiyîna li gel hejmarek jinên Pêşmerge wek nîrx û hêmayên qehremaniya jin bû. hatina vê carê ya Macron dibe zêdetirî du caran serdana serokomarê wî welatî ya ji bo Herêma Kurdistanê. Serdan bixwe piştewaniye bo siyaseta Kurdistanê ya vê demê de ye û ava kirina dostanî û teqezî li wê dostaniyê kirin e.

Hejmara Kurdên ku li Almanyayê hatine hilbijartin bû 7

Li gorî encamên destpêkê yê hilbijartinên Almanyayê, 7 Kurd hatine hilbijartin û dê derbasî parlamentoyê bibin.

Dengdana hilbijartinên giştî yê pêşwext ên Almanyayê doh bi dema Almanyayê saet 18:00an bi dawî bû.

Li Almanyayê di hilbijartinên giştî yê Parlamentoya Federal a Almanyayê de Partiya Yekîtiya Xirîstiyanan (CDU) jî sedî 29ê dangan bi dest xistin û bû partiya yekem.

Partiya Alternatîf ji bo Almanyayê (AfD) ku xwedî nêrîneke rastgir a tund e jî sedî 19,5ê dangan bi dest xistin û bû partiya duyem.

Partiya Sosyal Demokrat (SPD) a Serokwezîr Olaf Scholz jî sedî 16ê dangan bi dest xistin û bû sêyem.

Partiya Keskan (Die Grune) jî jî sedî 13,5ê dangan bi dest xistin û li gorî hilbijartinên 2021ê

dengên wê jî sedî 1,2 kêmbûne.

Partiya Çep jî sedî 8,5, Partiya Demokrat a Azad (FDP) jî sedî 4,9 û Hevpeymanîya Sara Wagenknecht jî jî sedî 4,7ê dangan bi dest xistin.

7 Kurd hatin hilbijartin

Li gorî encamên heta niha, ji Kurdan Cansu Ozdemîr, Gokay Akbulut, Cem İnce, Ferat Koçak û Mîrza Edîs ên ji Partiya Çep,

Qasim Tahîrê ji Yekîtiya Keskan û Serdar Yukselê ji Partiya Sosyal Demokrat hatine hilbijartin.

Serdar Yuksel bi rêya hesabê xwe yê Instagramê diyar kir ku ew bi sedî 33yê dangan hatiye hilbijartin û spasiya piştgirîna xwe kir.

Divê were gotin ku bi tevahî 12 namzedên Kurd hebûn.

Serok Bafil: Têkiliyên xwe bi Komara Çînê re xurt bikin

Serokê Yekîtiya Niştimanî ya Kurdistanê (YNK) Bafil Celal Talebanî pêşwaziya Liu Jeon Konsulê Çînê li Herêma Kurdistanê Iraqê kir.

Di hevdîtîna de tekezî li ser pêşxistina peywendiyên û berfirekîna asoya hevkarîyên di navbera her du aliyan de di hemû waran de ji bo bihêzkirina zêdetir a Herêma Kurdistanê hate kirin.

Di hevdîtîna de Serok Bafil pêzanîna xwe ji bo rola girîng a Komara Çînê û Konsulxaneyê wan li Herêma Kurdistanê anî ziman ku hertim hemahengî û piştgiriya bihêzkirina jêrxana aborî ya Herêma Kurdistanê kiriye û hêvî xwest ku ev peywendiyên han pêşde bibin û mercên guncawtir ji bo kompanî û sermayedarên Çînî dabîn bikin ku bi awayekî bi bandor li Herêma Kurdistanê beşdar bibîndî warê Aborî û çandî de bi awayekî ku xizmeta xelkê herdu aliyan û berjewendiyên giştî bike.

Her wiha Serok Bafil dupat kir ku YNK dixwaze peywendiyên demdirêj di navbera Çîn û YNKê de, bi taybetî di warên dîplomasî, aborî û çandî de, bi awayekî ku xizmeta gelên her du aliyan û berjewendiyên giştî bike, xurt bike û pêş bixe. Di hevdîtîna de dawîn pêşhatên siyasî û ewlekarî yên deverê mijareke dinê vê hevdîtîna bû.

Ateşkese dakikalar kala Îsraîl'den aqilama: Hamas yükümlüklerini yerine getirmediği sürece ateşkesin yürürlüğe girmeyeceği

Gazze'de Îsraîl ile Hamas arasında varılan ateşkes anlaşmasının uygulamaya geçmesi için artık dakikalar sayılıyor. Îsraîl askeri

sözcüsü Daniel Hagari, Hamas yükümlülüklerini yerine getirmediği sürece ateşkesin yürürlüğe girmeyeceğini Îsraîl'in saldırılarına devam edeceğini söyledi.

Arabulucuların hafta içi ateşkes taslağında anlaşıldığının duyurmasına rağmen Îsraîl Gazze'de saldırılarına devam etti ve 80'den fazla Filistinli'yi öldürdüğü bildirildi.

Reuters haber ajansı sınır bölgesinde Îsraîl ordusunun hareketliliği olduğunu aktardı. Gazze'de patlama yaşandığı, sınırdan dumanlar yükseldiği bildirildi.

Îsraîl askeri sözcüsü Daniel Hagari, Hamas yükümlülüklerini yerine getirmediği sürece ateşkesin yürürlüğe girmeyeceğini Îsraîl'in saldırılarına devam edeceğini söyledi.

Filistin halkı, Îsraîl'in kuzey ve güney bölgelerine saldırılar düzenlediğini bildirdi.

ENKS: Divê Kurd di dan û standinan de kevirê bingehîn bin

Encûmena Niştimanî ya Kurd a Sûriyeyê (ENKS) ragihand ku bilezkirin lidarxistina Kongreya Niştimanî ya Sûriyeyê bînpêkirina mafên hevbeş ên mîletê Kurd e û got, "Pêwîst e Kurd di hemû dan û standinan de kevirê bingehîn bin"

Kongreya Niştimanî ya Sûriyeyê dê sibe li Şamê dest pê bike. Kurd wekî take kes hatine vexwendin û ENKS jî bi daxuyaniyekê bilezkirina kongreyê rexne kir û got pêwîst e Kurd di hemû dan û standinan de kevirê bingehîn bin.

ENKSyê amaje bi wê yekê kir ku lidarxistina bilez a konferansê ya bêyî ku beşdariya rasteqîn a hemû pêkhateyan, bi taybetî gelê Kurd, dê nekare pîrsgirêkan çareser bike û armancên xwe bi dest bixe.

ENKSyê tekezî li ser wê yekê kir ku ew piştgiriya dide her hewlek ku bibe derfeta veguhastîna siyasî ya giştî ku dawî li êşên Sûriyeyîyan bîne û bingehê deyne ji bo dewleteke demokratîk a nenavendî ya pîretnîk, pîrayîn û pîrçandî.

"Pêwîst Kurd wekî kevirê bingehîn bin"

ENKSyê da zanîn ku paşguhkirina Kurdan bînpêkirina mafên hevbeş ên mîletê Kurd e û got: "Pêwîst e gelê Kurd ji bo her dan û standîneke rast û ji bo lihevkarîna niştimanî wekî kevirê bingehîn be."

ENKSyê diyar kir ku beşdarên kongreyê nûneriya pêkhateyên Sûriyeyê nakin û got:

"Şandina vexwandîyan bi awayekî bijartî, takekesî û dûrî pîverên zelal ku garantiya nûnerîyê hevseng bike, li ser sûda kongreyê pîrsên bingehîn derdixe holê.

Dema kurt a amadekirinê bê ku mercên beşdarbûyan li ber çav werin girtin, derfetên serkeftina kongreyê lawaz dike."

ENKSyê her wiha destnîşan kir ku her diyalogêke niştimanî ya rasteqîne, bê tevaya pêkhateyên Sûriyê nabe û got:

"Eger çareserkirina mafên rewa yên tevaya pêkhateyan, li ser binemayên zelal neyê gertîkirin nagihe tu armancan."

Di dawîya daxuyaniyê de wiha hat gotî, "Rewşa xirab a Sûriyeyîyan, pêwîstî bi çareseriyê ya bi rêya pêvajoyêke siyasî ya cidî û giştî heye."

Saziya Netewên Yekgirtî, bînpêkirina mafê mirove li Îranê de şermazar kir

Komîteya Sêyem a Kora Giştî ya Saziya Netewên Yekgirtî, bi erêkirina biryarnamê, kiryarên rêjîma Îslamiya Îranê li bînpêkirina mafê mirov, şermazar kir.

Roja Çarşemî 30ê Xezelwerê, Komîteya Sêyem a Kora Giştî ya Saziya Netewên Yekgirtî, bi erêkirina biryarnamê ya pêşniyara dewleta Kanadayê, bi 80 dengên erê, 28 dengên bêalî û 68 dengên nerênî, li dijî rêjîma Îranê li derheq bînpêkirina mafê mirovî li Îranê ji aliyê vê rêjîmê, şermazar kir.

Şermazarkirina rêjîma Îranê ji aliyê Saziya Netewên Yekgirtî li halekê de ye ku welatên wek Kanada, Alman û Saziya Netewên Yekgirtî, li wan çend rojên derbasbûyî de daxwaz ji rêjîma Îranê kiribûn ku sepandina sizaya bidarvekirinê bi ser neraziyan de

bisekinîna û berdevkê dezgeha dad a rêjîmê jî tekezî kiribû ku sepandina wan sizayan dibê bibe sedema rêgirîkirin û poşmanbûnê.

Li vê biryarnamê de îşare bi serkuta tundûtîj a neraziyan û bikaranaîna hêza zêde ya tundûtîjî li dijî neraziyên

aşîtxwazane bi taybet li dijî jin û zarokan hatiye kirin ku divê rêjîma Îranê wan kiryanan bisekinîna.

Li hember de nûneriya rêjîma Îranê, li kora giştî ya Saziya Netewên Yekgirtî de ew biryarnamê şermazar kir! Ku dide xuya rêjîma Îranê ti giringî û bihayekê nade bi mafên mirovî.

Li heyama mehekê de zêdetir ji 145 kes li girtîgehên rêjîmê de hatine bidarvekirin

Rêjîma Îranê li heyama Xezelwerê de zêdetir ji 145 kes li girtîgehên xwede bidarvekirine û ji vê rêjeyê 3 jin bûne û girtiye jî li jêr îşkenceyan de hatiye kuştin. Rêjeya bidarvekirinê li Îranê de li heyama Xezelw-

erê, ji 145 haletan derbas bûye ku 3 ji wan jin bûne û yek jî li girtîgeha îtlaata rêjîmê li bajarê Melekanê de ji aliyê hêzên îtlaatê ve li jêr îşkenceyan de hatiye kuştin. Ew bidarvekirin li halekê de li Îranê de bi rê ve diçin ku li vê hevyê de çendîn welatên cihanê û heta Saziya Mirov a Netewên Yekgirtî, tevî huşdarîdan bi rêjîma Îranê, ew şermazar kirine.

Amara serast a bidarvekirina girtiyan li girtîgehên rêjîmê de ji vê rêjeyê zêdetir e û bi sedema sansora tund û rewşa kontrola dijwar li girtîgehên rêjîma Îranê, gelek caran bidarvekirina girtiyan heta heyameke dirêj nayê zanîn û herwisa qedera hinek kesan jî piştî bêserşûnkirinê, bi nerohnî mane.

Qubad Talebanî: Ciwan egera pêşketina welatê me ne

Berpîrsê Mekteba Sekreteriya Serok Mam Celal ragihand ku rêxistinên civaka sîvîl û

beşdariya çalak ya ciwanan deriyê geşepêdana welatê me vedike.

Qubad Talebanî; Berpîrsê Mekteba Sekreteriya Serok Mam Celal digel hijmarek ciwan û nûnerên rêxistinên civaka sîvîl li sinorê parêzgeha Hewlêrê civiya, û di postek e xwe de li tûra civakî ya Facebookê ragihand ku, bi hêztirkirina rêxistinên civaka sîvîl û çalakkirina rola ciwanan di van rêxistinan de dê rê li ber pêşketina welatê me di warên cuda de veke.

Tekez jî kir ku, bi bêyî civakeke sîvîl ya bihêz û beşdariya zêdetir ya ciwanan di pîrsên curbecur de, pêşketineke siyasî, aborî û civakî ya domdar û rasteqîn pêk nayê.

Rêjîma bidarvekirinan li heyva Xezelwerê ji 131 haletan derbas bû

Rêjîma Îranê ji destpêka heyva Xezelwerê ve heta 27ê heyvê, zêdetir ji 131 kes li

girtîgehên xwe li seranserê Îranê de êdam kirine û li girtîgeha agahî li Melekanê de jî kesek li jêr îşkenceyan de kuşt.

Sibêdeha roja 27ê Xezelwerê, "Rehîm Feqîrî", kurê Sebrî, xelkê gundê Sêwederê ser bi devera Şîpîran a bajarê Selmasê û "Perwîz Berahûyî", xelkê bajarê Zahidane û girtiyekî din ku nasnama wî nehatiye zanîn li girtîgeha rêjîmê li bajarê Bîrcendê de hatine bidarvekirin.

Herwisa li vê rojê de girtiyek ê bi navê "Ferec Sermedî" yê temen 32 salî li girtîgeha rêjîmê li bajarê Zencanê û Mistefa Molayî li girtîgeha navendî ya rêjîmê li bajarê Xuremabadê de hatiye bidarvekirin.

Li sibêdeha roja 26ê Xezelwerê de jî, Mehdî Gîlanî li girtîgeha Lakan a rêjîmê li bajarê Reştê û "Secad Keremî" yê temen 31 salî, li girtîgeha rêjîmê li bajarê Îsfahanê de hatine bidarvekirin.

Rêjîma Îranê ji 1 heta 27ê Xezelwerê, zêdetir ji 131 kes li girtîgehên xwe li seranserê Îranê de bidarvekirine.

Herwisa rêjîma Îranê bi encamdana cinayeteke hovaneya din, kesek ê bi navê "Xefar Ekberî", xelkê Melekanê ser bi bajarê Meraxê li girtîgeha Îdareya agahî ya rêjîmê li bajarê Melekanê de bi qasekî îşkence kirûbûn ku piştî veguhastin bo girtîgeha rêjîmê li bajarê Meraxê bi sedema wan îşkenceyan canê xwe ji dest daye.

Zêdetir ji 200 parêzeran li Îranê daxwaza sekinandina sizaya bidarvekirinê kirin

Zêdetir ji 200 parêzeran ên li dadgehên li Îranê de bi belavkirina nivîseke hevpar rû bi dezgeha dad a rêjîmê, daxwaza hilveşandina sizaya bidarvekirina "Pexşan Ezîzî, Wirîşe Muradî û Şerîfe Mihemdi" kirin.

Pêka rapora "HRANA" yê, 211 parêzeran li Îranê de, bi şandina nivîseke hevpar bo "Muhsiniyê Êjêyî" yê serokê dezgeha dad a rêjîmê, nerizayetiya xwe li hember sepandina sizaya bidarvekirinê bi ser "Pexşan Ezîzî, Wirîşe Muradî û Şerîfe Mihemdi" dane xûya û daxwaza sekinandin û hilveşandina wan sizayên sepandî kirin.

Parêzerên Vajokerê vê nivîsê bi tekezî ragihandine ku birêvebirina sizayên wiha ne bi tenê

dijayeti digel rênimûnî û yasayên îslamî, mirovî û yasayên mafê mirovî heye, belku li dijî sozên navnetewî yê Îranê li warê mafê jîyan û dadgehîkirina dadperwerane ye jî.

Herwisa li benda 3 a vê nivîsê de huşdarî hatiye dan ku li egera birêvebirina wan sizayên sepa-

ndî, dê paşhatên civakî û exlaqî li pey xwe bîne ku ne tenê dê aramiya hundirî û civakî û bêbawerî bi sîstema sizakirin a dadgehan li pey xwe bîne, dê bandoreke mezin a bê vejer li ser yekîtiya netewî û seha cudatîdanî li nav welatiyên Kurd de hebe.

Rêjîma Îranê zêdetir ji 10 nûgihan li bajarê Durûd a Luristanê de binçav kirin

Îtilaata spaha pasdaran a terorîst li bajarê "Durûd"ê, ser bi parêzgeha Luristanê, zêdetir ji 10 nûgihanê jêr temen 18 salî yê wî bajarî binçav kirin û bo ciheke nexuya veguhastin.

Pêka raporên belavbûyî, hêzên dije mirovahî yê îtilaata spaha pasdaran a terorîst li bajarê Durûd"ê ser bi parêzgeha Luristanê, zêdetir ji 10 nûgihanê ku temenê wan jêr 18 saliyê de ye, bi hêceta hilkirina agir li roja 22ê Rêbendanê, binçav kirine.

Pêka raporên xwecihî, heta niha berirsên rêjîmê ti bersivê bi malbatên wan girtiyan nedane û heta niha jî ew nûgihan ji mafê perêzer û hevdîtin digel malbartê, bêpar bûne.

Herwisa li wan raporên de hatiye ku berwajiyê sozên destpêkî yê hêzên îtilaata spaha pasdaran bi wajokirina soza nivîskî, ew nehatine azadkirin, belku hêj bo wan dosyeyê berfireh amade dikin û xuya nîne ku dê çi tohmetan bi wan bidin û

ti sizayekê bi ser wan de bisepînin.

Heta niha bi tenê navê 4 ji wan nûgihanên ên bi navên "Pêyman Hacîwend Xusrewî, Emîrelî Hacîwend, Şayan Hacîwend û Omîd Rizayî" hatiye zanîn.

Sê girtiyên Belûç û du Kurd li girtîgehên rêjîmê li Îranê, hatine bidarvekirin

Rêjîma Îranê 3 ciwanên gelê Belûç û mamostayekî malnişînkirî û ciwanekî dinê yê xelkê bajarê Kirmaşanê li girtîgehên rêjîmê de hatne bidarvekirin.

Sibêdeha roja Çarşemî 18ê Rezberê, "Ehmed Narûyî" yê temen 33 salî, kurê Enwer û her-

wisa Mihemed Ishaq zehî yê temen 31 salî, kurê Yûsif" ên xelkê bajarê Zahidanê û herwisa welatiyekî Kurd ê bi navê "Sefîd Sefayî" yê temen 55 salî û mamostayê malnişînkirî yê xelkê bajarê Hersînê, ser bi bajarê Kirmaşanê, li girtîgeha "Qizilhisar" a rêjîmê li bajarê Kerecê de ji aliyê

rêjîma Îranê ve hatine bidarvekirin.

Herwisa ber hingê jî girtiyekî Kurd xelkê Kirmaşanê bi navê Eşkan Yarî, li girtîgeha rêjîmê li bajarê Hemedan ê de hatibû bidarvekirin.

Herwisa li vê rojê de ciwanekî temen 21 salî yê gelê Belûç ê bi navê "Mehdî Berahoyî", kurê "Cemagul" ê xelkê bajarê "Xaş"ê ku li dema binçavkirinê de 17 salî bûye, li girtîgeha navendiya rêjîmê li bajarê Zahidanê de hatiye bidarvekirin.

Rêjîma dijmirov ya Îranê, roj bi roj, rêje û lezgîniya bidarvekirinan bi taybet girtiyên Kurd û Belûç li girtîgehên xwe li

Rêjîma Îranê salek girtîgeh bi ser "Solmaz Hesenzade" de seband

Dadgeha rêjîma Îranê li bajarê Bokanê de salek girtîgeh bi ser "Solmaz Hesenzade", xweîş-

ka şehîd "Mihemed Hesenzade" ê şehîdê tevgera "Jin Jiyan Azadî"yê de seband.

Taya 101 a dadgeha rêjîmê li bajarê Bokanê, bi tohmata teblîx li dijî rêjîma Îranê, salek girtîgeh bi ser "Solmaz Hesenzade", xweîşka Mihemed Hesenzade" ê şehîdê tevgera "Jin Jiyan Azadî"yê de seband.

Solmaz Hesenzade li roja Sêşemî 23ê Gelawêja 1403 a Rojî, piştî derbasbûna 14 roj ji binçavkirinê, bi danîna barimteya 500 milyon Tumenî û bi awayê demkî heta dawîhatin bi qonaxên pêregehîştin bi dosyeya wê, ji girtîgeha rêjîmê li bajarê Urmîyê hatibû azadkirin.

Herwisa Solmaz Hesenzade li heyama binçavkirinê de 8 rojan dest avêtibû girêva birsîbûnê.

Solmaz Hesenzade li 9ê Gelawêja 1403 digel bavê xwe li dema ku dixwestin bo salvegera şehîdbûna "Mihemed Hesenzade" rêresmekê lidar bixin, ji aliyê hêzên rêjîma Îranê ve hatibûne binçavkirin.

Şehîd Mihemed Hesenzade li temenê 28 saliyê de li 25ê Xezelwera 1401 an, li bajarê Bokanê, li pêvajoya xwenîşandanên seranserî, ji aliyê hêzên rêjîma Îranê ve bi teqeya rasterast hate şehîdkirin.

Iraqê hebûna 130 leşker û efsereşkerî yên rêjîma Esed li Iraqê eşkere kir

Wezîrê Berevaniya Iraqê Sabit Ebasî, hebûna 130 leşkerên Sûriyê ji hêzên rejîma hilweşayî ya

Beşar Esed di nav axa Iraqê da aşkera kir û di hemandemê de nebûna ti pêwendiyekî li gel wezareta berevaniyê ya Sûriyê piştrast dike.

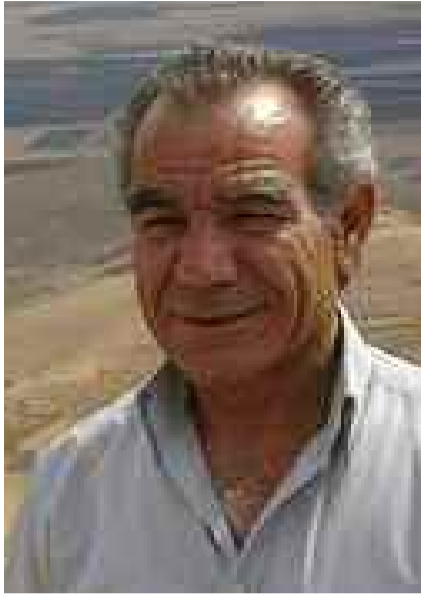
Ev di demekî de ye ku beşek ji medyayan amaje bi dayîna mafê "Mayîna demkî bi sedema mirovî" ji aliyê desthilatdarên Iraqê ve bi dehan efsereşkerî artêşa rêjîma derkirî ya Sûriyê daye, ku li 7 û 8ê kanûna yekem de hewara xwe birine xaka Iraqê.

El Ebasî di daxuyaniyekî de şeva 25.02.2025 ji rojnamevanan re ragehandiye: "Ew efsereşkerî berê yên Sûriyê li Iraqê mane, 130 kesin û piştî hilweşîna rejîma Esed red kirine ku vegerin Sûriyê, bi wê jî li cihên parastîne."

Herwaha dibêje: "Iraqê bijarde daye van efsereşkerî payebilindan di navbera vegehanê yan mayîne, vêgavê red dikin ku vegere, em li dû dîtina çareseriyêke yasayîne ji bo wan."

Wezîrê Berevaniya Iraqê aşkera kiriyê: "Di navbera Wezareta Berevaniyê ya Iraqê û Wezareta berevaniyê ya Sûriyeyê de ti pêwendiyek nîne û li ser vê mijarê ti nîqaş nehatine kirin." Bi rûxandina rêjîma Esed re 2439 leşkerên Sûriyê ji deriyê El-Bukemala reviyabûn Iraqê, piştî 1905 leşker vegeriyan Sûriyê, lê beşeke mezin ji rêzên leşkerî yên rêjîma Esed li Sûriyê hîn winda ne ku yê herî diyarê wan jî Mahîr Esed birayê Beşar Esed e.

Tahir Silêman û 23 Saliya Rojnameya Dîplomat!

Konê Reş

Wek ku diyare ji ber perçebûna Kurdistanê û qedexebûna zimanê Kurdî, çapemeniya Kurdî di sirgunê de avis bûye û zaye..! Ew avisbûn û zabûn bi saya serê welatê û ronakbîrên kurdan yên bi xîret û rûmet destpê kiriyê.. Wek Bedirxaniyên ku gelek kovar û rojname di sirgunê de weşandine ku, rojnameya (Kurdistan/1898) yak u li Misrê derçûye yek ji wa ye. Jixwe Mîr Celadet Bedirxan yê ku bi navê bavê alfabeya Kurdî latînî di Kurdistanê de hatiye naskirin, wî jî di sirgunê de li Şamê kovara xwe (Hawar/1932), bi kurdiya latînî çap û belav kiriyê.. Hewrwiha birayê wî Mîr Dr. Kamîran Bedirxan jî li Beyrûtê rojnamaye (Roja Nû/1942), weşandiye û wiha karwanê çapemeniya bi zimanê Kurdî latînî di sirgunê de destpê kiriyê û gelek kovar û rojname bi alfabeya latînî li Ewropa û dervayî Kurdistanê hatine weşandin wek: Armanc li Swêdê, Hêvî li Parisê, Nûdem li Stockholmê.. Lê sed mixabin ji ber gelek sedeman, temenê wan kovar û rojnameyan kurt bû û di encam de zû hatine rawesandin.. Mebesta min ji vê destpêkê ku, di vê meha Sibatê/2025 de (23) sal di ser weşana rojnameya Dîplomat re derbas dibe. Ev rojname jî, di sirgunê de, li bajarê Bako bişkiwî ye û geş bûye.. Di vî warî de ez spasiya wezareta rewşenbîriya Azerbêcanê dikim ku ev derfet dane kurdên xwe.. Ez jî, ji çend salan ve vê rojnameyê dişopînim, dixwînim û hin caran berhemên xwe tede

belav dikim. Dîplomat; rojnameyêke heftename civakê û siyasî ye. Weşana xwe bi çar zimanan dike; Kurdî, Azerî, Tirkî û Rûsî. Cihê weşana wê li Azerbêcan, bajarê Bako ye, xwedî û berpirsyarê wê rewşenbîrê kurdperwer û zimanhez mamoste Tahir Silêman e. Hejmara pêşî (1), ji berî 23 salan ve, di Sibata 2003an de hatiye weşandin, hejmara dawî (567) di Sibata 2024-an de hatiye çap û belavkirin. Her hejmarekê vê rojnameyê di navera 16-25 rûpelan de ye, naveroka wê li ser zîlana civakî, siyasî, rewşenbîrî û fêrkirina zimanê Kurdî ji xort û keçan re digere.. Tiştê balkêş ku min di vê

ta ku hejmarekê diweşîne.. Xwezî yarmetî pê re bê kirin.. Çi ji hikumeta herêma Kurdistanê be çi ji maldarên kurdan yên bi rûmet be. Di vê derbarê de, ez rewşa wî, ji weşana rojnameya Dîplomat re, wek rewşa Mîr Celadet Bedirx-

rojnameyê de dîtiye ku, di her hejmarekê de 4 rûpel, bi navê (Alfabeya Bi Ferheng), ji bo fêrkirina zarok û nûgihîştîyên kurdan terxan kiriyê. Da ku ew zarokên kurdan yên ku bi Rûsî, Azerî û Tirkî xeber didin û dûrî zimanê Kurdî ketine, li zimanê bav û kalên xwe vegerin û fêrî zimanê kurdî bibin.. Roja îro, weşana û belavkirina vê rojnameyê di nav welatên Qefqasyayê de xweş nîşane ji şêraniya zimanê kurdî, hebûna milletê kurd û bilinkirine ji nav û dengê kurd û Kurdistanê re.. Bêguman xwediyê wê mamoste Tahir Silêman di warê aborî de, baş dijwariyan dikşîne

an ji weşana kovara Hawarê re dibînim; Mîr Celadet Bedirxan jî, dema ku kovara Hawarê li Şamê diweşand, ji ber rewşa aborî neçar dima..! Neçar dima ta ku hejmarekê ji Hawara xwe diweşand..! Bi hêvî me ev yek neyê serê mamoste Tahir Silêman û karibe bi hêsanî, bê asteng û dijwariyên aborî rojnameya xwe Dîplomat biweşîne û berdewam bike.. Di vê 23 saliya derçûna rojnameya DİPLOMAT de ez wî pîroz û bimbarek dikim û dibêjim; xwezî bi dehan yên wek wî di nav me de hebana.

Qamişlo 20/2/2024

Li ser asta Iraqê, Hewlêr bajarê herî kêr hejarî û feqîrî lê heyî ye

Îro 26.02.2025ê Wezareta Plandan a Iraqê çend hûrgiliyên derbarê serjimêriyê de belav kirin ku wek li xwarê hatî ye;

- Nîvhend ango kêmezêde pêkhatiya malbatê li Iraqê 5.9 kes e.
- Nîvhenda xercên mehane ya kesî 248.6 hezar dînarê Iraqê ye.
- Nîvhenda xercên mehane ya malbatê 1 milyon û 467 hezar dînarê Iraqê ye.
- Nîvhenda dahata mehane ya kes li Iraqê 201.3 hezar dînarê Iraqê ye.
- Nîvhenda mehane ya malbatê li Iraqê 1 milyon û 188 hezar dînarê Iraqê ye.
- Bi giştî rêjeya békariya kesên jortirî 15 saliyê sedî 13.5 e.
- Rêjeya wan malbatên ku xwedî karta xorak in li Iraqê sedî 96.4 e.
- Sedî 15.2 ya kesên Iraqê xwedî nexwaşiyên demdirêj in.

- Rêjeya wan malbatên xaniyên xwe hene sedî 77.6 e.
- Parêzgeha Mîsan di asta hejarî û feqîriyê de xwedî rêjeya sedî 40 hejarî asta herî zêde li wê parêzgehê heye, piştî wê jî bi sedî 35.7 ve parêzgeha Babilê duyem parêzgeha herî feqîr e.
- Parêzgeha herî zêde asta hejarî û feqîriyê lê kêr parêzgeha Hewlêrê ye ku sedî 7 e û piştî wê jî parêzgeha Silêmaniyê ye û ew jî sedî 8 ve di rêza duyem de ye.

Konê Reş û pirtûka 33an, bi navê: "Cizîra Binxetê û Jiyana Rewşenbîrî"

Nivîskar Konê Reş pirtûka "Cizîra Binxetê û Jiyana Rewşenbîrî" li Qamişlo imza ji bo nîfşên nû were parastin.. Di pirtûkê de: Rewşa zimanê kurdî piştî şoreşa

babetên derbarê wêje, Zimanê Kurdî û dîrokê cih digirin.

Naveroka vê pirtûka wî bi tevayî, li ser zîlana van mijaran dizivire: Herêma Cizîrê (Binxetê) -Reseniya Kurdan di Cizîrê de - Di Sedsala Dawî de Rewşa Ziman û roj-namegeriya Kurdî -Zimanê Kovara HAWARê -Serhildana Wêjeyê Li Rojava - Rewşa Ziman Piştî 2011an -Cizîr Gencîneyeke ji Folklorê Kurdî re -Wêjeya zarokan li Cizîrê -Bi Kurt Kurmancî, Kiye Rewşenbîr -Hizir û Bîra Azad -Cejna Newrozê Li Rojava -Bandora Nexwendina Bi Zimanê Dê -Bandora Sirgûnê di Wêjeya Kurdî de -Giringiya pêwendiyên Welat û Sirgûnê -Giringiyên wergerê ji bo Kurdan - Rola dengbêjan û Jina Kurd di parastina zimanê Kurdî de -Bandora Kurdên Bakur li Kurdên Rojava -Bandora Serhildana Şêx Seîd -Hebûna mê di Zimanê me de ye û gelek babetên din... Pirtûk bi pêşgotina mamoste Xalis Musewer hatiye neqîşandin û ji 230 rûpelî pêk tê. Pirtûk ji van lehengên pêşeng re hatiye diyarî kirin: Mîr Celadet Alî Bedirxan, Mîr Dr. Kamîran Alî Bedirxan, Cegerxwîn, Osman Sebrî,

Konê Reş

CIZÎRA BINXETÊ Û JIYANA REWŞENBÎRÎ

Ev pirtûka min, li ser zîlana du beşan digere, beşê sereke: erdnîgarî, dîrok û jiyana rewşenbîriyê li Cizîrê û beşê din: çend gotar û danasînên ku min li dor ziman û rewşenbîriya kurdî nivîsandine, dizivîrin. Nêzîkî herêma Efrîna û Kobanî nebûme. Roja îro, bêtrî ji 50 rêxistin, komeleyên jinan, yekîtî û hevberdanê nivîskarên li Rojava û Qamişlo hene, yekê ji wan di warê pratîk de danhev û komkirina zargotina me ji xwe re ne kirîye kar û bar..!
Wek ku diyar e, sal bi sal kalemêr û pîrejînên me, yên ku ew zargotin di tûrikên xwe de parastîye, ji nav me bardîkin.. Nîfşê nû jî, di bibin bandora xwendina zimanê Erebî û teknolojiya nû de dîrî ziman û edebiyata Kurdî ya devîkî (Zarotina Kurdî), dibin.. Ev zargotina ku li hezarê salan vedigere û bi saya wê, zimanê me, dîroka me, hebûn û reseniya me tede kom bûye û kesayetiya mirovê Kurd pê tê naskirin.. Eger ji niha û pênc salên hatî ve, em liqata edebiyata xwe nekînin, emê poşman bibin û em şajiyek mezin di derheqê kultura xwe a devîkî û kesayetiya xwe a Kurdî de dikin.

Konê Reş

**CIZÎRA BINXETÊ
Û JIYANA REWŞENBÎRÎ**
KONÊ REŞ

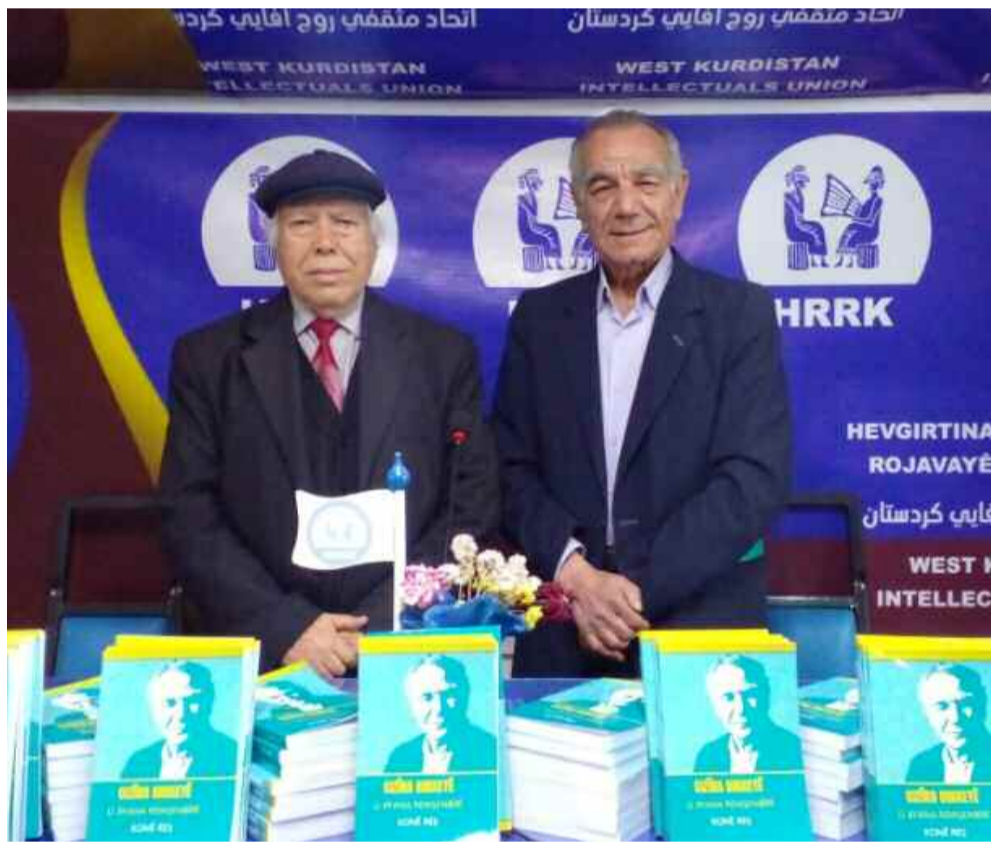

KONÊ REŞ

kir. Roja duşembê 10.02.2025 Yekîtiya Rewşenbîrên Rojavayê Kurdistanê (HRRK) li bajarê Qamişlo merasîmeke îmzekirina pirtûkê bi navê "Cizîra Binxetê û Jiyana Rewşenbîrî", ya nivîskar û helbestvanê kurd Konê Reş li darxist.

Sûriyê, rêûresmên pîrozkirina Newrozê li Sûriyê, bandora nebûna perwerdehiya bi zimanê dayikê.. digel çîrokên gundên

Konê Reş rewşenbîr, nivîskar û helbestvanekî kurd e, di sala 1953an de li gundê Doda yê di navbera Qamişlo û Amûdê de ye, ji dayîk bûye. Navê Konê Reş yê rasteqîn Selmanê Osmanê Abdo ye. Ji encamê kar, xebat û keda di warê kurdewariyê de, bi navê Konê Reş di seranserê Kurdistanê de hatiye naskirin.

Konê Reş, yek ji wan kesên destpêkê di qonaxa me ya nû de ye li Rojava ku piştî Osman Sebrî, Cegerxwîn, Tîrêj, Rezoyê Osê, Deham Ebdulfetah û hwd... ku bi zimanê kurdî nivîsandiye. Li her çar parçeyên Kurdistanê û li derveyî welêt berhemên wî hatine weşandin û belavkirin.

herêma Cezîrê wek: Gundê Hasadê, gundê Xerab Kortê û gundê Abrê. Konê Reş heta niha 33 pirtûk bi zimanên Kurdî û Erebî çap kirine, ku di wan de gelek

Ji berhemên wî herî dawî jî pirtûka bi navê 'Cizîra Binxetê û Jiyana Rewşenbîrî' ye. Ev berhem, lêkolîneke dîrokî li ser kantona Cizîrê û xebata rewşenbîrên wê di warê ziman, kiltûr, çand û wêjeya kurdî de ye. Wek ku min gotiye di 10ê Sibatê/ 2025 de li HRRKê bi ahengekê hate îmzekirin.

Ev pirtûka wî bi kurdî hatiye nivîsandin, li ser jiyana çandî û rewşenbîrî ya herêma Cizîrê ye bi giştî û taybetî li ser Qamişlo û derdora wê radiweste. Herwiha helbestvan Konê Reş diyar kir û got, armanca çapkirina pirtûkê ew e ku mîrata çandî ya kesên ku bi ziman û wêjeya kurdî re eleqedar in,

Qedrî Can û tev hevalên wan re. û Spasiyên gerim ji (Hewgirtina Rewşenbîrên Rojavayê Kurdistanê) re pêşkêş dike.

ALMANYA - Li gorî encamên destpêkê 4 Kurd hatine hilbijartin

Li gorî encamên destpêkê yên hilbijartinên Almanyayê, 4 Kurd hatine hilbijartin û dê derbasî parlamentoyê bibin.

Li Almanyayê di hilbijartinên giştî yên Parlamentoya Federal a Almanyayê de Partiya Yekîtiya Xirîstiyanan (CDU) ji sedî 29ê dangan bi dest xistin û bû partiya yekem.

Dengdana hilbijartinên giştî yên pêşwext ên Almanyayê doh bi dema Almanyayê saet 18:00an bi dawî bû.

Partiya Alternatîf ji bo Almanyayê (AfD) ku xwedî nêrîneke rastgir a tund

e ji sedî 19,5ê dangan bi dest xistin û bû partiya duyem.

Partiya Sosyal Demokrat (SPD) a Serokwezîr Olaf Scholz ji sedî 16ê dangan bi dest xistin û bû sêyem.

Partiya Keskên jî ji sedî 13,5ê dangan bi dest xistin û li gorî hilbijartinên 2021ê dengên wê ji sedî 1,2 kêmbûne.

Partiya Çep ji sedî 8,5, Partiya Demokrat a Azad (FDP) ji sedî 4,9 û Hevpeymaniya Sara Wagenknecht jî ji sedî 4,7ê dangan bi dest xistin.

4 Kurd hatin hilbijartin
Li gorî encamên heta niha, ji Kurdan Ferat Koçak û Mîrza Edîs ên ji Partiya Çep, Qasim Tahîrê ji Yekîtiya Keskên û Serdar Yukselê ji Partiya Sosyal Demokrat hatine hilbijartin.

Serdar Yuksel bi rêya hesabê xwe yê Instagramê diyar kir ku ew bi sedî 33yê dangan hatiye hilbijartin û spasiya piştgirên xwe kir.

Divê were gotin ku bi tevahî 12 namzedên Kurd hebûn.

Rêwiyo!
Kes weke min
Sikak û kolanên
Bajarê min nas nakî;
Ez dizanim
Kîjan meyxane li kû ye
Kîjan çayxane li kû ye û
Kîjan bazarxane li kû ye..
Tariye..
Tariyê bi ronahiyê
Naguherînim
Ez kiryarê ronahiyê me
* * *

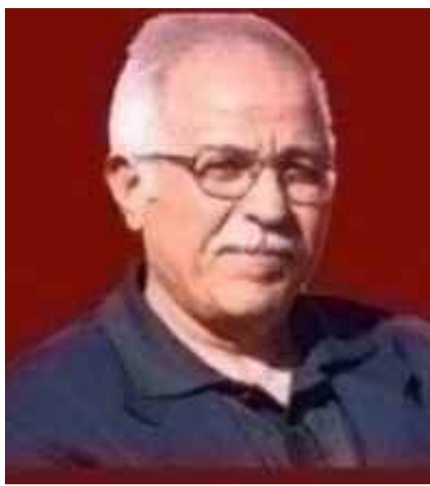
Raweste rêwiyo!
Ev bajarê min e
Tu weke min, bajarê min
Nas nakî..
Ev ne cirîda te ye
Ev cirîda min e
Ez ji te bêtrî
Bajarê xwe û
Welatîyên xwe nas dikim
Dizanim ji kîjan malê
Çend koçber û derbiderî
Li bajarên dinyayê bûne..
Li wan:
Kolanên dimalin
Solan boya dikin
Avaniya ava dikin..
* * *

Raweste Rêwiyo!
Tu weke min
Ciwana, Sîpan û Hozana
Nas nakî
Evên ku
Çixareyan di sikak û
kolanên de difroşin
Ez û wan ji taxekê ne..
Tu weke min
Miho, Hiso û Hemo
Nas nakî
Evên ku
Bilêtên bext û şensî
Li ber dîwaran difroşin
Ew, kurmam û kurxalên min in
Erê rêwiyo, tu weke min
Welatîyên min û
Bajarê min nas nakî..
De hela xwe bide alî ku
di welatê xwe de
bi azadî bijîn,
bi zimanê dê û bavên xwe
xeber bidin û
di avakirina û pêşketina
welatê xwe de kar û
xebatê bikin..

Konê Reş/ Min bi vê helbesta xwe (Rêwiyo!), beşdarî di maratona helbestan ya PEN International (PEN International Marathon in Poem/ 2025) kiriye
Syriya/ Qamişlo 8.2.2025

Diyar dibe ku HUDA PAR Doza Kurd dixê navenda xebata xwe

İbrahim GUÇLU

HUDA PARê di 15-16ê Sibata 2025-an de li Diyarbekirê "Komxebata Çareseriya Însanî ji bo Meseleya Kurd" li darxist.

Gelek siyasatvan, akademîsyên nivîskar, ûlemayên Kurd yên Îslamî, jin, ciwan hatibûn vexwendin.

Ez jî ji bona komxebatê hatibûm vexwendin.

Dema ez çûm salona komxebatê, wêneyên di salona komxebatê de hatibûn daliqandin/darve kirin, ji bona HUDA PARê Peyameke/mesajeke nû ya Kurd-Kurdistanî dida mirov.

Li aliyekî wêneyên serokên neteweyî: Şêx Seîdê Palewî, Selaheddînê Eyyubî, Seyîd Riza, Salih Begê Hênê, Xalid Begê Cibirî, Şêx Ubeydûllahê Nehrî hatibû daliqandin.

Li aliyekî din jî wêneyê serokê civakî û çandî Êdebiyata Kurd yên mufekkir: Seyîd Abdûlkadir, Ubeydûllahê Nehrî, Seîdê Kurdî, Ehmedê Xanî, Feqiyê Teyran, Melayê Cizîrî hatibû daliqandin.

Beriya girêdayî "Meseleya Kurd" konsept bîn peşkeş kirin, mafê axevtinê dabûn beşek mêvanan.

Di vê beşe de, pêşî li ser navê Rêxistinê Sivîl yên Îslamî, Ulemeyekî Îslamî yê Kurd Mehmed Beşiroglu, Biraziyê Seîdê Kurdî axevtin kirin.

Pişt re bi dorê: pêşî Min, pişt re Orhan MÎROGLU, Altan TAN, Abdûlvahap EKÎNCÎ, M. Emîn EKEMEN, Galip ENSARİOGLU axevtin kir.

Ez di heman dem de du caran beşdarî telewîzyona HUDA PARê û telewîzyona Kurdistanê Kanal 8 û TRT KURDÎ bûm.

Pişt re jî Serokê Giştî yê HUDA PARê Zekerîya YAPICIOGLU axevtin kir.

***

Min nêrînên xwe di heman dem de derbarê Meseleya Kurd-Kurdistanê û Komxebata HUDA PARê de di herdu bernameyên Telewîzyona HUDA PARê û di telewîzyonên din de û di hevpeyvînan rojnameya û kovaran da diyar kir û şiroveyên berfireh pêk anîn.

Min di komxebatê de û di bernameyê telewîzyonê û hevpeyvînan de kurdî qise kir.

Nêrînên min anîn ser zimên, bi kurtî nêrînên min yên ji aliya raya giştî ya Kurdperwer û gele me ve li hemû beşên Kurdistanê û Kurdên dinyayê ve tîn zanîn bû.

Min bi taybetî jî di axevtina xwe de diyar kir ku: Meselaya Kurd-Kurdistanê meseleya neteweyekî bê dewlet e, loma jî pirsgrêke hemû Kurdan e û hemû bawerî û sinifên civakî yên Kurdistanê û yên Kurdên bawermend û Îslamparêz in jî. Loma jî divê her kurdek wezîfeya xwe pêk bînin. Her Kurdek, fikren cuda yên Kurd û Bawermendên Kurd jî rêxistinên xwe yên serbixwe xebata xwe ya di derbarê Kurd-Kurdistanê de bimeşînin. Lê li hemberî hevdu şêdetê û çek bi kar nînin.

Neteweya Kurd û Kurdistanê hatine parçe kirin. Dewletên kolonyalist xwestine ku Kurdan ji holê rakin, lê nikarin. Vê yeke jî derxistiyê holê ku Neteweya Kurd, neteweyekî bi hemû hêjayiyên xwe gelek xurt e. Neteweya Kurd xwediyê jiyânê olên cûda û mezhebên cûda ne. Loma Pêkvejiyaneke dewlemend û rengîn li Kurdistanê heye. Loma divê dewletên kolonyalist ji me bitirsin, divê bizanin ku Kurdan nikarin ji holê rakin. Loma jî divê mafên neteweya Kurd nas bikin, dev ji îşgal û îlhakê berdin. Heger bernedîn ew nikarin dijitiya neteweya Kurd ya li hemberî wan bitemirînin. Kurdperwer jî divê bi neteweya xwe bawer bikin û ji bona mafên neteweya xwe kar bikin. Divê hemû kurd û em bizanin ku Neteweya Kurd jî dê rojekê Dewleta xwe wek veqetandina Îsweçê û Norveçê, Çek û Slovakiyayê ava bikin. Divê kurd bi sebir bin û di xebata xwe de domdar bin.

***

Komxebat bi Kurdî û Tirkî hat vekirin.

Di Komxebatê de di çar beşan û di 16 mijaran de Meseleya Kurd bi nêrînên plural hatin peşkeş kirin. Nêrînên ez pê re bûm û ne perê bûm hatin ser zimên. Loma şiroveyan wan nêrînên di komxebatê de de hatine diyar kirin, divê bi awayekî berfireh bîn şirove kirin. Lê ne mijara vê nivîsê min e.

Zimanê komxebatê bi giranî Tirkî bû. Bes min, Mistefa Ebdî yê Rojavayê Kurdistanê, Ulemeyên Îslamî yên Kurd û moderatî Parêzer Mehmed Aktarê mala Şêx Seîd Efendî di axevtina xwe ya destpêkê de kurdî qise kir.

***

Wek tî zanîn ji bona nasyonalîstên Kurd, her deme Meseleya Kurd-Kurdistanê, serxwebûn û azadiya Kurd-Kurdistanê li Bakurê Kurdistanê bûye xebata stratejîk û navendi.

Ev yeka qewimanbdineke

gelek xwezayî bû. Lewra Nasyonalîzma Kurdan jî wek neteweyekî xweser û zelal hat pêşketin.

***

Lê ji bona Kurdên Sosyalîst û Kurdên Îslamî yanî ji bona Kurdên îdeolojîk pêvajoyê cûda bû.

Herdu tevgeran jî bi Tevgerên Sosyalîst û Îslamî yên neteweya serdest ya Tirk re qedera xwe kirin yek û di bin bandora Kemalîzmê û Îslama Nijadperest ya Tevgera Îslamî ya Tirk de bûn.

Pêvajoya veqetandina Sosyalîstên Kurd, di navîna salên 60yî de ji Tevgera Sosyalîst ya Kemalîst û Şoven dest pê kir. Gav û gav pêş ket. Di sala 1969-an de bi avabûna DDKOyan û bi taybetî jî piştî sala 1974-an bi avabûna gelek rêxistinên sosyalist yên Kurd û Kurdistanê rêxistinên serbixwe yên Kurd-Kurdistanê ava kirin. Di xebata xwe de Serxwebûn û Azadiya Neteweya Kurd û Kurdistanê ji bona xwe kirin navend.

***

Ez ji destpêkê de him Tevgera Îslamî ya Kurd û him jî HUDA PARê dişopînim. Demdem derfeta min bû ku ez di derbarê wan de şirove û analîzan jî bi nivîskî û di telewîzyonê de peşkeş bikim.

Loma jî gav bi gav guhertinên di nav wan de pêk hatine û pêk tînin ji nêzik de dişopînim.

Pêvajoya veqetandina Kurdên Îslamî ji Tevgera Îslamî ya Tirkan, dişibe pêvajoya veqetandina Sosyalîstên Kurd ji Tevgera Sosyalîst a Tirkan.

Min di Komxebata HUDA PARê de dît û tespît kir ku Wek Partiyeye Îslamî HUDA PAR, Doza Kurd-Kurdistanê di xebata xwe de dê bike navend.

Qebûl dike ku Meseleya Kurd-Kurdistanê, meselaya hemû Kurdan û hemû rêxistin û tevgerên Kurd-Kurdistanê ne.

Ev pêşketin û guhertineke erênî ye. Divê ji aliya kurdan û kurdpewerên û hemû rêxistinên Kurdistanê yên sekuler ve jî bê şopandin.

***

Ez di wê baweriyê de me ku ji bona vê yekê jî li dijî Komxebatê û encamên Komxebata HUDA PARê jî reaksiyon û êrişên nijadperest hatin rojevê.

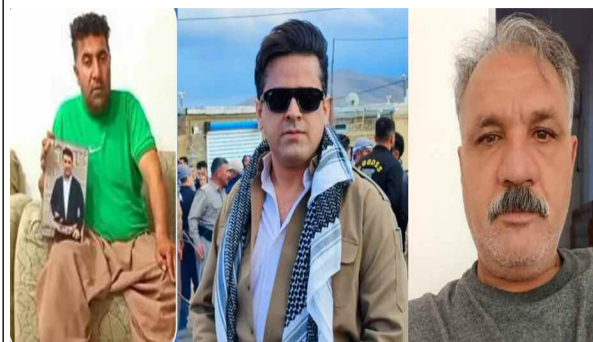
Şewirmendê Serokkomar UÇUM jî dervayî exleqa siyasî û edebî, bi azadiya xweifadekirinê û fikrî neeqeder êriş kir. Êrişê UÇUM, nijadperestî û ji Kurd-Kurdistanê re dijîminî ye.

Ez helwesta UÇUM şermezar û protesto dikim. Divê hemû kurdperwer û rêxistinên Kurdistanê jî UÇUM şermezar û protesto bikin.

Diyerbekir, 19. 02. 2025

Binçavkirina welatîyên Kurd ji aliyê rêjîma Îranê ve berdewam e

2 welatîyên Kurd bo cîbicîkirina sizayên sepandî ji aliyê rêjîma Îranê ve hatine binçavkirin û bi

girtîgehê cihê dîrxistinê hatine veguhastin, herwisa rêjîmê birayê şehîdekî şoreşa Jînyayê binçavkirin.

Pêka rapora Kurdpayê, roja Şemî 27ê Rêbendanê "Ehmed Elîzade", mamostayê xwedî ezmûn û çalakvanê sendîkaya maostayan ê xelkê bajarê Avdananê, bi armanca cîbicîkirina sizaya 2 sal dîrxistin ku ji aliyê rêjîma Îranê ve bi ser de hatiye sepandin, bo bajarê "Fenûc"ê ser bi parêzgeha Sîstan û Belûçistanê, hate veguhastin û xwe bi dadgeha rêjîmê li wî bajarî da nasandin.

Herwisa li vê rojê de "Şêro Tabnak" ê girtiyê berê yê siyasî, piştî banghêjîkirin bo dadgeha giştî û înkîlab a rêjîmê li bajarê Bokanê, bi armanca cîbicîkirina sizaya 4 heyv girtîgehê ya sepandî ji aliyê rêjîmê, bo girtîgeha rêjîmê li bajarê Bokanê hate veguhastin.

Li roja Yekşemî 28ê Rêbendanê, Cewad Siwarî, birayê şehîd "Fuad Siwarî" yê şehîdê tevgera "Jin Jiyan Azadî"yê, piştî gefgwarin û banghêjîkirin bo îdareya îtîlaat a rêjîmê li bajarê Dîwanderê, hate binçavkirin û bo ciheke nexuya hate veguhastin û li derheq sedema banghêjîkirin, tohmetên sepandî û cihê zagirtina wî, ti zan-yariyek li ber dest nîne.

Şeîd "Fuad Siwarî", li 28ê Xezelwera sala 1401 a Rojî li pêvajoya şoreşa "Jin Jiyan Azadî"yê de bi teqeya rasterast a hêzên hov ên rêjîma Îranê li bajarê Dîwanderê de hate şehîdkirin.

Ajansa Enerjiya Etomê: Îran gihîştîye asteke bilind a mehandina uranyumê

Kanala El-Erebiye ragehandiyê, Ajansa Navneteweyî a Enerjiya Etomê di raporteke

amaje bi wê kiriye, Îranê di nav sê mehan de stokên xwe yên uranyuma mehadina ji sedî 60 angoyê 92.5 kîloyan zêde kiriye.

Ajansa Navneteweyî ya Enerjiya Etomî îro 26.02.2025, di raporteke xwe ya salane de ragehandiyê: Depoyên uranyoma mehandî ya ji aliyê Îranê ve, bi awayekî nîgeranker zêde bûye, di wê dema ku Tehranê di meha kanûna duyem de ragehand ku dê mihandinê leztir bike.

Di 8ê Sibata de, kombûna giştî ya uranyumê gihîştîye 274,4 kîlogram, li gorî 182,2 kîlo sê meh berê, ku nîşana lezbûna rêjeyên hilberîn û dewlemendkirinê ye.

Pisporê Karûbarên Îranê yê Koma Krîzê ya Navneteweyî ji ajansa France Press re ragehandiyê: Îran niha her meh ji sedî 60 uranyuma mehandî ku tîra çekirina çekên nukleerî dike hildiberîne, ev jî di demekî de ji sedî 90 zêde bibe.

Rêvebirê giştî yê ajansa navneteweyî ya enerjiya etomî, Rafael Grossi dilgiranîya xwe ya kûr derbirî ku Îranê tevî eşkerekirina amadebûna xwe ji bo gotûbêjîkirina li ser destbikarkirina 4 mufetîşên din ên pispor qebûl nekiriye.

Durûtiya desthilatdaran

Bêwar Barî Teyfûrî

Li ser dîrok, çand, erdnîgarî û tunekirina netewa kurd, tirka bi xapandinê ji xwe re jîyanek rihet, împêriya û bi destê zordanan komar, dewlet ava kirine û bi salane hewl didin netewa kurd ji holê rakin, vemrînin lewra kurda ji xwe re tehlûke dibînin.

Kurd netewek kevnar û dîrokîye, nijadek (orjînale) saf û paqije. Dîrok û çandek kurda kûr û dewlemend heye.

Netewa bê dîrok, bê çand bê ruhe, mehkûmê mirinêye. Dîrok û çandek me zindî heye. Mirovên bi sîyanet ji vê şerefê werdigirin. Beqî vê dîrok û çandê kurd îro nefesê distînin. Dijmina hertim hewl dan me ji çand û dîroka xwe, ji resana xwe dûr bixin me ji jîyanê qut bikin lê xastekên wan ji bo wan bûn xewn û xiyal.

Kurda hertim mirovahîyê re bi dilsozî xizmet kirine, kesayetên giranbuha dîyarî dîrokê kirine. Îro jî kurd mirovahîyê re xizmetek balkêş û bêhempa dikin.

Kurda çend cara mehvera(çerxa) dîrokê ber bi başîyêva zivirandine. Îro jî li Rojhilata Navîn ev mîsya (berpîrsîyarî) kurda hildaye li ser xwe, bi cesaret hemberî pergala dagirkerîyê-a gerdûnî şoreşê dikin. Torîvanê vê pergala bê edeb, bê exlaq desthilatdaran bi hêzin. Ev hêzana eşkera li ser xwîna milyonan bazar vekirine alema me bi tehlûkên mezin ve asê kirine. Lê kurd hewil didin pêkhatayên herêmên xwe jî ji van mirovxuran rizgar bikin. Bi bawerî, bi îsrar dijî vê pergale

rawestîyane. Kurd torîvan û terefdarê edalet û aşîyêne. Pey hawqas zulm, zor, tehtîd, înkâr û hovîtîyê kurda tekrar-tekar destê biratîyê, aşîyê, wekhevîyê dirêjî zordara, dagirkerîyê, lê derbarê kurda de dest ji nîyeta xwe ya xirab bernedane. Bangawazîya kurda ya qenc bê bersîv hîştine, kurd wek netewek qebûl nekirine. Dahatûya xwe tunekirina kurda da dîtîne û li ser vê raman û hes-tên xwe ne însanî sekinîne.

Ruhê kurda yê azadîyê ne tê kirîn û firotanê, ne jî têk diçe, daîmî li hemberî zulm-zor û neheqîyê berxwedare, bi edaletê nefesê distîne, aşîqê rastîyê ye.

Kurda hemîşe hewl dane tevgerê hûmanîst bidin dasekinandin. Di dîrokêda kurd wek maqûlên mirovahîyê tên pênasakirin. Nirxê kurda heye.

Kurda hertim hewl dane jîyanê berbi başîyê ve vebugehirin, jîyan bi wate kirine, bi nirxên watedar û balkêş ve xemilandine. Kurd sembola jîyana bi heq û paqijin, durustin.

Kurd heyîn û xemla çand û dîroka pir netewanin. Mînak: tirk, azer, fars, ereb, ermenî û yên din, kurd lema jî layîqî nirxandinêne.

Kurd îro li hemberî pergala dagirkerîyê şoreşkere.

Êrîşa li ser Rojava êrîşa li ser kurdîyê ye, êrîşa li ser hemû kurdane. Di vê êrîşê de dest xetê dewletên desthilatdar jî hene (Îmza dewletên navnetewî heye). Li hemberî vê êrîşê bangawazîya yekbûnê ya kesayetên kurd bi cîda ye, wacibe. Bangawazîyê dîrokîyê. Pêk nehatina yekbûnê zeîfbûna kurda xuya dike, kurd paşda hîştîye. Altindarî, serkeftin, pêşeroj yekbûnêdaye. Her gel çarenûsa xwe tayîn dike.

Kurd çalakiyê mezindane.

Dujminên kurda ji hovîtîyê venakişin, ji kirinên xwe dest bernadin. Dewletên navnetewî jî bi hestên kurdara dileyizin. Hawqas êrîş, bûyer, qirkirin, neheqî diqewimin li hemberî kur-

dan li Rojava, lê hêzên gerdûnî xwedêbernegiravî yên dêmokrat bê dengîn. Ev bêdengîya wan jî dide îsbat kirinê de ku ewana jî êrîşkar re hevpar û hemkarin. Dunya me kirine mulkê zalima. Di dijî netewa kurd neheqîyêke dîrokî berdewame. Li ser kurda leyistikne gewre têne kirin. Îro li hemberî netewa kurd li pêş çavê alemê zulmên mezin diqewimin. Di temsîla komara Tirkîyeyê de NATO jî êrîşî kurda dike, her roj Rojava tê gulebaran û topbaran kirin, bi dehan kurd têne kuştin, avayî tên wêran kirin. Lê (xwedêbernegiravî) hêzên dêmokratîk vê çavê xwe digirin, xemsarin, hewleke cîddî nîşan nadin, tenê vala-vala diaxivin. Naxwazin pêşîya vê zulmê bigirin. Meselek jî heye: "Kêvrîşkê re dibêjin bireve, teji re jî dibêjin bigire". A bi vî awayî jî bi kurda re tevdigerin.

Lê şer çiqasî giran û dirêj dibe kurd hawqasî nêzikî hevdu dibin, êş çiqasî mezin dibe kurd hewl didin bi dilsozî piştgirîya hevdu bikin, tifaq pêşda tê yekbûnê ava dibe, gel têdigêhije xwe-firoş û xayîna zelal dibîne û netîcekê derdixe.

Dujminên kurda hewl didin bi êrîşan, bi derewan bi destê xwe-firoşan vê berxwedana kurdan bişkêne. Lê netewa kurd roj bi roj xurt dibe, ji rêya ku danîye pêşîya xwe jê danegere. Ev rêya azadî û wekhevîyêye.

Belê dewletên serdest cehd dikin bi wesîla dewleta Tirk bi destê xayîn û bê fehmên kurd Rojava zeîf bikin. Dixwazin kurda lawaz bikin ku ji bo berjewendîyên xwe qirêj ji hêzên kurda bi kar bînin. Lewma jî bi her awayî dixebitin hêzên kurda li bin bandor û nezerata xwe de xayîkin. Rûdanên ku îro li Sûriyê diqewimin vê dîdemê zelal dide xuya kirin. Lê kurd dengê edaletêne, dijî zulm, zorê şoreşgerê dîrokîne.

Rojava di cîhana bê xweda, bê wîcdan, bê exlaq, bê tore, bê dad û durû re rû bi rû maye.

Berdewam dike...

Nehle Efendî: Bi henardekirina petrola Kurdistanê ve ti bahaneyekî Bexdayê ya ji bo neşandina budceyê namîne

Parlamentera Kurd behsa şandina petrola Kurdistanê dike û dibêje destpêkirina proseya

henardekirina petrola Herêma Kurdistanê ti bahaneyekî ji bo neşandina budceya Herêma Kurdistanê ya ji aliyê hikûmeta Iraqê ve nahêle.

Endama Parlamentoya Iraqê ya ser bi fraksiyona PDKê Dr Nehle Efendî ji BasNewsê re ragehand, rêkeftina vê dawiyê ya navbera Hewlêr û Bexdayê, bi hemahengiya kompaniyên derxistina petrolê yên li Kurdistanê bûye, ji bo wê di demekî her nêzik de şandina petrolê dest pê dike bo benderên cîhanê û ew jî piştî rêkeftina dawî ya navbera herdu wezaretan bo çêkirina boriyan û dawî anîna pirsgerê teknîkî dê pêkbê.

Dr. Nehle Efendî got: "Bi destpêkirina şandina petrolê êdî ti bahane ji bo neşandina beşa budceya Herêma Kurdistanê namîne û êdî pêwîste li gel xercên berhemînanê û şandina petrolê budceya veberhênanê jî ji bo Herêma Kurdistanê bê şandin."

Parlamentera kurd behsa wê yekê jî kir ku pêwîste hikûmeta federal a Iraqê bi yasaya budceyê ve pêwend be û derveyî mûçe bi giştî beşa Herêma Kurdistanê ya di budceya giştî ya Iraqê de jî bişîne.

Rêjîma Îranê li 2 rojan de zêdetir ji 10 kes li girtîgeha Qizilhisar a rêjîm de bidar vekirine

Rêjîma Îranê li rojên Çarşemî û Pêncşemî li heftiya derbasbûyî de zêdetir ji 10 giriyan li

girtîgeha Qizilhisar a rêjîmê li bajarê Kerecê de bidar vekirine.

Pêka rapora "Hengaw"ê li roja Pêncşemîya heftiya derbasbûyî, welatîyekî Kurd ê bi navê "Arif Zeiferanlû" temen 39 salî, xelkê bajarê Qûçanê û rûniştîyê bajarê Melardê, "Mihemed Berahûyî" temen 35 salî xelkê bajarê Zahidanê û "Husên Sasanî" xelkê bajarê Têhranê, li girtîgeha Qizilhisar a rêjîmê li bajarê Kerecê de hatine bidarvekirin.

Herwisa li roja Çarşemiyê de jî welatîyekî Kurd ê bi navê "Husên Yawerî", temen 28 salî, xelkê bajarê Kirmaşanê û "Bêhrûz Mihemedî" xelkê bajarê Têhranê, li vê girtîgeha rêjîmê de hatine bidarvekirin.

Bilî bidarvekirina wan girtiyan,rojnameya Hemşehrî ya ser bi rêjîma Îranê jî bi belavkirina nûçeyekê dabû zanîn ku 3 kes ku 2 ji wan xelkê Efxanîsatê bûne li roja Çarşemiyê de hatine bidarvekirin, lê navê wan girtiyan belav nekiriye.

Li Sûriyê goreke din a komî hate dîtin: 50 term tê de ne

Hate ragihandin ku li bajarê Îzrai yê girêdayî Dera ya Sûriyê, gorek komî hate dîtin ku tê texmînkirin zêdetir 50 term tê de hene.

Li gorî nûçeya ajansa SANA ya Sûriyê, 5 cenaze tenê ji gorê hatine derxistin û ji ber rewşa nebaş a hewayê derxistina cenazeyên din asteng bûye.

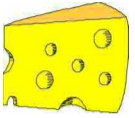
Hêjayî bibîrxistinê ye, Çîleya îsal jî li bajarê Senemên ê bakurê Derayê goreke komî hatibû dîtin.

16ê Kanûna 2024an li mezreya Kiwêfî ya derdora bajarê Îzrail ku di bin kontrola çekdarên Dîfa El Wetenî de bû goreke din a komî hatibû dîtin. Di gorê de jin û zarok jî di nav de 31 cenaze hatibûn derxistin.

LÜĞƏTLİ ƏLİFBA-ALFABÊYA BI FERHENG

Pp

penîr

Ev çiyey? Ev penîre.
Bu nədir? Bu pendirdir.
Что это? Это сыр.
What is it? It is a cheese.

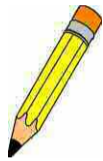
pîvaz

Ev çiyey? Ev pîvaze.
Bu nədir? Bu soğandır.
Что это? Это лук.
What is it? It is an onion.

perçemek

Ev çiyey? Ev perçemeke.
Bu nədir? Bu yarasadır.
Что это? Это летучая мышь.
What is it? It is a bat.

pênûs

Ev çiyey? Ev pênûse.
Bu nədir? Bu qələmdir.
Что это? Это карандаш.
What is it? It is a pencil.

Qq

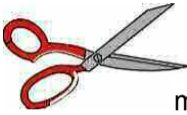

beq

Ev çiyey? Ev beqe.
Bu nədir? Bu qurbağadır.
Что это? Это лягушка.
What is it? It is a frog.

Ev çiyey? Ev qaze.
Bu nədir? Bu qazdır.
Что это? Это гусь.
What is it? It is a goose.

meqes

Ev çiyey? Ev meqese.
Bu nədir? Bu qaşçıdır.
Что это? Это ножницы.
What is it? It is a scissors.

portqal

Ev çiyey? Ev portqale.
Bu nədir? Bu portağaldır.
Что это? Это апельсин.
What is it? It is an orange.

Rr

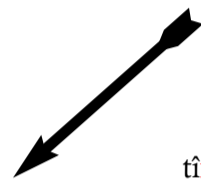
şêr

Ev çiyey? Ev şêre.
Bu nədir? Bu şirdir.
Что это? Это лев.
What is it? It is a lion.

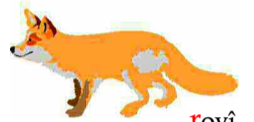
kêwrîşk

Ev çiyey? Ev kêwrîşke.
Bu nədir? Bu dovşandır.
Что это? Это заяц.
What is it? It is a rabbit.

tîr

Ev çiyey? Ev tîre.
Bu nədir? Bu oxdur.
Что это? Это стрела.
What is it? It is an arrow.

rovî

Ev çiyey? Ev roviye.
Bu nədir? Bu tülküdür.
Что это? Это лиса.
What is it? It is a fox.

Ss

sêv

Ev çiyey? Ev sêve.
Bu nədir? Bu almadır.
Что это? Это яблоко.
What is it? It is an apple.

stêrk

Ev çiyey? Ev stêrke.
Bu nədir? Bu ulduzdur.
Что это? Это звезды.
What is it? It is a star.

şûr

Ev çiyey? Ev şûre.
Bu nədir? Bu qılıncdır.
Что это? Это меч.
What is it? It is a sword.

şeh

Ev çiyey? Ev şeye.
Bu nədir? Bu daraqdır.
Что это? Это гребешок.
What is it? It is a comb.

tîr

Ev çiyey? Ev tiriye.
Bu nədir? Bu üzumdür.
Что это? Это виноград.
What is it? It is a grape.

tûtî

Ev çiyey? Ev tûtiye.
Bu nədir? Bu tutuqşudur.
Что это? Это попугай.
What is it? It is a parrot.

se

Ev çiyey? Ev seye.
Bu nədir? Bu itdir.
Что это? Это собака.
What is it? It is a dog.

sêvik

Ev çiyey? Ev sêvike.
Bu nədir? Bu kartofdur.
Что это? Это картофель.
What is it? It is a potato.

şîr

Ev çiyey? Ev şîre.
Bu nədir? Bu süddür.
Что это? Это молоко.
What is it? It is a milk.

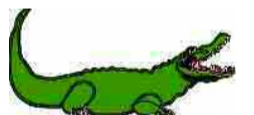
şûşe

Ev çiyey? Ev şuşeye.
Bu nədir? Bu şüşədir.
Что это? Это стекло.
What is it? It is a glasses.

pirtûk

Ev çiyey? Ev pirtûke.
Bu nədir? Bu kitabdır.
Что это? Это книга.
What is it? It is a book.

tîmsal

Ev çiyey? Ev tîmsahe.
Bu nədir? Bu tîmsahdır.
Что это? Это крокодил.
What is it? It is a crocodile.

Uu

utî

Ev çiyey? Ev utiye.
Bu nədir? Bu ütüdür.
Что это? Это утюг.
What is it? It is an iron.

guh

Ev çiyey? Ev guhe.
Bu nədir? Bu qulaqdır.
Что это? Это ухо.
What is it? It is an ear.

Ûû

bilûr

Ev çiyey? Ev bilûre.
Bu nədir? Bu tütəkdir.
Что это? Это свирель.
What is it? It is a pipe.

brûsk

Ev çiyey? Ev brûske.
Bu nədir? Bu ıldırımır.
Что это? Это молния.
What is it? It is a lightning.

Vv

çav

Ev çiyey? Ev çave.
Bu nədir? Bu gözdür.
Что это? Это глаз.
What is it? It is an eye.

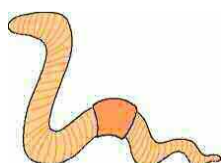
keVc

Ev çiyey? Ev keVoke.
Bu nədir? Bu göyərçindir.
Что это? Это голубь.
What is it? It is a pigeon.

gul

Ev çiyey? Ev gule.
Bu nədir? Bu güldür.
Что это? Это цветы.
What is it? It is a flower.

kurm

Ev çiyey? Ev kurme.
Bu nədir? Bu qurddur.
Что это? Это червяк.
What is it? It is a worm.

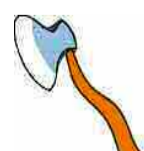
çûk

Ev çiyey? Ev çûke.
Bu nədir? Bu quşdur.
Что это? Это птица.
What is it? It is a sparrow.

dupişk

Ev çiyey? Ev dupişke.
Bu nədir? Bu əqrəbdır.
Что это? Это скорпион.
What is it? It is a scorpion.

biVir

Ev çiyey? Ev biVire.
Bu nədir? Bu baltadır.
Что это? Это топор.
What is it? It is an axe.

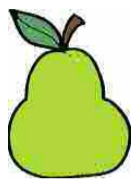
berçavik

Ev çiyey? Ev berçavike.
Bu nədir? Bu eynəkdir.
Что это? Это очки.
What is it? It is glasses.

LÜĞƏTLİ ƏLİFBƏ-ALFABƏYA BI FERHENG

Hh

hirmê

Ev çîye? Ev hirmêye.
Bu nədir? Bu armuddur.
Что это? Это груша.
What is it? It is a pear.

hirç

Ev çîye? Ev hirçe.
Bu nədir? Bu ayıdır.
Что это? Это медведь.
What is it? It is a bear.

li

dil

Ev çîye? Ev dile.
Bu nədir? Bu ürəkdir.
Что это? Это сердце.
What is it? It is a heart.

lepik

Ev çîye? Ev lepîke.
Bu nədir? Bu əlcəkdir.
Что это? Это перчатки.
What is it? It is gloves.

îi

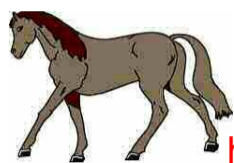
dîk

Ev çîye? Ev dîke.
Bu nədir? Bu xoruzdur.
Что это? Это петух.
What is it? It is a cock.

îsot

Ev çîye? Ev îsote.
Bu nədir? Bu bibardır.
Что это? Это перец.
What is it? It is a pepper.

hesp

Ev çîye? Ev hespe.
Bu nədir? Bu atdır.
Что это? Это лошадь.
What is it? It is a horse.

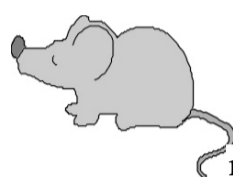
hêştir

Ev çîye? Ev hêştire.
Bu nədir? Bu dəvədir.
Что это? Это верблюд.
What is it? It is a camel.

ling

Ev çîye? Ev linge.
Bu nədir? Bu qıçdır.
Что это? Это нога.
What is it? It is a leg.

mişk

Ev çîye? Ev mişke.
Bu nədir? Bu siçandır.
Что это? Это мышь.
What is it? It is a mouse.

gustîl

Ev çîye? Ev gustîle.
Bu nədir? Bu üzükdür.
Что это? Это кольцо.
What is it? It is a ring.

keştî

Ev çîye? Ev keştîye.
Bu nədir? Bu gəmidir.
Что это? Это пароход.
What is it? It is a ship.

Jj

jûjî

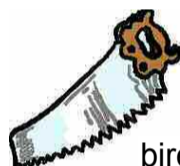
Ev çîye? Ev jûjîye.
Bu nədir? Bu kîrpidir.
Что это? Это ёжик.
What is it? It is a hedgehog.

roj

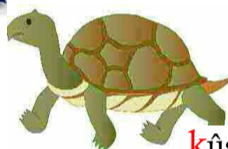
Ev çîye? Ev roje.
Bu nədir? Bu günəşdir.
Что это? Это солнце.
What is it? It is the sun.

Kk

birek

Ev çîye? Ev bireke.
Bu nədir? Bu mişardır.
Что это? Это пила.
What is it? It is a saw.

kûsî

Ev çîye? Ev kûsiye.
Bu nədir? Bu bağadır.
Что это? Это черепаха.
What is it? It is a tortoise.

lêv

Ev çîye? Ev lêve.
Bu nədir? Bu dodaqdır.
Что это? Это губы.
What is it? It is a lip.

lîmor

Ev çîye? Ev lîmone.
Bu nədir? Bu limondur.
Что это? Это лимон.
What is it? It is a lemon.

rojname

Ev çîye? Ev rojnameye.
Bu nədir? Bu qəzetdir.
Что это? Это газета.
What is it? It is a newspaper.

kevjal

Ev çîye? Ev kevjal.
Bu nədir? Bu xərcəngdir.
Что это? Это краб.
What is it? It is a crayfish.

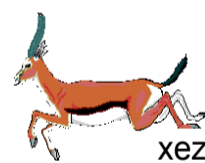
kund

Ev çîye? Ev kunde.
Bu nədir? Bu bayquşdur.
Что это? Это сова.
What is it? It is an owl.

kevçî

Ev çîye? Ev kevçîye.
Bu nədir? Bu qaşıqdır.
Что это? Это ложка.
What is it? It is a spoon.

xezal

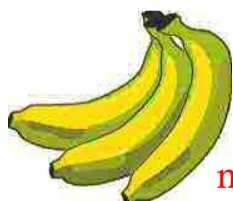
Ev çîye? Ev xezale.
Bu nədir? Bu ceyrandır.
Что это? Это джейран.
What is it? It is a deer.

kûlî.

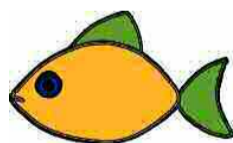
Ev çîye? Ev kûlîye.
Bu nədir? Bu çəyirtkədir.
Что это? Это саранча.
What is it? It is a grasshopper.

Mm

mûz

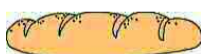
Ev çîye? Ev mûze.
Bu nədir? Bu banandır.
Что это? Это банан.
What is it? It is a banana.

masî

Ev çîye? Ev masîye.
Bu nədir? Bu balıqdır.
Что это? Это рыба.
What is it? It is fish.

Nn

nan

Ev çîye? Ev nane.
Bu nədir? Bu çörəkdir.
Что это? Это хлеб.
What is it? It is bread.

trên

Ev çîye? Ev trêne.
Bu nədir? Bu qatardır.
Что это? Это поезд.
What is it? It is a train.

Oo

ode

Ev çîye? Ev Odeye.
Bu nədir? Bu otaqdır.
Что это? Это комната.
What is it? It is a room.

otobûs

Ev çîye? Ev Otobûse.
Bu nədir? Bu avtobusdur.
Что это? Это автобус.
What is it? It is a bus.

gamêş

Ev çîye? Ev gamêşe.
Bu nədir? Bu camışdır.
Что это? Это буйвол.
What is it? It is a buffalo.

meymûn

Ev çîye? Ev meymûne.
Bu nədir? Bu meymundur.
Что это? Это обезьяна.
What is it? It is a monkey.

hûrbivîn

Ev çîye? Ev hûrbivîne.
Bu nədir? Bu zərrəbindir.
Что это? Это лупа.
What is it? It is a magnifying-glass.

reng

Ev çîye? Ev reñge.
Bu nədir? Bu boyadır.
Что это? Это краска.
What is it? It is a colour.

sol

Ev çîye? Ev sOle.
Bu nədir? Bu ayaqqabıdır.
Что это? Это обувь.
What is it? It is a shoe.

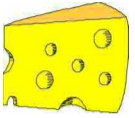
top

Ev çîye? Ev tOpe.
Bu nədir? Bu topdur.
Что это? Это мяч.
What is it? It is a ball.

LÜĞƏTLİ ƏLİFBA-ALFABÊYA BI FERHENG

Pp

penîr

Ev çiyey? Ev penîre.
Bu nədir? Bu pendirdir.
Что это? Это сыр.
What is it? It is a cheese.

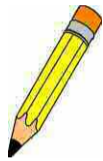
pîvaz

Ev çiyey? Ev pîvaze.
Bu nədir? Bu soğandır.
Что это? Это лук.
What is it? It is a onion.

perçemek

Ev çiyey? Ev perçemeke.
Bu nədir? Bu yarasadır.
Что это? Это летучая мышь.
What is it? It is a bat.

pênûs

Ev çiyey? Ev pênûse.
Bu nədir? Bu qələmdir.
Что это? Это карандаш.
What is it? It is a pencil.

Qq

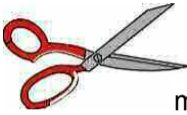

beq

Ev çiyey? Ev beqe.
Bu nədir? Bu qurbağadır.
Что это? Это лягушка.
What is it? It is a frog.

Ev çiyey? Ev qaze.
Bu nədir? Bu qazdır.
Что это? Это гусь.
What is it? It is a goose.

meqes

Ev çiyey? Ev meqese.
Bu nədir? Bu qaçıdır.
Что это? Это ножницы.
What is it? It is a scissors.

portqal

Ev çiyey? Ev portqale.
Bu nədir? Bu portağaldır.
Что это? Это апельсин.
What is it? It is a orange.

Rr

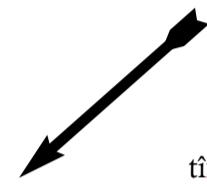
şêr

Ev çiyey? Ev şêre.
Bu nədir? Bu şirdir.
Что это? Это лев.
What is it? It is a lion.

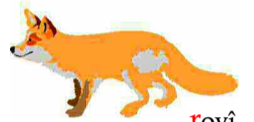
kêwrîşk

Ev çiyey? Ev kêwrîşke.
Bu nədir? Bu dovşandır.
Что это? Это заяц.
What is it? It is a rabbit.

tîr

Ev çiyey? Ev tîre.
Bu nədir? Bu oxdur.
Что это? Это стрела.
What is it? It is a arrow.

rovî

Ev çiyey? Ev roviye.
Bu nədir? Bu tülküdür.
Что это? Это лиса.
What is it? It is a fox.

Ss

sêv

Ev çiyey? Ev sêve.
Bu nədir? Bu almadır.
Что это? Это яблоко.
What is it? It is a apple.

stêrk

Ev çiyey? Ev stêrke.
Bu nədir? Bu ulduzdur.
Что это? Это звезды.
What is it? It is a star.

şûr

Ev çiyey? Ev şûre.
Bu nədir? Bu qılıncdır.
Что это? Это меч.
What is it? It is a sword.

şeh

Ev çiyey? Ev şeye.
Bu nədir? Bu daraqdır.
Что это? Это гребешок.
What is it? It is a comb.

tiîr

Ev çiyey? Ev tiriye.
Bu nədir? Bu üzümdür.
Что это? Это виноград.
What is it? It is a grape.

tûtî

Ev çiyey? Ev tûtiye.
Bu nədir? Bu tutuqşudur.
Что это? Это попугай.
What is it? It is a parrot.

se

Ev çiyey? Ev seye.
Bu nədir? Bu itdir.
Что это? Это собака.
What is it? It is a dog.

sêvik

Ev çiyey? Ev sêvike.
Bu nədir? Bu kartofdur.
Что это? Это картофель.
What is it? It is a potato.

şîr

Ev çiyey? Ev şîre.
Bu nədir? Bu süddür.
Что это? Это молоко.
What is it? It is a milk.

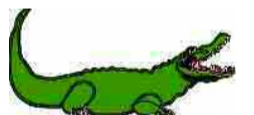
şûşe

Ev çiyey? Ev şuşeye.
Bu nədir? Bu şüşədir.
Что это? Это стекло.
What is it? It is a glasses.

pirtûk

Ev çiyey? Ev pirtûke.
Bu nədir? Bu kitabdır.
Что это? Это книга.
What is it? It is a book.

tîmsal

Ev çiyey? Ev tîmsahe.
Bu nədir? Bu tîmsahdır.
Что это? Это крокодил.
What is it? It is a crocodile.

Uu

utî

Ev çiyey? Ev utiye.
Bu nədir? Bu ütüdür.
Что это? Это утюг.
What is it? It is a iron.

guh

Ev çiyey? Ev guhe.
Bu nədir? Bu qulaqdır.
Что это? Это ухо.
What is it? It is a ear.

Ûû

bilûr

Ev çiyey? Ev bilûre.
Bu nədir? Bu tütəkdir.
Что это? Это свирель.
What is it? It is a pipe.

brûsk

Ev çiyey? Ev brûske.
Bu nədir? Bu ıldırımır.
Что это? Это молния.
What is it? It is a lightning.

Vv

çav

Ev çiyey? Ev çave.
Bu nədir? Bu gözdür.
Что это? Это глаз.
What is it? It is a eye.

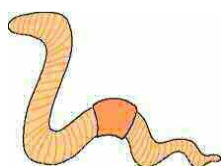
keVc

Ev çiyey? Ev keVoke.
Bu nədir? Bu göyərçindir.
Что это? Это голубь.
What is it? It is a pigeon.

gul

Ev çiyey? Ev gule.
Bu nədir? Bu güldür.
Что это? Это цветы.
What is it? It is a flower.

kurm

Ev çiyey? Ev kurme.
Bu nədir? Bu qurddur.
Что это? Это червяк.
What is it? It is a worm.

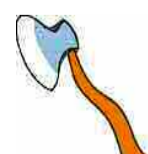
çûk

Ev çiyey? Ev çûke.
Bu nədir? Bu quşdur.
Что это? Это птица.
What is it? It is a sparrow.

dupişk

Ev çiyey? Ev dupişke.
Bu nədir? Bu əqrəbdır.
Что это? Это скорпион.
What is it? It is a skorpion.

biVir

Ev çiyey? Ev biVire.
Bu nədir? Bu baltadır.
Что это? Это топор.
What is it? It is a axe.

berçavik

Ev çiyey? Ev berçavike.
Bu nədir? Bu eynəkdir.
Что это? Это очки.
What is it? It is glass.

LÜĞƏTLİ ƏLİFBA-ALFABÊYA BI FERHENG

Ww

w erdek

Ev çîye? Ev werdeke.
Bu nêdir? Bu ökdêkdir.
Что это? Это утка
What is it? It is a duck.

wêne

Ev çîye? Ev wêneye.
Bu nêdir? Bu şêkildir.
Что это? Это картина
What is it? It is a map.

ew r

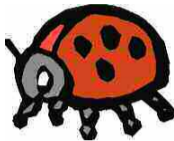
Ev çîye? Ev ewre.
Bu nêdir? Bu buluddur.
Что это? Это туча.
What is it? It is a cloud.

kew

Ev çîye? Ev kewe.
Bu nêdir? Bu kêkildir.
Что это? Это цесарка
What is it? It is a partridge.

Xx

xalxalok

Ev çîye? Ev xalxaloke.
Bu nêdir? Bu arabüzêndir.
Что это?
Это божья коровка.
What is it? It is a lady-bird.

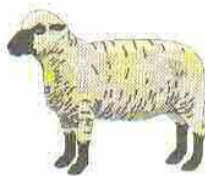
xanî

Ev çîye? Ev xanîye.
Bu nêdir? Bu evdir.
Что это? Это дом.
What is it? It is a home.

xaç

Ev çîye? Ev xaç e.
Bu nêdir? Bu xaçdır.
Что это? Это крест.
What is it? It is a cross.

berx

Ev çîye? Ev berxe.
Bu nêdir? Bu quzudur.
Что это? Это баран.
What is it? It is a sheep.

Yy

xîyar

Ev çîye? Ev xîyare.
Bu nêdir? Bu xiyardır.
Что это? Это огурец.
What is it?
It is a cucumber.

heyve

Ev çîye? Ev heyve.
Bu nêdir? Bu aydır.
Что это? Это луна.
What is it? It is a moon.

1

yek

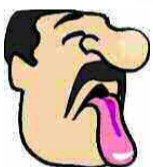
Ev çîye? Ev yeke.
Bu nêdir? Bu birdir.
Что это? Это единица.
What is it? It is a one.

çiya

Ev çîye? Ev çiyaye.
Bu nêdir? Bu dağdır.
Что это? Это горы.
What is it? It is a mountair.

Zz

ziman

Ev çîye? Ev zimane.
Bu nêdir? Bu dildir.
Что это? Это язык.
What is it? It is a tongue.

zengil

Ev çîye? Ev zengile.
Bu nêdir? Bu zəngdir.
Что это? Это звонок.
What is it? It is a bell.

zerik

Ev çîye? Ev zerike.
Bu nêdir? Bu vedrêdir.
Что это? Это ведро.
What is it? It is a bucket.

derzi

Ev çîye? Ev derziye.
Bu nêdir? Bu iynêdir.
Что это? Это игла.
What is it? It is a needle.

ALFABÊ

KURDÎ

Azerî

N b/s	KURDÎ		Azerî	DİKARÎ BIXWÎNÎ
	ya bi tîpên latinî	ya bi tîpên kirîlî	Latinî	
1	Aa	Aa	Aa	Artêş, armanc, av, agir, azadî, adar, azerî, aram, artêş,
2	Bb	Бб	Bb	Bazîd, beran, berf, Baran, ba, bahoz, berbang, bedew, berx
3	Cc	Цц	Cc	Cûdî, cêr, ceş, Decle, Cefer, Cemîl, cêv, Cello,
4	Çç	Чч	Çç	Çekdar, çem, çar, çepik, çav, çeleng, çil,
5	Dd	Дд	Dd	Dayîk, dewr, dar, dest, Dara, dû, deh, defter, don, dîwar, dinê
6	Êê	Ee	Ee	Êlnûr, êvar, êzîng, êş, êlek, Êldar,
7	Ee	Яя	Əə	Enî, ewr, erê, Ewreman, Elî, elek, Elegez, Erzurum,
8	Ff	Фф	Ff	Ferat, frtone, Fariz, fil, fûtbol, Ferman, Firat, Fatma
9	Gg	Гг	Gg	Gerîlla, Gebar, genim, gellî, germ, golig, gore, goh
10	Hh	Нн	Hh	Hewlêr, havîn, hirç hêsir, hewar, havîn, hurmê, hesp
11	Îî	Ии	Ii	Îsal, îni, bîr, pîr, sîr, Îdrîs, Îsa, îcar, valî, Îbrahîm, Îran
12	Ii	Ьь	Iı	Kirin, birin, firîn, kirîn, Miraz, mirin, minminîk,
13	Jj	Жж	Jj	Jîyan, jûjî, Nûjîn, jor, jêr, jehr, jale, jajik, Janna,
14	Kk	Кк	Kk	Kurdistan, karker, kevan, Kemal, Kerkuk, Kerem, kelem
15	Ll	Лл	Ll	Lûr, legleg, gul, bilbil, dil, Laliş, Lêyla, lazim, lempe, limon
16	Mm	Мм	Mm	Mîdîa, merd, mêr, mêvan, masî, meş, Misir,
17	Nn	Нн	Nn	Nan, nêrî, nig, Nîva, neví, ner, nav, nas, hinar, Hesên,
18	Oo	Оо	Oo	Osê, Oskan, dor, sor, Oric, ode, orxan, Oslo, Duhok
19	Pp	Пп	Pp	Par, piling, pîr, pola, pis, Paşa, Perîşan, pitî, petek, perçe
20	Qq	Qq	-	Quling, qawe, qîr, qelem, qaîş, qat, qeysî, Qasim, qesir, qend
21	Rr	Рр	Rr	Ro, Rostem, zer, ber, gerîlla, reş, ru, rast, ram, aram, zirav
22	Ss	Сс	Ss	Serok, Sîpan, Sencar, sêv, sor, sût, serî, saz, serbaz, Sefer, sê
23	Şş	Шш	Şş	Şoreş, şev, şe, şene, şêr, şûr, şapik, şalik, şîrîn, sekir, şewaq
24	Tt	Тт	Tt	Tîr, tîrêj, tam, tas, tî, tendûr, Temam, temaşe, tîfing, top,
25	Ûû	Уу	Uu	Kûr û dûr, pênuş, hûr, şûr, nûr, bûyîn, çûyîn, bûyar
26	Uu	Юю	Üü	Gul, sur, dudu, guh, buhur, kurd, Kurdistan, guhdar, nuh
27	Vv	Вв	Vv	Vala, vrvêşî, vira, vîalî, av, valî, vajî, Vagîf, Van, vala, eva
28	Ww	Ww	-	War, welat, Wecîh, weşandin, Xwedê, Wezîr, Wekîl, walî
29	Xx	Хх	Xx	Xiyal, xewn, xanî, xurtî, Xelîl, xalo, xatî, Xalid, xaç, xêr, xas
30	Yy	Йй	Yy	Yasin, Yusif, Yagub, Yasemen, yeqîn, Yehya, yarmarka
31	Zz	Зз	Zz	Zozan, zer, zêr, zor, zengil, zend, zîv, zelal, Zîver, zêytûn

Под контролем курдов возобновлен экспорт нефти из северо-востока Сирии

Автономная администрация курдов на северо-востоке Сирии возобновила экспорт нефти и природного газа в районы, подконтрольные новым властям страны. Об этом сообщил представитель сирийского министерства нефти и минеральных ресурсов Ахмед ас-Сулейман. "Министерство нефти и минеральных ресурсов подтверждает, что возобновление экспорта нефти и природного газа с северо-востока Сирии состоялось в соответствии с контрактом, который был заключен ранее. Он был юридически изучен, в него были внесены необходимые поправки", - цитирует его Прайм. Он отметил, что пока экспорт возобновлен на период, который составит три месяца.

Автономная администрация курдов на северо-востоке Сирии возобновила экспорт нефти и природного газа в районы, подконтрольные новым властям страны. Об этом сообщил представитель сирийского министерства нефти и минеральных ресурсов Ахмед ас-Сулейман. "Министерство нефти и минеральных ресурсов подтверждает, что возобновление экспорта нефти и природного газа с северо-востока Сирии состоялось в соответствии с контрактом, который был заключен ранее. Он был юридически изучен, в него были внесены необходимые поправки", - цитирует его Прайм. Он отметил, что пока экспорт возобновлен на период, который составит три месяца.

СОКОЛ

Мы – рабы, несвободны, тебе же - легко,
Ты над нами паришь высоко-высоко.
Сам себе ты свой путь выбираешь,
Поступаешь, как хочешь, как знаешь.
Ты гнездо свое свил в вышине, среди гор,
За горами – долин бесконечный простор,
Мир прекрасный лежит пред тобою!
Наделен ты счастливой судьбою.
Ты не знаешь коварства жестоких глупцов
И без страха растишь своих малых птенцов,
Ведь они не столкнутся с врагами,
Не погибнут в пыли под ногами.
Не мечтают враги твои ночью и днем –
Уничтожить твой род и в петле, и огнем...
Я просил всех живущих – о бедах,
О судьбе нашей миру поведать!
Если б ты ради нас, обделенных судьбой,
Низко-низко сейчас пролетел над землей,
Ты увидел бы наши страдания,
Нашей боли глухие стенания.
Но никто до сих пор нам ничем не помог,
Урезонить мучителей наших не смог...
Своим клёкотом - громким, разящим-
Пробуди равнодушных и спящих!
Чтоб враги наши крик тот услышать могли
И бежали, бежали бы с нашей земли!
Мы свободными станем, как птицы,
И война навсегда прекратится!

Перевод с курдского
Татьяны ВАСИЛЬЧЕНКО

Teyrê baz

Em kolene, tu azaî, xwedî destûr,
Ezmanê şîn dimilmilî, bilind û dûr.
Bextewarî, ça dixwazî, usan dikî,
Çikî quve germ hêlîna xwe çedikî.
Deşt-zozana têr diherî, fedî nakî,
Dinya fire baş dibînî, mêze dikî.
Him datîni, him radibî, hêsa dibî,
Eloke xwe mezin dikî, pe şa dibî.
Hêlîna te kes dest nade, hilnaşîne,
Tew nislata bin pîada napelxîne.
Neyar şev-ro hêlîna te hilnaşîne,
Gir-hûrên te bê sûç-gune naxenqîne.
Tew bînbera min kirfe hîvî, rica,
Vî halême ew qalbikin hemû qenca.
Heta îro kes ne bûye alîkare,
Negirtî destê xwînrêj, zulumkare.
Boy xatirê me bê pişta, nizm bifire,
Baş bibîne evê zulma meye gure.
Ez bawerim, tuê ricam qebûl bikî,
Zexm biqirî, tew razaya ji xew rakî.
Neyarê me wê birevin, bisilikin,
Ji axa me wê zû derên, xwe şaşbikin.
Nolanî te emê bibin aza,
Xalî bibin qira, quta, dewa, doza.
Hinek-hinek rihet bibin, bînbistînin,
Şî û girîyê bê dem hatî, dûr bimînin.

Сборник «Teyrê Baz» («Сокол») — одиннадцатая книга талантливого курдского поэта и писателя, драматурга и общественного деятеля Барие Бала

Барие Бала родился в 1937 году в селе Демирчи Масисского района Армянской ССР в простой курдской семье. Его отец – Алие Паша Мго погиб на фронте в 1943. Его старший брат – Хаджи Махмадин, заменивший ему отца, и его мать Каза Авдое Бшо, в эти тяжелые годы смогли воспитать и дать ему образование.

После окончания школы в 1958 году он поступает в Армянский педагогический институт имени Хачатура Абовяна на азербайджанское отделение историко-филологического факультета.

Окончив в 1963 году Барие Бала несколько лет работает учителем в средней школе, затем становится директором школы, а затем инструктором азербайджанского и курдского языков и литературы в министерстве просвещения Армении.

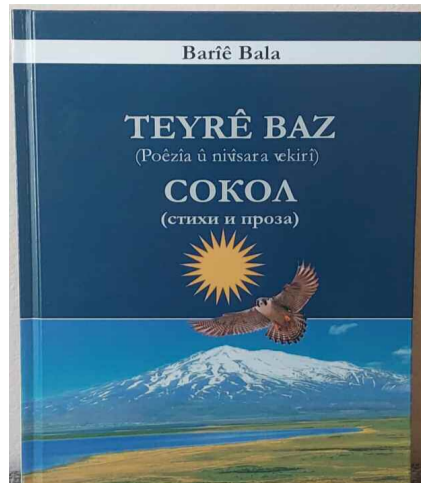
С 1980-1988 – он работает директором совхоза поселка Сарванлар Масисского района. За вклад в развитие и процветание вверенного ему хозяйства не раз награждается переходящим Красным знаменем и денежными премиями.

В 1989 году в по причине Нагорно-Карабахского конфликта между Арменией и Азербайджаном, Барие Бала с семьей переезжает в Азербайджан в город Баку, где до самого своего выхода на пенсию работает в РОНО Нариманского района города Баку инструктором средних школ.

В 1996 году уходит из жизни его любимая супруга Дильбар, которая была племянницей (дочь брата) известного курдского поэта, ученого и общественного деятеля Вазире Надыри с которой он прожил в счастливом браке почти 30 лет.

Смерть супруги стал для Барие Бала большим ударом. В течении нескольких лет он перестает писать,

Teyrê Baz (Сокол)

начинаются проблемы со здоровьем - у него развивается ишемическая болезнь сердца и некроз сетчатки глаза.

В 1999 году он переезжает в Казахстан в город Алматы, где при поддержке семьи и друзей вновь подключается к общественной жизни и на протяжении долгих лет входит в Совет Старейшин при Ассоциации курдов Казахстана «Барбанг».

25 мая 2020 г. Барие Бала после продолжительной болезни скончался. Похоронен в городе Алматы Республика Казахстан, оставив после себя богатейшее литературное наследие.

Его первая книга «Dinya min» («Мой мир») была издана в Ереване в 1974 году.

В 1994 году вышла в свет вторая книга под названием «Kuda herim» («Куда идти»)

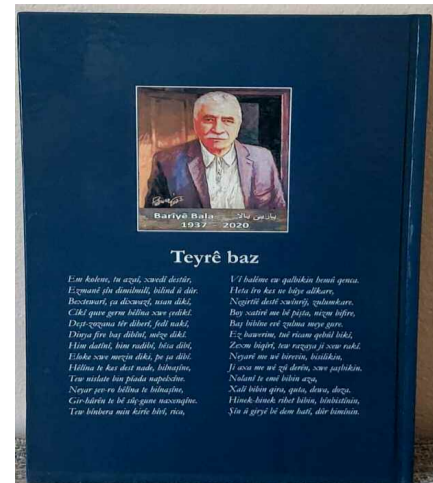
В 2008 г. — книга «Dilbera min» («Моя Дильбар»), посвященная любимой жене Дильбар.

Следующая книга «Dayîk» («Мать»), посвященная его матери, была выпущена в свет в 2009 году.

В 2011-2012 г. были изданы две книги — «Kulîlkên neçilmisî» («Не завядшие цветы», в 2011 г.) и «Deh bûyer» («Десять событий», 2012 г.).

В 2014 г. была издана книга на русском языке «Я и одинокий голубь».

В 2015 г. — «Zerdeştê kal» («Старец

Зардашт»),

При содействии Союза писателей Курдистана в городе Дохук (Курдистан) издается сборник стихов Барие Бала «Bijare» («Избранное»).

В 2016 г. выходит книга «Dile şikestî» («Разбитое сердце»).

Барие Бала был большим знатоком курдских обычаев и традиций. Им были собраны более тысячи народных пословиц, сказок, сказаний, поговорок, идиом, скороговорок, загадок, проклятий и благословений. Его перу принадлежат десятки детских и сатирических стихотворений и рассказов, посвящений (gewakirin), пьес, поэм, переведенных на многие языки мира – русский, армянский, азербайджанский, турецкий, казахский и другие.

Стихи поэта печатались в газетах и журналах «Рия Таза», «Данге Курд», «Жияна Курд», «Курдистан», «Эв Рож», «Нубар» «Дипломат» и других.

За свой труд во благо своего народа и своей Родины Барие Бала был принят в члены Союза писателей Курдистана (PENA KURD), а в 2014 году он был признан одним из лучших курдских поэтов современности и удостоен премии имени Ахмаде Хани.

Книги Барие Бала включены курдским институтом языкознания (г. Париж Франция) в каталог книг достояние курдской культуры.

Barîe Bala

Çend gilî derheqa Barîe Bala

Barîe Eliyê Paşê – Bariyê Bala 1937-ê salê li Rêspûblîka Ermenîstanê, nehîya Massîsê, gundê Demirçiyê da malbeteke Kurde pir sadeye da hatiye dinê. Bavê wî Eliyê Paşayê Miho, dayka wî Qaza Evdoyê Bişoye. Ewana gundiyêd gelekî kedhez bûne.

Tenê bi keda destê xwe jîne. Hevî law û keçeke wan hebûye.

Bavê wî 1943-salê şerê Cihanê duda da çawa şervanekî egîd şehîd dikeve. Dayîka wî 1982-ê sale dinya xwe diguheze. Bariyê piçûk bin tore û telîmê birayê xweyî mezin – Hecî Mehmedemîn da mezin dibe. Ew mirovekî pir dîndar bûye.

Bariyê Bala 1958-ê salê dibistana navîn xilaz dibe û bajarê Yêrêvanê da qebûlî zanîngeha (instîtût) dewletêye pêdagojîyayê ser navê Xaçatûr Abovyan dibe, para dîrok û filolojîyayê bi zimanê Azerî.

1963-ê salê zanîngeh xilaz dibe. Dibe xweyê xwendina bilind û dereca dersdarêd dibistana navîn distîne.

Çend sala ew dibistanêd navînda karê xweyî pêdagojîyê dimeşîne.

1970-ê salê bajarê Yêrêvanê da zanîngeha dewletêye dersdar hazirkirînda çawa mudurê kabînetê dîrokzanîyê kar dike.

1975-ê salê nehîya Massîsê da dîrêktorê dibistana navîn, paşwextiyê eynî nehyê da dîrêktorê Malhebûna gundîtyê tê kivş kirinê. Ew salêd dirêj nehîya Masîsê da mufetîşê perwerde dibistanê navîn şuxulîye.

1980 – 1988 - wek midûrê çandîniya dewletê dixebite.

Şerê Qerebaxa çiyara girêdayî 1989-

ê sale ew jî tevî hemu Kurdêd musulman ji Rêspûblîka Ermenîstanê dertê û tê Rêspûblîka Azîrbêcanê. Bajarê Bakûyê da nehya ser navê Nerîman Nerîmanov da dîsa mufetîşê dibistanêd navîn dixebite. 1998-ê sale dertê kara edilî (tegawidê).

Ew wedê ku şagirtê dibistana navîn bû, helbestêd zaroka dinivîsî.

Helbesta wîye ewilîn 1957-ê salê bi ser nivîsara «Dayîka min» rojnama «Rîya Teze» da hatiye weşandinê. Ew paşê helbestêd xwe ser hîmê mijarêd (têma) cure-cure dinivîse – welathezî, rewakirin, hub û hezkirin, îrîka, hezkirina ber tebiyetê, helbestêd zarokan û helbestên satîrîk, poëma (Gelê Qazax, Nado û Narê, Gêto, Paşa û Belgîzar, Çar emîr çar demsal, Cemîle, Zerdeştê kal û yed din), peşşana (Dayika Werdek û kevîrê reş, Nado û Narê, Bila dilî dilbe, Ez û kevotkên tenê, Seyran, Miho û Têlî), çarxet (bayatî) û gelek mijarêd din. Xênî wî Barîe Bala bi sedan mesele û meteloka, leyîstikên Kurdaye cuda-cud-aye zargotîye mijûliye kevnar, gotinên kal û bava, kîlamêd gelê Kurde kevnar, çîrok û hîkyata, pêkenok, têderxistinoka salanva beravkirîye.

Piranîya helbestên wî rojnameya «Rîya Teze», «Dengê Kurd» û «Jîyana Kurd», «Ev Roj», «Nûbar», «Diplomat» û yêd dînda hatine weşandinê. Helbestêd Barîe Bala tercûmeyî gelek zimanêd dinê bûne – Ūrisî, Azerî, Ermenîkî, Qazaxî, her wiha kovar û rojnameyên van zimanan da hatine weşandinê.

Bariyê Bala xwedanê deh pirtûkane. Pirtûka wîye yekê 1974-ê salê Rêspûblîka Ermenîstanêda bi navê

«Dinya min» derdikeve.

1994-ê salê li Rêspûblîka Azîrbêcanêda pirtûka duda «Kuda herim» tê çap kirinê.

2008 salê pirtûka sîsya «Dilbera min» kîjan ku rewafî kulfeta xweî pir hezkirî Dilbera Balara kirye bajarê Bîşkêkê da (Kirqiztan) tê weşandin.

2009 salê pirtûka çara «Dayik» kîjan ku helbestvan rewafî dayka xweî emekdar û zehmetkêş Qaza Evdoyê Bişo dîke rûyê dine dibîne.

2011-2012 salê bi alîkarîa nivîskar û lêkolînvan Hejarê Şamîl du pirtûkêd wî «Kulîlkên neçilmisî» û «Deh bûyer» dertên.

2012 salê bajarê Dohûkêda (Kurdîstana Başûr) bi alîkarîya Yekîtiya Nivîskarêd Kurdîstanê pirtûka helbestêd Barîe Bala «Bijare» tê weşandinê.

2014-2015 salê bi alîkarîya endamêd Yekîtiya nivîskarêd Ermenîstanê û endamêd PENa Kurd û Yêrêvanê dî pirtûkêd nû «Ez û kevokê tenê» û «Zerdeştê kal» dertên.

2016 salê bin redaktorîya Anarê Barîe Bala pirtûka wî «Dile şikestî» bi zimanê kurdi û ūrisî li bajarê Alma-Atê tê weşandinê.

2005 salê helbestvan tê jibartin çar endamê PENa Kurd û 2014 salê xelata bi navê Ehmedê Xanî distîne.

1999 salê Barîe Bala tev malbeta xwe bar dîke Qazaxstanê, bajarê Alma-Atê.

25ê Gulana 2020 an Bariyê Bala di 83 safiya xwe de li Alma Ataya çû ber rehma Xwedê.

Проходит 33 лет со дня Ходжалинского геноцида

Среди территориальных при- тязаний Армении к Азербайджа- ну, кровавых преступлений, совершенных в результате поли- тики этнической чистки, прово- димой армянскими агрессорами против нашего народа, особой жестокостью выделяется Ходжа- линский геноцид. Во время Ход- жалинского геноцида, оставив- шего след в мировой истории как резня мирных жителей, наря- ду с такими трагедиями, как Хатынь, Лидице, Сонгми, Руан- да, за одну ночь был стерт с лица земли город с населением более 7 тысяч человек, невин- ные люди, включая женщин, детей и стариков были убиты только за то, что они были азер- байджанцами.

Вот уже тридцать лет наш народ носит в сердце мораль- ную боль, невообразимые ужасы этого кровавого преступ- ления.

2020 год запомнился в исто- рии Азербайджана как год Побе- ды благодаря блестящей Побе- де славной Азербайджанской армии в 44-дневной Отечествен- ной войне под руководством победоносного Верховного глав- нокомандующего Ильхама Алие- ва. Сильная политическая воля, мощный экономический потен- циал, доблестная армия, един- ство народа и его лидера, больш- ой душевный подъем в обще- стве, патриотизм, решимость обеспечили историческую Побе- ду. Закончилась 32-летняя тоска, наши земли были осво- бождены от оккупации ненавист- ного врага, обеспечена наша территориальная целостность. Сегодня наш народ с высоко поднятой головой посещает памятник «Крик матери» в Баку, так как мы отомстили за жертв Ходжалинского геноцида, а также за всех наших шехидов. День памяти Ходжалинского геноцида уже стал символом единства азербайджанского народа.

Армянские националисты в течение последних двух столетий последовательно проводили против нашего народа политику террора, резни, депортации и этнической чистки с целью реал- изации мифической идеи «великой Армении» за счет исто- рических азербайджанских земель.

В начале 1990-х годов, до Ходжалы, армяне учиняли мас- совую резню азербайджанцев в Карабахе. За четыре месяца до трагедии, в конце октября 1991 года, все дороги в Ходжалы были перекрыты, город факти- чески находился в осаде. Со 2 января Ходжалы не снабжался электричеством и вся связь между этим населенным пунк- том и другими регионами Азер- байдджана была прервана, един- ственным средством передвиже- ния был вертолет. 28 января 1992 года вертолет МИ-8, летев- ший из Агдама в Шушу, был сбит ракетой, выпущенной из Ханкен- ди над селом Халфали, в

результате чего погибли три члена экипажа и 41 пассажир. После этого армянская армия один за другим оккупировала последние населенные пункты, где проживали азербайджанцы в Верхнем Карабахе. В конце 1991 года более 31 населенных пунк- тов в нагорной части Карабаха, в том числе села Туг, Имарет-Гар- венд, Сирхаванд, Мешали, Джа- милли, Умудлу, Керкиджахан и другие стратегически важные пункты, где проживали азербай- джанцы, были сожжены, разру- шены и разграблены армянами.

В результате грабежей и мас- совых убийств, совершенных в селах Малыбейли и Гущчулар города Шуша 12 февраля 1992 года, лишь в селе Малыбейли были убиты 50 человек, десятки

защищавшими город. Около 3000 безоружных мирных жите- лей города, окруженного армян- скими селами во время нападе- ния на Ходжалы, покинули город, спасаясь от врага. К сожа- лению, из-за отсутствия какой- либо помощи Ходжалы почти большая часть населения стала жертвой армянских зверств.

В целом в результате Ходжа- линского геноцида было насиль- ственно изгнано 5379 жителей города, 1275 человек взяты в плен и заложники (о судьбе 150 человек, в том числе 68 женщин и 26 детей до сих пор ничего не известно), 487 человек получили телесные повреждения различ- ной степени, 8 семей были пол- ностью уничтожены, 130 детей потеряли одного из родителей,

довательные шаги с целью дове- дения до мира, распростра- нения в международной арене реал- ий о Ходжалы, дачи этому гено- циду объективной оценки.

По инициативе Первого вице-президента Азербайджан- ской Республики, президента Фонда Гейдара Алиева Мехри- бан Алиевой Фонд Гейдара Алиева осуществляет систем- ную и последовательную дея- тельность по доведению до мира фактов о Ходжалинском геноциде, являющимся одним из самых трагических событий в истории человечества. Между- народная кампания «Справед- ливость к Ходжалы!», начатая в 2008 году по инициативе вице- президента Фонда Гейдара Алиева Лейлы Алиевой, активи- зировала пропагандистскую работу в этом направлении. В рамках этой кампании страшные факты о трагедии были доведе- ны до широкой международной общественности, во всех уголках планеты миллионы людей узна- ли истинное лицо армянских националистов.

В результате всего этого по сей день национальные законо- дательные органы 17 госу- дарств, а также 23 штата США приняли решения и резолюции, осуждающие кровопролитие мирного населения в Ходжалы, оценили это как преступление против человечности. Кроме того, в Организации исламского сотрудничества и Организации тюркских государств были при- няты резолюции и заявления, резко осуждающие Ходжалин- ский геноцид.

Начавшаяся 27 сентября 2020 года и продолжившаяся 44 дня Отечественная война еще раз наглядно продемонстриро- вала истинную суть врага. Оставшийся беспомощным на поле боя перед азербайджан- ским солдатом противник под- верг ракетному обстрелу насе- ленные пункты, расположенные далеко от территорий, где про- водились военные операции. В результате погибли мирные жители, в том числе, женщины и дети. Ракетный обстрел Гянджи, Барды, Тертера, Нафталана и других населенных пунктов еще раз показал насколько опасен армянский фашизм.

С другой стороны, на наших землях, находящихся под окку- пацией на протяжении 32 лет, на каждом шагу можно увидеть следы армянского фашизма и вандализма. Уничтожив на окку- пированных территориях все населенные пункты, историче- ские, религиозные, культурные памятники, армяне хотели, чтобы азербайджанцы никогда не возвращались на эти земли. Закладывая мины всюду, где возможно, они пытались закреп- ить свои намерения. Однако их мечты развеялись в пух и прах. Азербайджан своими силами восстановил справедливость, положил конец оккупации, сразу после окончания войны на осво-

божденных территориях начал- ся широко масштабный созидат- ельный процесс. Отныне на эти места возвращается жизнь. Эти два разных процесса – разруши- тельный и созидательный четко демонстрируют всему миру отличие между армянами и азербайджанцами.

Война закончилась, в повестке дня стоит вопрос под- писания мирного договора между Азербайджаном и Арме- нией, однако мы никогда не должны забывать об армянских зверствах, беспощадном гено- циде, совершенном 32 лет назад в Ходжалы. Президент Ильхам Алиев сказал: «Да, мы говорим, что нужен мир. Но мы никогда не должны забывать зверств армян, армянский фашизм. Не должны забывать жертв Ходжалы. Не должны забывать и не забудем жертв Гянджи и других наших горо- дов».

В этом году наш народ отме- чает 32-летнюю годовщину Ход- жалинского геноцида. В связи с этим предусмотрено проведе- ние цикла мероприятий.

В связи с 32-годовщиной Ходжалинского геноцида в горо- де Баку пройдет шествие, в то же время, в Хатаинском районе, районном центре Геранбоя и поселке Агджакенд пройдут церемонии, будут возложены венки к мемориалам, воздвигну- тым в память о жертвах Ходжа- линского геноцида.

С учетом соблюдения требо- ваний карантинного режима в связи с пандемией COVID-19 во всех городах и районах нашей страны, а также центральных и местных органах исполнитель- ной власти, управлениях и орга- низациях, дипломатических представительствах Азербай- джана в зарубежных странах предусмотрено проведение ряда мероприятий в связи с Ходжалинским геноцидом, а также встреч со свидетелями геноцида, членами семей погиб- ших лиц, в городах и районах (Баку, Сумгайыте, Гяндже, Мин- гячевире, Шеки, Геранбое, Барде, Сабирабаде, Гейчае, Загатале, Огузе, Балакане), где временно размещены ходжа- линцы.

26 февраля на территории страны и в дипломатических представительствах республики в зарубежных странах будет спущен Государственный флаг Азербайджана, в 17:00 минутой молчания будет почтена память жертв трагедии. В мечетях, церквях и синагогах нашей стра- ны будут организованы поми- нальные мероприятия.

В день 32-й годовщины Ход- жалинской трагедии в различных уголках мира с участием нашей диаспоры пройдут акции, пикеты, шествия, флешмобы и другие мероприятия, в мечетях, церквях и синагогах в зарубежных стра- нах будут прочитаны проповеди в знак уважения к памяти жертв геноцида.

azertag.az

ранены и взяты в плен.

17 февраля 1992 года каж- дый десятый житель села Гара- даглы Ходжавендского района стал шехидом в результате резни, учиненной армянскими вооруженными силами и 366-м мотострелковым полком. В плен были взяты 104 человека и 15 членов группы защиты, 80 из них были убиты. Среди убитых 10 женщин и 8 детей. В целом в 1988-1992 годах Гарадаглы под- вергся вражескому нападению 305 раз. Это было началом пути, идущим в Ходжалы. Трагедию Гарадаглы также называют вто- рой Ходжалинской из-за мас- штабов жестокости.

В ночь с 25 на 26 февраля 1992 года армянскими воору- женные силы направили в Хан- кенди 10 танков, 16 БТР, 9 БМП 366-го мотострелкового полка, входящего в 23-ю дивизию 4-й армии СССР, и окружили Ходжа- лы своими 180 военными спе- циалистами и большим количе- ством живой силы. Армяне ата- ковали город самым современ- ным оружием и уничтожили Ход- жалы. При большом количестве тяжелой техники город был пол- ностью разрушен и сожжен, а людей убили с особой жестокостью. Большинству из них отсекали голову, выкололи глаза, содрали кожу, заживо сожгли.

Силы самообороны в Ходжа- лы сражались до последнего человека, до последней пули и оказали врагу очень серьезное сопротивление. Эти бои, в кото- рых соотношение сил было неравным, явились примером великого героизма, самопожерт- вования, проявленных людьми,

25 детей – обоих родителей, зверски убиты 613 человек, в том числе 63 ребенка, 106 жен- щин и 70 стариков.

Многочисленные факты о беспощадном геноциде азербай- джанского населения доказы- вают, что это кровопролитие является составной частью политики насилия, систематиче- ски осуществляемой Арменией против нашего народа, это также является нарушением прав человека и международного гуманитарного права, в том числе, требований Женевской конвенции 1949 года, Конвенции о предупреждении преступления геноцида и наказании и других международных документов.

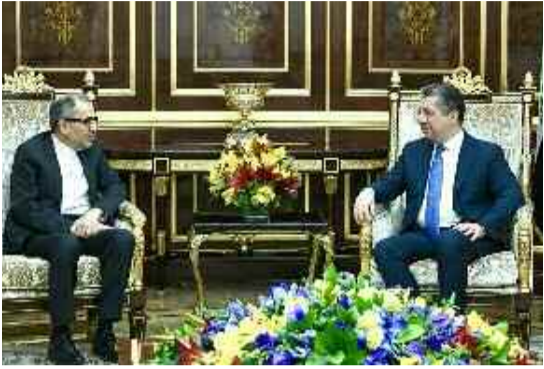
Уже долгие годы Азербай- джанское государство проводит системную работу по доведению до внимания международной общественности реалий о Ход- жалинской трагедии, по призна- нию трагедии как акта геноцида. Истинная суть этого страшного геноцида, произошедшего на глазах всего мира, была объ- явлена только после возвраще- ния общенационального лидера Гейдара Алиева к политической власти в 1993 году, в феврале 1994 года Милли Меджлис Азер- байджанской Республики дал политико-правовую оценку Ход- жалинскому геноциду.

Президент Ильхам Алиев определил разоблачение зачин- щиков Ходжалинского геноцида и подробное информирование международной общественно- сти об этом как один из приори- тетных направлений внешней политики Азербайджана. Наряду с этим предпринимаются после-

В Курдистан прибыла делегация МИД Ирана

17 февраля премьер-министр Регионального правительства Курдистана (КРГ) Масрур Барзани встретился с заместителем

лем министра иностранных дел Ирана Маджидом Тахт-Раванчи, чтобы обсудить отношения между курдским регионом и Тегераном.

Согласно официальному заявлению КРГ, переговоры были сосредоточены на событиях в Ираке и регионе, а также на путях улучшения отношений между регионом Курдистан и Исламской Республикой Иран. В ходе дискуссий также обсуждалась важность укрепления двусторонних отношений, особенно в экономической и торговой сферах.

Накануне заместитель министра иностранных дел Ирана прибыл в Ирак с официальным визитом.

Также иранскую делегацию принял президент Курдистана Нечирван Барзани. Он подтвердил, что Курдистан стремится оставаться фактором безопасности и стабильности и не будет представлять угрозы для соседних стран.

Во время встречи президент подчеркнул важность отношений между Курдистаном и Исламской Республикой Иран, основанных на добрососедстве и общих интересах.

Согласно заявлению офиса президента, обсуждалось укрепление связей между Ираном и Курдистаном, особенно в экономике. Стороны также обсудили реализацию соглашения Ирака и Ирана об обеспечении безопасности границ, с акцентом на роль, которую Курдистан может играть в этом контексте.

На последовавшей после встречи пресс-конференции Барзани подчеркнул исторические добрососедские отношения с Ираном и отметил важность расширения сотрудничества.

Со своей стороны, заместитель министра иностранных дел Ирана Маджид Тахт-Раванчи заявил, что безопасность и стабильность в Ираке и Курдистане являются "также безопасностью и стабильностью для Ирана" и подчеркнул важность укрепления сотрудничества в области безопасности для предотвращения любых угроз.

Делегация МИД Ирана также поселила президента "Демократической партии Курдистана" (ДПК) Масуда Барзани, чтобы обсудить ряд вопросов и тем.

Эта встреча была также сосредоточена на двусторонних отношениях между Курдистаном и Исламской Республикой Иран. Стороны подчеркнули важность укрепления и поддержания этих отношений на основе общих принципов. Политическая ситуация в Ираке, а также региональные изменения и проблемы были дополнительными темами, обсуждавшимися в ходе встречи.

Лидер Курдистана встретился с государственным министром и другими высокопоставленными чиновниками Германии

Президент региона Курдистан Нечирван Барзани 16 февраля встретился с Тобиасом Линднером, государственным министром Федерального министерства иностранных дел Германии, на полях Мюнхенской конференции по безопасности.

Согласно официальному заявлению офиса курдского лидера, встреча была сосредоточена на отношениях между Ираком, Курдистаном и Германией, и изучении возможностей для укрепления сотрудничества в различных секторах.

Обе стороны подчеркнули важность поддержания безопасности и стабильности в Сирии и подчеркнули необходимость инклюзивного управления, которое отражает участие всех сообществ. Президент

Курдистана особо подчеркнул важность защиты прав и статуса курдского населения, а также других групп в стране.

Ранее в субботу президент Курдистана встретился с делегацией немецкого Бундестага во главе с Йоханном Вадефулом, заместителем парламентской группы "Христианско-демократического союза" (ХДС) и "Христианско-социального союза" (ХСС).

Во время встречи президент Барзани выразил благодарность за решение правительства продлить миссию немецких войск, размещенных в Курдистане в рамках Международной коалиции.

Немецкая делегация подтвердила свою приверженность поддержке как Ирака, так и Курдистана, подчеркнув необходимость дальнейшего сотрудничества для решения проблем безопасности и укрепления взаимодействия в

Сирийские курды не сложат оружие, пока в стране действуют боевики ИГ* — представитель

Курдские "Силы демократической Сирии" (СДС) не начнут разоружение, пока в стране сохраняют активность боевики "Исламского государства"* (ИГ, группировка признана террористической в РФ). Об этом заявила представитель СДС Ильхам Ахмед.

"Необходимо хранить оружие, потому что идет борьба с ИГ. Нам также требуется подкрепление, так как очевидно, что в последнее время ИГ в нескольких районах Сирии стало еще сильнее, чем раньше", — сказала она в интервью эми-

ключевых секторах.

Также в воскресенье президент Курдистана встретился с высокопоставленной делегацией парламента Германии и министерства экономического сотрудничества и развития. В состав делегации вошли:

Нильс Шмид, представитель по иностранным делам "Социал-демократической партии"; Андреас

Шварц, член комитета по обороне; Метин Хакверди, член бюджетного комитета; и Нильс Аннен, государственный министр министерства экономического сотрудничества и развития.

Обсуждения были сосредоточены на укреплении отношений

между Германией, Ираком и Курдистаном, охватывая сотрудничество в сфере безопасности, политические события и региональную динамику.

Барзани подчеркнул важность "углубления сотрудничества" с Германией, особенно в повышении обороноспособности сил пешмерга и обеспечении долгосрочной безопасности и стабильности.

Немецкая делегация высоко оценила роль Курдистана в региональной стабильности и подтвердила постоянную поддержку Германией Ирака и Курдистана, подчеркнув необходимость "расширения сотрудничества в области безопасности, экономического развития и управления кризисами".

Помимо связей в сфере безопасности и экономики, в ходе дискуссий обсуждалось формирование нового курдского правительства, статус перемещенных лиц и

беженцев, общины меньшинств в Курдистане и события в Сирии. 13 февраля президент Барзани прибыл в Мюнхен для участия в конференции по безопасности и переговоров с высокопоставленными должностными лицами стран мира.

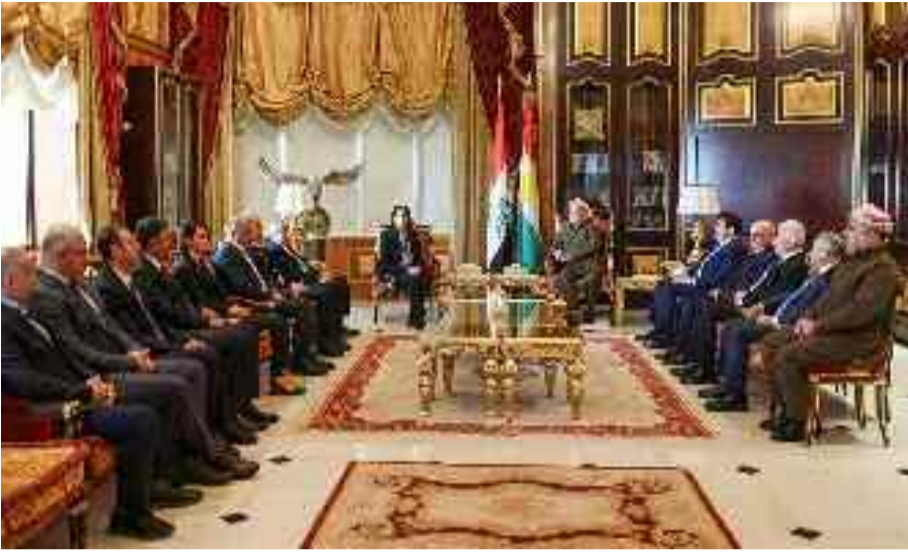
чество с сирийской армией", — добавила Ахмед.

чество с сирийской армией", — добавила Ахмед.

Лидер ДПК принял "делегацию Имрали"

В воскресенье, 16 февраля, лидер "Демократической партии Курдистана" (ДПК) Масуд Барзани приветствовал "делегатов Имрали" во главе с Первином Булданом и Сирри Ондером.

Делегация, состоящая из курдских политиков и деятелей Турции, которые недавно посетили лидера "Рабочей партии Курдистана" (РПК) Абдуллу Оджалана в тюрьме на турецком острове Имрали, проинформировала Барзани о своих взглядах на политический ландшафт Турции и продолжающиеся мирные переговоры между РПК и

Анкаррой.

По данным офиса Барзани, делегаты поделились подробностями своих встреч с Оджаланом и передали личное послание от него главе ДПК.

Подчеркнув, что мирный процесс остается единственным жизнеспособным путем к прочному урегулированию в Турции, Барзани призвал все заинтересованные стороны активизировать свои усилия для обеспечения его успеха. Он подтвердил свою готовность поддерживать инициативы, способствующие диалогу и стабильно-

сти.

Встреча прошла на фоне более широких региональных дискуссий о будущем РПК, курдской боевой организации с долгой и спорной историей как в Турции, так и на севере Ирака.

Основанная в 1978 году с целью создания независимого курдского государства, РПК с тех пор переключила свое внимание на поиск большей автономии и расширение политических и культурных прав курдов в Турции.

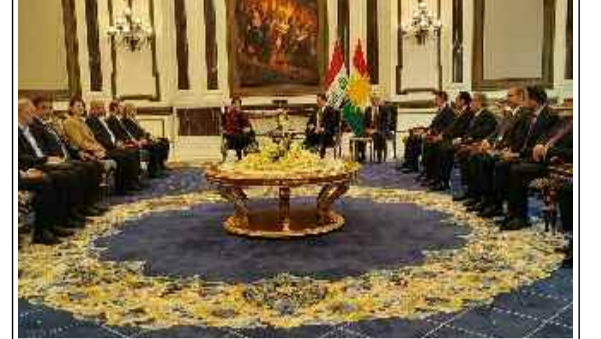
Вовлеченная в вооруженный конфликт с турецкими властями с 1984 года, РПК использовала тактику партизанской войны и проводила трансграничные операции со своих баз в горах Кандиль на севере Ирака.

Группировка признана террористической организацией Турцией, Соединенными Штатами, Европейским союзом и другими странами, она также запрещена в Ираке.

Недавние сообщения предполагают, что Оджалан может вскоре призвать РПК к разоружению — шаг, ожидаемый турецкими СМИ, который может сигнализировать о значительном изменении динамики региональной безопасности.

Президент Курдистана встретился с делегацией по мирным переговорам с РПК

Президент Иракского Курдистана Нечирван Барзани 17 февраля в Эрбиле встретился с "делегацией Имрали". Группа, прибывшая в

регион Курдистан в воскресенье, привезла послание от Абдуллы Оджалана, заключенного лидера турецкой "Рабочей партии Курдистана" (РПК). Глава делегации Кескин Байындыр рассказал на брифинге для СМИ, что встреча была посвящена курдскому вопросу и важной роли мирного процесса. "Успех этого процесса имеет важное значение для всего курдского народа", — подчеркнул Байындыр. В заявлении офиса президента Курдистана сказано, что делегация, состоящая из политиков и деятелей, которые ранее посещали лидера РПК в тюрьме на острове Имрали, проинформировала Барзани об усилиях по возобновлению мирного процесса в Турции.

На встрече президент Барзани подтвердил свою полную поддержку мирного процесса в Турции, подчеркнув, что мирные решения имеют решающее значение для обеспечения региональной стабильности и защиты прав курдов. Подчеркивая, что "война и оружие не могут решить ни одной проблемы", Нечирван Барзани описал инициативу как "историческую возможность укрепить курдско-турецкое братство и проложить путь к прочному миру".

Президент Барзани подчеркнул стратегическую важность мирного процесса, настоятельно призвав РПК принять стратегическое видение в решении давнего конфликта, и предостерег от упущения этой ключевой возможности. После встречи делегация провела совместную пресс-конференцию с губернатором Эрбиля Омедом Хошнавом, на которой подчеркнула важную роль региона Курдистан в посредничестве в решении курдского вопроса в Турции.

Ранее делегацию приветствовал курдский лидер Масуд Барзани, глава "Демократической партии Курдистана" (ДПК). Их обсуждения были сосредоточены на более широких политических событиях, продолжающемся мирном процессе в Турции и деталях встреч с Абдуллой Оджаланом.

Масуд Барзани подчеркнул важность коллективных усилий по поддержке мира, заявив: "Мирный процесс имеет решающее значение, и все стороны должны сотрудничать для обеспечения его успеха. Я готов поддержать эти усилия". "Группа Имрали" состоит из политиков и деятелей, имеющих опыт взаимодействия с Оджаланом, который находится в тюрьме Имрали в Турции с 1999 года, отбывая пожизненное заключение. Эти встречи проходят на фоне продолжающихся региональных дискуссий относительно будущего РПК, курдской боевой группировки со сложной и спорной историей как в Турции, так и на севере Ирака. Далее делегация планирует отправиться Сулейманию, чтобы встретиться с президентом партии "Патриотический союз Курдистана" (ПСК) Бафелем Талабани, после чего вернется в Турцию, где будут официально объявлены результаты этих обсуждений.

Ожидается, что Оджалан вскоре выступит с "историческим заявлением", призвав свою партию разоружиться, что рассматривается как потенциальный прорыв в разрешении конфликта между РПК и Анкаррой.

РПК начала свою вооруженную борьбу в 1984 году за независимое курдское государство, а затем переключила свою цель на автономию в составе Турции. Конфликт унес более 40 000 жизней, разрушил тысячи деревень и лишил жилья бесчисленное множество общин.

Хотя арест Оджалана в 1999 году нанес серьезный удар по организации, она продолжала свою деятельность. В 2013 году Оджалан призвал к прекращению огня и стратегическому выводу войск с турецких территорий — декларация, которая в то время считалась "исторической", — хотя прекращение огня в конечном итоге было нарушено в 2015 году после возобновления ударов между турецкими войсками и РПК на севере Ирака.

Вашингтон предлагает депортировать палестинцев Газы

Д. Трамп вместо ожидавшихся от него разумных инициатив и предложений по решению палестинской проблемы выдвигает какие-то нереальные "проекты" по массовому переселению жителей сектора Газа в соседние и другие страны. Им назывались Египет и Иордания и даже более экзотичные варианты, как Сомали, Саудовская Аравия и Марокко. Якобы, только освободив от палестинцев сектор Газа, можно будет расчистить там руины, провести его реновацию и навести должный порядок. Эту идею поддержал Б. Нетаньяху, который заявил, что Израилю в таком случае будет легче завершить операцию по уничтожению военной инфраструктуры радикальных палестинских группировок в секторе Газа.

Естественно, что ни одна арабская страна не поддержала эту бредовую затею. Египет и Иордания и раньше высказывались категорически против нового притока палестинских беженцев в свои страны. Как известно, Каир не так давно лишь с помощью армии справился со своими радикальными исламистами в лице "Братьев-мусульман" (запрещены в РФ), которые находились у власти в этой стране в 2012-2013 гг., и не желает их очередного ренессанса за счет прибытия десятков тысяч боевиков и сторонников ХАМАС и "Исламского джихада" (запрещен в РФ). Примерно такой же позиции придерживаются и власти в Аммане. Ведь в Иордании две трети населения составляют палестинские арабы, а прибытие еще около миллиона палестинцев может угрожать самой государственности этой страны. Посол Саудовской Аравии в Лондоне принц Халед бен Бандар также высказался против переселения палестинцев куда-либо. При этом он подчеркнул, что Эр-Рияд "приветствовал бы" идею создания новой Ривьеры в секторе Газа, при условии, что палестинцы должны там непременно остаться.

Таким образом, несмотря на явное неприятие арабским миром очередной

спонтанной идеи Трампа, "вершители судеб" народов в Вашингтоне по-прежнему проявляют заботу о будущем сектора Газа. Вместо того, чтобы решать палестинский вопрос на основе резолюции Генассамблеи ООН № 181 от 29 ноября 1947 года, которая предусматривает создание двух государств на территории Палестины (арабского и еврейского), Трамп и Нетаньяху предлагают зачистку Палестины от ее коренных жителей. Если посмотреть на предыдущие волны вынужденной миграции палестинцев, а точнее — их бегство от преследования и военных действий ЦАХАЛ, то можно констатировать, что это — "билет в один конец". Сегодня уже более половины арабского населения Палестины (свыше 8 млн человек) оказались на положении беженцев в соседних и других странах. Очевидно, что Трамп пытается применить в Газе опыт американских властей колониального периода, когда коренных жителей — индейцев уничтожали и изгоняли в малопригодные для жизни резервации.

Израильские власти также считают, что палестинцы не способны создать современное и толерантное по отношению к Израилю государство. Якобы в нем неизбежно захватят власть радикальные исламисты, которые выступают за ликвидацию Израиля и создание Палестины "от реки Иордан до Средиземного моря". В Тель-Авиве уверены, что палестинское государство может стать плацдармом Ирана и всех других антиизраильских сил в регионе. При этом игнорируется тот факт, что среди палестинцев есть умеренные политики, такие как лидер ФАТХ и глава Палестинской национальной администрации (ПНА) — частично признанного Государства Палестина — Махмуд Аббас и его соратники.

Исходя из этого, Вашингтон и Тель-Авив продолжают решать палестинскую проблему лишь силовым путем. Речи о том, чтобы помочь палестинцам создать общепризнанное Государство

Палестина в границах 1967 года со столицей в Восточном Иерусалиме у них не идет. Похоже, что партнеров и союзников Израиля вполне устраивает изгнание палестинцев и постепенное поглощение палестинских земель за счет расширения сети еврейских поселений.

Можно констатировать, что процесс ближневосточного урегулирования (БВУ) в широком понимании этого термина (на палестинском, сирийском, ливанском треках) практически заморожен. Попытки России реанимировать работу ближневосточного квартета (ООН, ЕС, США, РФ) и подключить к его работе Лигу арабских государств (ЛАГ) саботируются Вашингтоном.

Верховный имам французского города Бордо Тарек Убру трактует нынешнее противостояние между Израилем и ХАМАС как "войну несправедливости" с бесконечной перспективой. По его мнению, "70 лет унижений и угнетений палестинцев провоцируют преступность и терроризм". Можно сделать вывод, что прочный мир на Ближнем Востоке и разрядка напряженности в регионе не могут быть достигнуты без справедливого решения палестинской проблемы. А виртуальные эксперименты Трампа и Нетаньяху с новыми массовыми переселениями палестинцев — это путь в никуда.

Ведущий научный сотрудник ИМЭМО РАН, кандидат исторических

ДИПЛОМАТ

№ 04 (612) Феврал 2025-год ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКАЯ ГАЗЕТА

Президент ДПК вновь осудил атаку на фермеров в Киркуке

19 февраля курдский лидер Масуд Барзани, президент "Демократической партии Курдистана" (ДПК), встретился с временным поверенным в делах США в Ираке Дэниелом Рубинштейном в своей штаб-квартире в Эрбиле.

По данным пресс-службы Барзани, на встрече обсуждались политические события в Ираке и Сирии, а также недавняя напряженность в Киркуке. Стороны также обсудили итоги визи-

та "делегации Имрალი" в Курдистан и переговоры Барзани с Мазлумом Абди, главнокомандующим "Сирийскими демократическими силами" (СДС).

Барзани выразил обеспокоенность по поводу того, что он назвал "оскорбительными и ненадлежащими действиями" против курдских фермеров в Киркуке со стороны иракских военных. Он сказал, что инцидент отражает "шовинистический менталитет" и вызывает

"болезненные воспоминания о геноциде против курдского народа", призвав иракское правительство соблюдать конституцию и работать на основе "партнерства, баланса и консенсуса".

Комментарии последовали за инцидентом 17 февраля, когда в Киркукском районе Дибис в Шанаге и близлежащих деревнях курдские фермеры попытались возделывать земли, возвращенные им после того, как иракский парламент одобрил Закон о реституции имущества, но армейские силы помешали им сделать это, что привело к конфронтации.

Это вызвало широкое осуждение, в результате чего премьер-министр Мухаммед Шиас-Судани сформировал следственный комитет и поручил заместителю министра юстиции посетить Киркук для надзора за юридическими процедурами.

Иракская нефть может пойти в турецкий Джейхан уже в марте

Лидер Иракского Курдистана, автономии на территории Ирака, дал понять, что экспорт нефти, вероятно, возобновится в следующем месяце.

В интервью Bloomberg News Нечирван Идрис Барзани сказал, что он обсудит этот вопрос с турецкими чиновниками в Эрбиле в ближайшие дни. Это может способствовать возобновлению экспорта примерно в 300 тыс. б/с, хотя дальнейшие переговоры с Багдадом

определят, сколько будет выделено для внутреннего потребления, добавил он.

Министр иностранных дел Ирака Фуад Хусейн на прошлой неделе сообщил Bloomberg News, что страна работает над урегулированием технических проблем с Курдистаном для перезапуска трубопровода.

Международные нефтяные компании, работающие в курдском регионе Ирака, были вынуждены сократить добычу на фоне платежного

спора между Багдадом и Анкарой, а также закрытия трубопровода в средиземноморский порт Джейхан в начале 2023 года. Возобновление поставок может стать дилеммой для Ирака, который обязан сократить добычу сырой нефти в рамках соглашения ОПЕК+, но испытывает трудности с выполнением обещанных сокращений, отмечает агентство.

Однако Барзани уточнил, что самая большая проблема — это экстремизм и терроризм из-за возрождения ИГИЛ (запрещенная в РФ террористическая организация) в приграничных районах Иордании, Сирии и Ирака. По его словам, автономии нужно, чтобы силы США остались в регионе.

Президент Барзани рассказал о переговорах на Мюнхенской конференции

Президент Иракского Курдистана Нечирван Барзани раскрыл подробности своих обсуждений с мировыми

лидерами во время своего участия в Мюнхенской конференции по безопасности, в том числе ключевые иракские, сирийские и американские послания.

На пресс-конференции в Мюнхене Барзани заявил: "Мы обсудили точку зрения Курдистана по вопросам безопасности на наших встречах с лидерами и должностными лицами. Мы также выслушали точки зрения других сторон и обсудили текущие события в регионе".

По словам курдского лидера, сирийский вопрос был одной из главных тем на всех встречах. Барзани отметил, что "то, что происходит в Сирии, обнадеживает с точки зрения падения авторитарного режима, и мы надеемся, что нынешние власти включают все компоненты Сирии". Барзани также выразил желание посетить когда-нибудь сирийские города Камышлы, Дамаск, Алеппо и Аффрин.

Президент описал конференцию как возможность обсудить глобальные события и вопросы, связанные с курдским регионом. "У нас была продуктивная встреча с госсекретарем США, хотя мы признаем, что прошло совсем немного времени с тех пор, как он вступил в должность".

"Мы обсудили общие вопросы между нами и Соединенными Штатами, повторив, что Ирак является стабилизирующим фактором в регионе. От имени Ирака и Курдистана мы подтвердили эти моменты".

Он также объявил, что госсекретарю США было направлено приглашение посетить Ирак и присутствовать на открытии нового консульства США в Эрбиле. Барзани упомянул, что в понедельник он встретится с делегацией из Имрали, которая имеет послание от лидера "Рабочей партии Курдистана" (РПК) Абдуллы Оджалана. "Делегация Имрали приехала в Эрбиль и отправится в Сулейманию. Мы ждем содержания послания и рассчитываем, что это будет послание мира", сказал курдский президент. "Мы надеемся услышать послание мира от Оджалана, и мы надеемся, что РПК положительно отреагирует на это послание".

Что касается отношений между Эрбилем и Багдадом, Барзани подтвердил, что в настоящее время они значительно улучшились, добавив: "Мы видим, что федеральный премьер-министр прилагает искренние усилия для решения проблем между двумя сторонами, и сегодня мы работаем как одна команда, дополняя друг друга".

Что касается сил пешмерга, президент объяснил, что Международная коалиция участвует в процессе реформирования курдских сил, отметив, что этот процесс "серьезный, хотя и небыстрый". Он также упомянул, что все мировые лидеры, с которыми он встречался, подтвердили свою приверженность и желание укрепить силы пешмерга.

TƏSİSÇİ VƏ BAŞ REDAKTOR:

TAHİR SÜLEYMAN

İMTİYAZ Ü SERNİVİSAR:

TAHİR SİLÊMAN

УЧРЕДИТЕЛЬ И ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:

TAXİR СУЛЕЙМАН

Tel: +994 50 352-33-18

Baş redaktorun müavini:

Tariyel Cəlil

Xüsusi müxbir:

Nofəl Ədalət

Региональный корреспондент:

Усуб Тейфур

Müəlliflərin mövqeyi ilə redaksiyanın mövqeyi üst-üstə düşməyə bilər.

Ünvan: Bakı şəhəri Az1040, küçə S.Mehmandarov ev 25, mənzil 17

Navnisan: Bakû Az1040, soyaq S.Mêhmandarov xani 25, mal-17

Адрес: Баку Az1040, улица С.Мехмандаров дом 25, кв.-17

Qəzet "Diplomat" qəzetinin bilgisayar mərkəzində yığılıb səhifələnilib və "Mətbuat" mətbəəsində çap olunmuşdur.

e-mail: hewler@mail.ru

Şəhadətnamə: NƏŞ 005004966

BUSB-un Sabunçu rayon filiali

VÖEN 1800061582

H/h 438010000

Sifariş: 1500